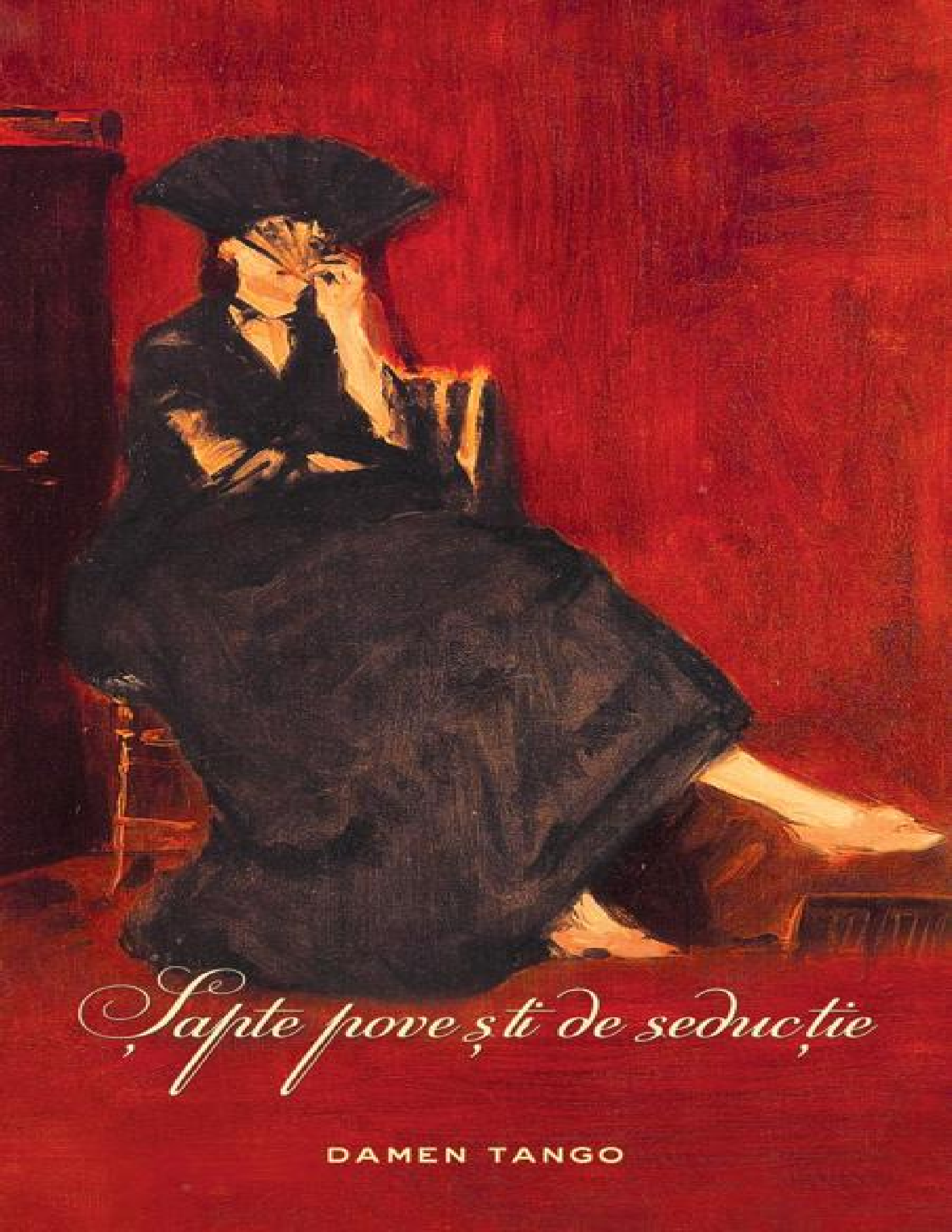

Șapte povești de seducție

DAMEN TANGO

DAMEN TANGO

romane cu dragoste

Șapte povești de seducție

Antologie coordonată de
Monica Andronescu

traducere
Radu Albala, Cezar Petrescu, S. Recevschi
Monica Andronescu, Livia Iacob
Emilia Comănici, Sabina Tcaciuc
Maria Crăciun, Adriana Mitu şi Mihai Mitu

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Şapte poveşti de seducţie / trad.: Cezar Petrescu, Livia Iacob, Emilia Comănici; coord. Monica Andronescu - București: Nemira Publishing House, 2015
ISBN print: 978-606-579-963-9
ISBN epub: 978-606-758-146-1
ISBN mobi: 978-606-758-184-3

I. Petrescu, Cezar (trad.)
II. Iacob, Livia (trad.)
III. Comănici, Emilia (trad.)
IV. Andronescu, Monica (coord.)

82-32=135.1

D. H. Lawrence – THE WHITE STOCKING
Prosper Mérimée - CARMEN
Giacomo Casanova - MÉMOIRES
Stefan Zweig - DIE GOUVERNANTE
Barbey d'Aurevilly - LE PLUS BEL AMOUR DE DON JUAN
Jan Potocki - MANUSCRIT TROUVÉ À SARAGOSSE
Lev Tolstoi - КРЕЙЦЕРОВА СОНАТА

© Nemira 2015
Coperta: Cristian FLORESCU, Monica ANDRONESCU
Ilustraţia copertei: Edouard Monet, *Berthe Morisot à l'éventail*
Redactor: Monica ANDRONESCU
Tehnoredactor: Magda BITAY
Lector: Ecaterina DERZSI
Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parţială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Ciorapul alb

- I
- II
- III

Carmen

O noapte cu Nanette şi Marton

Guvernanta

Cea mai frumoasă dragoste a lui Don Juan

- I
- II
- III
- IV
- V

Povestea Eminei şi a surorii sale, Zibelda

Sonata Kreutzer

- I
- II
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX

X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIV
XXV
XXVI
XXVII
XXVIII
Note

CIORAPUL ALB

D. H. Lawrence

Traducere din limba engleză
Monica Andronescu

I

–Eu mă scol, Teddilinks, a spus doamna Whiston și a sărit din pat.

–Ce naiba te-a apucat? a întrebat-o Whiston.

–Nimic. Care e problema? Nu pot să mă dau jos? i-a răspuns ea agitată.

Era pe la șapte dimineaţa, iar în dormitorul rece de-abia se lumina. Whiston a rămas liniștit în pat și s-a uitat la soţia lui. Era micuţă și drăguţă, cu părul ei negru și creţ, tuns scurt, ciufulit cu totul... A privit-o în timp ce se îmbrăca grăbită, agitându-și braţele mici și încântătoare în timp ce-și punea hainele. Ţinuta ei dezordonată și neglijentă nu-l deranja deloc. Când a apucat de capătul fustei, a sfâșiat un cordon de dantelă albă și l-a aruncat pe măsuţa de toaletă, iar felul ei de a se purta, neatent și lipsit de griji, îl delecta pur și simplu. S-a așezat în faţa oglinzii și și-a prins cu un gest părul bogat și indisciplinat. S-a uitat la umerii moi și plini de viaţă, a privit totul calm și admirativ, cu ochi de soţ.

–Ridică-te și hai afară! i-a strigat ea și i-a făcut cu mâna.

Erau căsătoriţi de doi ani. Dar el tot a simţit, când ea a ieșit din cameră, că i-a luat toată lumina și căldura și brusc a devenit conștient de frigul aspru al dimineţii. Așa că s-a ridicat din pat, întrebându-se ce o fi făcut-o să se trezească și să plece așa devreme. De obicei lâncezea în pat cât mai mult cu putinţă.

Whiston și-a pus o curea și a coborât îmbrăcat doar în cămașă și pantaloni. A auzit-o cântând în stilul ei neatent. Scările au scârţâit sub greutatea lui. A trecut prin culoarul micuţ și îngust al casei ieftine în care locuiau – primul lui cămin –, pe care ea îl numea „salon“.

Era un bărbat tânăr și bine făcut, de vreo 28 de ani, cu o stare materială bună și acum ușor somnoros. A auzit apa curgând în bucătărie și pe ea începând să fluiere. Îi plăcea la nebunie cum trecea ea repede cănile pe sub jetul de apă de la robinet, ca să le pregătească pentru micul dejun. Arăta ca o cochetă neglijentă, dar era rapidă și foarte îndemânatică.

– Teddilinks, l-a strigat ea.

– Da.

– Aprinde focul, repede!

Purta un neglijeu vechi și larg, din mătase neagră, legat peste piept, dar una dintre mâneci, ușor descusută, îi lăsa la vedere, încântător, partea de sus a braţului.

– De ce nu-ţi coși mâneca? a întrebat-o el, suferind la priveliștea pe care i-o oferea carnea ei proaspătă și dezgolită.

–Unde? s-a întors ea. Ce aiurea! a spus, observând gaura și apoi a continuat să spele cănile cu degetele ei subţiri.

Bucătăria nu era foarte mică, dar era cam întunecată. Whiston a lăsat scrumul să cadă. Brusc, s-a auzit o bătaie la ușa dinspre coridor.

–Mă duc eu, a zis doamna Whiston și a luat-o înainte.

Poștașul era un roșcovan care fusese soldat. I-a zâmbit larg și i-a întins câteva pachete.

–Nu te-au uitat, i-a spus el obraznic.

–Așa e, am noroc cu ei, a răspuns ea dând din cap.

Dar în dimineaţa asta n-o interesau decât plicurile. Poștașul a așteptat curios și cercetător, zâmbind oarecum insinuant. Iar ea încet, cu totul absentă, de parcă n-ar fi observat că mai era cineva acolo, i-a închis ușa în faţă, continuând să se uite la adresele expeditorilor.

A rupt plicul subţire. Înăuntru era o lungă și oribilă scrisoare de Sfântul Valentin. A zâmbit și i-a dat drumul pe podea. Luptându-se cu un fir cu care era legat un pachet, a deschis o cutie albă de carton, iar înăuntru se afla o batistă albă de mătase, împăturită frumos și cu iniţiala ei, lucrată în heliotrop și foarte vizibilă. A zâmbit încântată și a pus cutia alături cu grijă. Cel de-al treilea plic conţinea un alt pachet alb, ce părea o batistă de bumbac, împăturită cu grijă. A ridicat-o și a desfăcut-o. Era un ciorap alb și lung, dar pe deget atârna o mică greutate. Și-a strecurat iute mâna, scotocind cu degetele printre degetele ciorapului și a scos la iveală o cutiuţă. A încercat să se uite înăuntru, apoi a deschis în grabă o ușă cu mâna

stângă și a intrat în salonul cel mic și rece. Dinţii îi strângeau ușor buza de jos într-o expresie de sinceră curiozitate.

Cu o sclipire de triumf a scos din cutiuţă o pereche de cercei din perle și s-a dus la oglindă. S-a apucat să și-i pună în urechi, admirându-se din toate poziţiile. Cu totul absorbită și concentrată, în timp ce-și atingea cu degetele lobii urechilor, își ţinea capul înclinat într-o parte.

Cerceii de perle s-au legănat în urechile ei micuţe și rozalii. Și-a răsucit capul iute, ca să vadă cum se mișcă pietrele. I s-au izbit ușor de gât, în atingeri fine. Apoi a stat nemișcată privindu-se, ţinându-și capul sus, într-o atitudine demnă. Și-a zâmbit afectat. Nu s-a putut abţine să nu-și facă puţin cu ochiul și a început să râdă.

S-a întors să se uite la cutie. Înăuntru era o bucată de hârtie cu următoarele cuvinte: „Perlele sunt frumoase, dar tu ești și mai frumoasă. Poartă-i pentru mine și eu o voi iubi pe cea care îi va purta!”

A făcut o grimasă. Dar apoi oglinda a atras-o din nou și și-a privit perlele.

Whiston făcuse focul și a venit după ea. Când l-a auzit, s-a ridicat grăbită și vinovată. A apărut și l-a privit cu ochii ei albaștri. N-a observat prea multe în căldura moale a dimineţii. Ca de obicei, prezenţa lui îi dădea un sentiment de căldură și lentoare. Ochii lui erau de un albastru intens, foarte blânzi, iar felul lui de a fi era simplu.

–Ce-ai primit? a întrebat-o.

–Cadouri de Sfântul Valentin, a răspuns ea repede, întorcându-se ostentativ să-i arate batista de mătase și îndesându-i-o sub nas. Nu-i așa că miroase bine?

–De la cine e? a continuat el fără să miroasă.

–E o „valentină”, de unde vrei să știu de la cine e?

–Pun pariu că știi, i-a spus el.

–Ted, chiar nu știu! a insistat ea, dând din cap, dar s-a oprit imediat din cauza cerceilor.

O clipă el a rămas nemișcat și nemulţumit.

–Acum nu mai au niciun drept să-ţi trimită „valentine”, i-a zis.

–De ce nu, Ted? Doar nu ești gelos! N-am nici cea mai vagă idee de unde sunt. Uite, aici e iniţiala mea, a explicat ea, arătând cu degetul la broderie.

–„E” de la „Elsie” – puţină gelozie nu strică... a cântat ea.

–Ieși afară! i-a poruncit el. Știi prea bine de la cine e.

–Pe cuvânt că nu! a scâncit ea.

S-a uitat în jur și a dat cu ochii de ciorapul alb, zăcând pe un scaun.

–Și ăsta e tot o valentină? a întrebat.

–Nu, e o mostră pentru probă, a răspuns ea și l-a pus în cutie.

El l-a luat și l-a întins, privindu-l solemn.

–Prostii! a zis și a ieșit din cameră.

Ea a zburat pe scări în sus și și-a scos cerceii. Când s-a întors, el era aplecat deasupra focului și scormonea cărbunii. Avea faţa roșie și ușor pătată, de parcă ar fi fost ciupit de vărsat. Dar gâtul îi era alb, moale și frumos. Și-a încolăcit braţele de gâtul lui și l-a făcut să-și piardă puţin echilibrul.

–Focul ăsta e mocăit rău, a comentat el.

–Și cine altcineva mai e mocăit? a întrebat ea.

–Unul dintre noi doi, știu prea bine, a răspuns bărbatul și s-a ridicat ușurel.

Ea a rămas agăţată de gâtul lui, în așa fel încât acum nu mai atingea pământul cu picioarele.

–Leagănă-mă! l-a rugat.

El și-a coborât capul, iar ea s-a legănat în aer atârnată de gâtul lui și râzând, apoi a alunecat.

–Cântă ceainicul, a zis ea, zburând imediat în direcţia lui.

El s-a aplecat din nou să înteţească focul. Venele de pe gât i-au devenit vizibile, iar gulerul de la cămașă părea prea strâmt.

„Doctor Wyer, meșter mare, înteţește focul tare! Puf! Puf! Puf!”, cânta ea râzând.

El i-a zâmbit.

Era așa de veselă pentru că avea cerceii de perle. La micul dejun a devenit serioasă. El n-a băgat de seamă. Ba chiar teribil de gravă... Aproape că făcea eforturi să îi strice buna-dispoziţie și să-l irite.

–Teddy! a început ea în cele din urmă.

–Ce e? a întrebat-o el.

–Te-am minţit, a rostit ea cu o mină tragică.

Lui i s-a strâns inima.

–Da? a spus precaut.

N-a satisfăcut-o reacţia lui. Trebuia să-l atingă mai tare vorbele ei.

–Da, i-a răspuns.

El a tăiat o felie de pâine.

–Și a fost o minciună serioasă?

Era intrigată. Apoi s-a gândit puţin – fusese o minciună serioasă? Și a râs.

–Nu, i-a răspuns, n-a fost mare lucru.

–OK, a zis el ușurat și cu ceva tandreţe în voce. Atunci, să auzim!

Era ceva mai complicat...

–Știi ciorapul ăla alb? a întrebat ea. Te-am minţit. Nu era nicio mostră, era o „valentină”.

El s-a încruntat ușor.

–Și de ce-ai inventat că era o mostră pentru probă?

Dar el îi cunoștea prea bine frivolitatea. Şi furia pe care ea i-a simţit-o în glas a speriat-o.

–M-am temut că o să devii rău, i-a răspuns ea patetic.

–Pun pariu că nu mai puteai de frică...

–Chiar m-am temut, Teddy!

A urmat o pauză. El încerca să rezolve vreo două probleme în minte.

–Și cine l-a trimis?

–Pot să ghicesc, a spus ea, deși nu era însoţit de niciun cuvânt, în afară de...

A fugit în salon și s-a întors cu o hârtiuţă.

„Perlele sunt frumoase, dar tu ești și mai frumoasă. Poartă-i pentru mine și eu o voi iubi pe cea care îi va purta!”

A citit-o de două ori și i s-a ridicat tot sângele în cap.

–Și *cine* crezi tu că e cel care le-a trimis? a întrebat-o el cu furie în glas.

–Îl bănuiesc pe Sam Adams, i-a zis ea cu un strop de indignare virtuoasă.

Pentru o clipă, Whiston a rămas fără cuvinte.

–La naiba! Și ce are asta a face cu perlele? Și cum poate să scrie „poartă-i pentru mine”, când e unul singur? Nu l-a dus capul să inventeze un vers mai bun?

A mototolit hârtia și a aruncat-o în foc.

–Presupun că s-a gândit că face pereche cu cel trimis acum un an, i-a răspuns ea.

–Adică a trimis unul și atunci?

–Da, dar m-am gândit c-o să scoţi flăcări dacă o să afli.

Și-a luat o mină ursuză.

S-a ridicat și s-a dus să se spele, și-a suflecat mânecile și și-a deschis cămașa la piept. Arăta de parcă tâmplele lui frumos tăiate și ochii lui liniștiţi ar fi fost dintr-odată trase în jos și urâţite de partea de jos, aproape brutală, a feţei lui. Dar ei îi plăcea. În timp ce se mișca de colo până colo, curăţând masa, îl admira cum se spală. Ce bărbat bine! Îi plăcea să-i vadă apa strălucind pe gât atunci când sorbea cu nesaţ. O amuza, o încânta și-i dădea fiori... Era atât de sigur, de stabil, iar ea se afla atât de mult în puterea lui. Îi dădea un minunat și pervers sentiment al libertăţii. În braţele lui, putea să se miște oricât, încântată și excitată.

S-a întors spre ea, cu faţa roșie de la apa rece, cu ochii sclipitori și atât de albaștri.

–N-ai primit niciodată nimic de la el, nu? a întrebat-o el cu asprime.

–Ba da, a răspuns ea după o clipă, parcă prinsă cu mâţa-n sac. A urcat cu mine în tramvai și m-a invitat la o cafea și un lichior

Benedictine la Royal.

–Foarte frumos și credibil, a comentat el ursuz. Și te-ai dus?

–Da, a răspuns ea cu aerul unui trădător în faţa gratiilor.

Lui i s-a urcat tot sângele la cap și s-a ridicat în picioare neliniștit și periculos.

–Era frig și la Royal era atât de plăcut, a spus ea.

–Te-ai duce și cu un negru pentru o cutie de ciocolată! i-a replicat el furios și dispreţuitor, cu amărăciune în glas.

Cât de ciudat s-a îndepărat de ea și apoi a respins-o!

–Ted, ce cruzime! a scâncit ea. Știi prea bine că...

Și-a mușcat buza până la sânge și ochii i s-au umplut de lacrimi.

Bărbatul s-a întors ca să-și pună cravata. Iar ea s-a dus înapoi la treaba ei, făcând o mutră patetică și lăsând să-i scape câte-o lacrimă.

El era gata de plecare. Cu pălăria pe cap și haina încheiată până la bărbie, a venit s-o sărute. Avea să se simtă oribil toată ziua dacă n-o făcea. Ea l-a lăsat s-o sărute. I-a simţit cu buzele obrazul umed și inima i-a luat foc. O rănise atât de tare! Era tristă și nu-l iertase, de fapt.

Într-o clipă a urcat la cerceii ei. Ce adorabili erau ei în cuibușorul lor din dulăpior – absolut adorabili! I-a cercetat cu o plăcere plină de voluptate și i-a pus în urechi, s-a privit, a pozat în faţa oglinzii – pe rând, a zâmbit, și-a luat o faţă tristă și tragică sau o faţă de învingătoare ori o postură rugătoare. Era fericită și foarte frumoasă.

A purtat cerceii toată dimineaţa prin casă. Era intimidată și nespus de fermecătoare când a venit brutarul și se întreba dacă el o să bage de seamă. Toţi negustorii plecau de la ușa ei cu un strop de lumină, simţindu-se cumva înălţaţi și, fără să-și dea seama, făcându-i diverse favoruri acestei făpturi încântătoare, deși nu era nimic vizibil în comportamentul ei.

Toată ziua a trăit într-o stare de excitaţie. Nu s-a gândit la soţul ei. El era cuibul stabil de unde ea își putea lua zborul ca să facă aceste incursiuni ameţitoare spre nicăieri. Iar noaptea, precum puii, avea să revină la el, să se cuibărească.

Între timp, Whiston, care era consultant la o firmă micuţă, se grăbea spre serviciu, cu inima plină de neliniște în ceea ce o privește, tânjind după siguranţă și tensionat că n-o avea.

II

Lucrase la fabrica de dantelă a lui Adams înainte să se căsătorească. Sam Adams fusese șeful ei. Era un burlac de vreo patruzeci de ani, robust și rumen la faţă, care se îmbrăca bine, cu o mustaţă mare și maronie și cu părul rar. După cum arăta, elegant și pus la punct, era evident că povestea asta cu chelia era amărăciunea lui. Arăta bine și avea ceva sânge irlandez în vene.

Pasiunea lui pentru femei sau a femeilor pentru el era notorie. Iar Elsie, drăguţă, zăpăcită, aproape spirituală – părea spirituală, dar, atunci când se repeta, cuvintele ei erau absolut triviale –, se simţea teribil de atrasă de el. Venise la fabrică îmbrăcat în haine sport, de culoare cafenie, și cu pantaloni în carouri alb-negru, cu o beretă cu moţ înalt și o garoafă roșie la butonieră, numai ca s-o impresioneze pe ea. Ea a fost impresionată doar pe jumătate. Era prea tare pentru gustul ei. Simţind asta instinctiv, a cotit-o spre un albastru marin. Apoi, bine făcut cum era, roșu la faţă, cu mustăţile lui mari, cu un costum albastru, cu ghete la modă și pălărie, era ireproșabil. Elsie a fost impresionată.

Dar între timp o curta Whiston, iar ea făcea tot felul de gesturi absolut splendide și delicate în faţa oglinzii din dormitor, cu sinceritatea cu care o faci atunci când știi că ești singur.

–Cu-adevărat, cu-adevărat, până la moarte...

Ăsta era cântecul ei. Whiston trecuse deja prin etapele astea, așa că n-avea de ce să se mai gândească la el.

De Crăciun, Sam Adams dădea în fiecare an o petrecere la el acasă, la care îi invita pe toţi șefii din fabrică – nu pe muncitori și pe ucenici, ci pe cei care erau peste ei. În felul lui, era un om generos, căruia îi plăcea să le ofere bucurii oamenilor.

Cu doi ani în urmă, Elsie participase la această petrecere de Crăciun pentru ultima dată. Whiston o însoţise. La acel moment, el lucra pentru Sam Adams.

Se simţise foarte mândră de ea, îmbrăcată foarte potrivit, cu o rochie lungă de catifea albastră. Whiston a venit s-o ia. Apoi a mers alături de el,

ţinându-și șalul uriaș de cașmir peste piept. El

pășea cu pași mari, având pantalonii strânși în gheată, așa cum purtau bărbaţii, haina lui lungă luând forma pantofilor ei de mătase pe care-i

ţinea în buzunar...

Au trecut dincolo de porţile parcului, iar inimile lor s-au înălţat. Deasupra lor, Castle Rock arăta grandios în noapte, în timp ce copacii goi se aliniau tăcuţi și întunecaţi de-a lungul bulevardului.

Aproape că întârziaseră. Agitată de nerăbdare, la garderobă și-a scos șalul, și-a pus pantofii de mătase și s-a privit în oglindă. Zulufii ondulaţi îi încadrau faţa într-un dans drăgălaș și a zâmbit.

S-a oprit o clipă în pragul încăperii luminate feeric. O mulţime de oameni se mișcau în luminile lămpilor, sub candelabrele de cristal, fustele lungi ale femeilor pluteau pretutindeni, iar favoriţii și

cravatele albe ale bărbaţilor se înclinau în plecăciuni... Apoi a păşit în lumină.

Într-o clipă, Sam Adams a venit spre ea, ridicându-şi ambele mâini în semn de bun-venit. Pe faţă avea un zâmbet sănătos şi rozaliu.

– Aţi întârziat, nu? a strigat el. Ca orice regină...

I-a luat mâinile şi a tras-o spre el. Deschidea gura larg atunci când vorbea, iar efectul pe care-l crea asta în spatele mustăţii lui maronii era tulburător. Dar ea i-a zburat în braţe. Era atât de galant!

– Atunci, am mână liberă, nu-i aşa? a spus el, luându-i carneţelul de bal ca să-şi aleagă ce dansuri avea să danseze cu ea.

– Domnul Whiston nu dansează, a replicat ea.

– În cazul ăsta, sunt un bărbat norocos, i-a răspuns el, trecându-şi iniţialele. M-am născut cu amorul pe buze.

El a continuat să scrie în tăcere. Ea a roşit şi a râs, fără să-şi dea seama la ce s-a referit.

– De ce? Ce e asta? a întrebat ea.

– Tu! Chiar mai micuţă decât eşti şi purtând nişte aripioare, i-a replicat el.

– Ar trebui să fiu foarte micuţă ca să-ţi încap pe buze, i-a zis ea.

– Şi crezi că eşti prea mare, nu? a răspuns el încet.

Apoi i-a înapoiat carneţelul, cu o reverenţă.

–Draga mea, în seara asta plutesc...

Și imediat, absolut firesc, a aruncat o privire prin încăpere. Ea aștepta în faţa lui. El era pregătit. A căutat din priviri orchestra și a făcut un semn din cap. Într-o clipă, muzica a început. A părut că se relaxează, parcă eliberându-se.

–Așadar, Elsie... i-a spus cu o stranie blândeţe în voce, care părea să-i învăluie tot corpul într-o aură de căldură, absolut delicioasă.

Și s-a lăsat în voia ei. Îi plăcea.

Era un dansator minunat. O trăgea aproape, foarte aproape de el, printr-un fel de căldură și senzualitate, așa încât ea a devenit moale și docilă în braţele lui, luând forma trupului lui, în timp ce se lipea de el și alunecau împreună într-o singură mișcare. Era purtată într-un fel de vârtej, picioarele i se mișcau de la sine și numai muzica o arunca departe de el și apoi iarăși înapoi la el, în îmbrăţișarea lui, înspre trupul lui care se mișca ritmic și înnebunitor spre ea.

Când s-a terminat, bărbatul era satisfăcut, iar în ochi avea o strălucire ciudată, care i-a dat fiori și care în același timp n-avea nimic de-a face cu ea. Și totuși, o stăpânea. Nu-i vorbea. Doar se uita fix în ochii ei cu o privire curioasă și scânteietoare, care o făcea să se piardă într-un fel care o înspăimânta. Însă în privirea lui era și un fel de ironie mecanică... și asta o lăsa cumva rece. Nu se simţea cu adevărat transportată.

Mânată de un impuls mai puternic și cu totul opus, s-a dus către Whiston. Care stătea întunecat, încercând să accepte că ea avea dreptul absolut să se distreze și fără el. A primit-o cu un fel de blândeţe ranchiunoasă.

–Nu mergi să dansezi whist? l-a întrebat ea.

–Cum să nu?! Acum pornesc...

–Tare aș vrea să știi să dansezi!

–Dar nu știu... așa că n-ai decât să te distrezi singură.

–Dar m-aș distra și mai bine dacă aș putea să dansez cu tine.

–Nu, lasă, simte-te bine! i-a spus el. Eu nu sunt construit așa...

–Ar trebui să fii! s-a plâns ea.

–E vina mea, nu a ta. Tu distrează-te! a invitat-o el. Ceea ce ea a și făcut, un pic iritată.

S-a dus plină de nerăbdare spre braţele lui Sam Adams, când a venit momentul să danseze cu el. Dincolo de faptul că era bărbat, era ceva atât de plăcut... Se simţea chiar puţin furioasă pe Whiston, dar a uitat repede când a ajuns în braţele gazdei ei, care o ţinea strâns și îi dădea o senzaţie încântătoare. I-a privit ochii, ca să găsească în ei acea lucire care o satisfăcuse într-atât.

Se aprinsese cu totul, focul o pătrundea, arzând totul în cale. Doar în inima ei încă stăruia o mică încordare, precum conștiinţa...

Când a prins momentul, a fugit din salonul de dans spre sala de jocuri. Acolo, într-un nor de fum, l-a găsit pe Whiston la masa de joc. Radioasă, îmbujorată, însufleţită, s-a dus să-l salute. În camera aia tăcută, ea era o notă prea puternică, prea sonoră. El și-a ridicat capul și fruntea i s-a încruntat.

–Joci cribbage? E pasionant? Care e situaţia? a ciripit ea.

El s-a uitat la ea. Niciuna din aceste întrebări nu necesita un răspuns, iar el nu simţea că ar avea vreo legătură cu ea. Fata s-a întors spre masa de joc.

–Ești cu roșiile sau cu albele? l-a întrebat.

–Cu roșiile, i-a răspuns partenerul lui de distracţie.

–Atunci, înseamnă că pierzi, i-a vorbit ea mai departe lui Whiston, ridicând cuiul roșu de pe tabla de joc. Unu-doi-trei-patru-cinci-șase-șapte-opt-aici trebuie să sari...

–Acum pune-l la loc, i-a spus Whiston.

–Dar unde era? a întrebat ea veselă, cunoscându-și păcatul.

El i-a luat micuţul cui roșu din mâna ei și l-a pus înapoi în orificiul din care-l scosese.

Cărţile erau făcute.

–Ce păcat că pierzi! a spus ea.

–Mai bine te-ai ocupa de el! i-a replicat partenerul lui de joc.

Și asta a și făcut, în mare grabă. Cărţile erau împărţite. Și-a pus mâna pe umărul lui, uitându-se la el în cărţi.

–Sunt bune, nu?

El nu i-a răspuns nimic, dar a aruncat pe masă două cărţi. Îl afectea mult mai tare decât era normal să-i simtă mâna pe umăr, zulufii atingându-i urechile, în timp ce ea era aţâţată de un alt bărbat. Asta făcea să-i fiarbă sângele în vene.

În acel moment a apărut Sam Adams, îmbujorat și zgomotos, îmbătat mai mult de propria persoană și de dans decât de vin. În ochii lui era acea lucire curioasă și impersonală.

–M-am gândit eu că aici te găsesc, Elsie! a strigat el excesiv de vesel și cu o notă oarecum discordantă în voce.

–Și ce anume te-a făcut să crezi asta? i-a replicat ea, cu o undă de răutate crescând în ea.

Bărbatul cu faţă rozalie și bine făcut a zâmbit.

–Nu te-aș căuta niciodată în compania doamnelor, i-a răspuns cu un fel de chemare intimă, animalică.

Apoi a râs, a făcut o plecăciune și i-a oferit braţul.

–Doamnă, ne așteaptă muzica!

Ea a plecat cu el, neputând să se împotrivească, ușor reţinută, și totuși încântată.

Dansul a îmbătat-o. După primii pași, a simţit că parcă se topește și se pierde pe sine. De-abia dacă își dădea seama că merge și nici măcar nu-și dorea asta. Totuși, într-un anume fel, alesese să se ducă. Stătea în braţele acestui bărbat puternic cu care dansa și parcă pierdea orice contact cu acea încăpere, topindu-se în el. Trecuse într-un alt fel de element al lui, mai dens, un fel de intimitate specială. Salonul tot în jur aproape că se dizolva în ceva nedefinit, ca o atmosferă, ca și cum ar fi fost undeva, sub apele mării, prinsă într-un vârtej de mișcări silenţioase și fantomatice. Dar ea era foarte reală în braţele partenerului și părea conectată la trupul lui, de parcă mișcările membrelor lui ar fi fost ale ei înseși, și totuși nu chiar ale

ei... era ceva încântător! Și el era transportat, dăduse totul uitării, concentrat asupra dansului. Ochii lui parcă nu vedeau nimic. Doar corpul bine legat și plin de voluptate trăda o activitate subtilă. Degetele lui păreau să-i scormonească în carne. În fiecare clipă, ea simţea că o să cedeze și o să se topească: momentul uniunii totale avea să fie când ea se va dizolva într-o inconștienţă totală la picioarele lui. Dar el o purta de jur împrejurul întregului salon, dansând, și părea să-i susţină tot trupul cu braţele și cu tot corpul lui, iar căldura lui părea să o pătrundă tot mai adânc, până când avea să devină una și ea avea să devină atât de lichidă, ca o beţie...

Era minunat. Când s-a terminat, era ameţită și de-abia mai respira. Stătea lângă el, în mijlocul încăperii, de parcă ar fi fost singură, într-un loc îndepărtat. El s-a aplecat peste ea. Îi aștepta buzele pe umăr. Și aștepta... Totuși, nu erau singuri. Era o cruzime...

– A fost bine, nu-i așa, draga mea? i-a șoptit încet și încântat.

În chemarea lui plăcută, delicată și absolut irezistibilă stăruia o stranie impersonalitate. Și totuși, de ce era conștientă că anumite uşiţe din ea rămâneau închise? I-a strâns braţul și el a condus-o spre ușă.

Nu era foarte conștientă de ce face, doar un strop de rezistenţă stăruia în adâncul ei. Cu totul pierdut, dar păstrând, totuși, o urmă vagă de prezenţă de spirit, bărbatul a condus-o spre sufragerie, ca și cum ar fi vrut să-i ofere ceva răcoritor, dar cu viclenie, în așa fel încât să rămână singur cu ea. Era teribil de înfierbântat, doar vag conștient și, din când în când, îl străbătea o neîncredere rece.

Acolo era Whiston, care le servea cafele doamnelor banale și neglijate. Elsie l-a văzut, dar își dorea ca el să n-o vadă. Era dincolo

de orizontul lui. Între ea și bărbatul de lângă ea exista un soi de legătură. O legătură nedusă până la capăt, care o susţinea și o conţinea în fiinţa patronului ei.

Dar ea devenea tot mai rece. Whiston și-a făcut apariţia. L-a privit și l-a văzut cu alţi ochi. I-a văzut trupul zvelt și tânăr, real și solid în faţa ei. Ăsta era el. Dar ea era într-o vrajă cu celălalt bărbat, conectată la el și nu se putea desprinde.

– Ai terminat partida de cribbage? l-a întrebat evaziv.

– Da, i-a răspuns el. Tu n-ai obosit de atâta dans?

– Niciun pic, i-a răspuns ea.

– Nu ea, i-a replicat Adams cordial. Nicio fată plină de viaţă nu obosește de la dans. Vrei ceva, Elsie? Uite, puţin coniac. Bea puţin coniac cu noi, Whiston!

În timp ce ei sorbeau din pahare, Adams l-a privit pe Whiston cercetător, ca să-și dea seama care era avantajul lui în faţa ei.

– Mai bine mergem înapoi, a început muzica... a spus el. Ai grijă ca doamnele să mănânce, Whiston, fii băiat bun!

Și a pornit înapoi. Elsie era atrasă de el și nu se putea apăra. Dar Whiston s-a așezat lângă ei și i-a însoţit. Au pășit în tăcere spre sala de dans. Acolo, Adams a ezitat și a aruncat o privire de jur împrejur, ca și cum n-ar fi deslușit ce se întâmplă.

Un bărbat a venit repede spre ei, cerând permisiunea să danseze cu Elsie, iar Adams s-a dus spre următoarea parteneră. Whiston a stat și i-a privit dansând. Ea era conștientă de prezenţa lui acolo, era

conștientă că o observă, ca o fantomă, ca un judecător, ca un înger păzitor. Și era conștientă în același timp, într-un fel mult mai intim și mai impersonal, de trupul celuilalt bărbat, care se mișca pe undeva prin încăpere. Încă îi aparţinea, dar un sentiment de tulburare și de neputinţă pusese stăpânire pe ea. Adams a continuat să danseze, tânjind după Elsie, așteptând să-i vină iar timpul, cu o insistenţă cinică.

Dansul s-a încheiat. Adams a fost reţinut de cineva. Elsie s-a trezit lângă Whiston. Era ceva plăcut la el, așa cum stătea, era ceva cu întreaga lui figură, cu genunchii lui, de care se lipise. Era ca și cum ar fi fost o formă stabilă. Și-a pus mâna pe genunchiul lui.

–Te distrezi? a întrebat-o el.

–Ca întotdeauna, i-a răspuns cu un ton înflăcărat, și totuși ceva mai detașat.

–E aproape unu noaptea, i-a spus.

–Da?

Asta nu însemna nimic pentru ea.

–N-ar trebui să plecăm?

Ea a tăcut. Pentru prima dată după o oră sau chiar mai bine, o noţiune vagă a conștiinţei ei normale a revenit. A iritat-o.

–De ce să plecăm? i-a replicat.

–M-am gândit că ţi-a ajuns, a continuat el.

A devenit dintr-odată gravă, iritată că i se spulberă iluziile.

–De ce?

–Suntem aici de la ora nouă, i-a răspuns Whiston.

Nu existau niciun răspuns și niciun motiv. Nu-i transmitea nimic. Era detașată de el. De partea cealaltă a sălii, Adams o privea. Era acolo, la dispoziţia lui.

–Nu cred că vrei să fii prea familiară cu Sam Adams, i-a spus Whiston, prudent și suferind. Știi prea bine cine e el...

–Cum adică familiară? a întrebat ea.

–Nu cred că vrei să ai prea mult de-a face cu el...

Ea a tăcut. El o forţa să-și conștientizeze poziţia. Dar nu putea să scape de ce simţea și nici să schimbe ceva. Era stăpânită de o dorinţă curioasă, perversă.

–Îl plac, i-a spus ea.

–Ce găsești la el? a întrebat-o Whiston, cu inima aprinsă.

–Nu știu, dar îl plac.

Era neclintită. El s-a ridicat stăpânit de o furie grea și întunecată. Nu știa prea clar ce simte. A rămas acolo, fără viaţă, în timp ce ea dansa. Iar ea, tulburată, sfâșiată între forţele opuse ale celor doi bărbaţi, s-a lăsat să plutească. Între dansuri, Whiston n-o scăpa din ochi. De-abia dacă era conștientă. A aruncat o privire rapidă în carneţel să vadă când avea să danseze din nou cu Adams, pe jumătate dorindu-și, pe jumătate înspăimântată. Uneori îi întâlnea privirea fermă și strălucitoare când trecea pe lângă el răsucindu-se în dans. Alteori

zărea ceva din trupul lui... Și de fiecare dată era ca și cum s-ar fi odihnit în braţele lui, ca și cum ar fi fost purtată, departe de ea însăși. Și de fiecare dată devenea conștientă de diferenţele dintre el și celălalt. Era ruptă în două.

A venit din nou momentul să danseze cu Adams. Oh, minunatul contact cu el, mâinile lor atingându-se, braţele lui susţinând-o! Părea să ia o decizie. Whiston nu i se dezvăluise atât de real, de concret. Era doar o greutate din conștiinţa ei.

Dar ea respira greu, parcă suferind în strânsoarea lui. Era agitată. Și Adams se simţea încorsetat. O tensiune, un fel de încordare pusese stăpânire pe ei. Iar el era iritat, pentru că simţea cum ceva îi contraatacă magnetismul, pentru că simţea o voinţă mai puternică decât a lui, intervenind în ceea ce pentru el ajunsese deja o nevoie vitală.

Elsie aproape că nu se mai controla. Mergând alături de el să-și ia locul pentru dans, s-a aplecat să-și ia batista. Începeau cadrilurile. Toată lumea era gata. Adams îi stătea alături, exercitându-și puterea de atracţie. Era tensionat și într-o dispoziţie de luptă. Ea s-a aplecat după batistă și a scuturat-o când s-a ridicat. Apoi a scăpat-o din mână. Disperată, a văzut că apucase un ciorap alb în loc de batistă. O clipă acesta a zăcut pe podea, un ciorap alb răsucit. Apoi, într-o secundă, Adams s-a aplecat și l-a ridicat, cu un râs surprins și care-i trăda triumful.

– Ăsta rămâne la mine, i-a șoptit el, părând să o ia în stăpânire.

Și a îndesat ciorapul în buzunarul pantalonilor și i-a oferit imediat batista lui.

A început dansul. Se simţea slabă și sfârșită, de parcă voinţa ei ar fi fost anihilată. A copleșit-o brusc un sentiment al pierderii. Nu se mai putea opune. Dar era pace...

Când dansul s-a sfârșit, Adams i-a dat drumul. Whiston a venit la ea.

–Ce ţi-a căzut pe jos? a întrebat-o el.

–Am crezut că era batista, dar din greșeală se pare că am luat un ciorap, i-a răspuns ea detașată.

–Și l-a luat el?

–Da.

–Și ce vrea să arate cu asta?

Ea a înălţat din umeri.

–Și ai de gând să-l lași să-l păstreze?

–N-am să-l las eu pe el...

A urmat o pauză lungă.

–Deci să plec și să mă ocup eu de asta? a întrebat-o el cu faţa în flăcări și cu ochii lui albaștri îngreunaţi de împotrivire.

–Nu, a spus ea palidă.

–De ce?

–Nu, nu vreau să zici nimic.

El s-a așezat fierbând de enervare.

– Atunci, înseamnă că-l lași să-l păstreze, a adăugat.

Ea n-a schiţat niciun răspuns.

– Ce vrei tu cu asta? a mai întrebat el negru de furie și s-a ridicat.

– Nu, Ted! a strigat ea și l-a prins, împiedicându-l să plece.

Asta l-a făcut să se înngrească de furie.

– De ce nu?

Atunci ceva de pe chipul ei i-a stârnit mila. N-a înţeles, dar a simţit că s-ar putea să aibă motivele ei.

– Aici nu mai stau, i-a spus. Deci vii cu mine?

Ea s-a ridicat fără un cuvânt și au plecat împreună. Adams n-a observat. În câteva minute erau deja în stradă.

– Ce naiba se întâmplă? a întrebat-o teribil de furios.

Ea păşea alături de el, în liniște, indiferentă.

– Toată exagerarea asta, a adăugat el.

Apoi, au mers o vreme în tăcere, prin întunericul gol și îngheţat al orașului. Ea simţea că nu poate să stea înăuntru nicăieri. Se apropiau de casa ei.

– Nu vreau acasă, i-a zis brusc, disperată și chinuită. Nu vreau acasă!

El a privit-o.

– De ce ?

–Nu vreau acasă, a fost tot ce a putut ea să suspine.

Bărbatul a auzit pe cineva apropiindu-se.

–Atunci, putem să mai mergem puţin, i-a spus.

Ea a tăcut din nou. Au ieșit din oraș și au ajuns pe câmp. O ţinea de braţ – nu puteau vorbi.

–Ce s-a întâmplat, de fapt? a întrebat el până la urmă nedumerit.

Elsie a început iar să plângă.

Într-un târziu, a luat-o în braţe, s-o liniștească. Ea plângea, aproape fără să fie conștientă de prezenţa lui.

–Spune-mi, Elsie, ce s-a întâmplat? Spune-mi, draga mea...

I-a sărutat faţa udă de lacrimi și a mângâiat-o. Ea nu i-a răspuns. Era nedumerit și tandru și se simţea oribil.

În cele din urmă, ea s-a liniștit. A sărutat-o, iar ea l-a luat în braţe și s-a lipit de el, ca și cum i-ar fi fost frică. El a strâns-o în braţe, minunându-se.

–Ted, a șoptit ea speriată. Ted!

–Ce e, dragostea mea? a întrebat și el înspăimântat.

–Fii bun cu mine, nu fi crud!

–Nu, păpușica mea, a spus el uimit și întristat. Dar ce e?

–Te rog, fii bun cu mine! a suspinat ea.

A ţinut-o strâns în braţe s-o ocrotească, iar inima lui fierbea de dragoste. Mintea lui era uluită. Nu putea decât s-o strângă la pieptul lui plin de iubire și încredere în ea. Și, în cele din urmă, fata și-a revenit.

III

Din acel moment n-a mai vrut să se întoarcă la fabrică la Adams. Tatăl ei a trebuit să accepte situaţia, iar ea și-a trimis demisia – nu se simţea bine. Sam Adams a fost ironic, dar avea o curiozitate răbdătoare. Nu s-a împotrivit.

În câteva săptămâni, s-a căsătorit cu Whiston. Îl iubea cu patimă și adoraţie, cu un fel de abandon pătimaș, care-l tulbura până în adâncul fiinţei și-i dădea un sentiment de siguranţă teribil. Nu-i mai păsa de sine: se simţea împlinit și avea atâtea lucruri pe lume de care să se îngrijească. Orice îngrijorare ar fi avut, în adâncul inimii lui exista această siguranţă minunată. S-a descoperit pe sine în această dragoste.

Despre ciorapul alb au vorbit o dată sau poate de două ori.

–Ce mai contează?! exclamase el.

Îl irita și-l înfuria subiectul și nu-l putea depăși. Așa că problema a rămas nerezolvată.

Ea a fost fericită la început, purtată de adoraţia soţului ei. Apoi, treptat, a început să se obișnuiască oarecum cu el. Era întotdeauna temeiul fericirii ei, dar se cam obișnuise cu el, așa cum te obișnuiești cu aerul pe care-l respiri. În schimb, el nu se obișnuise cu ea niciodată în felul ăsta.

În acest mariaj, ea și-a descoperit libertatea. Scăpase de grijile faţă de sine. Acum soţul ei le preluase și se ocupa de ea. Era liberă să ia tot ce putea și avea timpul ei.

Așa că peste câteva luni, când l-a întâlnit pe Sam Adams, nu s-a purtat atât de rece cât ar fi trebuit. În lumina noilor cunoștinţe despre bărbat, pe care le dobândise ca tânără soţie, a simţit că era îndrăgostit de ea și că o dorea la fel de mult. Așa că nu s-a putut abţine să nu se joace puţin cu el, deși nu-i păsa cu adevărat de el.

Când a venit ziua de Sfântul Valentin, care era cam în preajma primei aniversări a nunţii lor, a primit un ciorap alb, cu o mică broșă de ametist. Din fericire, Whiston n-a văzut-o, așa că ea nu i-a pomenit nimic despre întâmplare. N-avea nici cea mai mică intenţie să aibă ceva de-a face cu Sam Adams, dar odată ce a intrat în posesia ei, mica broșă era a ei și pentru moment nu și-a bătut deloc capul să explice cum anume ajunsese la ea. Și a păstrat-o.

Acum, avea cerceii cu perle. Era un dar mult mai preţios și care sare în ochi mai ușor. Va trebui s-o roage pe mama ei să-i trimită, ca să le explice într-un fel existenţa. A făcut un mic plan. Și era teribil de mulţumită. Cât despre Sam Adams, chiar dacă avea s-o vadă că-i poartă n-o s-o dea de gol. Ce simpatic ar fi s-o vadă cu ei în urechi! Va pretinde că i-a moștenit de la bunica, din partea mamei. Era foarte încântată de sine când a ieșit în oraș în acea după-amiază, cu pietrele minunate dansând în faţa zulufilor ei. Dar nu s-a întâlnit cu nimeni important.

Whiston a venit acasă obosit și deprimat. Toată ziua, masculul din el nu s-a simţit deloc confortabil și asta l-a stors de energie. Ea era într-o dispoziţie împotriva lui, cum se întâmpla adesea, îl ironiza, îl mustra și era sarcastică. El n-a înţeles de ce și asta l-a mâhnit și mai tare. Ea nu se simţea deloc confortabil în preajma lui.

Știa că e într-o stare avansată de iritare. Venele de pe mâini deveniseră pronunţate și vizibile, avea fruntea încruntată. Dar nu se

putea abţine să nu-l întărâte.

–Și ce-ai făcut cu ciorapul ăla alb? a întrebat el, tulburând liniștea mohorâtă, iar vocea i-a răsunat stridentă și brutală.

–L-am pus în dulap. De ce? i-a răspuns ea cu impertinenţă.

–De ce nu l-ai aruncat la foc? a întrebat el aspru. De ce l-ai ascuns?

–Nu l-am ascuns, i-a replicat ea. Acum am o pereche.

El s-a cufundat din nou într-o tăcere întunecată. Incapabilă să-l scoată din starea asta, a urcat scările și l-a lăsat să fumeze singur în faţa focului. Din nou s-a dus să probeze cerceii. Și atunci a lovit-o o nouă inspiraţie. Și-a pus amândoi ciorapii albi...

Și a coborât imediat îmbrăcată cu ei. Soţul ei stătea tot nemișcat, privind încruntat focul.

–Uite! Nu-i așa că arată bine împreună?

Și-a ridicat fusta peste genunchi și s-a răsucit, admirându-și picioarele în ciorapii cei eleganţi.

El a simţit o furie inexplicabilă și și-a smuls pipa din gură.

–Nu-i așa că sunt drăguţi? a repetat ea. Unul de anul trecut și unul de anul ăsta. Fac o pereche frumoasă. Te scutesc să-mi mai cumperi alţii.

Fata s-a uitat peste umăr la gambele ei frumoase și la dantela de la chiloţi.

–Trage-ţi fusta în jos și nu te mai face de râs! i-a spus el.

–Cum adică mă fac de râs?

Și a început să danseze încet în jurul camerei, ridicându-și picioarele, pe jumătate tachinându-l, pe jumătate nepăsătoare, într-un fel de balet. Aproape înspăimântată, totuși apărându-se, și-a ridicat picioarele spre el, cântând ca de obicei. L-a iritat...

–Prostuţă ce ești! Ce crezi că faci aici? O să pui ciorapii ăștia pe foc, ai auzit?

Era foarte nervos, negru la faţă și ţinea capul în jos. Ea s-a oprit din dans.

–Ba nu! Îmi sunt foarte folositori.

Și-a ridicat capul și a privit-o cu niște ochi periculoși, care scăpărau scântei.

–Am zis să-i arunci în foc!

Era o luptă acum. Ea s-a aplecat, făcând o figură de balet, și și-a pus limba între dinţi.

–Nu arunc ciorapii în foc, a cântat ea, repetându-i cuvintele. Nu-i arunc, nu-i arunc, nu-i arunc...

Și a dansat mai departe în jurul camerei, făcând o figură care se potrivea cu ritmul. În comportamentul ei era o indiferenţă usturătoare.

–O să vedem noi dacă îi pui sau nu, târfă ce ești! a zis el. Vrei să afle Sam Adams că-i porţi, nu-i așa? Ţi-ar plăcea, nu?

–Da, mi-ar plăcea să vadă ce bine îmi vin, ca să-mi mai dea și alţii, a spus ea admirându-și picioarele.

Într-un fel, el știa că femeia într-adevăr își dorea ca Sam Adams să vadă ce frumoase erau picioarele ei în ciorapii cei albi. Iar asta l-a înfuriat până în adâncul fiinţei lui, până la ură.

–Târfă dezgustătoare! Lasă-ţi fusta în jos și nu mai fi atât de stupidă!

–Nu sunt stupidă, i-a răspuns ea. Picioarele mele îmi aparţin. Și de ce anume n-ar avea voie Sam Adams să le creadă frumoase?

A urmat o pauză. A privit-o cu niște ochi în care pâlpâia ceva.

–Ai avut de-a face cu el? a întrebat-o.

–Doar am vorbit cu el atunci când l-am întâlnit. Nu e așa de rău cum vrei tu să pară.

–Nu e? a strigat el cu un fel de vigilenţă în glas. Oricine are de-a face cu individul nu mai e destul de bun pentru mine.

–De ce? De ce te sperie așa? l-a ironizat ea.

Îi stârnea toată furia incontrolabilă. S-a așezat întunecat și mohorât. Fiecare dintre cuvintele ei îl străpungea ca un fier înroșit. Curând avea să fie mai mult decât putea suporta. Și ea era speriată. Dar nu era nici învinsă, nici convinsă...

Un grăunte de ură a devenit vizibil pe faţa lui. Avea cu ce s-o rănească.

–De ce mă sperie? a repetat el automat. De ce mă sperie? Din cauza ta, târfă rătăcită ce ești!

Tânăra s-a înroșit. Insulta a atins-o adânc.

–Păi, dacă tu ești atât de plictisitor... i-a servit-o ea, coborându-și pleoapele și vorbind rece, dispreţuitor.

–Dacă sunt plictisitor, atunci să știi că-ţi rup gâtul la primul cuvânt pe care i-l adresezi! i-a răspuns încordat.

–Și crezi că mi-e frică de tine? a pufnit ea.

Vorbea rece și detașat.

Îi era teamă și buzele i s-a albit. Inima i se înfierbântase.

–*O să îţi fie frică* de mine cu prima ocazie când vei mai avea de-a face cu el.

–Și crezi c-o să afli, da?

Dispreţul ei l-a făcut să-și iasă din minţi și să asude. Știa că era incoerent și că nu prea mai răspundea de faptele lui. Încet, fără să vadă în jur, s-a ridicat și a ieșit pe ușă, sufocându-se, cu impulsul de a o ucide.

S-a sprijinit de gardul de la grădină, incapabil să vadă sau să audă ceva în jur. În faţa lui, departe, fumegau luminile orașului. Stătea nemișcat, pradă unei furtuni întunecate de furie, cu faţa ridicată în noapte.

Apoi, încă inconștient de propriile fapte, a intrat înapoi în casă. Ea era acolo, un chip micuţ și încăpăţânat, cu buzele strâns lipite și ochi mari, ursuzi, de copil, privindu-l, albă de spaimă. El a traversat apăsat încăperea și s-a prăbușit în fotoliul lui.

S-a făcut liniște.

–*Nu-mi spui tu* ce să fac și ce să nu fac! a rupt ea tăcerea în cele din urmă.

Bărbatul a ridicat capul.

–Îţi spun *asta*, i-a răspuns el vorbind încet și apăsat. Dacă mai ai de-a face cu Sam Adams, îţi rup gâtul!

Ea a râs strident și fals.

–Urăsc cuvintele astea „îţi rup gâtul”, a zis cu o grimasă. Sună atât de vulgar și brutal. Nu poţi să spui nimic altceva...

A urmat o tăcere de moarte.

–Și, în plus, ce știi tu? a continuat ea cu un ciripit straniu și batjocoritor. Mi-a trimis o broșă de ametist și o pereche de cercei de perle.

–Ce-a făcut? a întrebat Whiston, pe un ton dintr-odată normal.

N-o slăbea din ochi.

–Mi-a trimis o pereche de cercei de perle și o broșă de ametist, a repetat ea mecanic, cu buzele palide.

Iar ochii ei de copil, mari și negri, l-au privit fascinaţi, prinși în vraja lui.

Părea că o împunge cu privirile și cu tot chipul atunci când s-a ridicat încet și s-a dus spre ea. Ea îl privea transfigurată de groază. Din gâtlej a scos un sunet slab, încercând să ţipe.

Atunci, rapid și fulgerător, i-a dat un dos de palmă peste gură și ea s-a tras înapoi, orbită, ghemuindu-se lângă perete. Șocul a făcut-o să scoată un ţipăt ciudat. Apoi l-a văzut că vine spre ea, fixând-o cu privirile, cu pumnul strâns, înaintând încet. În orice clipă lovitura se putea abate asupra ei.

Înnebunită de spaimă, a ridicat mâinile ca să-și acopere ochii și tâmplele, deschizându-și gura într-un strigăt mut. N-a scos niciun sunet. Însă imaginea ei l-a captivat încet, încet. Stătea în faţa ei, privind-o fix, așa cum stătea ghemuită lângă zid, cu gura deschisă și plină de sânge, cu ochii larg deschiși și cu mâinile încleștate pe tâmple. Iar pofta lui de a o vedea sângerând, de a o distruge s-a ridicat de undeva din adâncuri lucrând împotriva ei. Era stăpânit de această dorinţă. Voia satisfacţie...

Dar a văzut-o stând acolo, jalnică, vrednică de milă și îngrozită, și și-a întors faţa rușinat și scârbit. S-a dus și s-a trântit pe fotoliu și o relaxare ciudată, aproape ca un somn, i-a pus stăpânire pe creier.

Ea a plecat de lângă perete și s-a dus spre foc, ameţită, cu buzele albe, ștergându-și mecanic gura micuţă care-i sângera. A rămas nemișcată. Apoi, treptat, i s-a auzit respiraţia șuierătoare, a început să tremure și să suspine în tăcere, îndurerată. Fără să se uite, el a văzut-o. Și dorinţa lui de a o distruge a revenit.

Într-un târziu, și-a ridicat capul. Ochii lui străluceau din nou, fixând-o.

–Și de ce ţi le-a dat? a întrebat-o cu o voce fermă, inflexibilă.

S-a oprit din plâns într-o clipă. Și era încordată.

–Au venit sub formă de valentine, i-a răspuns ea încă nesupusă, chiar dacă fusese lovită.

–Când? Astăzi?

–Cerceii de perle, azi. Broșa de ametist, anul trecut.

–O ai de un an?

–Da.

Femeia a simţit că de data asta nimic n-avea să-l oprească dacă se ridica să vină spre ea s-o omoare. Nu-l mai putea împiedica. Capitulase. Amândoi tremurau, stând în cumpănă, inconștienţi.

–Ce treburi ai avut tu cu el? a întrebat el cu o voce seacă.

–N-am avut absolut nimic de-a face cu el, a tremurat ea.

–Le-ai păstrat doar pentru că erau bijuterii?

Un fel de scârbă a pus stăpânire pe el. Ce sens mai avea să vorbească despre asta? Nu-i mai păsa. Se simţea deznădăjduit și bolnav.

Ea a început din nou să plângă, dar el n-a observat. Ea a continuat să-și șteargă gura cu batista. El vedea sângele. Asta îl făcea doar să se simtă și mai rău, și mai obosit, pentru că era vinovat de toate astea, de violenţă, de rușine. Când s-a mișcat ea, și-a ridicat și el capul din poziţia aia de mort.

–Unde sunt lucrurile astea? a întrebat-o.

–Sus, a spus ea tremurând.

Știa că patima zăcea undeva în el.

– Adu-le aici!

– Nu vreau! a spus ea furioasă. N-o să mă brutalizezi și să mă lovești așa peste gură!

Și a suspinat din nou. El a privit-o cu milă și dispreţ, simţind cum mânia crește iar în el.

– Unde sunt? a întrebat iar.

– În dulăpiorul de sub oglindă, a oftat ea.

Bărbatul a urcat scările încet, a scăpărat un chibrit și a găsit bijuteriile. Le-a luat în mână și a venit cu ele jos.

– Astea? a întrebat uitându-se la ele cum zăceau în palma lui.

Ea le-a privit fără să răspundă. N-o mai interesau. S-a uitat și el la micuţele bijuterii. Erau frumoase.

– Ele n-au nicio vină, și-a spus el.

A căutat încet, cu răbdare, o cutie. Le-a pus înăuntru, le-a împachetat și a trecut adresa lui Sam Adams. Apoi a ieșit în papuci, ca să pună pachetul la poștă.

Când s-a întors, ea încă plângea.

– Mai bine te-ai duce în pat, i-a zis.

Femeia nu i-a dat atenţie. El s-a așezat lângă foc. Ea plângea în continuare.

–Eu o să dorm aici, i-a spus bărbatul. Tu du-te în pat!

În câteva clipe, ea și-a ridicat faţa înlăcrimată și umflată și s-a uitat la el cu niște ochi pierduţi. L-a pălit o suferinţă teribilă. S-a dus spre ea, încet, și cu multă blândeţe i-a luat-o în mâini. Ea l-a lăsat. Apoi, când ea s-a întins pe umărul lui, a oftat puternic:

–N-am vrut niciodată...

–Dragostea mea, micuţa mea... a strigat el, cu sufletul îndurerat, ţinând-o în braţe.

CARMEN

Prosper Mérimée

Traducere din limba franceză
Emilia Comănici şi Sabina Tcaciuc

I-am bănuit întotdeauna pe geografi că nu ştiu ce vorbesc, deoarece plasează câmpul bătăliei de la Munda în ţara Bastuli-Poenilor, aproape de moderna Monda, la vreo două sute de leghe în nordul Marbellei. După propriile-mi ipoteze asupra textului anonimului, autorul lui *Bellum Hispaniese*, şi câteva informaţii culese în excelenta bibliotecă a ducelui de Ossuna, credeam că locul memorabil unde Cezar a jucat totul pe o singură carte în faţa campionilor republicii trebuie căutat în împrejurimile Montillei. Aflându-mă în Andaluzia la începutul toamnei lui 1830, am făcut o excursie destul de lungă pentru a-mi lămuri îndoielile pe care le aveam încă. Sper ca memoriile ce vor fi publicate curând să nu mai lase nicio incertitudine în mintea tuturor arheologilor de bună-credinţă. Aşteptând ca dizertaţia mea să rezolve în cele din urmă problema geografică ce ţine toată Europa savantă în suspans, vreau să vă povestesc o istorioară, fără ca aceasta să atingă în vreun fel interesanta chestiune a localizării Mundei.

Am închiriat la Cordoba o călăuză şi doi cai şi am plecat prin ţară cu Comentariile lui Cezar şi câteva cămăşi drept unic bagaj. Într-o zi, pe când rătăceam prin partea ridicată a câmpiei Cachena, hăituit de oboseală, mort de sete, ars de un soare de plumb, afurisind cu dragă inimă pe Cezar şi pe fiii lui Pompei, am zărit, destul de departe de

poteca pe care mergeam, o pajişte mică şi verde presărată cu stuf şi trestie. Asta îmi vestea vecinătatea unui izvor.

Apropiindu-mă în sfârşit, am văzut că aşa-zisa pajişte era un smârc în care se pierdea un izvoraş, ieşind din câte părea dintr-un chei îngust aflat între două contraforturi ale Sierrei de Cabra. Am gândit că, urcând, aveam să găsesc apă mai proaspătă, mai puţine lipitori şi broaşte şi poate puţină umbră în mijlocul stâncăriei. La intrarea în chei, calul a nechezat, şi un alt cal, pe care eu nu îl vedeam, i-a răspuns de îndată. Abia făcusem o sută de paşi, că gura de apă ce se lărgea brusc mi-a arătat un fel de cerc natural perfect umbrit de înălţimea pantelor abrupte ce îl înconjurau. Era imposibil să întâlneşti un loc care să-i promită călătorului un popas mai plăcut ca acesta. La piciorul stâncilor cu pisc, izvorul se avânta bolborosind şi cădea într-un bazin căptuşit cu un nisip alb ca zăpada. Cinci sau şase stejari verzi, mereu la adăpostul vânturilor şi al răcorii izvorului, se înălţau pe maluri şi le acopereau cu umbra lor groasă; în sfârşit, în jurul bazinului, o iarbă fină, strălucitoare, oferea un pat mai bun decât oricare altul dintre hanurile de pe o rază de zece leghe împrejur.

Nu-mi revenea mie onoarea de a fi descoperit un loc atât de frumos. Un om se odihnea deja aici şi fără îndoială că dormea când am pătruns în acel loc. Trezit de nechezături, se ridicase şi se apropiase de calul său care profitase de somnul stăpânului pentru a se înfrupta din ierburile dimprejur. Era un tânăr voinic, de talie mijlocie, dar cu aparenţă robustă, cu privirea întunecoasă şi chipul mândru, ce ar fi putut fi frumos, dar care devenise, din cauza soarelui, mai închis la culoare decât părul său. Cu o mână ţinea frâul calului său, cu cealaltă un pistol de aramă. Voi recunoaşte că pistolul de aramă şi aerul sălbatic al purtătorului lui m-au surprins oarecum la început,

dar nu mai credeam în tâlhari, pentru că nu întâlnisem nici unul niciodată, deşi tot auzisem vorbindu-se de ei. De altfel, văzusem atât de mulţi fermieri care se înarmau până în dinţi ca să meargă la târg, încât vederea unui pistol nu mă îndreptăţea să pun la îndoială moralitatea necunoscutului. Şi apoi, îmi spuneam, ce-ar putea face cu cămăşile mele şi cu comentariile Elzevir? Am salutat, aşadar, omul cu pistolul cu un semn familiar din cap şi l-am întrebat zâmbind dacă îi tulburasem somnul.

Fără a-mi răspunde, m-a măsurat din cap până în picioare, apoi, ca şi cum era mulţumit de rezultat, a privit-o cu aceeași atenţie şi pe călăuza mea care se apropia. L-am văzut pe acesta pălind şi arătând o groază evidentă. Nefericită întâlnire! mi-am zis eu. Dar prudenţa m-a sfătuit să nu las să se vadă nicio neliniște. Am descălecat. I-am spus călăuzei să deshame şi, îngenunchind pe malul izvorului, mi-am afundat capul şi mâinile în apă. Apoi, am luat o gură bună de apă stând culcat pe burtă, precum cei mai slabi soldaţi din Gedeon.

În tot timpul ăsta îi observam pe călăuza mea şi pe necunoscut. Primul se apropia cu frică. Celălalt părea să nu fie rău-intenţionat faţă de noi, pentru că dăduse drumul calului, iar pistolul său, pe care la început îl ţinuse orizontal, era acum îndreptat către pământ.

Fără să cred o clipă că trebuia să mă formalizez pentru apariţia persoanei mele, m-am întins pe iarbă şi cu un aer degajat l-am întrebat dacă nu avea cumva o brichetă. În acelaşi timp, mi-am scos portţigaretul. Fără să spună o vorbă, necunoscutul s-a scotocit în buzunar, a luat bricheta şi s-a grăbit să îmi dea un foc.

În mod evident părea a deveni tot mai omenos, pentru că s-a aşezat în faţa mea, dar nelăsându-şi pistolul. Cu ţigara aprinsă, am ales ce era mai bun din ce îmi rămăsese şi l-am întrebat dacă fumează.

–Da, domnule, îmi răspunse el.

Erau primele cuvinte pe care le rostea şi am observat că nu avea aceeaşi pronunţie andaluză, de unde am tras concluzia că era călător ca şi mine, doar că mai puţin interesat de arheologie.

–O să vă placă asta, îi spusei eu, prezentându-i o adevărată desfătare de la Havana.

A înclinat lejer din cap, şi-a aprins ţigara de la a mea, mi-a mulţumit cu un gest din cap şi apoi s-a pus pe fumat cu aparenţa unei plăceri foarte vii.

–Ah! strigă el lăsând să îi scape uşor primul fum pe gură şi pe nări, ce mult a trecut de când nu am mai fumat!

În Spania, o ţigară oferită şi primită stabileşte relaţii de ospitalitate, aşa cum este în Orient împărţirea pâinii şi a sării.

Omul meu se arăta mult mai vorbăreţ decât sperasem eu. De altfel, cu toate că s-a dat drept locuitor din Montilla, părea să cunoască ţinutul destul de puţin. Nu ştia numele văii încântătoare în care ne aflam. Nu putea numi niciun sat de prin împrejurimi. În fine, întrebat fiind dacă nu văzuse prin împrejurimi ziduri distruse, olane mari cu bordură, pietre sculptate, el a mărturisit că n-a dat niciodată atenţie unor asemenea lucruri. Drept revanşă, s-a arătat expert în materie de cai. Mi-a criticat calul, deşi nu era greu să faci asta, apoi mi-a făcut genealogia calului său care se trăgea din renumita herghelie Cordoba: animal nobil, şi nu numai atât, ci şi rezistent la oboseală, dacă ar fi fost să-i dau crezare stăpânului său că ar fi făcut o dată treizeci de leghe într-o zi, la galop sau la trap. În mijlocul

acestei tirade, necunoscutul s-a oprit brusc, ca şi cum ar fi fost surprins sau supărat că spusese prea mult.

– Asta pentru că eram grăbit să ajung la Cordoba, reluă el cu oarecare stânjeneală. Trebuia să apelez la judecători pentru un proces... În timp ce vorbea, îl privea pe Antonio, călăuza mea, care şi-a coborât privirea.

Umbra şi izvorul mă încântau de-a dreptul, aşa că mi-am adus aminte de câteva felii de jambon excelent pe care prietenii mei de la Montilla le puseseră în desaga călăuzei mele.

Am făcut semn să le aducă şi l-am invitat pe necunoscut să ia parte la masa improvizată. Dacă nu fumase de mult timp, atunci mi s-a părut că nici de mâncat nu mâncase de cel puţin patruzeci şi opt de ore. Înfuleca precum un lup flămând. Mă gândeam că întâlnirea noastră fusese providenţială pentru bietul individ. În tot timpul ăsta, călăuza mea a mâncat puţin, a băut încă şi mai puţin şi nu a vorbit deloc, cu toate că de la începutul călătoriei noastre mi se înfăţişase ca un vorbăreţ fără pereche. Prezenţa gazdei noastre părea să-l stânjenească şi o anumită neîncredere îi îndepărta unul de celălalt, fără ca eu să pot ghici cauza.

Ultimele firimituri de pâine şi jambon dispăruseră deja. Am mai fumat fiecare câte o ţigară, am poruncit călăuzei să înhame caii şi eram pe cale să îmi iau rămas-bun de la noul meu prieten, când el m-a întrebat unde aveam de gând să înnoptez.

Înainte de a lua seama la un semn al călăuzei mele, am răspuns că mergeam la Hanul del Cuervo.

–Prost culcuş pentru o persoană ca dumneavoastră, domnule... acolo merg şi eu şi, dacă îmi permiteţi să vă însoţesc, vom face drumul împreună.

–Cu mare plăcere, spusei eu încălecând.

Călăuza mea, care îmi ţinea scara, mi-a făcut din nou semn cu ochiul. I-am răspuns ridicând din umeri, ca şi cum îl asiguram că eram perfect liniştit, şi am pornit la drum.

Semnele misterioase ale lui Antonio, neliniştea sa, puţinele cuvinte scăpate către necunoscut şi, mai ales, cursa aceea de treizeci de leghe şi explicaţia puţin plauzibilă pe care o dăduse, îmi formaseră deja părerea despre tovarăşul meu de călătorie. Fără îndoială că aveam de-a face cu un contrabandist sau poate cu un tâlhar, dar ce mă interesa pe mine?

Cunoşteam destul de bine firea spaniolilor pentru a fi sigur că nu aveam de ce să mă tem de un om care mâncase şi fumase cu mine. Însăşi prezenţa lui era garanţia împotriva oricărei întâlniri neplăcute. De altfel, chiar voiam să ştiu ce e ăla un tâlhar. Nu vezi tâlhari în fiecare zi şi există un oarecare farmec în a te alia cu fiinţe periculoase, mai ales atunci când le simţi liniştite şi blânde.

Speram să-l păcălesc pe necunoscut să-mi facă mărturisiri şi, deşi călăuza mea îmi tot făcea cu ochiul, am adus vorba despre tâlharii la drumul mare. Bineînţeles că vorbeam despre asta cu respect. Era pe vremea aceea în Andaluzia un bandit renumit pe nume José-Maria ale cărui isprăvi erau pe buzele tuturor. Dacă mă aflam chiar în acel moment lângă José-Maria? Îmi spuneam în sinea mea... Povesteam ce ştiam despre acesta, toate cu gloria lor de odinioară, şi îmi exprimam cu voce tare admiraţia pentru curajul şi generozitatea sa.

–José-Maria nu-i decât un caraghios, spuse cu răceală străinul. Oare avea dreptate sau era doar exces de modestie din partea sa? mă întrebam în mintea mea, căci, în încercarea de a-mi analiza tovarăşul, ajunsesem să-i aplic semnalmentele lui José-Maria pe care le văzusem de nenumărate ori afişate la poarta oraşului andaluz. Da, el era... Părul blond, ochii albaştri, gura mare, dinţii frumoşi, mâinile mici, o cămaşă fină, o vestă din velur cu butoni de argint, ghetre din piele albă, un cal murg... Fără îndoială! Dar să îi respectăm incognitoul.

Am ajuns la han. Era aşa cum îmi fusese descris, adică unul dintre cele mai mizerabile pe care le întâlnisem vreodată. O cameră mare servea drept bucătărie, sală de mese şi loc de dormit. Focul se făcea în mijlocul camerei pe o piatră plată, iar fumul ieşea printr-o gaură executată în acoperiş sau mai degrabă se oprea, formând un nor la câteva picioare de sol. De-a lungul peretelui se vedeau întinse pe jos cinci sau şase cuverturi de catâr: erau paturile călătorilor. La douăzeci de paşi de casă, sau mai degrabă de singura cameră pe care tocmai am descris-o, se ridica un fel de hangar ce servea drept grajd. În acest încântător loc de şedere nu erau alte fiinţe umane, cel puţin pentru moment, decât o bătrână şi o fetiţă de zece, doisprezece ani, amândouă de culoarea funinginii şi îmbrăcate în zdrenţe oribile.

–Iată ce a mai rămas din populaţia vechii Munda Boetica! îmi spusei eu. O, Cezar! O, Sextus Pompei! Ce miraţi aţi fi de v-aţi întoarce la viaţă!

Zărindu-l pe însoţitorul meu, bătrâna a lăsat să îi scape o exclamaţie de surpriză.

–Ah! Domnul José!

Don José a arcuit sprânceana şi a ridicat mâna cu un gest de autoritate care a oprit-o pe bătrână de îndată. M-am întors către călăuză şi, cu un semn imperceptibil, l-am făcut să înţeleagă că nu avea ce să îmi spună în privinţa omului cu care aveam să îmi petrec noaptea. Cina a fost mai bună decât mă aşteptasem. Ni s-a servit, pe o măsuţă înaltă de-un picior, un cocoş bătrân cu o tocană de orez şi ardei iuţi, apoi ardei în ulei, iar la sfârşit gaspacho, un fel de salată de ardei iuţi. Trei feluri de mâncare atât de condimentată ne-au obligat să apelăm destul de des la o carafă de vin delicios de Montilla. După ce am mâncat, văzând o mandolină agăţată pe perete, căci sunt peste tot mandoline în Spania, am întrebat-o pe fetiţa care ne servea dacă ştia să cânte la ea.

–Nu, răspunse aceasta, dar don José cântă atât de bine la mandolină!

–Fiţi bun, îi spusei eu, şi cântaţi-mi ceva. Îmi place la nebunie muzica voastră naţională.

–Nu i-aş putea refuza nimic unui domn atât de cinstit care îmi dă ţigări atât de bune, strigă don José cu un aer distrat. Și, cerând să i se dea mandolina, a început să cânte, acompaniindu-se. Vocea lui era aspră, dar în acelaşi timp plăcută, aerul melancolic şi bizar; cât despre cuvinte, nu am înţeles o iotă.

–Dacă nu mă înşel, îi spusei eu, nu-i spaniolă melodia pe care tocmai aţi cântat-o. Seamănă cu *zorzicos* pe care le-am ascultat în Provincii, iar cuvintele trebuie să fie în limba bască.

–Da, răspunse don José cu un aer trist. A pus mandolina jos şi, încrucişând braţele, a început să contemple cu o ciudată expresie de tristeţe focul care se stingea. Luminată de o lampă aşezată pe măsuţă, figura sa, nobilă şi sălbatică în acelaşi timp, îmi amintea de Satan al

lui Milton. Probabil că şi el, tovarăşul meu, se gândea la locul pe care îl părăsise, la exilul pe care şi-l atrăsese din greşeală. Am încercat să înveselesc discuţia, dar nu mi-a răspuns, absorbit cum era în gândurile lui triste.

Bătrâna se culcase deja într-un colţ al camerei, în spatele unei cuverturi găurite întinse pe o funie, formând un soi de draperie. Fetiţa o urmase în acel colţ rezervat sexului frumos. Ridicându-se, călăuza mea m-a invitat să îl urmez în grajd, dar la auzul acestui cuvânt, don José, tresărind parcă, l-a întrebat pe un ton brusc unde mergea.

–În grajd, răspunse călăuza.

–Ce să faci acolo? Caii au de mâncare. Culcă-te aici! Domnul îţi dă voie.

–Mă tem să nu fie bolnav calul domnului. Aş vrea ca domnul să-l vadă: poate el ştie ce ar trebui să-i facă.

Era evident că Antonio voia să-mi vorbească între patru ochi, dar eu nu doream să-i dau de bănuit lui don José şi, în situaţia în care ne aflam, mi se părea că a-i arăta cea mai mare încredere era calea cea mai bună. I-am răspuns lui Antonio că nu auzeam niciun zgomot ciudat dinspre cai şi că aveam chef să dorm. Don José l-a însoţit la grajd, de unde s-a întors de îndată singur. Mi-a spus că nu avea nimic calul, dar că ghidul meu îl considera un animal atât de preţios, încât îl freca cu vesta lui ca să-l facă să transpire şi că îşi propunea să îşi petreacă noaptea cu această dulce preocupare. În timpul acesta, mă întinsesem pe cuverturile de catâr, învelit cu grijă în haina mea, pentru a nu le atinge. După ce şi-a cerut scuze că-şi luase libertatea de a trece peste mine, don José s-a culcat în faţa uşii, nu fără a-şi

trage piedica armei, pe care a avut grijă să şi-o pună sub desaga ce îi servea drept pernă. Cinci minute mai târziu, dormeam duşi amândoi.

Mă credeam destul de obosit ca să pot dormi într-un asemenea culcuş, dar după o oră nişte mâncărimi foarte neplăcute m-au trezit din primul somn. De îndată ce am înţeles despre ce era vorba, m-am ridicat, convins fiind că era mai bine să petrec noaptea sub cerul cu stele decât sub acest acoperiş neprimitor.

Mergând în vârful picioarelor, am ajuns la uşă şi am umblat atât de încet, încât am ieşit din casă fără să-l trezesc. Lângă uşă era o bancă mare de lemn. M-am lungit pe ea şi m-am aşezat cât puteam eu mai bine pentru a-mi petrece noaptea. Eram pe punctul de a închide ochii pentru a doua oară, când mi s-a părut că văd trecând prin faţa ochilor mei umbra unui om şi cea a unui cal, ambii mergând fără să facă cel mai mic zgomot. M-am ridicat în şezut şi mi s-a părut că îl recunosc pe Antonio. Mirat că îl văd în afara grajdului la acea oră, m-am ridicat şi am plecat în întâmpinarea lui. El se oprise, fiind primul care mă zărise.

–Unde e? mă întrebă Antonio cu voce scăzută.

–În han. Doarme, nu se teme de ploşniţe. De ce iei calul ăsta?

Am remarcat apoi că, pentru a nu face zgomot la ieşirea din grajd, Antonio înfăşurase cu grijă picioarele animalului în zdrenţele unei pături vechi.

–Vorbiţi mai încet, îmi spuse Antonio, pentru numele lui Dumnezeu! nu ştiţi cine e omul ăla. Este José Navarro, cel mai mare bandit din

Andaluzia. Toată ziua v-am făcut semne pe care nu aţi vrut să le înţelegeţi.

–Bandit sau nu, ce mai contează? răspunsei eu. Nu ne-a tâlhărit şi pun pariu că nici nu are chef de asta.

–Doamne ajută, dar se plătesc două sute de ducaţi celui care îl va preda. Ştiu un post de lăncieri la o leghe jumătate de aici şi, înainte să se facă ziuă, o să aduc câţiva gardieni bine clădiţi. Aş fi luat calul lui, însă e atât de rău, încât nimeni în afară de Navarro nu se poate apropia de el.

–Ce naiba te interesează pe tine?! îi spusei eu. Ce rău ţi-a făcut acest biet om ca să îl denunţi? De altfel, eşti sigur că e vorba de tâlharul de care spui?

–Absolut sigur. M-a însoţit adineauri în grajd şi mi-a spus: „Pari a mă cunoaşte. Dacă îi spui acestui domn cine sunt, îţi zbor creierii." Rămâneţi, rămâneţi lângă el, domnule. Dumneavoastră nu aveţi de ce să vă temeţi. Atât timp cât vă ştie aici, nu se va teme de nimic.

Tot vorbind, ne-am îndepărtat deja destul de mult de han ca să nu se audă potcoavele calului.

Antonio l-a slobozit de zdrenţele cu care îi înfăşurase picioarele cât ai clipi. Se pregătea să încalece. Eu încercam cu rugăminţi şi ameninţări să îl reţin.

–Sunt un amărât, domnule, îmi spuse el. Două sute de ducaţi nu sunt de lepădat, mai ales când e vorba să scapi ţara de un asemenea vierme. Dar aveţi grijă: dacă Navarro se trezeşte, va sări pe puşca lui

şi să vă păziţi! Eu, unul, am mers prea departe ca să mai dau înapoi. Descurcaţi-vă cum puteţi!

Ticălosul era în şa. A dat pinteni calului şi l-am pierdut imediat din vedere în întuneric.

Eram pornit rău împotriva călăuzei mele şi uşor neliniştit. După un moment de reflecţie, m-am hotărât şi am intrat în han. Don José dormea încă, recuperând fără îndoială în acel moment oboseala şi veghea mai multor zile aventuroase. Am fost nevoit să-l zgâlţâi destul de brutal ca să se trezească. Nu am să uit niciodată privirea lui crâncenă şi mişcarea pe care a făcut-o ca să-și înșface arma pe care, ca măsură de precauţie, o pusesem la oarecare distanţă de culcuşul lui.

–Domnule, i-am spus eu, îmi cer scuze că vă trezesc, dar am o întrebare prostească să vă pun: v-ar plăcea să vă treziţi cu o jumătate de lăncieri aici?

A sărit în picioare şi cu o voce teribilă a zis:

–Cine v-a spus? mă întrebă el.

–Puţin contează de unde vine înştiinţarea, dat fiind că este bună.

–Călăuza dumneavoastră m-a trădat, dar îmi va plăti pentru asta! Unde este?

–Nu ştiu... în grajd, cred... Dar cineva mi-a spus...

–Cine v-a spus?... Nu poate fi vorba de bătrână...

–Cineva pe care nu-l cunosc... Fără alte cuvinte, aveţi sau nu motive ca să nu aşteptaţi sosirea soldaţilor? Dacă aveţi, nu pierdeţi timpul, dacă nu, o seară bună şi vă cer scuze că v-am întrerupt somnul.

–Ah! Călăuza dumneavoastră! Călăuza dumneavoastră! M-am îndoit de el de la început... dar... calculul lui e bun! Rămas-bun, domnule! Dumnezeu să vă întoarcă serviciul pe care vi-l datorez. Nu sunt chiar atât de rău pe cât mă credeţi... Da, mai este ceva în mine care merită mila unui domn galant... Rămas-bun, domnule... Regret un singur lucru, acela că nu mă pot revanşa faţă de dumneavoastră.

–Ca preţ al serviciului pe care vi l-am făcut, promiteţi-mi, don José, să nu bănuiţi pe nimeni, să nu visaţi la răzbunare. Ţineţi nişte ţigări pentru drum! Călătorie plăcută!

Şi i-am întins mâna.

Mi-a strâns mâna fără să-mi răspundă, şi-a luat pistolul şi desaga şi, după ce i-a spus câteva cuvinte bătrânei într-un argou pe care nu l-am putut înţelege, a dat fuga la hangar.

Câteva momente mai târziu, l-am auzit galopând.

Cât despre mine, m-am culcat din nou pe bancă, dar nu am reuşit deloc să mai adorm. Mă întrebam dacă avusesem dreptate să salvez viaţa unui tâlhar şi, poate, a unui ucigaş şi asta, doar pentru că mâncasem cu el jambon şi orez *à la valencienne*. Oare nu-mi trădasem călăuza care susţinea cauza legilor? Nu-l expusesem răzbunării unui scelerat? Dar îndatoririle ospitalităţii...!

Prejudecată de sălbatic, îmi spuneam. Aveam să fiu răspunzător de toate crimele pe care le va comite banditul... Totuşi, poate că în

situaţia delicată în care mă aflam, nu puteam să plec fără remuşcări. Pluteam încă în cea mai mare incertitudine privitoare la moralitatea acţiunii mele, când am văzut apropiindu-se o jumătate de duzină de călăreţi împreună cu Antonio, care stătea cu prudenţă în ariergardă. Am mers în întâmpinarea lor şi i-am prevenit că banditul îşi luase tălpăşiţa de mai bine de două ore.

Interogată de brigadier, bătrâna a răspuns că îl cunoştea pe Navarro, dar că, locuind singură, nu ar fi îndrăznit niciodată să îşi rişte viaţa denunţându-l. Ea a adăugat, că atunci când venea la ea, avea obiceiul să plece întotdeauna în toiul nopţii. Cât despre mine, a trebuit să merg la câteva leghe depărtare, să arăt paşaportul şi să semnez o declaraţie, după care mi s-a permis să îmi reiau cercetările arheologice. Antonio îmi purta pică, bănuind că eu eram cel care îl împiedicase să câştige cei două sute de ducaţi. Cu toate astea, ne-am despărţit buni amici la Cordoba. Acolo i-am dat o răsplată pe cât de mare îmi putea permite stadiul finanţelor mele.

Am petrecut câteva zile la Cordoba. Mi se indicase un anume manuscris din biblioteca dominicanilor, unde ar fi trebuit să găsesc informaţii interesante despre vechea Munda. Fiind bine primit de preoţi, îmi petreceam zilele în mănăstirea lor, iar seara mă plimbam prin oraş. La Cordoba, către apusul soarelui, sunt o mulţime de leneşi care stau pe cheiul ce mărgineşte partea dreaptă a Guadalquivirului. Acolo, respiri emanaţiile unei tăbăcării ce păstrează încă tradiţiile renumite ale ţării pentru pregătirea pieilor. Drept răsplată, însă, te bucuri de un spectacol care îşi are propriul său merit. Cu câteva minute înainte de bătaia orologiului, o mulţime de femei se adună pe malul fluviului, în josul cheiului care este destul de ridicat. Niciun bărbat nu ar îndrăzni să se amestece în această mulţime. De îndată ce bate orologiul, se ştie că se face

noapte. La ultima bătaie a clopotului, toate femeile se dezbracă şi intră în apă. Atunci să vezi ţipete, râsete, o larmă infernală. Din partea de sus a cheiului, bărbaţii admiră femeile care se scaldă, fac ochii mari, dar nu văd mare lucru.

În tot acest timp, aceste forme albe şi nesigure care se desenează pe azurul întunecat al fluviului fac să zburde spiritele poetice şi, cu un pic de imaginaţie, nu e greu să ţi-o închipui pe Diana şi nimfele sale îmbăindu-se, fără să te temi de soarta lui Acteon.

Mi s-a spus că unele pramatii pun mână de la mână să-l miluiască pe cel care răspunde de orologiul catedralei, ca să-l facă să sune cu douăzeci de minute mai devreme decât ora legală. Cu toate că este lumină, nimfele din Guadalquivir nu ezită şi, încrezându-se mai mult în orologiu decât în soare, se scaldă în apele râului. Eu însă nu am văzut aşa ceva.

Pe vremea mea, orologiul era incoruptibil, amurgul, întunecat şi doar o pisică ar fi putut deosebi pe cea mai bătrână dintre vânzătoarele de portocale de cea mai drăguţă tinerică din Cordoba.

Într-o seară, la ora la care nu se mai vede aproape nimic, fumam aplecat peste parapetul cheiului, când o femeie care urca scara ce duce către râu a venit şi s-a aşezat lângă mine. Avea în păr un buchet mare de iasomie ale cărei petale emanau un miros îmbătător. Era simplu îmbrăcată, poate chiar sărăcăcios, toată în negru precum majoritatea tinerelor sărace la ceas de seară. Femeile bogate nu poartă negru decât dimineaţa; seara se îmbracă în haine după moda franţuzească. Ajungând aproape de mine, tânăra a lăsat să-i cadă pe umeri mantila ce-i acoperea capul şi, în clarobscurul stelelor, am văzut că era micuţă, tânără, bine făcută, şi că avea ochii foarte mari. Mi-am aruncat ţigara de îndată. Ea a luat această atenţie drept o

politeţe tipic franţuzească şi s-a grăbit să-mi spună că-i plăcea mult mirosul tutunului şi că ea însăşi fuma când găsea ţigări foarte uşoare. Din fericire, aveam astfel de ţigări în etui şi m-am grăbit să-i ofer. Ea binevoi să ia una şi o aprinse de la capătul unei funii arse pe care un copil ne-o adusese cerând un bănuţ. Amestecându-ne fumul, am vorbit atât de mult timp, frumoasa şi cu mine, că ne-am trezit aproape singuri pe chei. M-am gândit că nu era deloc indiscret dacă îi propuneam să mergem la neveria. [1]

A acceptat după o ezitare modestă, dar înainte de a se hotărî a vrut să ştie cât era ceasul. Am făcut să sune ceasul meu, iar această sonerie a părut să o mire foarte mult.

–Ce invenţii aveţi în ţara dumneavoastră, domnilor străini! Din ce ţară veniţi? Anglia, fără îndoială?

–Sunt francez şi sunt servitorul dumneavoastră. Dar dumneavoastră, domnişoară sau doamnă, sunteţi probabil din Cordoba?

–Nu.

–În orice caz, sunteţi andaluză. Recunosc asta în vorba dumneavoastră blândă.

–Dacă remarcaţi aşa uşor accentul oamenilor, ar trebui să vă daţi seama bine de unde sunt.

–Eu cred că sunteţi din ţara lui Iisus, la doi paşi de paradis (învăţasem această metaforă ce desemnează Andaluzia de la amicul meu Francisco Sevilla, cunoscut pictor).

–Paradis pe naiba... Oamenii de aici spun că paradisul nu e făcut pentru noi.

–Ei bine, poate că sunteţi maură sau... m-am oprit, neîndrăznind să spun „evreică”.

–Hai, hai! Vedeţi bine că sunt ţigancă. Ori vreţi să vă spun un descântec? Aţi auzit vorbindu-se de Carmencita? Eu sunt aceea.

Eram un atât de mare necredincios acum cincisprezece ani, încât nu am dat înapoi îngrozit la vederea unei vrăjitoare.

–Bun, am spus eu, săptămâna trecută am luat masa cu un tâlhar la drumul mare, iar astăzi mănânc îngheţată cu o servitoare a diavolului. E bine să vezi totul într-o călătorie.

Mai aveam un motiv pentru a cultiva această cunoştinţă. Când am ieşit din colegiu, voi recunoaşte, spre ruşinea mea, am pierdut câtva timp studiind ştiinţele oculte şi chiar am fost tentat de câteva ori să invoc spiritul tenebrelor.

Cucerit de mult timp de pasiunea unor cercetări asemănătoare, eram la fel de pasionat de superstiţii şi chiar îmi făcea mare plăcere să aflu de unde pornise arta magiei printre ţigani.

Tot pălăvrăgind, am intrat într-o cafenea şi ne-am aşezat la o masă micuţă, luminată de o lumânare închisă într-un glob de cristal.

Am avut prin urmare tot timpul să o cercetez pe ţigăncuşa mea, în timp ce câţiva oameni se mirau, pe când își mâncau îngheţata, văzându-mă cu o femeie atât de frumoasă.

Mă îndoiesc foarte tare că domnişoara Carmen era de rasă pură, cu atât mai mult cu cât era infinit mai frumoasă decât toate femeile din rasa ei pe care le întâlnisem vreodată. Pentru ca o femeie să fie frumoasă, spun spaniolii, trebuie ca ea să aibă treizeci de calităţi sau,

dacă vreţi, să o putem defini prin cel puţin zece adjective care să se aplice la trei trăsături ale personalităţii sale. De exemplu, trebuie să aibă trei lucruri negre: ochii, pleoapele şi sprâncenele, fine să îi fie degetele, buzele şi părul etc. Citiţi Brantôme pentru restul. Ţiganca mea nu putea aspira spre atâta perfecţiune.

Pielea ei, de altfel perfect mată, se apropia mult de culoarea aramei. Ochii ei erau oblici, dar admirabil desenaţi. Buzele îi erau puţin prea groase, dar bine conturate, şi lăsau să se vadă nişte dinţi cu mult mai albi decât migdalele fără pieliţă. Părul ei, poate un pic prea des, era negru cu reflexe albastre precum pana corbului, lung şi lucios. Pentru a nu vă obosi cu o descriere prea complexă, vă voi spune pe scurt că pentru fiecare defect avea câte o calitate care ieşea şi mai mult în evidenţă prin contrast. Era o frumuseţe stranie şi sălbatică, o figură care te surprindea la început, dar pe care nu ai fi putut să o uiţi. Mai ales ochii îi erau deosebiţi: aveau o expresie voluptuoasă şi neîmblânzită în acelaşi timp, pe care nu am văzut-o vreodată la vreo privire omenească.

Ochi de ţigan, ochi de lup, spune un proverb spaniol care denotă o bună observaţie. Dacă nu aveţi timp să mergeţi la grădina zoologică să studiaţi privirea unui lup, observaţi pisica atunci când pândeşte o vrabie.

Mi s-a părut ridicol să mi se ghicească viitorul într-o cafenea. Atunci i-am cerut micuţei vrăjitoare să mă lase să o conduc acasă. Ea a acceptat uşor, dar a dorit să ştie din nou cât era ceasul şi m-a rugat să-l pun să sune.

–Chiar e din aur? întrebă ea, analizându-l cu o atenţie excesivă.

Când am plecat la drum, era noapte de-a binelea. Majoritatea prăvăliilor erau închise, iar străzile erau aproape goale. Am trecut de podul Guadalquivirului şi, la capătul suburbiei, ne-am oprit în faţa unei case ce nu semăna deloc cu un palat. Ne-a deschis un copil. Ţiganca i-a spus câteva cuvinte într-o limbă necunoscută mie, despre care am aflat mai târziu că era *romani* sau *chipe calli*, idiomul ţiganilor. Copilul a dispărut imediat, lăsându-ne într-o cameră destul de mare, mobilată cu o măsuţă, două taburete şi un cufăr. Să nu uit de urciorul de apă, o grămadă de portocale şi o legătură de ceapă.

De îndată ce am rămas singuri, ţiganca a scos din cufărul său cărţi ce păreau a fi fost îndelung folosite, un magnet, un cameleon uscat şi câteva alte obiecte necesare artei sale. Mi-a spus apoi să fac o cruce cu mâna stângă cu o bucată de monedă, iar ceremoniile magice au început. E inutil să vă povestesc prezicerile sale şi, cât despre maniera ei de a proceda, era evident că era întru totul vrăjitoare.

Din păcate, am fost curând tulburaţi din îndeletnicirea aceasta. Uşa s-a deschis brusc, cu violenţă, şi un bărbat înfăşurat până la ochi într-o mantie maronie a intrat în cameră, apostrofând-o pe ţigancă într-o manieră deloc graţioasă. Nu auzeam ce zice, dar tonul vocii sale arăta că nu era deloc în toane bune. La vederea lui, ţiganca nu s-a arătat nici surprinsă, nici speriată, dar a fugit în întâmpinarea lui şi i-a adresat câteva fraze în limba misterioasă în care se produsese şi în faţa mea. Cuvântul *payllo*, repetat adesea, era singurul pe care l-am înţeles. Ştiam că boemii îi desemnează astfel pe toţi cei diferiţi de rasa lor. Presupunând că era vorba despre mine, mă aşteptam la o explicaţie delicată; aveam deja mâna pe piciorul unuia dintre taburete şi încercam să ghicesc momentul cel mai convenabil când trebuia să îl arunc în capul intrusului. Acesta a împins-o brutal pe ţigancă şi a înaintat către mine, apoi, făcând un pas înapoi:

– Ah, domnule! spuse el, dumneavoastră sunteţi!

L-am privit la rândul meu şi l-am recunoscut pe amicul meu, don José.

În acel moment, am regretat un pic faptul că nu l-am lăsat să fie prins.

– Ei! Dumneavoastră sunteţi, curajosul meu! strigai eu râzând cât am putut mai însufleţit, deşi nu-mi prea ardea. Aţi întrerupt-o pe domnişoara când îmi prezicea lucruri foarte interesante.

– Mereu acelaşi lucru! Toate astea vor lua sfârşit, spuse el printre dinţi, aruncându-i femeii o privire înverşunată.

Între timp, ţiganca continua să îi vorbească în limba ei. Se agita din ce în ce mai mult. Ochii i se injectau cu sânge şi deveniseră înspăimântători, trăsăturile i se contractau, bătea din picior.

Mi s-a părut că ea îl presa să facă ceva ce el ezita. Înţelegeam prea bine ce spunea, din gestul pe care-l făcea, trecându-şi rapid mâna micuţă pe sub bărbie.

Eram tentat să cred că era vorba de tăiat gâtul cuiva şi aveam ceva bănuieli că ar fi fost vorba chiar despre gâtul meu.

La tot torentul acesta de elocvenţă, don José nu a răspuns decât prin două sau trei cuvinte pronunţate pe un ton jos. Atunci, ţiganca l-a privit cu un dispreţ profund, apoi, aşezându-se turceşte într-un colţ al camerei, a ales o portocală, a curăţat-o de coajă şi a început s-o mănânce.

Don Jose m-a prins de braţ, a deschis uşa şi m-a condus până în stradă. Am făcut două sute de paşi în cea mai profundă tăcere. Apoi, întinzând mâna:

–Drept înainte, spuse el, şi veţi da peste pod.

Mi-a întors spatele de îndată şi s-a depărtat în grabă. Am revenit la han oarecum ruşinat şi într-o stare de dispoziţie proastă. Cel mai rău a fost că, în timp ce mă dezbrăcam, am observat că îmi lipsea ceasul.

Diverse motive m-au împiedicat să mă duc să reclam a doua zi sau să îi cer lui M., poliţistul, să o ancheteze pe femeie. Am terminat lucrul cu manuscrisul dominicanilor şi am plecat la Sevilla.

După mai multe luni de călătorii rătăcitoare prin Andaluzia, am vrut să mă întorc la Madrid şi a trebuit să trec prin Cordoba. Nu intenţionam să poposesc prea mult timp, pentru că îmi căzuse greu acest oraş frumos şi femeile sale ce se îmbăiau în Guadalquivir. Cu toate astea, câţiva amici pe care trebuia să îi revăd, câteva comisioane pe care le aveam de făcut mă reţineau cel puţin trei sau patru zile în străvechea capitală a prinţilor musulmani.

De îndată ce am reapărut la mănăstirea dominicanilor, unul dintre preoţii care îmi arătase dintotdeauna un viu interes în căutările mele asupra localizării Mundei m-a primit cu braţele deschise şi a strigat:

–Lăudat fie numele Domnului! Fiţi bine venit, dragul meu prieten. Vă credeam mort, iar eu, cel care vă vorbesc, am rostit o groază de rugăciuni, pe care nu le regret, pentru salvarea sufletului dumneavoastră. Aşadar, nu aţi fost omorât, chiar dacă de prădat ştiu că v-au prădat?

–Cum aşa? îl întrebai eu un pic surprins.

–Da, ştiţi bine acel ceas pe care îl puneaţi să sune în bibliotecă când vă spuneam că era timpul să mergem la cor. Ei bine, a fost găsit şi vi-l vom înapoia.

–Aşadar, îl întrerupsei eu un pic dezorientat, ceasul pe care l-am rătăcit...

–L-au băgat la închisoare pe tâlhar şi, cum ştiam că este dintre cei care ar trage un foc de armă asupra unui creştin pentru a pune mâna pe câte ceva, am murit de frică să nu care cumva să fi fost asasinat. Vom merge împreună la poliţie şi vă vom înapoia frumosul dumneavoastră ceas. Şi apoi, lăsaţi-mă să vă spun că justiţia nu ştie să îşi facă treaba în Spania!

–Vă încredinţez, spusei eu, că mi-ar conveni mai mult să îmi pierd ceasul decât să depun mărturie pentru executarea vreunui biet amărât, mai ales că... că...

–O, nu vă faceţi nicio grijă. E bine ştiut, nu am putea să-l spânzurăm de două ori. O, dar ce spun eu! Hoţul dumneavoastră e un ticălos. Va fi, aşadar, bine spânzurat poimâine, fără drept de apel. Vedeţi dumneavoastră, o hoţie în plus sau în minus nu mai contează pentru el. Slavă Domnului că doar v-a tâlhărit! Fiindcă a comis mai multe omoruri, unul mai oribil decât celălalt.

–Cum îl cheamă?

–E cunoscut în ţară sub numele de José Navarro, dar mai are un nume basc pe care nici eu, nici dumneavoastră nu l-am pronunţa niciodată. Iată, e cineva care merită văzut, iar dumneavoastră, care

doriţi să cunoaşteţi particularităţile aceste ţări, nu ar trebui să pierdeţi prilejul de a afla cum trec pe lumea cealaltă bandiţii în Spania. Se află în capelă, iar părintele Martinez vă va conduce la el.

Dominicanul meu a insistat atât de mult să văd pregătirile pentru mica spânzurătoare, că nu am putut să mă împotrivesc.

Am plecat să îl văd pe prizonier, luând cu mine un pachet de ţigări care, speram eu, trebuia să îmi scuze indiscreţia.

Am intrat la don José tocmai când lua masa. Mi-a făcut un semn din cap cu răceală şi mi-a mulţumit pentru cadoul pe care i-l adusesem.

După ce a numărat ţigările din pachetul pe care i-l pusesem în mâini, a ales câteva şi mi le-a înapoiat pe restul, spunând că nu avea nevoie de mai multe.

L-am întrebat dacă prin niscaiva bani sau cu ajutorul prietenilor mei nu aş fi putut obţine o îndulcire a soartei sale. Mai întâi a ridicat din umeri surâzând cu tristeţe. Apoi, bucurându-se, m-a rugat dacă puteam spune o rugăciune pentru sufletul său.

–Aţi vrea, adăugă el timid, aţi vrea să spuneţi o rugăciune pentru o persoană care v-a supărat?

–Cu siguranţă, dragul meu, spusei eu, dar din câte ştiu eu, nimeni nu m-a supărat în această ţară.

Mi-a luat mâna şi mi-a strâns-o cu un aer grav. După un moment de tăcere, a adăugat:

–Aş putea îndrăzni să vă cer un serviciu? Când vă veţi întoarce în ţara dumneavoastră, poate treceţi pe la Navarra: cel puţin veţi trece

pe la Vittoria, care nu este prea departe.

–Da, îi răspunsei eu, voi trece cu siguranţă pe la Vittoria, dar nu este imposibil să mă abat spre Pampelune şi, pentru dumneavoastră, cred că voi face cu plăcere acest ocol.

–Ei bine, dacă mergeţi la Pampelune, veţi vedea mai multe lucruri care vă pot interesa... E un oraş frumos... Am să vă dau acest medalion (mi-a arătat un mic medalion de argint pe care îl purta la gât), îl veţi înfăşura în hârtie... se opri un moment pentru a-şi stăpâni emoţiile... şi îl veţi înapoia unei femei de treabă a cărei adresă v-o voi da. Spuneţi-i că am murit, dar nu-i spuneţi în ce împrejurări.

Am promis să îi fac acest serviciu. I-am spus că voi reveni a doua zi şi voi petrece o parte din zi cu el. Din gura lui am aflat tristele aventuri pe care le veţi citi.

*

„M-am născut la Elizondo, a spus el, în câmpia Baztan. Mă numesc don José Lizarrabengoa şi cunoaşteţi destul de bine Spania, domnule, pentru ca numele meu să vă spună că sunt basc şi vechi creştin. Dacă mi-am luat titlul de don este pentru că am dreptul la acest lucru şi dacă aş fi fost la Elizondo, v-aș fi arătat genealogia mea pe pergament. Părinţii au vrut să urmez calea Bisericii şi m-au trimis să învăţ, dar eu nici că mă sinchiseam. Mereu jucam mingea, iată care mi-a fost pierzania. Când jucăm mingea, noi, navarrezii, uităm de toate. Într-o zi când am câştigat, un flăcău din Alava a căutat ceartă. Am pus mâna pe cuţite, numai că eu am fost mai bun ca el, dar acest lucru m-a obligat să plec din ţară. Urma să am de-a face cu gărzile, aşa că m-am înrolat în regimentul Almanza de cavaleri. Oamenii din munţii noştri învaţă repede meseria militară. Am

devenit curând brigadier şi aveam şanse să devin mareşal, când, spre nefericirea mea, m-au pus de pază la fabrica de tutun din Sevilla. Dacă aţi fost prin Sevilla, aţi văzut clădirea aceea mare, lângă metereze, aproape de Guadalquivir. Mi se pare şi acum că văd poarta şi corpul de gardă din apropiere. Când sunt de serviciu, spaniolii joacă de obicei cărţi sau dorm. Eu, ca un adevărat navarrez ce eram, îmi căutam tot timpul ceva de făcut. Făceam un lănţişor din fir de aramă ca să-mi ţin acul pentru curăţat pistolul. Camarazii au spus: „Iată, sună orologiul; fetele intră la muncă. Trebuie să ştiţi, domnule, că sunt nici mai mult, nici mai puţin de cinci sute de fete care lucrează în fabrică. Ele sunt cele care rulează ţigările într-o sală mare unde bărbaţii nu au ce căuta fără permisiune, căci ele se fac comode, mai ales tinerele, când este cald. La ora la care intră tinerele la lucru, după masa de seară, sunt o mulţime de bărbaţi care merg să le vadă trecând şi le vorbesc în toate felurile. Puţine sunt cele care refuză o mantilă de tafta, iar amatorii nu trebuie decât să se aplece pentru a prinde peştele. Pe când ceilalţi priveau, eu stăteam pe banca din apropierea porţii. Eram încă tânăr; mă gândeam tot timpul la ţara mea şi nu credeam să existe tinere drăguţe care să nu poarte fuste albastre şi codiţe care să cadă pe umeri.

De altfel, andaluzele mă speriau. Nu eram încă făcut pentru manierele lor: mereu puse pe luat în batjocură, niciodată un cuvânt înţelept.

Stăteam cu ochii la lanţul meu, când i-am auzit pe burghezi spunând: Iat-o pe ţigăncuşă! Am ridicat ochii şi am văzut-o. Era într-o vineri şi n-am să uit asta niciodată. Am văzut-o pe această Carmen pe care dumneavoastră o cunoaşteţi şi la care v-am întâlnit acum câteva luni.

Avea o fustă roşie scurtă care lăsa să se vadă nişte ciorapi din mătase albă cu mai multe găuri şi pantofi micuţi din piele maro cu panglici de culoarea focului. Îşi deschisese mantila pentru a lăsa să i se vadă umerii şi un buchet mare de mimoze ce ieşeau din cămaşă. Avea încă o floare de mimoză în colţul gurii şi mergea legănându-şi şoldurile ca o iapă din herghelia de Cordoba. În ţara mea, o femeie astfel îmbrăcată ar fi obligat întreaga lume să-şi facă semnul crucii. La Sevilla, nimeni nu îi adresa niciun compliment obraznic privitor la înfăţişarea sa. Ea le răspundea tuturor, clipind, cu mâna în şold, îndrăzneaţă ca o adevărată ţigancă ce era.

La început nu mi-a plăcut deloc, aşa că mi-am reluat lucrul, însă ea, întocmai femeilor şi pisicilor care nu vin atunci când le chemi, dar vin atunci când sunt nepoftite, s-a oprit în faţa mea şi mi s-a adresat:

–Cumetre, îmi spuse ea cu accent andaluz, nu vrei să-mi dai mie lanţul tău să îmi ţin cheile de la cufăr?

–L-am făcut ca să-mi leg acul pentru pistol, îi răspunsei eu.

–Pistolul! strigă ea râzând. Ah! Domnul face dantelării, pentru că are nevoie de ace!

Toată lumea care era acolo a început să râdă, iar eu simţeam că am roşit până în vârful urechilor şi nu puteam găsi nimic ca să îi dau replica.

–Hai, scumpul meu, reluă ea, fă-mi şi mie şapte coţi de dantelă neagră pentru o mantilă, priceputul inimii mele!

Şi luând floarea de mimoză pe care o avea în gură, mi-a aruncat-o cu o mişcare scurtă drept între ochi. Domnule, asta a avut efectul unui

glonţ pe care l-aş fi primit... Nu ştiam unde să mă ascund şi rămăsesem ţeapăn ca o scândură.

După ce a intrat în fabrică, am văzut floarea de mimoză căzută la pământ la picioarele mele. Nu ştiu ce mi-a venit, dar am ridicat-o de pe jos fără să fiu văzut de camarazii mei şi am pus-o frumuşel în vestă.

Prima prostie!

Două sau trei ore mai târziu, încă mă mai gândeam la cele întâmplate, când un portar a sosit la corpul de gardă gâfâind, cu figura răvăşită. Ne-a spus că în sala de ţigări era o femeie asasinată şi că trebuia să trimitem garda acolo. Mareşalul mi-a spus să iau doi oameni şi să merg să văd ce era. Imaginaţi-vă, domnule, că intrând în sala aceea am găsit mai întâi trei sute de femei sau mai puţine poate, toate ţipând, urlând, gesticulând şi făcând un vacarm în care nu-l puteai auzi nici pe Dumnezeu tunând.

Într-o parte, era o femeie doborâtă la pământ, plină de sânge, cu un X pe faţă ce îi fusese făcut din două lovituri de cuţit. În faţa celei rănite pe care o ajutau cele mai bune creştine din ceată, am văzut-o pe Carmen, ţinută de cinci sau şase femei. Femeia rănită ţipa:

–Spovedanie! Spovedanie! Sunt pe moarte!

Carmen nu spunea nimic. Strângea din dinţi şi îşi rotea ochii precum un cameleon.

–Ce s-a întâmplat? am întrebat eu.

Cu greu mi-am putut da seama ce se petrecuse, pentru că toate muncitoarele îmi vorbeau în acelaşi timp. Se pare că femeia rănită se

lăudase că avea suficienţi bani în buzunar cât să cumpere un catâr în târg la Triana.

–Ia te uită, spusese Carmen, care avea limba ascuţită, nu ai, aşadar, suficienţi pentru o mătură?

Cealaltă, ofensată de reproş, poate pentru că ea se simţea sigură pe acest lucru, i-a răspuns că ea nu ştia ce e aia mătură, neavând onoarea de a fi ţigancă şi nici fiica lui Satan, dar că domnişoara Carmencita va face curând cunoştinţă cu măgarul său atunci când M., poliţistul, o s-o scoată la plimbare mânată din spate de doi lachei.

–Ei, a spus Carmen, lasă că te învăţ eu minte, o să-ţi desenez pe faţă o tablă de şah. Uite-aici, zbang-zbang! începu ea cu cuţitul cu care tăia capătul ţigărilor, desenându-i Crucea Sfântă a lui Andrei pe faţă.

Cazul era clar. Am luat-o pe Carmen de braţ.

–Surioară, i-am spus eu politicos, trebuie să mergi cu mine.

Mi-a aruncat o privire ca şi cum m-ar fi recunoscut, dar a spus cu un aer resemnat:

–Să mergem. Unde-mi este mantila?

Şi-a pus-o pe cap, astfel încât să nu i se vadă decât unul dintre ochii ei mari şi i-a urmat pe cei doi oameni ai mei, blândă ca o mioară. Ajunşi la corpul de gardă, mareşalul a spus că era o chestiune gravă şi că trebuia să o ducem la închisoare.

Tot eu eram acela care trebuia să o însoţească. Am aşezat-o între doi gardieni, iar eu mergeam în spate aşa cum trebuia să facă un brigadier într-o asemenea împrejurare. Am plecat spre oraş. La

început, ţiganca a fost tăcută, dar când am ajuns în strada Şarpelui a spus:

–Cunoaşteţi strada, îşi merită pe deplin numele prin ocolurile pe care le face.

Pe strada Şarpelui a început prin a-şi lăsa să-i cadă pe umeri mantila, pentru a-mi arăta mutrişoara ei seducătoare şi, întorcându-se către mine atât cât putea, mi-a spus:

–Dragul meu ofiţer, unde mă duceţi?

–La închisoare, biata mea copilă, i-am răspuns eu cât de blând am putut, aşa cum trebuie să vorbească un bun soldat unui prizonier, mai ales unei femei.

–La naiba! Ce se va întâmpla cu mine? Domnule ofiţer, aveţi milă de mine. Sunteţi atât de tânăr, atât de drăguţ!... Apoi, cu un ton mai coborât:

–Lăsaţi-mă să fug, spuse ea, am să vă dăruiesc o piatră descântată care o să vă facă iubit de toate femeile. Piatra descântată, domnule, este piatra iubirii despre care ţigăncile spun că poate face o groază de farmece atunci când ştii s-o foloseşti. Daţi-i unei femei să bea puţină pulbere din piatra asta dintr-un pahar de vin alb şi nu vă va mai rezista niciodată.

Eu i-am răspuns cât de serios am putut:

–Nu suntem aici ca să stăm la palavre. Trebuie să mergi la închisoare, ăsta e ordinul şi nu există cale de întoarcere.

Noi, oamenii din ţara bască, avem un accent pe care spaniolii îl recunosc foarte uşor; drept răsplată nu e nici măcar unul dintre ei care să poată pronunţa măcar *baï jaona.* [2]

Carmen a ghicit, deci, cu uşurinţă că veneam din Provincii. Ştiţi doar că ţiganii, domnule, ca şi cum nu ar veni din nicio ţară, călătorind mereu, vorbesc toate limbile şi majoritatea se simt ca la ei acasă în Portugalia, Franţa, în Provincii, în Catalunia, peste tot. Chiar şi cu maurii şi englezii se înţeleg de minune. Carmen cunoştea la fel de bine limba bască.

–*Laguna, ene bihotsarena*, prietene drag, mi-a spus ea de îndată, sunteţi din provincie?

Limba noastră, domnule, este atât de frumoasă că, atunci când o auzim într-o ţară străină, ne face să tresărim... Aş dori să vă fac o mărturisire despre Provincii, a adăugat banditul. A reluat apoi povestea, după un moment de linişte:

–Sunt din Elizondo, i-am răspuns eu în bască, puternic emoţionat de faptul că o auzeam vorbind în limba mea.

–Eu sunt din Etchalar, răspunse ea.

–E un ţinut la patru ore de locurile noastre.

–Am fost adusă de ţigani la Sevilla. Munceam la fabrică pentru a-mi strânge banii cu care să mă întorc în Navarra, lângă biata mea mamă care nu mă are decât pe mine drept sprijin şi stă într-o căsuţă cu o livadă din douăzeci de meri de cidru. Ah! Dacă aş fi acolo, la poalele munţilor albi! Am fost insultată pentru că nu sunt din această regiune de escroci şi negustori de portocale stricate. Și ticăloasele

alea s-au pus toate pe capul meu, pentru că le-am zis că toţi flăcăii lor din Sevilla cu cuţitele lor nu l-ar înspăimânta pe un voinic de la noi. Camarade, prietene, nu ai face nimic pentru o fată de la ţară?

Minţea, domnule, mereu m-a minţit. Nu ştiu dacă în toată viaţa ei fata asta a spus vreun cuvânt adevărat, dar când vorbea, eu o credeam: era mai puternică decât mine. Vorbea limba bască şi eu o credeam navarreză. Doar ochii, gura şi tenul o dădeau de gol că era ţigancă.

Eram nebun, nu mai eram atent la nimic. Mă gândeam că, dacă spaniolii şi-ar fi dat seama că le vorbeam ţara de rău, le-aş fi tăiat faţa aşa cum tocmai făcuse şi ea cu tovarăşa ei. Pe scurt, eram ca un om beat. Am început să spun prostii şi eram gata să fac orice.

–Dacă eu te-aş împinge şi dumneata ai cădea, dragul meu provincial, reluă ea în bască, nu cred că aceşti doi recruţi castilieni m-ar putea ţine pe loc... Pe legea mea, uitasem şi de consemn, şi de tot, şi i-am spus:

–Ei bine, draga mea prietenă, provinciala mea, încearcă, şi fie ca Sfânta Fecioară de la Montagne să te ajute!

În acel moment treceam pe una dintre acele străzi înguste cum sunt atâtea la Sevilla. Dintr-odată, Carmen s-a întors şi mi-a tras un pumn în burtă. M-am lăsat să cad intenţionat pe spate.

Dintr-o săritură, a zbughit-o pe deasupra mea şi a luat-o la sănătoasa arătându-ne o pereche de picioare!... E un proverb care spune „picioare din ţara bască”: ale ei erau mai presus de oricare altele, atât de rapide şi de bine făcute. Eu m-am ridicat de îndată, dar mi-am pus lancea de-a curmezişul, astfel încât să barez strada, aşa că la

început camarazii mei n-au putut să o urmărească. Apoi am luat-o eu însumi pe urmele ei, şi ei după mine. Dar pe cine să prinzi! N-aveam nicio şansă cu pintenii noştri, săbiile şi lăncile noastre. Cât ai clipi din ochi, prizoniera noastră dispăruse.

De altfel, toate cumetrele din cartier o ajutau şi îşi băteau joc de noi indicându-ne calea greşită. După mai multe căutări, a trebuit să ne întoarcem la corpul de gardă fără nicio dovadă de la guvernatorul închisorii.

Oamenii mei, ca să nu fie pedepsiţi, au povestit că fata îmi vorbise în limba bască şi nu prea părea firesc ca pumnul unei tinere să fi pus la pământ atât de uşor un gardian puternic ca mine. Toată treaba asta a părut suspectă sau, mai degrabă, foarte clară.

Ieşind din gardă, am fost degradat şi trimis pentru o lună la închisoare. Era prima mea pedeapsă de când eram în serviciul militar. Adio, galoanele de mareşal pe care credeam că le deţin deja!

Primele mele zile de închisoare au trecut foarte trist. Când m-am făcut soldat, mi-am închipuit că voi redeveni curând ofiţer. Longa, Mina, compatrioţii mei, erau căpitani foarte generoşi. Chapalangarra, care era un negru, ca şi Mina, refugiat şi el în ţara dumneavoastră, era colonel şi jucasem mingea de vreo douăzeci de ori cu fratele lui care era un biet amărât ca şi mine. Îmi spuneam în sinea mea:

– Tot timpul cât ţi-ai făcut serviciul fără a fi pedepsit e timp pierdut. Iată că acum eşti rău văzut. Ca să te pui bine în ochii şefilor trebuie să te străduieşti de douăzeci de ori mai mult, pentru că acum eşti privit ca un recrut!

Şi pentru ce fusesem eu pedepsit? Pentru o ţigancă deşucheată, care şi-a bătut joc de mine şi care, în acest moment, se ascundea în vreun colţ al oraşului. Cu toate astea, nu mă puteam stăpâni să nu mă gândesc la ea. Vă vine să credeţi, domnule? Ciorapii ei de mătase albă cu găuri pe care mi-i arătase din plin când îşi luase tălpăşiţa, asta aveam tot timpul în faţa ochilor. Priveam în stradă printre gratiile închisorii şi, dintre toate femeile care treceau, nu am văzut niciuna care să fie mai presus de diavoliţa aia. Şi apoi, fără să vreau, simţeam mirosul florii de mimoză pe care mi-o aruncase şi care, deşi ofilită, păstra încă parfumul acela plăcut... dacă era adevărat că există vrăjitoare, atunci fata aceea era una dintre ele!

Într-o zi, a intrat temnicerul şi mi-a dat o pâine de Alcala.

–Ţine, spuse el, uite ce ţi-a trimis verişoara dumitale. Am luat pâinea foarte mirat, pentru că nu aveam nicio verişoară la Sevilla. Era probabil o greşeală, mă gândeam eu privind pâinea, dar era atât de apetisantă, mirosea atât de bine încât, fără a-mi face griji cui îi era destinată şi de unde venise, am hotărât să o mănânc. Vrând să o tai, cuţitul meu a dat peste ceva tare. M-am uitat şi am găsit o pilă englezească, micuţă, care fusese strecurată în pâine înainte să fie coaptă. Mai era în pâine o monedă de aur de doi piaştri. Fără îndoială, deci, era un cadou din partea lui Carmen. Pentru oamenii de felul ei, libertatea era totul şi ar fi dat foc unui oraş pentru a se scuti de o zi de închisoare. Fata era deşteaptă şi reuşise să-i păcălească pe temniceri cu această pâine. Într-o oră, bara cea mai groasă ar fi fost tăiată cu micuţa pilă, iar cu moneda de doi piaştri aruncată primului negustor de vechituri mi-aş fi schimbat uniforma cu un costum burghez. Vă daţi seama că un om ca mine, care dăduse de nenumărate ori peste pui de vultur prin stâncile noastre, nu avea

nicio problemă să iasă în stradă printr-o fereastră înaltă de cel puţin treizeci de picioare.

Dar nu voiam să evadez. Aveam încă onoarea mea de soldat, iar dezertarea mi se părea o mare crimă.

Pur şi simplu am fost impresionat că îşi amintea de mine.

Când eşti la închisoare, îţi place să crezi că ai un prieten care se interesează de tine. Moneda de aur mă jignea un pic, dar unde să dau de creditorul meu? Nu-mi părea un lucru uşor.

După ceremonia de degradare, credeam că nu mai aveam niciun motiv pentru care să sufăr, dar îmi rămânea încă o umilinţă pe care trebuia să o îndur: era vorba despre ieşirea mea din închisoare şi de faptul că am fost pus de serviciu precum un simplu soldat. Nu vă puteţi închipui prin ce trece un om inimos într-o asemenea situaţie. Cred că aş fi fost mai bucuros dacă aş fi fost împuşcat. Cel puţin mergi singur în faţa plutonului tău; simţi ceva; lumea te priveşte.

M-am înfiinţat la poarta colonelului. Era un om cu bunăstare, cu suflet de copil, căruia îi plăcea să se amuze.

Toţi ofiţerii tineri erau la el, mai ales burghezii, femeile, actriţele asemenea, din câte se spunea. Mie mi se părea că tot oraşul îşi dăduse întâlnire la poarta lui ca să mă privească. Iată că a sosit trăsura colonelului, cu valetul său de cameră mânând caii. Dar pe cine văd coborând?... Ţigăncuşa. Era gătită ca o raclă cu sfintele moaşte, dichisită, împopoţonată, toată numai aur şi numai rubine. O rochie cu paiete, pantofi albaştri tot cu paiete, flori şi zorzoane peste tot. Avea o tamburină bască în mână. Împreună cu ea mai erau alte două ţigănci, una tânără, alta în vârstă. Întotdeauna este una mai în

vârstă care le conduce. Apoi un bătrân cu chitară, şi el tot ţigan, ca să cânte, iar ele să danseze.

Ştiţi că lumea se amuză adesea chemând ţigăncile la petreceri ca să le vadă dansând romalis, care este dansul lor, şi adesea mai sunt şi altele.

Carmen m-a văzut şi am schimbat o privire.

Nu ştiu, dar în momentul acela aş fi vrut să fiu la o sută de picioare sub pământ.

–*Agur laguna* [3] , spuse ea. Ofiţerul meu, ai ajuns un recrut. Şi, înainte ca eu să fi găsit un cuvânt de răspuns, ea era deja în casă.

Toată lumea era înăuntru şi, în ciuda mulţimii, vedeam prin grilaj aproape tot ce se petrecea.

Auzeam castanietele, tamburina, râsetele şi aplauzele; câteodată îi zăream faţa când sărea cu tamburina sa. Apoi auzeam ofiţerii care îi spuneau lucruri ce mă făceau să roşesc. Cred că din ziua aceea am început să o iubesc de-a binelea, pentru că mi-a venit de trei sau patru ori ideea să intru și să le înfig câte o sabie în burtă tuturor neisprăviţilor care vorbeau prostii, flirtând cu ea. Supliciul meu a durat mai bine de o oră. Apoi ţiganii au ieşit, iar trăsura i-a dus la casele lor. Trecând, Carmen m-a privit încă o dată cu ochii aceia despre care v-am povestit şi mi-a spus cu voce joasă:

–Când ai chef de-o friptură bună, vino să mănânci la Triana, la Lillas Pastia.

Sprintenă precum un ied, s-a avântat în trăsură, vizitiul a dat bice catârilor săi şi tot grupul acela vesel a plecat fără să ştiu încotro.

Vă daţi seama că, ieşind din gardă, m-am îndreptat către Triana, dar mai întâi m-am ras şi m-am pieptănat ca pentru o zi de paradă. Ea era la Lillas Pastia, un bătrân negustor de fripturi, ţigan şi el, negru ca un maur, la care veneau mulţi burghezi ca să mănânce peşte fript, mai ales de când Carmen îşi făcea veacul pe-acolo.

–Lillas, spuse ea de îndată ce mă văzu, nu mai fac nimic astăzi. Şi mâine e o zi! Haide, provincialul meu, să mergem să ne plimbăm.

Şi-a ascuns faţa sub mantilă şi iată-ne în stradă fără să ştim încotro să mergem.

–Domnişoară, i-am spus eu, cred că trebuie să-ţi mulţumesc pentru un cadou pe care mi l-ai trimis pe când eram la închisoare. Am mâncat pâinea. Pila îmi va servi să-mi ascut sabia şi o păstrez drept suvenir de la dumneata. Cât despre bani, iată-i.

–Ia te uită! A păstrat banii, strigă ea, începând să râdă. De altfel, cu atât mai bine, pentru că sunt cam strâmtorată cu banii. Dar ce importanţă mai are? Câinele care umblă nu moare de foame. Să mâncăm tot. Dumneata faci cinste.

Ne-am reluat drumul către Sevilla. La intrarea pe Strada Şarpelui, ea a cumpărat o duzină de portocale pe care mi le-a pus în batistă. Un pic mai încolo, a mai cumpărat o pâine, cârnaţi, o sticlă de *manzanilla*; apoi, a intrat la un cofetar. Acolo, a aruncat pe tejghea moneda de aur pe care i-o înapoiasem şi încă una pe care o avea în buzunar, împreună cu alţi câţiva bănuţi. În fine, m-a întrebat ce bani aveam la mine. Nu aveam decât o monedă şi câţiva bănuţi pe care i-am dat ruşinat că nu aveam mai mult. A cumpărat ce era mai bun şi mai scump *yemas* [4] , nuga, fructe confiate de toţi banii. A trebuit să car toate astea în pungi de hârtie.

Cunoaşteţi probabil strada Candilejo unde este capul regelui don Pedro cel Drept. [5]

Ar fi trebuit să îmi dea de gândit. Ne-am oprit pe această stradă în faţa unei case vechi.

A intrat pe alee şi a bătut la parter. Ne-a deschis o ţigancă, adevărată servitoare a lui Satan, iar Carmen i-a spus câteva cuminte în romani. Bătrâna a bombănit mai întâi. Pentru a o îndupleca, Carmen i-a dăruit două portocale şi un pumn de bomboane, dându-i voie să guste şi din vin. Apoi i-a pus manila pe spate şi a condus-o până la poarta pe care a închis-o cu zăvorul de lemn. De îndată ce am rămas singuri, a început să danseze şi să râdă de parcă ar fi fost nebună, cântându-mi: Tu eşti ţiganul meu, eu sunt ţiganca ta.

Eu stăteam în mijlocul camerei, împovărat de toate cumpărăturile ei, neştiind unde să le pun. Le-a aruncat pe jos şi mi-a sărit în braţe, spunându-mi:

–Eu îmi plătesc datoriile, eu îmi plătesc datoriile! E legea celor din Cales! Ah, domnule! Ziua aceea! Ziua aceea! Când mă gândesc la ea, uit de ziua de mâine.

Banditul a tăcut un moment după ce şi-a aprins ţigara, apoi a continuat:

Am petrecut împreună toată ziua, mâncând, bând şi câte altele. După ce a mâncat o mulţime de bomboane, ca un copil pus pe şotii, a vârât câţiva pumni de bomboane în urciorul cu apă al bătrânei. „Le facem şerbet”, a spus ea.

A spart yemas, aruncându-le de perete.

–Asta ca să ne dea pace muştele, a spus ea.

Nu cred să fi fost vreo prostie pe care ea să n-o fi făcut. I-am spus că vreau s-o văd dansând, dar unde să găseşti castaniete? A luat de îndată singura farfurie a bătrânei, a spart-o în bucăţi şi iat-o dansând romalis, făcând să pocnească bucăţile de faianţă tot atât de bine ca şi castanietele de abanos sau de fildeş. Nu te puteai plictisi niciodată de fata asta, vă asigur. A venit seara şi am auzit tobele care băteau retragerea.

–Trebuie să merg la cartier pentru apel, i-am spus eu.

–La cartier? spuse ea cu un aer de dispreţ. Eşti, aşadar, un negru care se lasă mânat de nuieluşă? Eşti un adevărat canar, după haine şi caracter.

Am rămas cu ea, împăcat dinainte cu arestul. De dimineaţă ea a fost prima care a vorbit de despărţirea noastră.

–Ascultă, Joseito, spuse ea, ţi-am plătit datoria, nu? După legea noastră, nu îţi datoram nimic pentru că tu eşti un *payllo*, însă eşti un băiat drăguţ şi mi-ai plăcut. Suntem chit. La revedere.

Am întrebat-o când aveam să o revăd.

–Când o să fii mai puţin nătărău, răspunse ea râzând.

Apoi, cu un ton mai serios:

–Ştii tu, am impresia că te iubesc un pic! Dar asta nu poate să dureze. Câinele şi lupul nu pot face casă bună mult timp. Poate că, dacă ai trece la legea din Egipt, mi-ar plăcea să devin ţiganca ta. Dar astea sunt prostii. Nu se poate acest lucru. Băiete, crede-mă, suntem

chit, pe bună dreptate. Ai întâlnit diavolul, da, diavolul; nu e întotdeauna negru şi nu ţi-a sucit gâtul. Eu sunt îmbrăcată în lână, dar nu sunt oaie. Mergi şi aprinde o lumânare în faţa lui Ynajaà. O merită din plin. Să mergem, la revedere încă o dată. Nu te mai gândi la Carmencita, sau te va face să te însori cu o văduvă cu picioare de lemn.

Vorbind astfel, a ridicat zăvorul care închidea poarta şi, odată aflată în stradă, s-a înfăşurat în mantila sa şi mi-a întors spatele.

Avea dreptate. Ar fi fost înţelept din partea mea dacă nu m-aş mai fi gândit la ea, dar din acea zi petrecută în strada Candilejo nu mai puteam să mă gândesc la altceva. Mă plimbam ziua întreagă sperând că o voi întâlni. Unii spuneau că ar fi plecat la Laloro, astfel numesc ei Portugalia. Probabil îmi vorbeau așa la porunca lui Carmen, dar eu îmi dădeam seama că mă minţeau. La câteva săptămâni de la ziua din strada Candilejo, eram de serviciu la una dintre porţile oraşului. La mică distanţă de această poartă era o spărtură în zid. Lucram acolo ziua, iar noaptea puneam un paznic pentru a-i opri pe intruşi. În timpul zilei, l-am văzut pe Lillas Pastia trecând încoace şi încolo în jurul corpului de gardă şi pălăvrăgind cu unii dintre camarazii mei. Toţi îl cunoşteau şi îi ştiau şi mai bine peştele fript şi clătitele. S-a apropiat de mine şi m-a întrebat dacă aveam vreo veste despre Carmen.

–Nu, îi răspunsei eu.

–Ei bine, o să ai, amice.

Nu se înşela. Pe timpul nopţii am fost pus de pază la spărtură. De îndată ce brigadierul s-a îndepărtat, am văzut venind spre mine o

femeie. Inima îmi spunea că era Carmen. În acelaşi timp am strigat: Stai! Nu trece nimeni!

–Nu fi rău, îmi spuse ea înfăţişându-se.

–Ce? Iată-te, Carmen!

–Da, provincialul meu. Cu cât vorbim mai puţin, cu atât mai bine. Vrei să câştigi nişte bani? O să vină nişte oameni cu pachete, lasă-i să treacă.

–Nu, răspunsei eu. Trebuie să îi împiedic să treacă. Ăsta-i ordinul.

–Ordinul! Ordinul! Nu te mai gândeşti la strada Candilejo.

–Ah, am răspuns eu, în întregime bulversat de această singură amintire care merita să uit de ordin, dar nu vreau bani de la contrabandişti.

–Hai să vedem, dacă nu vrei bani, ai vrea să mergem să cinăm la bătrâna Dorothea?

–Nu, spusei eu pe jumătate înecat de efortul pe care îl făceam. Nu aş putea.

–Foarte bine. Dacă eşti aşa de încăpăţânat, ştiu cui să mă adresez. O să-i propun ofiţerului tău să mergem la Dorothea. Pare cumsecade şi va pune o santinelă sănătoasă care nu va vedea decât ce trebuie să vadă. La revedere, prostănacule! Ce-o să mai râd în ziua când vor da ordin să te spânzure.

Am avut slăbiciunea de a-mi reaminti şi am promis să las să intre tot neamul ei dacă trebuia, cu condiţia ca eu să obţin singura

recompensă pe care mi-o doream. Ea mi-a jurat că îmi va trimite vorbă a doua zi şi a alergat să îşi anunţe prietenii care erau la doi paşi. Erau cinci, între care şi Pastia, toţi bine încărcaţi cu mărfuri englezeşti. Carmen stătea la pândă. Ar fi trebuit să îi avertizeze cu castanietele sale de îndată ce zărea patrula, dar nu a fost nevoie de asta. Contrabandiştii şi-au făcut treaba într-o clipită.

A doua zi am mers în strada Candilejo. Carmen s-a făcut aşteptată şi a sosit cam prost dispusă.

–Nu-mi plac oamenii care se lasă rugaţi, spuse ea. Mi-ai făcut un serviciu uriaş prima dată fără să ştii dacă aveai ceva de câştigat. Ieri ai negociat cu mine. Nu ştiu de ce am venit, pentru că nu te mai iubesc. Uite, ţine un duro pentru osteneala ta şi du-te naibii!

Puţin a lipsit să nu-i arunc moneda în cap şi a trebuit să fac un efort ca să n-o pocnesc. După ce ne-am certat vreo oră, am ieşit furios. Am rătăcit câtva timp prin oraş, mergând încolo şi încoace ca un nebun. În cele din urmă am intrat într-o biserică şi, aşezându-mă în colţul cel mai întunecos, am plâns cu lacrimi fierbinţi. Dintr-odată aud o voce:

–Lacrimi de balaur! Aş vrea să fac din ele o licoare magică.

Am ridicat ochii. Carmen era în faţa mea.

–Ei bine, provincialul meu, mă mai vrei? îmi spuse ea. Cred că te iubesc, cu toate că urăsc asta, pentru că, de când m-ai părăsit, nu ştiu ce am. Ia uite, acum eu sunt cea care te roagă dacă vrei să vii în strada Candilejo.

Am făcut pace, dar dispoziţia lui Carmen era precum vremea pe la noi. Niciodată furtuna nu este mai aproape de munţi decât atunci când soarele este cel mai strălucitor. Mi-a promis să ne întâlnim peste câtva timp la Dorothea, dar n-a venit.

Dorothea mi-a spus că plecase la Laloro pentru afaceri cu Egiptul. Ştiind deja din experienţă ce însemnau toate astea, am căutat-o pe Carmen peste tot unde credeam că ar putea fi şi treceam de douăzeci de ori pe zi pe strada Candilejo. Într-o seară eram la Dorothea, pe care aproape o îmblânzisem, plătindu-i din când în când câteva pahare de băutură, când Carmen a intrat urmată de un tânăr, locotenent în regimentul nostru.

–Fugi repede, mi-a spus ea în limba bască.

Am rămas stupefiat, cu furia în inimă.

–Ce cauţi tu aici? îmi spuse locotenentul. Spală putina, ieşi de-aici!

Nu puteam face un pas, eram ca încremenit. Ofiţerul, furios, văzând că nu plecam şi nici măcar nu îmi scosesem cascheta de poliţie, m-a prins de guler şi m-a scuturat brutal. Nu mai ştiu ce i-am zis. El şi-a scos sabia, pe când eu am făcut o faţă stupefiată. Bătrâna m-a prins de braţ, iar locotenentul mi-a dat o lovitură în frunte, al cărei semn îl port şi astăzi. Am dat înapoi şi dintr-o lovitură am trântit-o pe Dorothea pe spate. Apoi, cum locotenentul venea după mine, l-am străpuns cu vârful ascuţit al sabiei, iar el s-a prăbuşit. Atunci Carmen a stins lampa şi i-a spus în limba sa Dorotheei să îşi ia tălpăşiţa. Eu am ieşit în stradă şi am început să alerg neştiind încotro. Mi se părea că mă urmăreşte cineva. Când mi-am venit în fire, am dat de Carmen, care se ţinuse după mine.

–Prostănac ce eşti! îmi spuse ea, nu ştii să faci decât prostii. Pe de altă parte, te-am avertizat că o să-ţi port numai ghinion. Hai să mergem, există leac pentru orice când ai prietenă o flamandă de la Roma. Pune-ţi basmaua asta pe cap şi aruncă-mi centironul ăla. Aşteaptă-mă pe alee. Mă întorc în două minute.

A dispărut şi mi-a adus o mantilă cu dungi pe care nu ştiu de unde o luase. M-a pus să mă dezbrac de uniforma mea şi a pus mantila pe deasupra cămăşii mele. Înzorzonat astfel, cu basmaua cu care ea îmi bandajase rana pe care o aveam la cap, semănam cu un ţăran valencian, cum sunt pe la Sevilla, care vin să-şi vândă siropul de migdale. M-a condus într-o casă asemănătoare celei a Dorotheei, în capătul unei străduţe. Ea împreună cu o altă ţigancă m-au spălat, m-au bandajat mai bine decât ar fi făcut-o cel mai bun chirurg şi mi-au dat să beau ceva cu un gust necunoscut mie. În cele din urmă, m-au întins pe o saltea şi am adormit.

Probabil femeile astea îmi amestecaseră în băutură vreunul din drogurile acelea toropitoare ale căror secrete ele le cunosc foarte bine, pentru că nu m-am trezit decât foarte târziu a doua zi.

Aveam o durere cumplită de cap şi un pic de febră. A trecut ceva timp până mi-am amintit de teribila scenă la care luasem parte cu o zi în urmă. După ce Carmen şi prietena ei mi-au bandajat rana, ghemuite amândouă lângă salteaua mea, au schimbat în dialectul *chipe calli* câteva cuvinte care păreau să fie un fel de consultaţie medicală. Apoi, amândouă m-au asigurat că mă voi vindeca repede, dar că trebuia să părăsesc Sevilla cât mai curând posibil. Dacă aş fi fost prins, aş fi fost împuşcat fără drept de apel.

–Băiete, spuse Carmen, trebuie să faci ceva. Acum, că regele nu îţi mai dă de mâncare, trebuie să te gândeşti la ceva pentru a-ţi câştiga

existenţa. Eşti mult prea prost ca să furi, dar eşti sprinten şi puternic. Dacă te crezi în stare, mergi pe coastă şi fă-te contrabandist. Oare nu ţi-am spus eu că te vor spânzura? Asta ar fi mai bine decât să te împuşte. De altfel, dacă ştii să te descurci, o s-o duci ca un prinţ atât timp cât paznicii şi gărzile de coastă nu vor pune mâna pe pachet.

În această manieră ispititoare mi-a arătat diavoliţa asta de fată noua mea carieră pe care mi-o sortea, singura, drept să spun, care îmi mai rămânea, acum când riscam să fiu condamnat la moarte. Ştiţi, domnule? Mă domina fără prea multă osteneală. Mi se părea că mă legam şi mai tare de ea prin această viaţă de hazard şi nesupunere. Credeam că mi-am asigurat dragostea ei de acolo înainte.

Am auzit adesea vorbindu-se de contrabandişti care străbăteau Andaluzia, călare pe un cal bun, cu pumnalul în mână şi iubita în şa. Mă vedeam deja străbătând munţii şi văile cu frumoasa ţigancă în spatele meu. Când îi povesteam despre asta, râdea de se prăpădea şi îmi spunea că nu este nimic mai frumos decât o noapte petrecută în cort, atunci când fiecare rom se retrage cu ţiganca sa în adăpostul mic făcut din trei cercuri, cu o învelitoare pe deasupra.

–Dacă te ţin numai în munţi, îi spuneam eu, voi fi sigur de tine! Acolo, nu mai e niciun locotenent care să vrea să te împartă cu mine.

–Ah, deci eşti gelos, îmi răspundea ea. Cu atât mai rău pentru tine. Cum poţi fi atât de prost? Oare nu vezi că te iubesc din moment ce nu ţi-am cerut niciodată bani?

Când vorbea aşa, îmi venea s-o strâng de gât pentru a pune capăt, domnule. Carmen mi-a făcut rost de haine burgheze cu ajutorul cărora am ieşit din Sevilla fără să fiu recunoscut. Mergeam la Jerez cu o scrisoare de la Pastia către un negustor de lichior de anason la

care se adunau toţi contrabandiştii. Am fost prezentat oamenilor acelora, iar şeful, poreclit Dancaire, m-a primit în banda lui. Am plecat spre Gaucin, unde am găsit-o pe Carmen care îmi dăduse întâlnire. Ea le servea oamenilor noştri drept iscoadă în expediţii şi nici că a mai existat vreodată o iscoadă mai bună. Se întorcea de la Gibraltar şi deja aranjase cu un comandant de navă încărcarea mărfurilor englezeşti pe care trebuia să le primim noi pe coastă. Ne-am dus să îi aşteptăm aproape de Estepona, apoi am ascuns o parte din marfă în munţi. Încărcaţi cu restul, ne-am îndreptat spre Ronda. Carmen deja trecuse pe acolo. Tot ea ne-a spus şi momentul în care trebuia să intrăm în oraş. Această primă călătorie şi câteva care i-au urmat au fost fericite. Viaţa de contrabandist îmi plăcea mai mult decât cea de soldat. Îi făceam cadouri lui Carmen. Aveam bani şi o iubită. Nu aveam niciun fel de remuşcări, vorba ţiganilor: Râia de plăcere nu produce mâncărimi.

Eram bine primiţi peste tot, tovarăşii mei se purtau bine cu mine şi chiar îmi arătau consideraţie. Adevărul era că omorâsem un om, iar printre ei nu erau mulţi care să fi avut o asemenea ispravă pe conştiinţă. Dar ceea ce îmi plăcea cel mai mult în noua mea viaţă era faptul că o vedeam des pe Carmen. Îmi arăta mai multă amiciţie ca niciodată. Cu toate astea, în faţa tovarăşilor mei, ea nu recunoştea niciodată că îmi era iubită şi chiar m-a făcut să jur pe toţi sfinţii prin tot felul de promisiuni că nu le voi spune nimic despre asta. Eram atât de slab în faţa acestei creaturi încât mă supuneam tuturor capriciilor ei. De altfel, era prima dată când mi se înfăţişa cu rezerva unei femei oneste şi eram destul de naiv să cred că se lecuise de-a binelea de năravurile ei de altădată.

Banda noastră, care era compusă din opt sau zece oameni, nu se întrunea decât în momentele decisive, iar de obicei eram împrăştiaţi

doi câte doi, trei câte trei prin oraşe şi sate. Fiecare dintre noi pretindea că avea o meserie: unul se ocupa de oale, altul era marochiner. Eu eram negustor de mercerie, dar nu mă arătam nicicând în locurile aglomerate din cauza poveştii urâte de la Sevilla. Într-o zi, sau mai bine zis într-o noapte, aveam întâlnire mai jos de Veger. Eu şi Dancaire eram în faţa celorlalţi. Acesta părea foarte binedispus.

–Vom mai avea încă un tovarăş, îmi spuse el. Carmen tocmai a dat una dintre cele mai bune lovituri ale sale. A reuşit să-l facă să scape din închisoare pe romul ei, care era închis la Tarifa.

Începusem deja să înţeleg limba ţiganilor pe care o vorbeau majoritatea tovarăşilor mei, iar cuvântul *rom* m-a făcut să tresar.

–Cum? Soţul ei? Ea e măritată? îl întrebai eu pe căpitan.

–Da, răspunse el, cu Garcia cel Chior, un ţigan la fel de şmecher ca ea. Bietul băiat era condamnat la muncă silnică. Carmen l-a îmbrobodit aşa de bine pe chirurgul închisorii, că a obţinut libertatea romului ei. Ah! Fata asta face cât greutatea ei în aur. Sunt doi ani de când încearcă să îl facă să evadeze. Nimic nu a reuşit până când am fost anunţaţi că s-a schimbat maiorul. Cu cel nou, se pare că a găsit destul de repede o cale de înţelegere.

Vă daţi seama ce plăcere îmi făcea această veste. Curând l-am întâlnit pe Garcia cel Chior. Era cel mai urât monstru, cu sufletul cel mai negru şi cel mai mare ticălos pe care l-am întâlnit în viaţa mea. Carmen a venit cu el şi îl numea romul ei în faţa mea. Ar trebui să fi văzut strâmbăturile şi privirile pe care mi le arunca atunci când Garcia întorcea capul. Eram indignat şi nu i-am vorbit toată seara.

De dimineaţă ne-am făcut bagajele şi pornisem deja la drum când am văzut că o duzină de călăreţi erau pe urmele noastre. Lăudăroşii andaluzi, care nu vorbesc decât despre masacre, s-au transformat imediat într-o ceată jalnică. A fost o debandadă generală. Dancaire, Garcia, un băiat drăguţ de la Ecija pe care îl chema Remendado şi Carmen nu şi-au pierdut minţile. Ceilalţi şi-au abandonat catârii şi s-au aruncat în râpele în care caii nu puteau să îi urmeze. Nu puteam să ne păstrăm animalele şi ne-am grăbit să înşfăcăm ce era mai bun din prada noastră şi să o punem pe umeri, încercând apoi să scăpăm de-a lungul stâncăriei prin pantele cele mai abrupte. Ne-am aruncat bagajele în faţa noastră şi le-am urmat cum am putut, lăsându-ne să alunecăm pe călcâie. În timpul acesta, duşmanul ne încolţea. A fost prima dată când am auzit şuierând gloanţele, dar asta nu m-a impresionat foarte mult. Când eşti sub ochii unei femei, nu e niciun merit să-ţi baţi joc de moarte.

Am scăpat toţi, cu excepţia bietului Remendado, care a primit un glonţ în spate. Îmi aruncasem pachetul şi am încercat să-l car în spate.

–Prostule! îmi strigă Garcia. Ce să facem cu ăsta care e pe moarte? Mai bine omoară-l şi ai grijă să nu pierzi marfa, ciorapii de bumbac.

–Lasă-l! Lasă-l! îmi striga Carmen.

Oboseala m-a forţat să-l las un pic jos la adăpostul unei stânci.

Garcia a înaintat şi l-a împuşcat în cap.

–Isteţ om cel care o să-l recunoască acum, a spus el privindu-i faţa sfărâmată de douăsprezece gloanţe.

Iată, domnule, frumoasa viaţă pe care am dus-o. Seara ne-am adunat într-un lăstăriş, morţi de oboseală şi ruinaţi, pentru că ne pierduserăm catârii. Ce credeţi că a făcut nenorocitul de Garcia? A scos un pachet de cărţi din buzunar şi s-a pus pe jucat împreună cu Dancaire la lumina unui foc pe care îl aprinseseră. În acest timp, eu stăteam culcat, privind stelele, uitându-mă la Remendado şi gândindu-mă că aş fi vrut să fiu în locul lui.

Carmen se ghemuise aproape de mine şi din când în când rostogolea castanietele în timp ce cânta.

Apoi, apropiindu-se de parcă ar fi vrut să îmi vorbească la ureche, m-a sărutat, în ciuda voinţei mele, de două sau de trei ori.

– Tu eşti diavolul, îi spusei eu.

– Da, îmi răspunse ea.

După câteva ore de odihnă, ea a plecat la Gaucin, iar a doua zi de dimineaţă un căprar tânăr a venit să ne aducă pâine. Am rămas acolo toată ziua, iar noaptea ne-am apropiat de Gaucin. Aşteptam veşti de la Carmen. Nu venea însă nimic. A doua zi am văzut un crescător de catâri care însoţea o femeie bine îmbrăcată, cu o umbrelă de soare şi o fetiţă care părea să fie slujnica acesteia. Garcia ne-a spus:

– Iată doi catâri şi două femei pe care ni le trimite Sfântul Nicolae. Patru catâri mi-ar face mai multă plăcere, dar nu e nimic, mă descurc şi aşa.

Şi-a luat puşca şi a coborât pe potecă ascunzându-se în bălării. Dancaire şi cu mine îl urmam la distanţă mică. Când s-au apropiat, ne-am arătat şi i-am strigat omului ce mâna catârii să se oprească. La

vederea noastră, în loc să se sperie, cum ar fi fost firesc văzându-ne cum arătam, femeia a izbucnit în râs.

–Ia uite nişte fraieri care mă iau drept o bogătaşă!

Era Carmen, dar atât de bine deghizată, încât nu aş fi recunoscut-o dacă ar fi vorbit o altă limbă.

A sărit de pe catâr şi a schimbat cu voce joasă câteva cuvinte cu Dancaire şi Garcia, apoi mi-a spus:

–Ne vom vedea până să fii spânzurat. Mă duc la Gibraltar pentru afaceri cu Egiptul. Vei auzi curând vorbindu-se de mine.

Ne-am despărţit înainte ca ea să ne fi spus unde am putea găsi un acoperiş pentru câteva zile. Fata asta era îngerul păzitor al bandei noastre. Am primit curând nişte bani pe care ni i-a trimis ea şi o informaţie care făcea mult pentru noi: doi lorzi englezi plecau în ziua cutare, mergând de la Gibraltar către Granada pe cutare drum. La revedere şi salut. Aveau o groază de guinee cu ei. Garcia voia să îi omoare, dar eu şi Dancaire ne-am împotrivit. Nu le-am luat decât banii şi ceasurile, pe deasupra şi cămăşile, de care aveam mare nevoie.

Domnule, devii răufăcător fără să-ţi dai seama. O fată frumoasă te face să îţi pierzi capul, te lupţi pentru ea, vine o nenorocire, trebuie să pleci în munţi şi devii tâlhar fără să te fi gândit. Ne-am gândit că nu eram în siguranţă în împrejurimile Gibraltarului după povestea cu englezii, aşa că ne-am făcut pierduţi la Sierra de Ronda. Mi-aţi vorbit despre José-Maria. Ei bine, acolo l-am cunoscut. O lua pe iubita lui în expediţiile sale. Era o fată drăgălaşă, înţeleaptă, modestă şi cu bune maniere: niciodată n-am auzit vreun cuvânt necinstit sau

vreo înjurătură de la ea! Drept mulţumire, el o făcea tare nefericită... Alerga mereu după toate femeile, îşi bătea joc de ea, apoi de câteva ori a încercat să o facă pe gelosul.

Odată a lovit-o cu cuţitul. Ei bine, ea îl iubea tot atât de mult. Aşa sunt făcute femeile, mai ales cele din Andaluzia. Fata aia era mândră de cicatricea pe care o avea pe braţ şi o arăta de parcă ar fi fost cel mai frumos lucru din lume. Şi apoi, José-Maria, mai presus de toate, era cel mai nepotrivit tovarăş!... Într-o expediţie împreună, a făcut în aşa fel încât lui i-a revenit tot profitul, iar noi am rămas cu greul şi neplăcerile afacerii. Dar să reiau istorioara mea. Nu mai auzisem vorbindu-se de Carmen. Dancaire a spus:

– Trebuie ca unul dintre noi să meargă la Gibraltar după veşti. Trebuie să fi pus ea vreo afacere la cale.

M-aş fi dus eu, dar eram prea cunoscut la Gibraltar. Chiorul a spus:

– Şi pe mine la fel, mă cunosc toţi. Le-am jucat atâtea renghiuri soldaţilor! Şi cum nu am decât un ochi, e greu să mă deghizez.

– Atunci trebuie să mă duc eu? am spus eu, încântat doar de ideea de a o revedea pe Carmen. Ia să vedem, ce trebuie să fac? Ceilalţi mi-au spus: Fă în aşa fel încât să te îmbarci sau să treci pe la Saint-Roc, cum vrei tu şi, de îndată ce ajungi la Gibraltar, întreabă pe pod unde locuieşte o negustoreasă de ciocolată pe nume Rollona. Când ai s-o găseşti, ai să afli de la ea ce se întâmplă pe acolo.

Am decis să plecăm toţi trei către Sierra de Gaucin, să îi las pe camarazii mei acolo, iar eu să merg la Gibraltar ca negustor de fructe.

La Ronda, un om care era de partea noastră mi-a făcut rost de un paşaport. La Gaucin, am primit un măgar: l-am încărcat cu portocale şi pepeni galbeni şi am pornit la drum. Ajuns la Gibraltar, am descoperit că Rollona era bine cunoscută, dar că murise sau plecase din localitate, iar dispariţia ei explica, după părerea mea, cum de pierduserăm noi legătura cu Carmen. Mi-am lăsat măgarul într-un grajd şi, luându-mi portocalele, am plecat prin oraş ca şi cum aş fi vrut să le vând, dar, de fapt, voiam să văd dacă nu dau peste vreo figură cunoscută. Sunt acolo oameni de prin toate ţările lumii, ca la turnul Babel, pentru că nu apuci să faci zece paşi pe o stradă fără să auzi vorbindu-se tot atâtea limbi. Vedeam oameni de prin Egipt, dar nu îndrăzneam să mă încred în ei: eu îi tatonam pe ei şi ei mă tatonau pe mine. Ghiceam foarte bine cu toţii că eram şarlatani, important era însă să ştim dacă suntem din aceeaşi bandă. După două zile petrecute făcând curse inutile, nu aflasem nimic legat nici de Rollona şi nici de Carmen şi mă gândeam să mă întorc la tovarăşii mei după ce voi fi făcut câteva cumpărături, când, plimbându-mă pe la apusul soarelui pe o străduţă, am auzit o voce de femeie care mi-a spus:

–Negustorule de portocale!...

Am ridicat ochii şi am văzut-o la un balcon pe Carmen, rezemată pe coate alături de un ofiţer în roşu, cu epoleţi de aur, păr frizat şi cu alură de mare lord. Cât despre ea, era bine îmbrăcată: un şal pe umeri, un pieptene de aur, toată numai în mătase, aceeaşi damă bine ca întotdeauna.

Râdea să leşine. Englezul, bolborosind un pic de spaniolă, mi-a strigat să urc pentru că doamna dorea portocale. Carmen îmi spuse în bască:

–Nu ştii un cuvânt în spaniolă, nu mă cunoşti.

Apoi, întorcându-se către englez:

–Îţi spun eu sigur, l-am recunoscut de îndată că e basc, o să auzi ce limbă amuzantă vorbeşte. Ce aer prostesc are, nu-i aşa? Parcă e o pisică surprinsă într-un dulap cu mâncare.

–Iar tu, i-am spus eu în limba mea, ai aerul unei tâlhăroaice neruşinate. Și ce mi-ar mai plăcea să-ţi pocesc mutra în faţa curtezanului tău.

–Curtezanul meu! spuse ea. Ia te uită, ai ghicit asta de unul singur? Oare eşti gelos pe nătărăul ăsta? Eşti mai neghiob decât pe vremea serilor noastre din strada Candilejo. Nu vezi, prost cum eşti, că eu rezolv chiar în momentul ăsta afacerile cu Egiptul şi încă în felul cel mai inteligent cu putinţă. Casa asta îmi aparţine, guineele vor fi ale mele, îl duc de nas cum vreau eu şi am să-l duc de unde nu o să mai iasă vreodată.

–Şi eu, îi spusei eu, dacă mai faci afaceri cu Egiptul în felul ăsta, am să fac cumva să nu se mai repete.

–Ah, ia te uită! Ori eşti tu romul meu ca să-mi porunceşti? Chiorului îi convine, tu ce treabă ai cu asta? Oare n-ar trebui să fii mulţumit că eşti singurul care poate fi numit ibovnicul meu?

–Ce spune? întrebă englezul.

–A spus că îi este sete şi că tare ar mai bea un pahar cu apă, îi răspunse Carmen. Şi s-a tolănit pe o canapea, izbucnind în râs, amuzată de felul ei original de a traduce.

Domnule, fata asta când râdea nu era chip să vorbeşti lucruri serioase. Toată lumea râdea cu ea. Nobilul englez s-a pus pe râs şi el, ca un prost ce era, şi a dat ordin să mi se aducă de băut.

În timp ce beam:

–Vezi inelul de pe degetul lui? spuse ea. Dacă vrei, ţi-l dau ţie.

Eu am răspuns:

–Mi-aş da un deget să pot să-l duc pe lordul tău în munţi, fiecare cu câte un cuţit în mână.

–*Maquila*, ce înseamnă asta? întrebă englezul.

–*Maquila*, spuse Carmen râzând în continuare, este o portocală. Nu-i aşa că e un cuvânt caraghios pentru o portocală? Spune că ar vrea să-ţi dea să mănânci *maquila*.

–Da? spuse englezul. Ei bine, să aducă mâine nişte *maquila*.

În timp ce noi vorbeam, a intrat servitorul anunţând că era gata cina. Atunci, englezul s-a ridicat, mi-a dat un piastru şi i-a oferit braţul lui Carmen ca şi cum ea nu ar fi fost în stare să meargă singură. Carmen, râzând în continuare, mi-a spus:

–Băiete, nu te pot invita la cină, dar mâine, de îndată ce ai să auzi toba paradei, vino aici cu portocalele. Vei găsi o cameră mai bine mobilată decât cea din strada Candilejo şi vei afla dacă sunt tot Carmencita ta. Şi apoi o să vorbim şi despre afacerea cu Egiptul.

Nu am răspuns nimic şi ajunsesem în stradă când englezul a strigat după mine:

–Mâine să aduci maquila! şi am auzit hohotele de râs ale lui Carmen.

Am ieşit fără să ştiu ce să fac, nu am dormit deloc, iar dimineaţă eram atât de furios, încât am hotărât să plec din Gibraltar fără să o revăd. Dar la prima bătaie de tobă m-a părăsit tot curajul: am înşfăcat legătura de portocale şi am alergat la Carmen. Jaluzeaua ei era întredeschisă şi am văzut ochii săi mari şi negri cum mă căutau.

Servitorul pudrat m-a lăsat să intru imediat. Carmen i-a dat un bacşiş şi de îndată ce am rămas singuri, a început cu hohotele sale de râs şi s-a aruncat de gâtul meu. Niciodată nu am văzut-o atât de frumoasă.

Gătită ca o doamnă, parfumată... mobilier acoperit cu mătăsuri, perdele brodate... ah!... iar eu eram doar un bandit.

–Iubitul meu, îmi vine să sparg totul aici, să dau foc la casa asta să fug la Sierra.

Şi câtă tandreţe!... apoi câte râsete!... şi ea dansa şi îşi flutura volanele. Nicio maimuţă nu a făcut vreodată atâtea jonglerii, atâtea strâmbături, atâtea drăcovenii. Când a redevenit serioasă:

–Ascultă, îmi spuse ea, e vorba despre Egipt. Vreau să mă duc la Ronda, unde am o soră călugăriţă... (Aici alte hohote de râs.) O să trecem printr-un loc pe care ţi-l voi spune. Voi o să săriţi pe el: ghinion curat! Cel mai bine ar fi să-l strângeţi de gât, dar, adăugă ea cu un surâs diabolic pe care îl avea în anumite momente, iar acel surâs nimeni nu avea chef să îl imite, ştii ce trebuie să faci? Lasă-l pe Chioru să apară primul. Voi să staţi un pic mai în spate, englezul e curajos şi agil, are pistoale bune... Înţelegi? S-a oprit cu un nou hohot de râs care m-a făcut să mă înfior.

–Nu, i-am spus eu, îl urăsc pe Garcia, dar mi-e tovarăş. Poate că într-o zi te voi scăpa de el, dar ne vom regla conturile după obiceiul regiunii mele. Nu sunt egiptean decât din pură întâmplare, iar în anumite privinţe voi rămâne întotdeauna un navarrez pur, cum spune proverbul.

Ea a reluat:

–Eşti prost, un nătărău, un adevărat *payllo*. Eşti ca piticul care se crede mare când poate să scuipe departe. Nu mă iubeşti. Pleacă.

Când îmi spunea să plec, nu puteam să mă mişc din loc. Am promis să mă întorc la camarazii mei şi să-l aştept pe englez. Cât despre ea, mi-a promis să se prefacă bolnavă până când părăsea Gibraltarul şi pleca la Ronda.

Am mai rămas două zile la Gibraltar. Ea a avut îndrăzneala să vină deghizată la hanul unde stăteam ca să mă vadă. Am plecat. Şi eu aveam planul meu. Aveam să vin la întâlnirea noastră, ştiind locul şi ora când englezul şi Carmen trebuiau să treacă. I-am găsit pe Dancaire şi Garcia care mă aşteptau.

Am petrecut noaptea într-o pădure lângă un foc de conuri de brad care ardeau de minune. I-am propus lui Garcia să jucăm cărţi. El a acceptat. La a doua partidă i-am spus că trişează. El a început să râdă. Eu i-am aruncat cărţile în faţă şi el a vrut să pună mâna pe cuţit. Am pus piciorul deasupra şi i-am zis:

–Se spune că ştii să mânuieşti cuţitul precum cel mai bun cuţitar de la Malaga. Vrei să te măsori cu mine?

Dancaire a vrut să ne despartă. Îi dădusem doi sau trei pumni lui Garcia. Furia îl făcuse curajos: şi-a scos cuţitul, iar eu pe al meu. I-am spus lui Dancaire să ne lase loc liber şi să nu se bage. A văzut că nu era niciun chip să ne oprească şi s-a dat la o parte. Garcia era deja arcuit de la jumătate precum o pisică ce stă să sară pe un şoarece. Îşi ţinea pălăria în mâna stângă pentru a para, cu cuţitul îndreptat înainte. Aşa e garda lor andaluză. Eu am luat poziţia navarreză, cu dreapta în faţa lui, braţul stâng ridicat, cu piciorul stâng în faţă şi cuţitul de-a lungul coapsei drepte. Mă simţeam mai puternic decât un uriaş. El a sărit pe mine ca o săgeată. M-am răsucit pe piciorul stâng şi nu a fost chip să mă lovească. Dar eu l-am atins la gâtlej, iar cuţitul a intrat atât de mult, încât mâna mea ajunsese sub mantoul lui. Am răsucit lama atât de tare, încât s-a rupt. Se terminase. Lama a ieşit din rană împinsă de un clocot de sânge gros cât braţul. A căzut în nas înfipt ca un ţăruş.

–Ce-ai făcut? îmi spuse Dancaire.

–Ascultă, îi spusei eu, nu puteam să mai umblăm împreună. O iubesc pe Carmen şi vreau să fiu singurul ei bărbat. De altfel, Garcia era un ticălos şi îmi amintesc ce i-a făcut bietului Remendado. Nu mai suntem decât noi doi, dar putem fi tovarăşi buni. Ia spune-mi, mă vrei de prieten, la bine şi la rău? Dancaire mi-a întins mâna. Era un bărbat de cincizeci de ani.

–La naiba cu amorurile! strigă el. Dacă i-ai fi cerut-o pe Carmen, ţi-ar fi vândut-o pentru un piastru. Nu mai suntem decât noi doi. Cum ne vom descurca mâine?

–Lasă-mă să fac totul singur, îi răspunsei eu. Acum îmi bat joc de lumea întreagă.

L-am îngropat pe Garcia şi am mers să ne instalăm tabăra la două sute de paşi mai departe. A doua zi, Carmen şi englezul ei au trecut cu doi căruţaşi şi un servitor. I-am spus lui Dancaire:

–Eu mă ocup de englez. Sperie-i pe ceilalţi, nu sunt înarmaţi.

Englezul era curajos. Dacă nu i-ar fi dat Carmen peste braţ, m-ar fi omorât. Pe scurt, am recucerit-o pe Carmen în acea zi, iar primul meu cuvânt a fost să îi spun că era văduvă. Când a aflat cum se petrecuseră lucrurile, mi-a zis:

–Toată viaţa ai să fii un nesăbuit. Garcia ar fi putut să te omoare. Garda ta navarreză nu e decât o prostie, iar el a făcut de petrecanie unor bărbaţi mai agili ca tine. Înseamnă că îi sosise timpul. O să vină şi al tău.

–Şi al tău, îi răspunsei eu, dacă nu o să fii pentru mine o adevărată romi.

–Cu dragă inimă, spuse ea. Am văzut de mai multe ori în zaţul cafelei că suntem sortiţi să sfârşim împreună. Uf! Ce semeni, aia culegi!

Şi a pocnit din castaniete aşa cum făcea întotdeauna când voia să alunge vreun gând supărător.

Dar uite, nu-ţi dai seama cum trece timpul când vorbeşti despre tine. Toate amănuntele astea vă plictisesc, fără îndoială, dar aproape că am terminat. Viaţa pe care am dus-o a durat destul de mult. Dancaire şi cu mine ne aleseserăm câţiva tovarăşi mai siguri decât primii şi ne ocupam de contrabandă şi, câteodată, trebuie să recunosc, prădam la drumul mare, dar numai ca ultimă soluţie şi

numai când nu mai aveam încotro. De altfel nu îi chinuiam pe călători, ci ne mulţumeam doar să le luăm banii. Timp de câteva luni am fost mulţumit de Carmen. Ea continua să ne fie utilă pentru operaţiunile noastre, avertizându-ne asupra loviturilor grase pe care le puteam da. Se ţinea de treabă, când la Malaga, când la Cordoba, când la Granada, dar la cel mai mic cuvânt din partea mea, lăsa totul şi venea să stăm împreună într-o casă izolată sau chiar într-un cort. Numai o singură dată, la Malaga, m-a pus puţin pe jar. Aflasem că pusese ochii pe un negustor foarte bogat cu care probabil îşi propunea să ia de la capăt cochetăria de la Gibraltar.

În ciuda tuturor cuvintelor cu care Dancaire încercase să mă oprească, am plecat şi am intrat în Malaga în plină zi. Am căutat-o pe Carmen şi am găsit-o imediat. Ne-am certat.

–Ştii, îmi spuse ea, că de când eşti romul meu pentru totdeauna, te iubesc mai puţin decât atunci când erai amantul meu? Nu vreau să-mi ceară nimeni socoteală şi nici să-mi poruncească cineva. Ceea ce vreau este să fiu liberă şi să fac ce vreau eu. Ai grijă să nu mă împingi la vreo tâmpenie. Dacă mă superi, am să găsesc un băiat de treabă care să-ţi facă ce i-ai făcut şi tu Chiorului.

Dancaire ne-a împăcat, dar ne spuseserăm lucruri pe care le aveam pe inimă şi nu mai era ca înainte.

La scurt timp, ne-a lovit o nenorocire. Ne-a surprins garda. Dancaire a fost omorât, la fel şi doi tovarăşi ai mei. Alţi doi au fost prinşi. Eu fusesem rănit grav şi, fără bravul meu căluţ, aş fi încăput pe mâinile soldaţilor. Extenuat, cu un glonţ în corp, am mers să mă ascund într-o pădure împreună cu singurul tovarăş care îmi rămânea.

Coborând de pe cal, am leşinat şi am crezut că am să crăp în tufişuri ca un iepure atins de glonţ. Tovarăşul meu m-a dus într-o grotă pe care o ştiam, apoi a plecat să o caute pe Carmen. Era la Granada şi a venit de îndată. Timp de cincisprezece zile nu m-a părăsit o clipă. Nu a închis un ochi. M-a îngrijit cu o dăruire şi o atenţie pe care nicio femeie nu a avut-o vreodată nici pentru bărbatul cel mai iubit. De îndată ce m-am putut ţine pe picioare, ea m-a dus la Granada în cel mai mare secret. Ţigăncile găsesc oriunde refugii sigure, iar eu am petrecut mai bine de şase săptămâni într-o casă aflată la două porţi de magistratul care mă căuta. De mai multe ori, privind din dosul oblonului, l-am văzut trecând. În cele din urmă m-am pus pe picioare, dar mă gândisem bine pe patul de suferinţă şi intenţionam să îmi schimb viaţa. I-am propus lui Carmen să părăsim Spania şi să căutăm să trăim cinstit în Lumea Nouă.

Ea râdea de mine.

–Noi nu suntem făcuţi să cultivăm varză, spuse ea. Destinul nostru, al ţiganilor, este să trăim de pe urma unor *payllos*. Uite, am aranjat o afacere cu Nathan Ben-Joseph al Gibraltarului. Are o mulţime de ţesături de bumbac care nu te aşteaptă decât pe tine să le treci. Ştie că eşti în viaţă. Contează pe mine. Ce ar spune colaboratorii noştri de la Gibraltar dacă nu ţi-ai păstra cuvântul?

M-am lăsat convins şi mi-am reluat fărădelegile. În timp ce eu eram ascuns la Granada fuseseră nişte coride la care Carmen se dusese. Revenind, mi-a vorbit mult de un picador foarte agil pe nume Lucas. Ştia numele calului său şi cât costa vesta lui brodată.

Nu am dat nicio atenţie spuselor ei. Juanito, camaradul care îmi rămăsese, mi-a spus câteva zile mai târziu că a văzut-o pe Carmen cu Lucas la un negustor din Yacatin. Asta a început să mă neliniştească.

Am întrebat-o pe Carmen cum şi de ce făcuse cunoştinţă cu picadorul.

–E un băiat, spuse ea, cu care am putea încheia o afacere. Râul care face zgomot are apă sau pietre. A câştigat 1200 de reali la curse. Din două una: ori punem mâna pe banii ăştia sau, şi mai bine, dat fiind că este un călăreţ bun şi un voinic inimos, am putea să-l înrolăm în banda noastră. Au murit unul câte unul, trebuie să-i înlocuieşti. Ia-l cu tine!

–Nu am nevoie nici de banii lui, nici de persoana lui, iar ţie îţi interzic să mai vorbeşti cu el, îi răspunsei eu.

–Ai grijă, îmi spuse ea, când îmi interzici ceva, e ca şi făcut.

Din fericire, picadorul a plecat la Malaga, iar eu m-am pus pe treabă să introduc în ţară ţesăturile evreului. Am avut multă treabă la expediţia aia, la fel şi Carmen. Eu l-am uitat pe Lucas şi poate că şi ea, cel puţin pentru moment. Cam pe vremea aceea, domnule, v-am întâlnit pe dumneavoastră, mai întâi la Montilla, apoi la Cordoba. Nu o să vă povestesc despre ultima noastră întâlnire.

Ştiţi despre asta mult mai multe decât mine. Carmen v-a furat ceasul şi voia şi banii dumneavoastră şi mai ales inelul acela pe care vi-l văd pe deget şi care, spunea ea, era un inel magic ce îi trebuia neapărat. Am avut o ceartă violentă şi am lovit-o. A pălit şi a plâns. Era pentru prima dată când am văzut-o plângând şi asta m-a impresionat teribil. I-am cerut iertare, dar ea a stat supărată toată ziua şi când am plecat la Montilla nici n-a vrut să mă îmbrăţişeze. Aveam o povară pe inimă când, după trei zile, a venit să mă vadă, surâzătoare şi zglobie ca un cintezoi. Totul fusese uitat şi păream nişte îndrăgostiţi în primele lor zile împreună. Când

ne-am despărţit, ea mi-a spus:

–E o sărbătoare la Cordoba, mă duc să o văd, apoi voi afla despre oamenii care pleacă de-acolo cu bani şi îţi voi da de ştire.

Am lăsat-o să plece. După ce am rămas singur, m-am gândit la sărbătoarea aceea şi la schimbarea dispoziţiei lui Carmen. Trebuie să se fi răzbunat deja, din moment ce venise ea să se împace cu mine. Un ţăran mi-a spus că erau nişte corride în Cordoba. Sângele a început să îmi clocotească şi am plecat ca un nebun într-acolo. L-am văzut pe Lucas şi, pe o bancă din tribună, am văzut-o pe Carmen. Mi-a fost de ajuns să o văd un minut ca să mă hotărăsc.

La primul taur, Lucas a făcut-o pe galantul aşa cum mă aşteptasem. A smuls panglica din coarnele taurului şi i-a dăruit-o lui Carmen care şi-a prins-o în păr. Dar taurul s-a hotărât să mă răzbune. Lucas a fost pus la pământ cu tot cu cal, iar taurul peste ei doi. Am privit către Carmen, dar nu mai era la locul său. Îmi era imposibil să ies de unde mă aflam, aşa că am fost obligat să aştept sfârşitul cursei. Aşadar, am mers la casa pe care o cunoşteam şi am stat la pândă într-un colţ toată seara şi o parte din noapte.

Către orele două spre dimineaţă, Carmen s-a întors şi a fost un pic surprinsă să mă vadă.

–Vino cu mine, i-am spus.

–Ei bine, să mergem, a răspuns ea.

Am mers să iau calul, am pus-o pe şa şi am umblat toată noaptea fără să ne spunem nici măcar o vorbă. Când s-a făcut ziuă, ne-am

oprit într-un loc izolat, destul de aproape de o sihăstrie. Acolo, i-am zis lui Carmen:

–Ascultă, uit totul. Nu îţi voi mai aminti de nimic, dar jură-mi un singur lucru: că o să mergi cu mine în America şi acolo ai să fii fată de treabă.

–Nu, spuse ea îmbufnată, nu vreau să merg în America. Îmi este foarte bine aici.

–Asta pentru că eşti aproape de Lucas, dar gândeşte-te bine la asta, dacă se vindecă, nu o să aibă viaţă lungă. Dar, de fapt, ce am eu cu Lucas? M-am săturat să-ţi tot omor amanţii. De data asta am să te ucid pe tine.

Ea m-a fixat cu privirea ei sălbatică şi mi-a spus:

–Întotdeauna m-am gândit că o să mă omori. Prima dată când te-am văzut, tocmai mă întâlnisem cu un preot la uşa casei mele. Şi în noaptea aceea, când am ieşit din Cordoba, nu ai văzut nimic? Un iepure ţi-a tăiat calea exact printre picioarele calului tău. E scris.

–Carmencita, o întrebai eu, tu nu mă mai iubeşti?

Ea nu mi-a răspuns nimic. Stătea cu picioarele încrucişate pe o rogojină şi desena linii pe pământ cu degetul.

–Hai să ne schimbăm viaţa, Carmen, i-am spus eu pe un ton rugător! Hai să mergem să trăim într-un loc unde să nu mai fim niciodată despărţiţi. Ştii bine că avem, nu departe de aici, o sută douăzeci de uncii îngropate sub un stejar. Apoi, mai avem nişte bani şi la evreul Ben-Joseph.

Ea a început să râdă şi mi-a spus:

–Eu prima şi tu după mine. Ştii bine că trebuie să vină şi clipa aceea.

–Gândeşte-te, îi spusei eu, am ajuns la capătul răbdării şi al curajului. Pleacă, şi am să plec şi eu!

Am lăsat-o acolo şi am plecat să mă plimb la marginea acelui loc părăsit. Am dat peste un sihastru care se ruga. Am aşteptat să îşi termine rugăciunea. Voiam şi eu să mă rog, dar nu puteam. Când s-a ridicat, am mers la el.

–Părinte, nu vrei să te rogi pentru cineva care este în mare pericol?

–Eu mă rog pentru toţi cei chinuiţi, îmi spuse el.

–Ai putea spune o rugăciune pentru un suflet care s-ar putea să se ducă în faţa Creatorului?

–Da, îmi răspunse el privindu-mă fix.

Şi, cum era ceva straniu în vocea mea, a încercat să mă facă să vorbesc:

–Mi se pare că v-am mai văzut, spuse el.

Am pus un piastru pe banca lui.

–Şi când o să spuneţi rugăciunea aia? îl întrebai eu.

–Într-o jumătate de oră. Fiii hangiului din apropiere vor veni să se roage cu mine. Spune-mi, tinere, nu cumva ai ceva pe conştiinţă care te tulbură? Nu ai vrea să asculţi sfaturile unui creştin?

Simţeam că mă podideşte plânsul. I-am spus că voi reveni şi mi-am luat tălpăşiţa. M-am dus să mă culc pe iarbă până când aveam să aud clopotele. Atunci m-am apropiat, dar am rămas în spatele capelei. Când rugăciunea a fost spusă, m-am întors în locul acela pustiu. Speram să fi plecat Carmen. Ar fi putut să-mi ia calul şi să plece. Dar nu voia să mă lase să cred că o speriasem. Cât lipsisem eu, îşi desfăcuse tivul rochiei în care cususe nişte plumb. Acum era în faţa unei mese, privind într-un vas plin cu apă și plumbul pe care îl topise şi pe care tocmai îl aruncase înăuntru.

Era atât de preocupată de magia ei că nu şi-a dat seama de la început că mă întorsesem.

Din când în când, ea lua o bucată de plumb şi o întorcea pe toate părţile cu un aer trist, apoi cânta unul dintre acele cântece vrăjitoreşti prin care o invoca pe Maria Padilla, iubita lui don Pedro, care a fost, zice-se, Ban Crallisa sau marea regină a ţiganilor.

–Carmen, îi spusei eu, vrei să vii cu mine?

Ea s-a ridicat şi şi-a pus mantila pe cap, ca şi cum era gata de plecare. Am adus calul, s-a urcat în şa şi ne-am depărtat.

–Aşadar, îi spusei eu după o bucată de drum, draga mea Carmen, chiar vrei să mă urmezi?

–Da, te urmez la moarte, dar cu tine nu mai pot trăi.

Eram într-o trecătoare pustie. Am oprit calul.

–Ăsta este locul? spuse ea coborând dintr-o săritură. Şi-a scos mantia, a aruncat-o la picioarele sale şi mă privea fix, stând dreaptă, cu mâna în şold.

–Vrei să mă omori, văd asta bine, spuse ea. Aşa e scris, dar n-am să cedez fără luptă.

–Te implor, îi spusei eu, gândeşte-te. Ascultă-mă! Am uitat tot trecutul. Cu toate acestea, tu eşti cea care m-a dus la pierzanie, pentru tine am devenit un tâlhar şi-un ucigaş. Carmen! Draga mea, Carmen! Lasă-mă să te salvez şi să mă salvez şi eu cu tine.

–José, spuse ea, îmi ceri imposibilul. Nu te mai iubesc. Cât despre tine, tu încă mă mai iubeşti şi de aceea vrei să mă omori. Aş putea să te mint în continuare, dar nu vreau să-mi dau osteneala. Totul s-a terminat între noi. Ca *rom* al meu, ai dreptul să mă omori, dar Carmen va fi întotdeauna liberă. Liberă s-a născut, liberă o să moară.

–Îl iubeşti, aşadar, pe Lucas? o întrebai eu.

–Da, l-am iubit, ca şi pe tine, pentru o vreme, poate că mai mult decât te-am iubit pe tine. Acum nu mai iubesc pe nimeni şi mă urăsc pentru că te-am iubit vreodată.

M-am aruncat la picioarele ei, i-am luat mâinile, le-am udat cu lacrimile mele. I-am amintit toate momentele de fericire pe care le trăiserăm împreună. I-am propus să continui să trăiesc ca un tâlhar ca să îi fac pe plac. Tot, domnule, tot, i-am oferit tot, doar să mă iubească în continuare!

Mi-a spus:

–E imposibil să te mai iubesc. Nu mai vreau să trăiesc cu tine.

Furia a pus stăpânire pe mine. Mi-am scos cuţitul. Aş fi vrut să îi fie frică şi să îmi ceară îndurare, dar femeia asta era un demon.

–Pentru ultima dată, strigai eu, vrei să rămâi cu mine?

–Nu! Nu! Nu! spuse ea bătând din picior şi îşi scoase de pe deget inelul pe care i-l dăruisem şi îl aruncă în tufişuri.

Am lovit-o de două ori. Luasem cuţitul Chiorului, pentru că îl rupsesem pe al meu. La a doua lovitură a căzut fără să strige. Cred că şi acum văd ochii ei mari şi negri care mă fixau. Apoi au devenit tulburi şi s-au închis. Am rămas buimăcit mai bine de o oră în faţa trupului ei fără viaţă. Pe urmă, mi-am amintit că îmi spusese adesea că i-ar plăcea să fie îngropată în pădure. I-am săpat o groapă cu cuţitul meu şi am îngropat-o acolo. Am căutat mult timp inelul şi l-am găsit în cele din urmă. L-am pus în groapă lângă ea împreună cu o cruciuliţă. Poate că începusem să mă simt vinovat. Apoi am urcat pe cal, am galopat până la Cordoba şi m-am predat primului corp de gardă. Am spus că o omorâsem pe Carmen, dar nu am vrut să spun unde îi era corpul. Sihastrul fusese un sfânt. Se rugase pentru ea! Făcuse o rugăciune pentru sufletul ei... Sărmană copilă! Vrăjitoarele sunt de vină că au crescut-o aşa!

Spania este una dintre ţările în care aceşti nomazi, răspândiţi în întreaga Europă şi cunoscuţi sub denumirile de *boetnieni, gitani, ţigani, Zigeuner* etc., se găsesc în număr foarte mare. Majoritatea acestor oameni locuiesc, sau, mai degrabă, rătăcesc, dintr-un loc în altul, în provinciile sudice şi estice ale Spaniei, în Andaluzia şi Estremadura, în regatul Murcia. Mulţi dintre ei se află în Catalonia. Aceştia din urmă trec deseori în Franţa şi pot fi văzuţi la toate târgurile noastre din sud. În general, bărbaţii pretind a fi rândaşi, doctori de cai, persoane care tund catârii. La aceste meserii, ei adaugă repararea tigăilor şi a ustensilelor din alamă, ca să nu mai vorbim de contrabandă şi alte practici ilicite. Femeile ghicesc

norocul, cerşesc şi vând tot soiul de medicamente, unele nevinovate, iar altele nu. Trăsăturile fizice al ţiganilor sunt mai uşor de observat decât de descris, iar atunci când ai cunoscut unul, ar trebui să poţi recunoaşte un membru al acestei rase din o mie de alte persoane. Mai ales prin expresia feţei, care diferă de a celorlalţi locuitori ai ţării. Tenul lor este foarte închis la culoare, mai închis decât la restul populaţiei din ţara în care trăiesc. De aici provine denumirea de *cale* (negri) cu care se autodesemnează frecvent. [6]

Au ochii foarte oblici, mari, de un negru pronunţat, cu sprâncene lungi şi groase. Privirea lor poate fi comparată cu cea a unei creaturi sălbatice. Indică în acelaşi timp curaj şi sfială, ochii scoţându-le la iveală caracterul naţional, care este viclean, curajos, dar având o „teamă naturală de lovituri" ca Panurge. Majoritatea bărbaţilor sunt voinici, zvelţi şi activi. Nu cred că am văzut vreodată un ţigan gras. În Germania, femeile sunt de multe ori foarte drăguţe, însă frumuseţea nu este o trăsătură comună a *gitanelor* spaniole. Atunci când sunt foarte tinere, pot fi considerate atrăgătoare chiar dacă sunt urâte, dar după ce au un copil, devin absolut respingătoare. Este incredibil cât de murdari sunt atât bărbaţii, cât şi femeile şi, dacă nu aţi văzut niciodată părul unei mame ţigănci, nu vă puteţi imagina cum arată, nici chiar dacă vă gândiţi la părul cel mai urât, cel mai unsuros şi cel mai prăfuit posibil. În câteva oraşe mari din Andaluzia, anumite fete ţigănci, care arată mai bine decât celelalte din neamul lor, au mai multă grijă de ele. Ele câştigă bani prin dansuri care seamănă foarte mult cu cele interzise la balurile noastre publice în timpul carnavalului. Un misionar englez, Domnul Borrow, autorul a două cărţi foarte interesante despre ţiganii spanioli, pe care s-a angajat să îi convertească, în numele Societăţii Bibliei, declară că este imposibil ca o ţigancă să manifeste cea mai mică slăbiciune pentru un bărbat care nu aparţine rasei sale. Lauda pe care o aduce

castităţii lor mi se pare extrem de exagerată. În primul rând, majoritatea se află în poziţia femeii urâte descrise de Ovidiu, *Casta quam nemo rogavit*. („Este virtuoasă femeia pe care nu o curtează nimeni"). Cât despre cele mai drăguţe, ele sunt, ca toate femeile spaniole, foarte dificile în alegerea iubiţilor. Trebuie să le accepţi capriciile şi să le câştigi atenţia. Pentru a dovedi virtutea lor, domnul Borrow citează o caracteristică ce îi face cinste, mai ales simplităţii sale: el susţine că o persoană imorală pe care o cunoştea i-a oferit câteva grame de aur unei gitane drăguţe, dar degeaba. O persoană din Andaluzia, căreia i-am relatat această anecdotă, a afirmat că respectivul bărbat imoral ar fi avut mai mult succes dacă i-ar fi arătat fetei doi sau trei piaştri, întrucât să îi oferi câteva grame de aur unei ţigănci era o metodă de convingere la fel de bună ca a-i promite două milioane unei ţărăncuţe dintr-o tavernă. Cu toate astea, e sigur că femeile ţigănci sunt extraordinar de devotate soţilor lor. Nu este niciun pericol şi nicio suferinţă peste care nu ar trece pentru a-l ajuta la nevoie. Una dintre denumirile pe care ţiganii o folosesc pentru a se autodesemna, *Roma*, sau „cuplul căsătorit", mi se pare o dovadă a respectului lor faţă de instituţia căsătoriei. La modul general, se poate afirma că virtutea cea mai importantă este patriotismul lor – dacă putem descrie astfel fidelitatea de care dau dovadă în relaţiile cu persoanele de aceeaşi origine, disponibilitatea de a se ajuta reciproc şi modul în care păstrează cu sfinţenie un secret pentru a se susţine, în toate problemele compromiţătoare. Într-adevăr, aceleaşi caracteristici pot fi observate în toate asociaţiile misterioase care sunt dincolo de litera legii.

Cu câteva luni în urmă, am vizitat un trib de ţigani din ţara Vosgilor. În coliba unei bătrâne, cea mai vârstnică membră a tribului, am găsit un ţigan care nu era rudă cu familia şi care suferea de o boală mortală. Bărbatul părăsise spitalul, unde primea îngrijiri, pentru a

muri printre semenii săi. De treisprezece săptămâni stătea în pat în tabără şi primea îngrijiri mult mai bune decât fiii şi ginerii cu care împărţea adăpostul. Avea un pat bun din paie şi muşchi, aşternuturi destul de albe, în timp ce restul familiei, care era formată din unsprezece persoane, dormea pe scânduri de un metru lungime. Dar iată cum se manifestă ospitalitatea lor. Aceeaşi femeie, chiar dacă era foarte miloasă faţă de oaspetele ei, îmi spunea în mod constant, de faţă cu omul bolnav, *Singo, singo, homte hi mulo!* („În curând trebuie să moară!") La urma urmei, acest popor trăieşte într-o asemenea sărăcie, încât apropierea morţii nu este un motiv de teamă pentru ei.

O caracteristică remarcabilă a ţiganilor este indiferenţa lor faţă de religie. Nu că ar fi hotărâţi sau sceptici. Nu au fost niciodată atei. Departe de acest lucru, într-adevăr, religia ţării în care locuiesc este şi a lor, însă îşi schimbă religia atunci când schimbă ţara în care trăiesc. De asemenea, nu cred în superstiţiile care înlocuiesc sentimentul religios în mintea oamenilor de rând. Chiar aşa, cum pot exista superstiţii la un neam care, de regulă, trăieşte din credulitatea celorlalţi? Cu toate acestea, am remarcat o anumită frică de a atinge un cadavru la ţiganii spanioli. Puţini dintre ei pot fi convinşi să care un mort la mormântul său, chiar dacă sunt plătiţi pentru acest lucru.

Am spus deja că majoritatea femeilor se ocupă cu ghicitul. Au foarte mare succes la această activitate. Însă o sursă mai mare de profit este reprezentată de vânzarea farmecelor şi a licorilor magice de dragoste. Furnizează nu doar gheare de broaşte pentru a reţine inimile nestatornice şi magnetit pulverizat pentru a aprinde dragostea în cele reci, dar la nevoie, pot folosi incantaţii puternice, prin care solicită ajutorul diavolului. Anul trecut o doamnă din Spania mi-a spus următoarea poveste. Se plimba într-o zi de-a lungul străzii *Calle d'Alcala*, simţindu-se tristă şi neliniştită. O ţigancă

ghemuită pe trotuar i-a spus: „Frumoasă doamnă, iubitul te-a înşelat!" (era destul de adevărat). „Să ţi-l aduc înapoi?" Cititorii îşi pot imagina cu câtă bucurie a fost acceptată propunerea şi cât de multă încredere inspira o persoană care putea ghici cele mai adânci secrete ale inimii. Cum era imposibil să se efectueze operaţiuni de magie în cea mai aglomerată stradă din Madrid, a fost stabilită o întâlnire pentru ziua următoare. „Nimic nu este mai uşor decât să îl aduci pe cel infidel la picioarele tale! a spus ţiganca. Ai din întâmplare o batistă, o eşarfa sau o mantilă pe care ţi-a dat-o?" I s-a înmânat o eşarfă din mătase. „Acum coase un piastru într-un colţ al eşarfei cu mătase stacojie, coase jumătate de piastru în alt colţ, coase o peseta aici şi o monedă de doi reali acolo; apoi, în mijloc trebuie să coşi o monedă de aur, cel mai bine monedă de şapte grame de aur." Toate monedele au fost cusute aşa cum trebuie. „Acum dă-mi eşarfa şi o voi duce la Campo Santo când bate miezul nopţii. Vino cu mine dacă vrei să vezi o adevărată demonstraţie de vrăjitorie. Îţi promit că mâine îl vei vedea pe bărbatul pe care îl iubeşti!" Ţiganca a plecat singură spre Campo Santo, deoarece prietenei mele spaniole îi era prea frică de vrăjitorie ca să o însoţească. Îi las pe cititori să ghicească dacă biata doamnă părăsită şi-a mai văzut vreodată iubitul sau eşarfa.

În ciuda sărăciei şi a aversiunii pe care o inspiră, ţiganii sunt trataţi cu o anumită consideraţie de către cei mai neştiutori şi sunt foarte mândri de aceasta. Se simt o rasă superioară în privinţa inteligenţei şi îi dispreţuiesc profund pe oamenii de a căror ospitalitate se bucură. „Aceşti străini sunt atât de proşti, mi-a spus unul dintre ţiganii din Vosgi, încât nu are niciun rost să trăieşti printre ei. Ieri, o ţărancă m-a strigat pe stradă. Am intrat în casa ei. Soba scotea fum şi mi-a cerut un farmec să o repare. Mai întâi am convins-o să îmi dea o bucată bună de şuncă şi apoi am început să mormăi câteva cuvinte în

romany. «Eşti o proastă», am spus, «te-ai născut proastă şi vei muri proastă!» Când m-am apropiat de uşă, i-am zis, într-o germană curată: «Modul cel mai sigur ca soba să nu fumege este să nu aprinzi focul în ea!» şi apoi am plecat.“

Istoria ţiganilor rămâne încă o problemă. Într-adevăr, se ştie că primele clanuri, care erau puţine şi depărtate unele faţă de altele, au apărut în Europa de Est la începutul secolului al XV-lea, însă nimeni nu poate spune de unde provin sau de ce au venit în Europa şi, ceea ce este şi mai surprinzător, nimeni nu ştie cum s-au înmulţit într-un timp atât de scurt şi în număr atât de mare în mai multe ţări, foarte îndepărtate unele de celelalte. Nici ţiganii înşişi nu au păstrat vreo tradiţie referitoare la originea lor şi, deşi majoritatea vorbesc despre Egipt ca fiind ţara lor de baştină, acest lucru se întâmplă numai pentru că au adoptat o poveste foarte veche în semn de respect faţă de rasa lor.

Majoritatea orientaliştilor care au studiat limba ţiganilor consideră că leagănul acestei rase se află în India. De fapt, se pare că multe din rădăcinile şi formele gramaticale ale limbii *romany* se regăsesc în limbile care derivă din sanscrită. Acum ne putem imagina că, în timpul lungilor peregrinări, ţiganii au adoptat numeroase cuvinte străine. În fiecare dialect *romany* apar o serie de cuvinte greceşti.

În prezent ţiganii au aproape tot atâtea dialecte câte clanuri sunt. Peste tot vorbesc limba ţării în care locuiesc mai uşor decât propria limbă, pe care o folosesc rar, cu excepţia cazului în care vorbesc liber între ei în faţa unor străini. Comparând dialectul ţiganilor germani cu cel al ţiganilor spanioli, care nu au comunicat unii cu alţii timp de câteva secole, ies la iveală numeroase cuvinte comune ambelor dialecte. Însă peste tot, limba de origine este afectată considerabil, în

diferite grade, de contactul său cu limbile mai cultivate pe care nomazii au fost obligaţi să le folosească. Germana într-un caz şi spaniola în altul au modificat atât de mult bazele limbii *romany*, încât ar fi imposibil ca un ţigan din Pădurea Neagră să se înţeleagă cu unul dintre semenii lui din Andaluzia, deşi numai câteva propoziţii rostite de ambii ar fi suficiente pentru ca ei să îşi dea seama că vorbesc un dialect al aceleiaşi limbi. Probabil câteva cuvinte foarte folosite sunt comune fiecărui dialect. Astfel, în fiecare vocabular pe care am putut să îl consult, *pani* înseamnă „apă“, *manra* înseamnă „pâine“, *mas* înseamnă „carne“ şi *lon* înseamnă „sare“.

Numerele sunt aproape aceleaşi în fiecare caz. Dialectul german mi se pare mult mai pur decât cel spaniol, întrucât a păstrat numerele formelor gramaticale mai primitive, în timp ce gitanii le-au adoptat pe cele ale limbii castiliene. Cu toate acestea, anumite cuvinte sunt o excepţie, parcă dovedind că la origine limba a fost comună tuturor. Preteritul dialectului german se formează adăugând *ium* la imperativ, care este întotdeauna rădăcina verbului. În limba *romany* a spaniolilor toate verbele se conjugă după modelul primei conjugări a verbelor castiliene. De la *jamar*, infinitivul verbului „a mânca”, conjugarea obişnuită este *jame*, „Am mâncat”. De la *lillar*, „a lua”, *lille*, „Am luat”. Cu toate acestea, unii ţigani bătrâni spun, ca o excepţie, *jayon* şi *lillon*. Nu cunosc alte verbe care şi-au păstrat această formă veche.

Dacă tot mă laud aici cu puţinele cunoştinţe pe care le am despre limba *romany*, trebuie să remarc câteva cuvinte din limbajul familiar francez pe care hoţii noştri le-au împrumutat de la ţigani. Din *Misterele Parisului* oamenii cinstiţi au aflat că termenul *chourin* înseamnă „un cuţit”. Aceasta este limba *romany – tchouri* este unul dintre cuvintele comune fiecărui dialect. Domnul Vidocq numeşte

caii *gres* – acesta este un alt cuvânt din limba ţiganilor – *gras, gre, graste* şi *gris*. La acestea se adaugă cuvântul *romanichel*, cu care ţiganii sunt descrişi în limbajul familiar din Paris. Acesta este o denaturare a termenului *romane tchave* – „băieţi ţigani". Însă o explicaţie etimologică de care sunt foarte mândru este aceea a cuvântului *frimousse*, „faţă", „expresie" – termen folosit de toţi elevii pe vremea mea. În primul rând, este de remarcat că Oudin, în dicţionarul său inedit, publicat în 1640, a menţionat cuvântul *firlimouse*. Acum, în limba *romany, firla* sau *fila*, înseamnă „faţă" şi are acelaşi înţeles – este exact os din latină. Combinaţia *firlamui* a fost înţeleasă imediat de ţiganii puri şi consider că se potriveşte cu spiritul limbii lor.

În mod sigur, am spus suficiente lucruri pentru ca cititorii lui *Carmen* să îşi facă o impresie bună despre studiile mele legate de limba *romany*. Voi încheia cu un proverb, care se potriveşte foarte bine în acest context: *En retudi panda naşti abela macha.* „Nici o muscă nu trece printre buzele închise".

O NOAPTE CU NANETTE ŞI MARTON [7]

Giacomo Casanova

Traducere din limba rusă
Radu Albala

Când m-am întors în salon, doamna Orio, după ce-mi mulţumi de o mie de ori, îmi spuse că pe viitor mă voi bucura de toate drepturile prietenilor casei. Pe urmă petrecurăm patru ceasuri râzând și glumind.

Venind ceasul cinei, îmi cerui atât de convingător iertare, încât doamna Orio fu silită să mă creadă. Marton luă atunci făclia să-mi lumineze drumul, dar mătușa, crezând că favorita mea e Nanette, îi porunci atât de strașnic să mă petreacă ea, încât fu nevoită să asculte. Coborî deci repede scara, deschise poarta, o trânti cu zgomot și, stingând lumina, se întoarse, lăsându-mă în întuneric. Urc tiptil, intru în camera domnișoarelor și, așezându-mă pe o canapea, aștept să sune ceasul fericirii.

Stăteam acolo cam de vreun ceas, legănat de cele mai dulci visuri, când aud în sfârșit închizându-se poarta și, peste câteva minute, le văd intrând pe cele două surori și pe scumpa mea Angela. N-aveam ochi decât pentru ea; o strâng la pieptul meu și îi vorbesc fără oprire două ceasuri. Bate miezul nopţii: fetele mă căinează că n-am cinat, dar mila lor mă supără. Le răspund că, scăldat în fericire cum eram, nicio nevoie nu mă putea stingheri. Îmi mai spun că mă aflu ca la închisoare, căci cheia de la intrare se găsește sub pernă la mătușa lor,

care nu descuie poarta decât dimineaţa, când pleacă la prima liturghie. Le mărturisesc că mă miră că asta li se pare o veste proastă pentru mine. Sunt, dimpotrivă, bucuros că am cinci ceasuri înaintea mea și că sunt sigur că le voi petrece cu aleasa inimii mele. După un ceas, Nanette începu să râdă. Angela voi să știe pricina și, spunându-i-o la ureche, Marton începu să râdă și ea. Pus pe gânduri, vreau și eu să știu ce anume le stârnește veselia, iar Nanette îmi spune, chipurile, foc de supărată, că nu mai au lumânări și că în curând vom rămâne în beznă. Vestea asta nouă mă umple de bucurie. Mi-o ascund însă și le spun că-mi pare rău pentru ele. Le propun atunci să meargă să se culce și să doarmă liniștite, bizuindu-se pe respectul ce li-l port. Propunerea le făcu să râdă.

– Și ce-o să facem pe întuneric?

– O să stăm de vorbă.

Eram patru. Trecuseră trei ceasuri de când vorbeam și eroul piesei eram eu. Amorul e mare poet: nu-i seacă niciodată inspiraţia, dar dacă nu nimerește și nu nimerește ţinta la care năzuie, ostenește și-i piere glasul. Draga mea Angela asculta: puţin vorbăreaţă însă, răspundea rar și își vădea mai curând bunul-simţ decât agerimea minţii. Ca să-mi șubrezească argumentele, se mulţumea din când în când să-mi arunce un proverb, așa cum lansau romanii catapulta. Se dădea îndărăt, ori îmi respingea, cu cea mai neplăcută blândeţe, bietele mâini, ori de câte ori amorul le chema să-mi vină într-ajutor. Și totuși, îi dam înainte vitejește, și cu vorba, și cu mâinile. Pierdeam însă orice nădejde când vedeam că argumentele mele, prea subtile, o buimăcesc în loc să o convingă și că, în loc să-i moaie inima, numai i-o zdruncină. Pe de altă parte, eram uluit, zărind pe chipurile celor două surori semnele săgeţilor pe care eu le trăgeam în Angela. Cotul

acesta metafizic mi se părea alături de fire: ar fi trebuit să fie un unghi. Din nefericire, studiam pe atunci geometria. Eram într-o asemenea stare, încât, în ciuda anotimpului, curgeau apele de pe mine. În cele din urmă, lumânarea fiind cât pe ce să se stingă, Nanette se ridică s-o ia de acolo.

La cea dintâi ivire a întunericului, braţele mele se înalţă, în chip firesc, ca să apuce obiectul de care avea nevoie starea mea sufletească. Negăsind însă nimic, îmi vine să râd că Angela n-a lăsat să-i scape clipa de adineauri ca să se pună la adăpost. Un ceas încheiat am stat și i-am înșirat tot ce-mi șoptea dragostea mai vesel, mai gingaș, ca s-o încredinţez să se întoarcă la locul ei. Mi se părea cu neputinţă să nu fi fost o glumă.

– Toată hârjoana asta – îi spusei în cele din urmă, pierzându-mi răbdarea – ţine prea mult. E împotriva firii, fiindcă nu pot alerga după dumneata și mă mir că te aud râzând, fiindcă la așa ciudată purtare nu pot să-mi închipui decât că de mine râzi. Vino, dară, de te așază și, de vreme ce sunt nevoit să-ţi vorbesc fără să te văd, măcar mâinile mele să mă încredinţeze că nu vorbesc în văzduh. Dacă-ţi baţi joc de mine, trebuie să înţelegi că mă jignești, iar dragostea nu trebuie, cred, pusă la o asemenea încercare.

– Ei bine, fie, liniștește-te. Te ascult fără a pierde un cuvânt. Înţelege însă că ar fi necuviincios să mă așez lângă dumneata pe întunericul ăsta.

– Atunci ce dorești, să stau aici până în zorii zilei?

– Trântește-te pe pat și dormi!

– Te admir că îţi închipui asemenea treabă cu putinţă și potrivită cu jarul din mine. Hai să ne facem că ne jucăm de-a baba-oarba!

Și, ridicându-mă, încep să bâjbâi încoace și încolo, dar fără niciun folos. Când puneam mâna pe câte una, era tot Nanette sau Marton care, din mândrie, își spuneau îndată numele, iar eu, ca un prost de Don Quijote, îndată le dam drumul. Dragostea și prejudecăţile mă împiedicau să-mi dau seama ce caraghios era acest respect. Nu citisem încă anecdotele despre Ludovic al XIII-lea, regele Franţei, pe Boccaccio însă îl citisem. Orbecăiam întruna ocărându-i asprimea și arătându-i că până la urmă tot va trebui să se dea prinsă, dar ea îmi întorcea că de bună seamă și ei îi vine la fel de greu să mă găsească. Odaia nu era mare și muream de ciudă că nu pot s-o prind.

Mai mult sastisit decât ostenit, mă așezai și, vreme de un ceas, depănai povestea lui Roger, când Angelica dispare, cu ajutorul inelului fermecat pe care, prea încrezător, i-l dăruise cavalerul:

> *Cosi dicendo, intorno alla fontana*
> *Brancolando n'andava come cieco.*
> *O quante volte abracciò l'aria vana*
> *Sperando la donzella abbracciar seco.* [8]

Angela nu auzise de Ariosto, Nanette însă îl citise de câteva ori. Începu s-o apere pe Angelica, învinuindu-l de credulitate pe Roger care, dacă ar fi fost mai înţelept, n-ar fi trebuit niciodată să-i încredinţeze mândrei inelul. Nanette mă încântă. Eram însă prea crud încă spre a fi în stare să-mi fac un examen de conștiinţă.

Îmi mai rămăsese doar un ceas și n-aveam voie să mă prindă dimineaţa, căci doamna Orio nici moartă n-ar fi pierdut liturghia. Îmi petrecui, deci, acest ultim ceas vorbindu-i singur Angelei ca s-o hotărăsc și apoi s-o conving că trebuie să vină să se așeze lângă mine. Mă lua cu cald și cu frig; cum cititorul nu-și poate închipui dacă n-a trăit el însuși o asemenea păţanie. După ce am sfârșit argumentele cele mai convingătoare, am trecut la rugăminţi și în cele din urmă la lacrimi. Văzând că toate rămân fără niciun folos, simţii cum mă năpădește acea nobilă indignare care înnobilează mânia. Să nu fi fost întunericul, aș fi ajuns să iau la bătaie monstrul acela cumplit care fusese în stare să mă pună cinci ceasuri încheiate la cele mai crunte cazne. Îi aruncai în faţă toate vorbele de ocară pe care o dragoste dispreţuită i le poate sugera unuia care și-a ieșit din minţi. O copleșii cu blesteme înfiorătoare, îi jurai că toată iubirea mea s-a prefăcut în ură și o vestii, în sfârșit, să se păzească de mine, căci aș ucide-o de îndată ce mi-ar fi dat s-o văd.

Ocările mele luară sfârșit odată cu întunericul. Când, crăpându-se de ziuă, se auzi zgomotul cheii celei mari în broasca porţii pe care o descuia doamna Orio spre a merge să-și dobândească liniștea sufletească cea spre fiinţă, mă pregătii de plecare, luându-mi mantaua și pălăria. Dar cum să zugrăvesc uluirea ce mă cuprinse când, cătând pe furiș la cele trei codane, le văzui scăldate în lacrimi. Îmi părea rău, mi-era rușine, îmi venea să-mi curm zilele. Și, așezându-mă la loc, cugetai cât fusesem de brutal, mustrându-mă că am făcut să plângă așa trei gingașe făpturi. Mi-era cu neputinţă să scot un cuvânt. Inima îmi bătea să se rupă. Îmi veniră în ajutor lacrimile și mă lăsai cu voluptate în voia plânsului. Nanette veni să-mi spună că mătușa ei nu va zăbovi să se întoarcă, iar eu mă ștersei la ochi, nu le mai aruncai nici măcar o privire, plecai fără un cuvânt și mă dusei de mă băgai în pat, fără însă a putea dormi.

A doua zi, la prânz, domnul de Malipiero, văzându-mă cu totul schimbat, mă întrebă ce am, iar eu, simţind nevoia să-mi ușurez sufletul, îi spusei tot. Înţeleptul bătrân nu râse, dar judecăţile lui pline de bun-simţ erau pentru mine un balsam. În întâmplarea mea, se vedea pe el cu cruda-i Tereză. Și totuși, la masă, nu-și putu stăpâni râsul văzându-mă cum înfulec. Nu cinasem. Mă felicită pentru robusta mea constituţie.

Hotărât să nu mai calc pe la doamna Orio, am susţinut în zilele acelea o teză de metafizică în care spuneam că existenţa oricărei fiinţe despre care nu poţi avea decât o idee abstractă e arbitrară. Și aveam dreptate, dar nu le-a fost greu unora să-mi înfăţișeze teza ca pe o erezie și m-am văzut osândit să-mi cânt palinodia. Peste câteva zile am plecat la Padova, unde am fost proclamat doctor *utroque jure.* [9]

Întors la Veneţia, primii de la domnul Rosa un răvaș în care mă poftea din partea doamnei Orio să trec să o văd. Sigur că Angela n-are să fie acolo, mă dusei chiar în seara aceea și, prin voioșia lor, drăguţele de surori îmi risipiră rușinea de a mă înfăţișa înaintea lor după două luni. Teza și doctoratul dădură temei scuzelor mele la doamna Orio, care nu se plângea decât că nu mă mai duc pe acolo.

Când să plec, Nanette îmi înmână o scrisoare care cuprindea un răvaș al Angelei. Iată-l:

„Dacă te încumeţi să petreci cu mine încă o noapte, n-ai să ai a te plânge, căci te iubesc. Și doresc să aflu din gura dumitale: ai fi continuat oare să mă iubești dacă m-aș fi învoit să mă dezonorez?“

Iată și scrisoarea Nanettei, singura mai deșteaptă:

„Domnul Rosa făgăduind să te aducă iar printre noi, pregătesc aceste rânduri pentru a te vesti că Angela e disperată că te-a pierdut. Noaptea ce-ai petrecut-o cu noi a fost, e adevărat, cumplită, dar nu cred că trebuia să te împingă la hotărârea de a nu mai veni să o vezi măcar pe doamna Orio. Dacă încă o mai iubești pe Angela, te sfătuiesc să mai încerci o noapte. Își va arăta, poate, dreptatea, iar dumneata vei rămâne mulţumit. Vino, deci! Adio!“

Îmi plăceau cele două scrisori, căci îmi arătau calea de a mă răzbuna pe Angela, rămânând de gheaţă la rugăminţile ei. Mă dusei dar la ele în cea dintâi zi de sărbătoare cu două sticle de vin de Cipru în buzunare și cu o limbă afumată. Spre uimirea mea, cruda Angela însă lipsea. Aducând vorba despre ea, Nanette îmi spuse că dimineaţa, la biserică, Angela îi spusese că nu va putea veni decât la ceasul cinei. Bizuindu-mă pe aceste cuvinte, nu primii poftirea doamnei Orio și, înainte de a se așeza la masă, plecai ca și data trecută și mă furișai la locul știut. Abia așteptam să înfăptuiesc cele ce cugetasem, căci eram încredinţat că Angela, chiar dacă s-ar fi hotărât să schimbe calimera, tot nu mi-ar fi dăruit decât foarte puţin, în vreme ce eu voiam mai mult: mă stăpânea o aprigă dorinţă de răzbunare și atât.

Peste trei sferturi de ceas, aud închizându-se poarta și curând îmi răsar înaintea ochilor Nanette și Marton.

– Dar Angela unde e? o întreb pe Nanette.

– De bună seamă că n-a putut nici să vină, nici să trimită vorbă. Totuși, știa foarte bine că ești aici.

– Își închipuie că m-a păcălit și e adevărat că nu mă așteptam la una ca asta. Încolo, o cunoști acum și dumneata. Își bate joc de mine;

triumfă. S-a slujit de dumneata ca să mă facă să cad în laţ, și a câștigat: căci dacă venea, mi-aș fi bătut eu joc de dânsa.

– Uite, dă-mi voie, eu pe asta n-o mai cred.

– Crede, crede, frumoaso, și plăcuta noapte ce-o vom petrece fără dânsa te va răsplăti.

– Înseamnă că te vei pricepe, ca un bărbat cuminte ce te afli, să iei lucrurile așa cum sunt. Te vei culca însă aici, iar noi vom merge să ne culcăm pe canapea, în odaia de alături.

– Nu vă opresc, dar ar fi foarte urât din partea voastră s-o faceţi. De altfel, eu, unul, nici nu mă culc.

– Cum? Ai fi în stare să stai șapte ceasuri singur cu noi două? Sunt sigură că foarte curând n-ai să mai ai ce vorbi și ai să pici de somn.

– Rămâne de văzut. Până atunci, iată aici ceva merinde. Sper că o să vă îndураţi și n-o să mă lăsaţi să mănânc singur. Pâine aveţi?

– Avem și-o să ne îndurăm. O să cinăm încă o dată.

– De dumneata ar trebui să fiu îndrăgostit. Spune-mi, frumoasă Nanette, dacă te-aș iubi cum o iubesc pe Angela, m-ai chinui ca ea?

– Nu ţi se pare o întrebare cam nelalocul ei? O întrebare cam neroadă? Tot ce pot să-ţi spun e că habar n-am.

Puseră iute trei tacâmuri, aduseră pâine, niște cașcaval și apă de băut, râzând de tot ce făceau, și ne apucarăm de treabă. Ciprul, cu care nu erau deprinse, li se urcă la cap și erau fermecător de vesele.

Mă uitam la ele și mă minunam cum de nu le băgasem în seamă până atunci.

După mica noastră cină, care fu încântătoare, așezat la mijloc între ele, le întrebai, apucându-le câte o mânuţă pe care o duceam la buze, dacă-mi sunt prietene cu adevărat și dacă încuviinţează chipul odios în care se poartă cu mine Angela. Îmi răspunseră într-un glas că le-am făcut să plângă.

– Îngăduiţi-mi, adăugai eu, să vă iubesc ca un frate și împărtășiţi-mi iubirea ca două surori: hai să ne dăm, cu inimă curată, câte un zălog și să ne jurăm credinţă veșnică.

Cea dintâi sărutare pe care le-o dădui nu izvora nici din vreun simţământ de dragoste și nici nu mă gândeam să le duc în ispită, iar peste câteva zile mă încredinţară că nici ele nu mi-l întorseseră decât ca, de asemenea, să mă convingă că împărtășesc curatele mele sentimente frăţești. Sărutările acestea nevinovate se prefăcură însă curând în văpăi și încinseră în noi un pojar care, de bună seamă, ne ului peste măsură, căci le curmarăm peste câteva clipe, uitându-ne unii la alţii, de tot miraţi și cât se poate de serioși. Se ridicaseră amândouă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, așa că rămăsei singur cu gândurile mele. Nu era de mirare că focul pe care acele sărutări îl aprinsese în inima mea și care acum îmi alerga prin vene m-a făcut să mă îndrăgostesc năprasnic de drăgălașele domnișoare. Erau și una și cealaltă mai frumoase decât Angela și, Nanette cu isteţimea ei, iar Marton cu firea ei blândă și dreaptă, cu mult mai presus de ea, amândouă. Mă miram foarte că până atunci nu le-am preţuit cum se cuvine. Erau însă două fete nobile și neprihănite și nu trebuia ca întâmplarea care le dăduse pe mâna mea să le fie fatală. N-aveam trufia să cred că mă iubesc. Îmi puteam însă închipui că

sărutările mele au avut asupra lor aceeași lucrare ca ale lor asupră-mi și, judecând astfel, îmi apărea limpede că, folosind vicleniile și răsuciturile a căror putere ele n-o cunoșteau, lesne mi-ar fi fost ca, până la capătul lungii nopţi ce ne aștepta, să le înduplec să-mi dăruiască unele hatâruri care puteau avea urmări mai mult decât hotărâtoare. Gândul acesta mă cutremură și făcui strașnic legământ să mă opresc de a le pângări, nepunând la îndoială dacă voi avea sau nu puterea să-l ţin.

Când se întoarseră, siguranţa și mulţumirea li se citea pe chip și mă grăbii să-mi dau aceeași spoială, hotărât să mă feresc de dogoarea sărutărilor lor.

Petrecurăm o oră vorbind despre Angela și le spusei că mă simt hotărât să n-o mai văd, încredinţat fiind că nu mă iubește.

– Ba te iubește, îmi spuse dreapta Marton, sunt sigură că te iubește: dar dacă n-ai de gând s-o iei de nevastă, ai face bine s-o rupi cu desăvârșire cu dânsa, fiindcă e neclintită să nu-ţi dăruiască nici măcar o sărutare atâta vreme cât n-o să fiţi măcar logodiţi: trebuie, așadar, să te hotărăști s-o părăsești ori să nu te aștepţi la nicio drăgălășenie din partea ei.

– Judeci dumnezeiește: dar de unde ești așa sigură că mă iubește?

– Sunt foarte sigură și, fiindcă ne-am legat să fim ca fraţii, pot să-ţi spun și de unde. Când se culcă la noi, Angela mă sărută cu duioșie, numindu-mă „scumpul meu abate“.

Auzind acestea, Nanette izbucni în râs și-i astupă gura cu palma. Vorba însă pe care cu atâta naivitate o scăpase mă zgudui în asemenea hal, că abia mă mai puteam stăpâni.

Marton îi spuse Nanettei că sunt prea deștept ca să nu știu ce fac fetele când se culcă laolaltă.

– Bineînţeles, mă grăbii eu să răspund, toată lumea știe de aceste jocuri nevinovate și nu cred că o socoţi, dragă Nanette, prea guralivă pe sora dumitale, fiindcă mi-a făcut această prietenească destăinuire.

– Acum, ce s-a spus s-a spus: sunt însă lucruri de care nu se vorbește. Să știe Angela!…

– Ar muri de ciudă. Marton mi-a dat însă o dovadă de prietenie pentru care-i voi fi recunoscător toată viaţa. De altfel, pricina e hotărâtă: n-o pot suferi pe Angela și nici n-am să-i mai vorbesc. E un taler cu două feţe. Îmi vrea numai pierzania.

– Dar, dacă te iubește, nu-i o greșeală că te vrea de bărbat.

– Așa e, dar nu se gândește decât la ea, căci cunoscând cât sufăr, s-ar mai purta astfel dacă m-ar iubi pentru mine? Până una-alta, are destulă fantezie ca să afle calea de a-și alina dorurile cu păpușica asta de Marton, care binevoiește să-i slujească drept soţ.

Auzind acestea, Nanette începu să râdă în hohote. Eu însă, fără măcar să zâmbesc, îmi urmai vorba cu soru-sa pe același făgaș, lăudându-i neprecupeţit sinceritatea. Până la urmă îi spusei că fără îndoială și Angela, la rândul său, îi slujește de soţ ei. Îmi răspunse râzând că ea îi e soţ numai Nanettei și Nanette fu nevoită să recunoască.

– Și atunci, urmai eu, cum îi spune Nanette soţului ei, în clipele-i de dulce sminteală?

– Asta n-o știe nimeni.

– Așadar, Nanette, iubești pe cineva?

– Da, dar e taina mea și n-o spun nimănui.

Reţinerea aceasta mă făcu să mă gândesc că poate în jurul meu se ţese taina cu pricina și că Nanette e rivala Angelei. Această convorbire deloc searbădă făcu să-mi cam piară cheful să-mi pierd degeaba o noapte în tovărășia unor fete atât de nurlii și plămădite parcă anume pentru dragoste.

– Îmi pare foarte bine, le spusei, că n-am pentru voi decât sentimente prietenești, căci altminteri m-aș simţi tare prost să fiu nevoit să petrec o noapte cu voi fără a încerca să vă dau – și să și primesc – dovezi de iubire. Căci sunteţi amândouă frumoase din cale-afară și făcute spre a suci capul oricărui bărbat căruia îi veţi îngădui să vă cunoască mai temeinic.

Urmând a vorbi astfel, mă prefăcui că mi-e somn. Băgând prima de seamă, Nanette îmi spuse:

– Haide, nu te mai chinui, suie-te în pat: noi o să mergem să ne culcăm pe canapea în odaia de alături.

– Aș fi, zisei, cel mai mare mișel de pe lume, dacă aș face una ca asta. Să stăm de vorbă și somnul o să-mi treacă. Mi-e însă de voi. Culcaţi-vă, iar eu, scumpele mele prietene, mă duc în odaia cealaltă. Dacă vă temeţi de mine, încuiaţi-vă. Ar fi însă o greșeală, căci vă iubesc cu inimă de frate.

– N-o să facem niciodată una ca asta, îmi spuse Nanette. Lasă-te însă înduplecat și culcă-te aici.

– Nu pot dormi îmbrăcat.

– Dezbracă-te, o să ne uităm în altă parte.

– Nu asta mă înspăimântă, dar n-aș putea nici aţipi știindu-vă silite să vegheaţi din pricina mea.

– O să ne culcăm și noi, îmi spuse Marton, dar fără să ne dezbrăcăm.

– Iată o neîncredere care-mi jignește cinstea. Spune-mi, Nanette, mă socotești om de cuvânt?

– Bineînţeles.

– Foarte bine, dar trebuie să mi-o dovedești. În acest scop, vă rog să vă culcaţi goale-goluţe de-a dreapta și de-a stânga mea, bizuindu-vă pe cuvântul meu de cinste că nici n-am să vă ating. De altfel, sunteţi două împotriva unuia singur: de ce v-aţi teme? Sunteţi doar slobode să ieșiţi din pat, de îndată ce m-aș obrăznici. Într-un cuvânt, dacă nu vă învoiţi să-mi daţi astă dovadă de încredere, nici când mă veţi vedea adormit, nu mă culc deloc.

Și, tăcând, mă făcui că adorm. Ţinură câteva clipe sfat pe șoptite și pe urmă Marton îmi spuse să mă duc să mă culc, că vin și ele de îndată ce vor vedea că am adormit. Nanette, întărindu-i făgăduiala, mă întorsei cu spatele, mă dezbrăcai și, după ce le dădui bună-seara, mă culcai. Odată în pat, mă făcui că dorm. Curând însă somnul mă cuprinse cu adevărat și nu mă deșteptai decât când veniră și ele să se culce. Atunci, întorcându-mă pe partea cealaltă ca unul care încearcă să adoarmă la loc, stătui nemișcat până când dobândii temei să le cred adormite. Și dacă nu erau înseamnă că de bunăvoia lor se prefăceau. Îmi întorseseră spatele, iar lumina era stinsă: lucram deci la întâmplare și-mi adusei închinăciunile întâi celei din dreapta, fără să știu dacă-i Nanette sau Marton. O găsii făcută ghem, înfășurată în

singurul veșmânt pe care nu-l lepădase. Ferindu-mă de orice repezeală și cruţându-i sfiala, o adusei, treptat, să se dea bătută, încredinţată că cel mai înţelept lucru e să se facă mai departe că doarme și să mă lase să-mi văd de drum. Curând, cele ale firii lucrând într-însa în înţelegere cu mine, ajunsei la ţintă, iar strădaniile mele, încununate cu o deplină izbândă, îmi înlăturară orice putinţă de a mă îndoi că dobândisem o trufanda pe care o prejudecată, poate, ne face s-o preţuim mai scump decât se cuvine. Încântat că am gustat o plăcere din care, atunci întâi, mă înfruptam pe săturate, îmi părăsesc ușurel mândruţa, spre a-i aduce celeilalte un nou și înflăcărat plocon. O găsesc nemișcată, culcată pe spate, părând că doarme somn adânc și liniștit. Umblând ușurel, ca și cum m-aș fi temut să n-o trezesc, începui s-o dezmierd, încredinţându-mă că nu e mai învăţată ca soru-sa. Iar când o anume mișcare firească mă făcu să înţeleg că iubirea nu-mi respinge prinosul, mă pregătii să împlinesc jertfa până la capăt. Lăsându-se atunci năpristan doborâtă de vioiciunea simţirii care o frământa și parcă ostenită cumva de rolul măsluit pe care și-l însușise, mă strânse tare în braţe într-o clipă ca aceea, fremătând precum eu însumi fremătam, până când dragostea ne cufundă sufletele într-una și aceeași voluptate.

Erau semne după care mi se păru că o recunosc pe Nanette; i-o spusei.

– Da, eu sunt, și mă socot fericită, ca și soră-mea, dacă ai să fii cinstit și statornic.

– Până la moarte, îngerașilor, și cum tot ce s-a petrecut între noi izvorăște din dragoste, să nu mai fie niciodată între noi vorba despre Angela.

O rugai pe urmă să se ridice să aprindă lumânările. Îndatoritoare, însă, Marton se ridică ea numaidecât și ne lăsă singuri. Când am văzut-o pe Nanette în braţele mele, îmbujorată de focul iubirii, și pe Marton lângă noi, cu o lumânare în mână și parcă învinuindu-ne din ochi de nerecunoștinţă fiindcă nici nu-i vorbeam, în vreme ce, lăsându-se prima cucerită de dezmierdările mele, ea o încurajase pe soră-sa să facă la fel, mi-am înţeles pe deplin fericirea.

– Hai să ne sculăm, dragele mele, și să ne jurăm prietenie veșnică!

GUVERNANTA

Stefan Zweig

Traducere din limba germană
Maria Crăciun

Cele două fetiţe au rămas acum singure la ele în cameră. Au lumina stinsă. Între ele plutește întunericul. Doar dinspre paturile lor se zărește un licăr albicios. Amândouă respiră încet și regulat și ai putea crede că dorm.

– Auzi! se aude dintr-odată un glăscior.

E fetiţa de doisprezece ani, care încetișor, aproape cu teamă, întreabă în noapte.

– Ce e? o întreabă sora ei din patul celălalt.

Are doar un an în plus.

– N-ai adormit, nu? Vreau... vreau să-ţi povestesc ceva.

Nu se aude niciun răspuns, doar un foșgăit în pat. Fetiţa s-a ridicat și se uită la sora ei, așteptând. În întuneric, i se văd ochii sclipind.

– Voiam să-ţi zic... dar ia spune-mi tu, nu ţi s-a părut zilele astea că ceva e schimbat la domnișoara?

Sora ei se gândește puţin înainte să răspundă.

– Ba da, spune în cele din urmă, dar nu știu ce... Parcă s-a făcut mai blândă. Nu mi-am făcut temele de două zile și nu m-a certat. Și parcă... nu știu cum să zic... parcă nu prea o mai interesează de noi. Nu se mai joacă deloc cu noi, ca până acum, și stă singură.

– Mi se pare că e foarte tristă, dar nu vrea să vedem asta. Și nici la pian nu mai cântă.

Urmează un nou moment de liniște.

Sora mai mare îi spune celeilalte:

– Ai vrut să-mi povestești ceva.

– Da, îţi spun, dar promite-mi că nu spui nimănui, că nu vorbești nici cu mama, nici cu prietena ta.

– Promit! Hai, spune-mi! a răspuns ea curioasă și nerăbdătoare.

– Mai devreme, când am venit la culcare, mi-am adus aminte că uitasem să-i spun „noapte bună“ domnișoarei. Îmi scosesem și pantofii, dar tot n-am putut să mă abţin și m-am furișat în camera ei ca să-i fac o surpriză. Am deschis ușa încetișor și prima dată mi s-a părut că nu e acolo. Avea lumina aprinsă, dar ea nu era nicăieri. M-am speriat rău! Pe urmă am auzit un plâns și am zărit-o întinsă pe pat, așa îmbrăcată cum era, cu capul băgat între perne. Plângea așa de rău, că mi-a stat inima în loc. Dar ea n-a văzut că eram acolo. Am închis ușa la fel de încet și am stat o secundă, că tremuram din toate mădularele. Prin ușă, am auzit din nou cum plângea și am luat-o la fugă în jos pe scări.

Nu spune niciuna niciun cuvânt. Apoi, una dintre ele șoptește încet:

– Săraca domnișoara!

Vocea ei răsună ușor în cameră și apoi se topește și se face liniște din nou.

– Tare aș vrea să știu de ce plângea. Nu s-a certat cu nimeni zilele astea, a spus fetiţa mai mică. Mama n-a mai sâcâit-o cu ale ei, iar noi nu cred că i-am făcut ceva... De ce să plângă așa?

– Am eu o idee, a spus cea mai mare.

– De ce? De ce?

Fetiţa ezită, dar până la urmă spune:

– Cred că e îndrăgostită.

– Îndrăgotită? Păi de cine să fie îndrăgostită, spune cea mică tresărind.

– Dar tu n-ai observat nimic?

– Doar nu de Otto...

– Nu ţi s-a părut și ţie? Și el de ea, nu-i așa? Stă la noi de trei ani, de când e student, și n-a venit niciodată să ne însoţească. Iar de câteva luni e nelipsit. A fost el vreodată drăguţ cu noi, până n-a apărut domnișoara? Și acum în fiecare zi e pe lângă noi. Oriunde am mers cu domnișoara ne-am întâlnit cu el din întâmplare... în grădină, în parc, în Prater, peste tot. Nu ţi s-a părut niciodată ciudat?

Fetiţa cea mică se bâlbâie...

– Ba da... am văzut, dar eu m-am gândit că...

Vocea i se frânge și nu mai spune nimic.

– Da, așa am crezut și eu la început. Așa suntem noi, fetele, niște proaste. Dar pe urmă mi-am dat seama că noi eram doar un pretext.

Nimeni nu mai spune nimic. Conversaţia pare să se fi încheiat.

Fetele par cufundate în gânduri sau în vise.

Cea mică rupe din nou tăcerea, glasul ei răsunând nedumerit în întuneric.

– Păi, și de ce să plângă dacă o iubește? Eu întotdeauna am crezut că e ceva foarte frumos să fii îndrăgostită.

– Asta nu știu, răspunde sora ei, visătoare, și eu credeam la fel.

Și din nou, de pe buzele lor somnoroase se desprind cuvintele:

– Săraca domnișoara!

Pe urmă se face liniște.

A doua zi de dimineaţă nu vorbesc despre asta, dar amândouă simt că fiecare dintre ele se gândește tot la asta. Se evită una pe alta, se duc de colo colo, dar privirile li se întâlnesc fără să vrea, atunci când se uită pe furiș la guvernanta lor. Apoi, la masă, îl privesc pe vărul Otto, care locuiește acolo de ani întregi, ca pe un străin. Nu vorbesc cu el, dar trag cu coada ochiului pe sub pleoape ca să vadă dacă nu cumva comunică prin cine știe ce semne cu domnișoara. Sunt amândouă agitate. După-amiază nu se joacă. Sunt atât de

nerăbdătoare să afle secretul, încât fac lucruri aiurea. Seara, una dintre ele întreabă încercând să pară nepăsătoare:

– Tu ai mai aflat ceva?

– Nu, îi răspunde cealaltă și întoarce capul.

Parcă le e teamă să vorbească una cu alta. Zilele următoare trec la fel, cu același gen de manevre, amândouă pândind pe tăcute, tulburate și inconștiente, să afle acel secret arzător pe care-l simt în preajmă.

La un moment dat, într-una din zilele următoare, una dintre fete observă cum domnișoara îi face un semn din ochi lui Otto. El i-a răspuns dând ușor din cap. Tremurând de emoţie, caută pe sub masă mână surorii ei. Când se întoarce spre ea, îi aruncă o privire expresivă. Sora mai mare înţelege imediat despre ce e vorba și se emoţionează și ea.

Imediat ce s-au ridicat de la masă, domnișoara le-a spus:

– Mergeţi în camera voastră, vă rog, și găsiţi-vă ceva de lucru. Mă doare capul și aș vrea să stau să mă odihnesc o jumătate de oră.

Fetele se uită în jos. Își ating mâinile pe furiș, ca și cum ar vrea să se atenţioneze reciproc. Nici nu iese bine domnișoara, că sora mai mică se și repede spre cealaltă:

– Sunt sigură că Otto o să se ducă acum la ea în cameră.

– Clar, a vrut să scape puţin de noi.

– Hai să ascultăm la ușă!

– Și dacă vine cineva?

– Cine?

– Mama.

Sora mai mică se teme:

– Așa e...

– Uite cum facem! Eu ascult la ușă, iar tu stai pe hol și în caz că apare cineva îmi faci un semn. Așa e cel mai sigur.

Fetiţa se posomorăște.

– Și după aia mie n-o să-mi spui nimic.

– Cum să nu? Îţi povestesc tot!

– Sigur? Tot, tot?

– Pe cuvântul meu că da. Tu, dacă vezi pe cineva, tușești.

Stau amândouă pe coriodor și așteaptă, tremurând de emoţie. Sângele le fierbe prin vene. Oare ce se va întâmpla? Se lipesc una de alta.

Se aud pași. Fetiţele se topesc repede în întuneric. E chiar Otto! Apasă pe clanţă, deschide ușa și apoi o închide în urma lui. Cea mare se repede imediat la ușă, ţinându-și răsuflarea și ascultă încordată. Cea mică e plină de nerăbdare. Nu mai poate de curiozitate și pleacă de la postul ei, apropiindu-se încetișor, dar sora ei o gonește înapoi. Așteaptă din nou vreo trei minute care-i par o eternitate. Tremură de nerăbdare, de parcă ar sta pe cărbuni încinși. Mai are puţin și izbucnește în plâns că sora ei poate să asculte și ea nu. Dar se aude o ușă trântindu-se în altă parte. Tușește și fug

amândouă spre camera lor. Se opresc puţin cu răsuflarea tăiată și cu inima bătând să le spargă pieptul.

Fetiţa mai mică întreabă, arzând de nerăbdare:

– Hai... spune!

Sora ei face o faţă îngândurată. În cele din urmă, spune cu mintea în altă parte, vorbind parcă pentru sine:

– Nu înţeleg nimic!

– Adică...

– E ceva ciudat!

– Nu înţeleg.

Vorbește cu mare greutate. Sora ei mai mică încearcă să fie atentă și se dă cât mai aproape de ea, ca să nu-i scape niciun cuvinţel.

– Foarte ciudat a fost! Nimic din ce mi-am închipuit. După ce a intrat, cred că Otto a vrut să o ia în braţe sau s-o sărute, pentru că ea a zis: „Lasă asta, avem ceva important de vorbit!“ N-am putut să văd nimic, pentru că era cheia în broască, dar am auzit cum Otto a întrebat-o: „Ce e? Ce s-a întâmplat?“ Nu l-am auzit niciodată vorbind așa. De obicei e obraznic și vorbește tare, dar acum a spus vorbele asta timid și am simţit că îi era teamă de ceva. Și se pare că a observat și ea asta, pentru că i-a spus foarte încet: „Știi tu!“ „Nu știu despre ce vorbești“, a zis el. „Și atunci de ce ai început brusc să mă eviţi?“, l-a întrebat ea cu o tristeţe cumplită. „De o săptămână nu mi-ai mai spus o vorbă, n-ai mai venit în parc. Dintr-odată sunt o străină? Știu eu prea bine de ce stai departe așa, dintr-odată.“ El n-a

spus nimic și pe urmă s-a apărat: „Sunt înainte de examene și am mult de lucru. N-am avut timp.“ Ea a început să plângă și i-a spus printre lacrimi, cu multă, multă blândeţe: „Otto, de ce mă minţi? Nu merit asta. Nu ţi-am cerut nimic, dar trebuie să vorbim. Știi prea bine ce am să-ţi spun, văd în ochii tăi că știi.“ „Ce anume?“ a bâiguit el. Și ea i-a răspuns...

Fata cea mare nu mai poate să vorbească de emoţie. Sora ei mai mică se lipește de ea:

– Ce i-a răspuns?

– I-a zis așa... „O să am un copil cu tine.“

Fetiţa cea mică sare ca arsă:

– Nu se poate! Cum să aibă un copil?

– Așa a spus.

– Nu cred că ai auzit tu bine.

– Ba da! Iar Otto a sărit exact ca tine și a ţipat: „Un copil!“ Ea n-a mai zis nimic și apoi a adăugat: „Ce-o să se întâmple acum?“ Pe urmă...

– Ce s-a întâmplat pe urmă?

– Ai tușit tu și a trebuit să fug.

Fetiţa a făcut ochii mari.

– Nu se poate! Păi și unde ţine copilul?

– Nu știu. Asta nu înţeleg nici eu.

– Poate la ea acasă, acolo unde stătea până să vină aici. Normal că mama nu i-a dat voie să-l aducă din cauza noastră. De-asta o fi ea așa tristă.

– Imposibil! Pe vremea aia nu-l cunoștea pe Otto.

Rămân din nou tăcute, nedumerite, încercând să înţeleagă ceva. Cea mică spune:

– Dar e imposibil să aibă un copil. Pentru că nu e măritată și numai cine se căsătorește poate să aibă copii, asta știu sigur.

– Poate o fi fost măritată.

– Ce prostuţă ești! Doar n-a fost măritată cu Otto...

– Păi, și atunci cum?

Se uită una la alta fără să priceapă nimic.

– Săraca domnișoara! a spus una dintre ele cu tristeţe. Cuvintele astea tot revin și aduc cu ele un oftat plin de compătimire. Dar în același timp curiozitatea li se aprinde iar.

– O fi băieţel sau fetiţă?

– De unde să știm?

– Crezi că dacă aș întreba-o... așa, cu mare grijă?

– Ești nebună?

– De ce? Ea e așa blândă cu noi...

– Da, dar de unde și până unde? Nouă nu ni se spun lucruri din astea. Ni se ascunde totul. Când intrăm noi în cameră toată lumea se oprește din discuţie și încep să înșire la prostioare, de parcă am fi copii mici, or eu am treisprezece ani... Ce rost are s-o întrebi, nouă nu ne spun adevărul.

– Dar aș vrea așa mult să știu!

– Și eu aș vrea!

– Știi ce mi se pare mie cel mai ciudat? Faptul că Otto nu știa nimic. Eu cred că știi când ai un copil, așa cum știi când ai părinţi.

– S-a prefăcut că nu știe. Mereu se preface, ticălosul!

– Nu tocmai. Se preface numai când vrea să ne păcălească pe noi.

Chiar atunci intră guvernanta. Imediat, amândouă tac și se prefac că învaţă. Dar amândouă se uită la ea pe sub gene. Are vocea mai gravă ca de obicei și ochii roșii.

Fetele tac. Apoi își ridică privirea plină de respect spre ea, cu sfială. Se gândesc întruna că are un copil și de-aia e așa tristă.

Încet, încet, tristeţea le cuprinde și pe ele.

În ziua următoare, la masă, află o veste neașteptată. Otto va pleca din acea casă. I-a explicat unchiului că e în ajun de examene și că are foarte mult de lucru, iar acolo nu e suficient de liniște. Voia să-și închirieze o cameră undeva, pentru câteva luni, până se termină cu examenele.

Fetele sunt foarte agitate. Simt ele că există o legătură între povestea asta și discuţia de ieri. Cu instinctul lor care s-a ascuţit dintr-odată, simt că e vorba de o lașitate, că Otto fuge de ceva. Iar când băiatul vine să-și ia la revedere îl tratează cu spatele. Dar trag cu coada ochiului să vadă ce se întâmplă când se oprește în dreptul domnișoarei. Văd cum buzele ei tresar, dar îi întinde mâna liniștită și nu-i spune nicio vorbă.

În cele câteva zile, fetele s-au schimbat mult. Nu mai au chef de joacă, nu mai râd, au ochii triști și nu mai sunt lipsite de griji ca până atunci. În ele s-a ivit o neîncredere teribilă faţă de tot ce e în jur. Nu mai cred nimic din ce li se spune, peste tot văd numai minciuni. De dimineaţa până seara sunt vigilente, cu ochii-n patru. Pândesc orice mișcare, sunt atente la orice tresărire, la orice inflexiune. Se strecoară peste tot ca niște fantome, ascultă pe la uși să mai afle câte ceva, se chinuiesc să înlăture de pe umerii lor plini de revoltă toată reţeaua asta de secrete întunecate sau măcar să reușească să arunce un ochi prin plasa ei în lumea adevărului. Au pierdut încrederea aia copilăroasă, acea orbire simplă și veselă, lipsită de griji. Iar atmosfera încărcată, determinată de tot ce se întâmplase, le făcea să simtă că la orizont mai urma o furtună, pe care se temeau să n-o scape. De când și-au dat seama că sunt înconjurate de minciuni, s-au schimbat și au devenit ascunse și urâcioase, șirete și mincinoase.

În faţa părinţilor se ascund sub un aer prefăcut copilăros, dar înăuntrul lor zace o agitaţie sălbatică. Toată fiinţa lor e ruptă într-un neastâmpăr teribil. Ochii lor, înainte plini de lumini jucăușe și calde, acum scapără scântei și sunt mai profunzi. Sunt atât de lipsite de mijloace în toată această spionare permanentă, încât iubirea lor una pentru alta devine mai adâncă. Din când în când se îmbrăţișează furtunos, aruncându-se una în braţele celeilalte, împinse de tot

sentimentul lor de neînţelegere, cedând unei nevoi de căldură căreia nu i se pot opune sau, alteori, izbucnesc în plâns. Aparent fără niciun motiv, viaţa lor ajunsese într-un moment de criză.

Printre nenumăratele jigniri ce le rănesc sensibilitatea tocmai trezită, una le lovește mai tare ca celelalte. Fără să rostească vreuna un cuvânt, și-au pus în minte să o bucure cât mai mult pe domnișoara, care era acum atât de tristă. Își făceau lecţiile foarte sârguincioase, se ajutau întotdeauna una pe alta, era cuminţi și încercau să nu-i dea niciun motiv de supărare, să-i împlinească toate dorinţele. Dar ea nu observa nimic și asta le durea cel mai mult. În ultimul timp, s-a schimbat cu totul... Uneori, când vreuna dintre ele îi vorbește, tresare de parcă s-ar trezi din somn. Iar privirea ei pare că vine de undeva de foarte departe. Stătea ore întregi visătoare, cu ochii pierduţi. Fetele mergeau în vârful picioarelor ca să n-o deranjeze. Simţeau cumva tainic că se gândește la copil, care e undeva, departe. Și, din miezul feminităţii ce se trezește în fiinţa lor, simt că o iubesc tot mai mult pe domnișoara, care acum era tot mai blândă cu ele. Înainte mergea cu vioiciune, acum parcă e mai liniștită, mai grijulie, mișcările îi sunt mai prudente, iar fetele simt că în asta zace o tristeţe misterioasă. N-au văzut-o plângând niciodată, dar îi vedeau adesea pleoapele roșii. Și-au dat seama că vrea să le ascundă amărăciunea ei și sunt disperate că nu pot face nimic pentru ea.

Într-o zi, când domnișoara s-a dus spre fereastră și și-a șters ochii cu batista, fetiţa mai mică a prins curaj și a întrebat-o, apucând-o ușor de mână:

– Domnișoară, sunteţi tare tristă în ultimul timp. Nu e din vina noastră, nu?

Femeia a privit-o impresionată și a mângâiat-o pe păr.

– Nu, fetelor, nu sunt tristă din cauza voastră.

Și a sărutat-o pe frunte cu blândeţe.

Pândind mai departe fiecare mișcare, fără să lase să le scape nimic, una dintre ele a intrat la un moment dat în încăpere și a auzit câteva cuvinte. Doar o frază, nimic mai mult, căci părinţii și-au întrerupt imediat discuţia, dar a fost suficient ca fiecare vorbă să le aprindă imaginaţia și să le stârnească mii de bănuieli. „Să știi că și mie mi s-a părut ceva ciudat cu ea, o s-o iau eu la întrebări“, a spus mama. Fetiţa a crezut că se referea la ea și a zbughit-o la fugă spre sora ei ca să caute sprijin. Dar la masa de prânz au observat cum privirile celor doi cercetau faţa îngândurată și absentă a domnișoarei, pentru ca apoi să se întâlnească.

După masă, mama i-a spus guvernantei:

– Te rog să vii până la mine, trebuie să vorbim ceva.

Domnișoara și-a înclinat puţin capul. Fetele au început să tremure, simţind că de data asta o să se întâmple ceva.

Imediat ce domnișoara a intrat în camera mamei, s-au repezit într-acolo. Să asculte pe la uși, să scotocească peste tot, să tragă cu urechea prin orice colţișor ajunseseră pentru ele lucruri firești. Nu le mai pasă de ce e urât sau curajos în asta, pur și simplu le interesează un singur lucru: să descopere toate misterele din jur.

Și ascultă... Dar nu aud decât niște șoapte. Încep să tremure. Se tem că s-ar putea să le scape totul.

Atunci, dinăuntru, se aude o voce mai puternică. E vocea mamei și sună răutăcios și arţăgos.

– Ce-ai crezut? Că suntem orbi și că nu se vede nimic? Îmi dau seama cum ţi-ai făcut treaba, cu capul plin numai de gânduri de-astea și cu asemenea obiceiuri... Uite cui am încredinţat eu educaţia fetelor mele, pe care numai Dumnezeu știe cât le-ai neglijat...

Domnișoara pare să-i răspundă ceva, dar vorbește prea încet ca să-i distingă cuvintele.

– Astea sunt scuze... Orice ușuratică își găsește scuze. Se oferă primului venit care o seduce, fără să se gândească la consecinţe, iar pe urmă Dumnezeu cu mila. Și una ca tine vrea să fie guvernantă și să educe fete... Asta e culmea nerușinării! Sper că-ţi dai seama că în starea asta nu mai ai ce căuta aici în casă.

Fetele ascultă afară. Se înfioară. Ele nu înţeleg nimic, dar glasul furios al mamei le sună teribil, iar apoi, singurul răspuns, plânsul disperat al domnișoarei... Lacrimile încep să le curgă pe obraji. Mama lor pare din ce în ce mai revoltată.

– Doar să plângi știi. Pe mine asta nu mă impresionează. De astfel de fiinţe n-am nicio milă. Ce se va întâmpla cu dumneata de-acum încolo nu mă interesează. Știi încotro trebuie să te duci. Eu nu mai pot să îndur să te ţin nicio zi în casa asta. Ţi-ai nesocotit datoria!

Drept răspuns se aud numai niște hohote de plâns disperat, sălbatic, care pe cele două fete le înfioară și le fac să tremure. Nu auziseră niciodată pe cineva plângând în halul ăla. Și simt cumva instinctiv că o fiinţă care plânge așa n-are cum să nu aibă dreptate. Mama tace câteva clipe, apoi spune cu asprime:

– Eu atât am avut de spus. Te rog să-ţi faci bagajul, iar mâine-dimineaţă vino să-ţi dau salariul. Bună ziua!

Fetele fug din dreptul ușii și se ascund în camera lor. Asta ce mai înseamnă? Vestea le-a picat ca trăsnetul. Sunt albe la faţă și tremură. Pentru prima dată încep să descopere realitatea și îndrăznesc să se lase cuprinse de revoltă împotriva părinţilor.

– Ce urât din partea mamei să vorbească așa cu ea! spune fetiţa cea mare, îndârjită.

Cea mică se sperie puţin când o aude vorbind așa, i se pare prea mare îndrăzneala.

– Dar nu știm ce a făcut..., îngaimă ea.

– Sunt sigură că n-a făcut nimic rău. Pentru că domnișoara nu poate să facă ceva rău. Dar mama n-o cunoaște deloc.

– Ai auzit cum plângea? M-a speriat...

– Da, îngrozitor! Și cum ţipa mama la ea... Mi s-a părut îngrozitor.

Bate din picior și ochii i se umplu de lacrimi. În acel moment, intră domnișoara. Pare foarte obosită.

– În după-amiaza asta am treabă. Dar pot să am încredere în voi că staţi puţin singure, nu-i așa? Ne vedem diseară.

A ieșit fără să observe cât de tulburate erau fetele.

– Ai văzut ce ochi roșii avea? Pur și simplu nu înţeleg cum a putut mama să-i vorbească așa.

– Săraca domnișoara!

Cuvintele lor sunt triste și compătimitoare. Rămân așa, fără să înţeleagă nimic. Brusc intră mama și le întreabă dacă au chef de o plimbare cu ea cu trăsura. Răspund evaziv pentru că se tem de ea. Și în plus, sunt revoltate că lor nu li se spune că domnișoara a fost dată afară. Preferă să rămână acasă amândouă. Ca două păsărele închise într-o colivie, umblă de colo până colo, sufocate de toate minciunile și tainele din jur. Se gândesc dacă n-ar fi mai bine să meargă împreună la domnișoara și s-o întrebe ce s-a întâmplat și să încerce s-o convingă să rămână și să-i spună mamei că se înșală. Dar se tem să n-o rănească. Și, în plus, le e rușine. Au aflat totul pe ascuns, pândind și trăgând cu urechea. Trebuie să facă mai departe pe proastele și să se prefacă așa cum erau în urmă cu câteva săptămâni. Rămân singure o după-amiază cumplit de lungă, plângând și gândindu-se, având în urechi aceleași voci teribile: vocea rea a mamei, aspră și neîndurătoare, și plânsul disperat al domnișoarei. Seara, guvernanta intră repede la ele și le urează noapte bună. Fetele tremură când o văd ieșind, ar vrea să-i spună ceva... Dar ea, când ajunge la ușă, se întoarce brusc parcă mânată de o forţă ascunsă. În ochii ei lucește ceva umed. Le îmbrăţișează, ele încep să plângă în hohote, ea le mai sărută o dată și apoi iese grăbită.

Fetele nu-și pot stăpâni lacrimile. Simt că asta a însemnat despărţirea...

– N-o să ne mai vedem niciodată. O să vezi că mâine când venim de la școală ea nu va mai fi aici.

– Hai să mergem la ea mai târziu. Poate ne arată și copilul.

– Da, sigur, pentru că e așa de bună!

– Săraca domnișoara!

Cuvintele astea răsună ca un oftat care are de-a face chiar cu destinul lor.

– Îţi dai seama cum o să fie fără ea…

– Nu o să mai pot să văd în ochi o altă guvernantă.

– Nici eu.

– Așa bună cu noi n-o să mai fie niciuna. Și în plus...

Dar nu îndrăznește să-și ducă până la capăt cuvintele. O formă de feminitate inconștientă le inspiră respect pentru ea de când au aflat că are un copil. Amândouă se gândesc la asta și nu din curiozitate, ci pentru că o compătimesc sincer și sunt impresionate.

– Fii atentă! spune una dintre ele.

– Da.

– Eu aș vrea să-i mai fac o bucurie înainte de plecare. Asta așa, ca să știe că noi nu suntem ca mama și că o iubim. Ce zici?

– Mai întrebi?

– Știi că îi plac mult garoafele albe. Mă gândeam, mâine-dimineaţă, înainte să plecăm la școală, să cumpărăm câteva și să i le punem în cameră.

– Da, dar când?

– La prânz.

– Până atunci o să fie plecată sigur. Mai bine mă strecor eu mâine-dimineaţă, foarte devreme, fără să mă observe cineva și i le ducem la ea în cameră.

– Bine. Atunci ne trezim în zori.

Iau amândouă pușculiţele și fac să cadă din ele toţi banii. S-au mai înveselit de când s-au gândit să-i mai dea un semn domnișoarei despre dragostea lor fără cuvinte.

Se trezesc dis-de-dimineaţă. În mâini ţin câteva garoafe superbe și tremură ușor. Bat la ușa domnișoarei, dar nu primesc niciun răspuns. Se gândesc că poate doarme încă și se strecoară încet înăuntru. Dar camera e goală și patul neatins. Totul e împrăștiat în jur. Pe masa acoperită cu ceva de culoare închisă se văd câteva scrisori. Fetele se sperie. Ce se întâmplase?

– Mă duc la mama, spune cea mare, hotărâtă.

Și fără nicio teamă, cu ochii scânteind, se înfiinţează la mama și o întreabă:

– Unde e domnișoara noastră?

– O fi la ea în cameră, răspunde femeia uimită.

– Camera e goală și patul neatins. Cred că a plecat aseară. Nouă de ce nu ni s-a spus nimic?

Femeia nu observă deloc furia sfidătoare din ochii fetiţei. Se albește la faţă și se duce la tata, care aleargă spre camera domnișoarei.

Acolo stă multă vreme. Cu ochii plini de furie, fata își supraveghează mama, care pare tulburată și nu are curaj să se uite la ea.

Se întoarce tata. E pământiu la faţă și ţine în mână o scrisoare. O ia pe mama și intră în cameră, unde vorbesc încet. Fetele stau afară, dar brusc nu mai au curaj să asculte la ușă. Se tem de furia tatălui pe care nu l-au mai văzut așa niciodată.

Mama iese cu ochii roșii de plâns și cu privirea rătăcită. Fetele îi ies în cale speriate și vor s-o întrebe din nou, dar ea le repede:

– Duceţi-vă odată la școală, că s-a făcut târziu.

Și trebuie să plece. Stau acolo vreo patru-cinci ore, dar parcă plutesc într-un vis, nu aud nimic. Când se termină, o pornesc spre casă în mare viteză.

Acolo nu s-a schimbat nimic, doar o spaimă teribilă parcă a pus stăpânire pe toată lumea. Nimeni nu spune nimic, dar toată lumea, chiar și servitorii au ceva ciudat în priviri. Mama le întâmpină. Pare că s-a pregătit dinainte să le anunţe ceva:

– Dragele mele, domnișoara voastră n-o să mai vină, a...

Dar nu are curajul să-și ducă fraza până la capăt, într-atât de ameninţători și de furioși sunt ochii celor două fete, care o ţintuiesc cu privirile. Nu are curajul să le spună o minciună. Se întoarce și o ia la fugă spre camera ei. După-amiază apare și Otto. Fusese chemat, pentru că scrisoarea îi era adresată lui. Și el e alb la faţă. Se învârtește de colo până colo aiurea. Nimeni nu vorbește cu el. Toată lumea îl ocolește. Le vede pe cele două fete într-un colţ și vrea să le salute.

– Nu pune mâna pe mine! spune una dintre ele cu silă.

Iar cealaltă scuipă în direcţia lui. Otto se mai fâţâie o vreme prin casă, stingherit, pe urmă dispare.

Cu fetele nu vorbește nimeni. Palide și speriate, agitate ca niște animale în cușcă, umblă dintr-o încăpere în alta, se ciocnesc una de alta, se uită una la alta cu ochi roșii de plâns și nu spun niciun cuvânt. Acum au aflat totul. Au înţeles că au fost minţite, că toţi oamenii pot fi răi și josnici. Nu mai simt dragoste pentru părinţii lor și nu mai au încredere în ei. Din acest moment știu că niciodată nu vor mai putea avea încredere în nimeni și că toată povara unei vieţi cumplite va apăsa pe umerii lor plăpânzi. Din voioșia lipsită de griji a copilăriei, s-au prăbușit direct în prăpastie. Încă nu pot pătrunde cu gândul grozăvia care s-a petrecut acolo, dar toate gândurile lor sunt pline de ea și mai au puţin și le sufocă. Obrajii le ard, iar privirea le e rea și întărâtată. Tremură de parcă

le-ar fi frig în singurătatea lor teribilă și rătăcesc aiurea. Nimeni nu are curaj să le spună ceva, nici măcar părinţii, așa de întunecate le sunt privirile, iar felul cum se agită întruna de colo colo trădează zbuciumul care fierbe în ele. Nu-și vorbesc, dar le unește ceva, un fel de taină înspăimântătoare. Sunt închise într-o tăcere de nepătruns și de neclintit, iar suferinţa lor rece, fără cuvinte și fără lacrimi, le face să pară străine tuturor și să stârnească teama în jur. Nimeni nu se apropie de ele, drumul spre inima lor e blocat, poate pentru ani întregi. Toată lumea din jur simte că dușmanul care nu poate ierta ce s-a întâmplat sunt ele. Într-o singură zi, copilăria s-a sfârșit.

Într-o singură după-amiază, au îmbătrânit cu mulţi ani. De-abia seara, singure în camera lor întunecată, simt cum se trezește în ele spaima de singurătate, spaima de imaginile celei moarte, o spaimă care presimte lucruri nedeslușite. În zarva care cuprinsese toată casa,

camera lor rămăsese neîncălzită. Se zgribulesc împreună în același pat, se strâng în braţe una pe alta, cu trupurile lor de femei încă neîmbobocite, căutând parcă ajutor ca să alunge frica. N-au curaj încă să-și vorbească. Într-un târziu, cea mică izbucnește în plâns, iar sora ei începe și ea să plângă cu disperare. Plâng amândouă îmbrăţișate, lacrimile, la început timide, le inundă obrajii apoi, curgând ca un șuvoi de neoprit, stârnindu-și una alteia plânsul.

Amândouă sunt un singur trup zguduit de suspine, o singură durere care pâlpâie în întuneric. Acum nu mai plâng din cauza domnișoarei și nici din cauza părinţilor, care pentru ele sunt pierduţi. Plâng pentru că le înfioară o spaimă teribilă de tot ce va urma pe lumea aia necunoscută, în care în acea zi priviseră pentru prima dată cu adevărat. Le era frică de viaţa în care intrau, de viaţa aia care le aștepta înainte, plină de pericole, sumbră ca o pădure întunecată pe care trebuie s-o străbată. Frica se disipează apoi încet, se transformă în vis și plânsul se potolește... Respiraţia lor se îmbină ușor, așa cum ceva mai devreme li se îmbinau lacrimile. Și, într-un final, adorm.

CEA MAI FRUMOASĂ DRAGOSTE A LUI DON JUAN

Barbey D'Aurevilly

Traducere din limba franceză
Livia Iacob

Nu-i ospăţ mai drag
diavolului decât inocenţa.

(A.)

I

–Mai trăieşte, aşadar, bătrânul şarlatan?

–Trăieşte, pe Dumnezeul meu! şi din mila Domnului, doamnă, zisei eu reluând discuţia, fiindcă-mi amintisem că ea era credincioasă, ba chiar din parohia Sainte-Clotilde, parohia ducilor! „Regele a murit! Trăiască regele!“, se spunea pe timpul fostei monarhii, înainte să fie sfărâmat acest vechi porţelan de Sèvres. Cât despre Don Juan, poate să vină orice democraţie, nimeni nu-i va sfărâma domnia regească.

–Ce-i drept, diavolul este nemuritor! zise ea ca şi cum ar fi găsit astfel o justificare.

–Ba mai mult, s-a...

–Cine?... Diavolul?...

–Nu, Don Juan... a tras un chef, acum trei zile. Ghiciţi unde?

–La îngrozitoarea dumitale „Maison d’or“, fără-ndoială...

–Ei, şi dumneavoastră! Don Juan nu mai calcă pe-acolo... căci nu-l mai aşteaptă nicio avere de tocat pentru Măria Sa. Nobilul Don Juan

a adus întotdeauna cu faimosul călugăr Arnaldo della Brescia care, povestesc cronicile, nu se hrănea decât cu sângele sufletelor. Cu asta-i place şi lui să-şi înroşească şampania, deşi aşa ceva de o vreme nu-i de găsit prin cârciumioara cocotelor!

–Carevasăzică, reluă ea cu ironie, o fi luat cina la mănăstirea benedictinilor, cu doamnele...

–La Eterna Adoraţie, da, doamnă! Căci adoraţia pe care a născut-o odată, drac împielițat, îmi pare că ţine pentru totdeauna.

–Pentru un catolic, cam huleşti, rosti ea încetişor, însă puţin crispată, şi te rog să mă scuteşti de toate amănuntele cinelor date de deşucheatele dumitale, dacă asta-i o găselniţă ca să-mi dai veşti sau să-mi vorbeşti, în seara asta, despre Don Juan.

–Nu inventez nimic, doamnă. Deşucheatele de la cina cu pricina, de-or fi astfel, nu-mi aparţin... din nefericire...

–Ajunge, domnule!

–Permiteţi-mi să fiu modest. Erau...

–Aşa-numitele mille tre!... făcu ea, curioasă, răzgândindu-se şi aproape redevenind amabilă.

–Oh! Nu toate, doamnă... Numai o duzină. Şi-aşa, era o preacuviincioasă adunare...

–Şi necuviincioasă totodată, adăugă ea.

–De altfel, ştiţi la fel de bine ca mine că nu încape prea multă lume în budoarul contesei de Chiffrevas. Se pot înfăptui acolo tot felul de

lucruri. Dar prea e strâmt budoarul acesta...

–Cum? strigă ea, uimită. Deci s-a cinat în budoarul ei?...

–Da, doamnă, în budoar. Şi de ce nu? Doar şi pe câmpul de luptă se ia cina. Au vrut să dea o masă nemaipomenită în onoarea nobilului Don Juan şi mai demn de el era s-o dea pe scena gloriei sale, acolo unde amintirile înfloresc în locul portocalilor. Drăguţă idee, tandră şi melancolică! Nu era balul victimelor, era cina dedicată lor.

–Şi Don Juan? zise ea, asemenea lui Orgon care, în piesă, întreabă: „Şi Tartuffe?“

–Don Juan s-a arătat încântat şi a cinat bucuros.El, singur, cu ele de faţă!

În persoana cuiva pe care-l cunoaşteţi... şi care nu-i nici mai mult, nici mai puţin decât contele Jules-Amédée-Hector de Ravila de Ravilès.

–El! Cu adevărat el e Don Juan, zise ea.

Şi, deşi depăşise de mult vârsta reveriei, această credincioasă înverşunată începu să viseze la contele Jules-Amédée-Hector – bărbat din stirpea lui Don Juan din acea străveche spiţă nepieritoare, căreia Dumnezeu nu i-a hărăzit lumea, dar l-a lăsat pe diavol să i-o dăruiască.

II

Ceea ce tocmai îi spusesem bătrânei marchize Guy de Ruy era adevărul gol-goluţ. Nu-s nici trei zile de când douăsprezece doamne din preacinstitul foburg Saint-Germain (să stea fără grijă, n-o să le dau numele!), care intraseră toate, după cum bârfeau babornițele, „în graţiile“ (veche şi încântătoare expresie) contelui Ravila de Ravilès, avuseseră năstruşnica idee să ofere o cină în cinstea lui – singurul bărbat invitat – pentru a sărbători... ce anume? nu precizaseră. Era îndrăzneaţă, aşa o cină. Dar doamnele, laşe fiecare în parte, prind curaj când sunt laolaltă. Poate că dintre femeile prezente aici niciuna n-ar fi cutezat să-l invite pe contele Jules-Amédée-Hector acasă la ea, să ia masa tête-à-tête. Împreună însă, sprijinindu-se reciproc, nu se temuseră să facă lanţul lui Mesmer în jurul acestui bărbat magnetic şi compromiţător, contele Ravila de Ravilès...

–Ce nume!

–Providenţial nume, doamnă...

Contele Ravila de Ravilès care, în paranteză fie spus, respectase întotdeauna consemnul numelui său poruncitor, era întruchiparea tuturor seducătorilor despre care se vorbeşte în romane şi în istorie şi chiar marchiza Guy de Ruy – o bătrână cârcotaşă, cu ochi albaştri, reci şi pătrunzători, dar mai puţin reci decât inima ei şi mai puţin pătrunzători decât cugetul ei – recunoştea că, în timpurile de azi, când problema femeilor îşi pierde din importanţă pe zi ce trece, dacă exista cineva care să amintească de Don Juan, cu siguranţă el trebuia să fie acela! Din nefericire, era un Don Juan în actul al cincilea. Prinţul de Ligne, cât de spiritual ar fi fost, nu putea concepe că

Alcibiade a avut odată cincizeci de ani. Or, în această chestiune şi în altele, contele de Ravila îl urma pe Alcibiade. Ca şi d'Orsay, acel dandy turnat în bronzul lui Michelangelo, care a rămas frumos până-n ultima clipă, Ravila fusese înzestrat cu frumuseţea nefirească a stirpei Juan – misterioasă stirpe, care nu se perpetuează din tată-n fiu, asemenea celorlalte, ci apare ici şi colo, la anumite distanţe, în familii din întreaga omenire.

Fusese o adevărată frumuseţe – frumuseţe insolentă, voioasă, imperială, în fine, don juanescă, cuvântul spune totul şi ne scuteşte s-o descriem; şi – să fi făcut vreun pact cu diavolul? Încă mai era frumos... Numai că Dumnezeu îşi luase tributul. Ghearele de tigru ale vieţii începeau să brăzdeze acea frunte divină, încoronată de trandafirii atâtor buze, iar pe la tâmplele lui nelegiuite se iviseră primele fire albe care anunţă viitoarea invazie a barbarilor şi prăbuşirea Imperiului... Oricum, le purta cu nepăsarea orgoliului sporit de putere; dar femeile care-l iubiseră le priveau uneori cu melancolie. Cine mai ştie? Poate că, pe fruntea lui, contemplau ceasul care bătea pentru ele? Vai pentru ele şi pentru el, venise ceasul înfricoşătoarei cine alături de Comandorul împietrit, din marmură albă, după care nu mai urmează decât infernul, infernul bătrâneţii, aşteptând moartea! Iată de ce, înainte de a-mpărţi cu el această cină amară, ultima, toate se gândiseră să-i ofere o masă pe care-o transformasem într-o capodoperă.

O, da, o capodoperă a gustului, a fineţurilor, a luxului patrician, a rafinamentului, a dulcilor idei. Cea mai şarmantă, cea mai delicioasă, mai nesăţioasă, cea mai ameţitoare, dar mai ales cea mai originală cină posibilă. Originală! Ia gândiţi-vă! De obicei, bucuria, setea de amuzament invită la cină. De data asta însă o făceau amintirea, regretul, aproape deznădejdea, dar deznădejdea cochetă, ascunsă în

spatele zâmbetelor sau a hohotelor de râs şi care încă îşi dorea această serbare sau această din urmă nebunie, aventura într-o tinereţe recâştigată preţ de un ceas, această exaltare menită veşniciei!...

Amfitrioanele incredibilei cine, atât de diferită de moravurile timide ale societăţii căreia îi aparţineau, vor fi încercat ceea ce Sardanapal însuşi a simţit pe rug, când şi-a adunat, ca să piară odată cu el, femeile, sclavii, caii, bijuteriile, toate bogăţiile vieţii lor. Şi ele, la rândul lor, au strâns la cina arzătoare viaţa lor îmbelşugată. Aduseseră acolo tot ce aveau mai frumos, mai spiritual, averile, podoabele, puterea, pentru a le revărsa într-o clipită în suprema flacără.

Bărbatul în faţa căruia ele se înveşmântaseră şi se împodobiseră cu această din urmă flacără era, în ochii lor, mai presus decât întreaga Asie în ochii lui Sardanapal. Au fost cochete pentru el cum niciodată vreo femeie nu fusese sub ochii unui salon plin. Iar această cochetărie o hrăniseră cu flăcările geloziei care, de obicei, se ascunde de lume, dar pe care ele n-aveau nicio nevoie s-o ascundă, căci toate ştiau că acest bărbat îi aparţinuse fiecăreia, iar ruşinea împărtăşită nu mai e ruşine... Se întreceau care să-şi încrusteze epitaful cât mai adânc în inima lui.

Cât despre el, în seara aceea a trăit voluptatea împlinită, suverană, nonşalantă, desfătătoare a duhovnicului de călugăriţe şi a sultanului.

Aşezat ca un rege – ca stăpân – în capul mesei, în faţa contesei de Chiffrevas, în budoarul de culoarea florii de piersic sau de culoarea... păcatului [10] , contele de Ravila îmbrăţişa cu privirile, de un albastru diavolesc, pe care atâtea biete făpturi le crezuseră a avea albastrul

cerului, inelul strălucitor format din cele douăsprezece femei, splendid împodobite şi care etalau, la această masă încărcată de cristaluri, de lumânări aprinse şi de flori, toate nuanţele maturităţii, de la roşul aprins al trandafirului înflorit până la auriul catifelat al strugurelui de culoarea ambrei.

Nu şedeau acolo tinere necoapte, domnişoarele care i se păreau respingătoare lui Byron, care miros a prăjiturele şi care, la înfăţişare, nu sunt decât nişte primăveri. Erau la masa aceea doar veri splendide şi savuroase, toamne planturoase, înfloriri şi desăvârşiri, sâni minunaţi, voluptuoşi, tresăltând în decolteul larg al corsajelor şi, sub cameele umerilor dezgoliţi, braţe armonioase, dar mai ales puternice, cu muşchi de Sabine care au luptat cu romanii şi care ar fi fost în stare să se încolăcească printre spiţele de la carul vieţii pentru a-l opri.

Vorbeam de ideile lor. Una dintre cele mai fermecătoare de la cina respectivă fusese aceea de a le pune pe cameriste să servească masa, pentru ca nimic să nu tulbure armonia unui ospăţ la care femeile erau singurele regine, de vreme ce ele făceau onorurile acolo... Nobilul Don Juan – din ramura Ravila – a putut, aşadar, să-şi scalde privirile neîmblânzite într-o mare de trupuri luminoase şi palpitând de viaţă, precum cele întruchipate de Rubens în robustele şi opulentele sale picturi, dar şi orgoliul său s-a învăluit în răsuflarea mai mult sau mai puţin străvezie, mai mult sau mai puţin tulburată a atâtor inimi. Fiindcă, în fond şi în ciuda a tot ce ne-ar fi putut împiedica să-l credem astfel, Don Juan e un spiritualist afurisit! Se-aseamănă cu diavolul însuşi, care iubeşte sufletele chiar mai presus de trupuri şi cu ele preferă să-şi facă infernalul negoţ!

Spirituale, nobile, întruchipând foburgul Saint-Germain, însă-n acea seară îndrăzneţe ca pajii de la casa regală, pe vremea când mai existau o casă regală şi paji, cu toate au dovedit sclipiri de inteligenţă, un dinamism, o vervă şi o virtuozitate neasemuite. Se simţeau mai presus de orice trăiseră în cele mai frumoase seri din viaţa lor. Se bucurau de o putere nemaiîntâlnită care se răspândea din adâncul lor şi la care, până atunci, nici nu se aşteptaseră vreodată.

Fericirea unei asemenea descoperiri, senzaţia forţelor întreite ale vieţii. În plus, înrâuririle locului, atât de hotărâtoare asupra fiinţelor nervoase, strălucirea luminilor, parfumul pătrunzător al tuturor florilor care se ofileau în atmosfera înfierbântată de-acele preafrumoase trupuri exalând efluvii prea tari pentru ele, imboldul vinurilor provocatoare, ideea în sine a cinei care avea tocmai meritul seducător al păcatului pe care orice femeie napolitană îl aşteaptă de la o îngheţată pentru a o găsi întâmplătoare, gândul îmbătător al complicităţii întru această crimă fără importanţă a unei cine primejdioase, da! Dar care nu a degenerat, vulgar, într-un supeu din vremea Regenţei, ci a rămas unul tipic foburgului Saint-Germain şi secolului

al XIX-lea, în timpul căruia, din toate acele adorabile corsaje, sub care se zbăteau inimi care văzuseră focul şi cărora încă le mai plăcea să-l aţâţe, nici măcar o singură agrafă nu s-a desprins. În fine, toate aceste lucruri, împletite, atinseră misterioasa harfă pe care minunatele făpturi o purtau în ele, încordându-i strunele aproape să le rupă, încât doamnele atinseră octave sublime, inexplicabile diapazoane... Trebuie să fi părut tare straniu, nu-i aşa? Va scrie oare Ravila, într-o bună zi, această pagină fără pereche a Memoriilor sale?... Ar fi o idee, dar numai el o poate scrie... Cum i-am spus şi marchizei Guy de Ruy,

nu eram de faţă la cina respectivă, dar dacă, totuşi, voi istorisi câteva amănunte şi povestirea cu care ea s-a încheiat, o fac pentru că le ştiu de la Ravila însuşi, care, credincios indiscreţiei tradiţionale şi caracteristice stirpei donjuaneşti, şi-a dat osteneala, într-o seară, să mi le povestească.

III

Se făcuse deci târziu – adică devreme! Se lăsa dimineaţa.

Sub tavan şi într-un loc de deasupra draperiilor de mătase roz din budoar, complet trase, se vedea răsărind şi rotunjindu-se o picătură de opal, asemenea unui ochi deschizându-se, ochiul curios al zilei care s-ar fi furişat acolo anume ca să vadă ce se petrecea în acel budoar încins. Toropeala începea să le cuprindă pe cavalerele acestei Mese Rotunde, pe-acele comesene atât de-nsufleţite cu o clipă în urmă. Ştim cu toţii momentul în care, în timpul oricărei cine, oboseala emoţiei şi a nopţii pe trecute pare să ia în stăpânire totul, pieptănăturile care se desprind, obrajii fardaţi sau palizi care ard, privirile istovite din ochii încercănaţi, cu pleoapele căzând de somn, chiar şi umbrele prelungi ale miilor de lumânări din candelabre, aceste buchete de foc cu tijele sculptate în bronz şi în aur.

Conversaţia generală, mult timp plină de vioiciune, asemenea unui joc de volant în care fiecare îşi prelungise lovitura de rachetă, se fărâmiţase în mii de bucăţi, nimic nu se distingea din zgomotul armonios al tuturor vocilor cu timbru aristocratic, care se împleteau şi gângureau ca păsările, în zori, la marginea pădurii... când deodată una dintre ele – o voce impunătoare, poruncitoare şi aproape impertinentă, cum trebuie să fie o voce de ducesă – îi adresă brusc, pe deasupra celorlalte, contelui Ravila vorbele următoare, care erau, fără-ndoială, urmarea şi concluzia unei conversaţii purtate în şoaptă între ei doi, pe care niciuna dintre femeile care sporovăiau, fiecare cu vecina de la masă, nu o auzise:

–Dumneata, care treci drept Don Juanul vremurilor noastre, ar trebui să ne istoriseşti povestea cuceririi care ţi-a flatat cel mai mult orgoliul de bărbat iubit şi pe care-o consideri, în lumina clipei de faţă, cea mai frumoasă iubire din viaţa dumitale!...

Iar întrebarea, asemenea vocii care o rostise, reduse la tăcere zgomotul tuturor conversaţiilor răzleţe şi dintr-odată se făcu linişte.

Era vocea ducesei de ***. Nu voi ridica masca asteriscurilor, dar poate că o veţi recunoaşte când vă voi spune că, din întregul foburg Saint-Germain, e blonda cu tenul cel mai palid şi pletele aurii, cu ochii cei mai negri sub lungile sprâncene de ambră. Stătea aşezată, ca un dreptcredincios alături de Dumnezeu, la dreapta contelui de Ravila, dumnezeul acelui festin, care n-avea aici a-şi pune duşmanii în chip de trepte dinaintea tronului. Subţire şi desăvârşită ca un arabesc ori ca o zână, în rochia de catifea verde cu reflexe argintii, a cărei trenă prelungă se încolăcea de jur împrejurul scaunului şi-ntruchipa destul de bine coada de şarpe în care se pierdeau coapsele fermecătoare ale Melusinei.

–Ce idee bună! zise contesa de Chiffrevas, ca pentru a întări, în calitatea ei de stăpână a casei, dorinţa şi îndemnul ducesei, da, acea iubire dintre toate iubirile pe care le-ai inspirat sau le-ai simţit, pe care-ai vrea cel mai mult s-o retrăieşti, de-ar fi posibil.

–Oh! Dar aş vrea pe toate să le retrăiesc! spuse Ravila cu nesaţul împăratului roman, care-i încearcă uneori pe-aceşti blazaţi plini de măreţie. Şi-şi înălţă paharul de şampanie; nu cupa prostească şi păgână cu care a fost înlocuit, ci paharul mlădios şi zvelt al strămoşilor noştri, care este adevăratul pahar de şampanie – pe care-l numim flute, cu numele flautului, poate şi din cauza celestelor melodii pe care adesea ni le revarsă în inimi! Apoi le cuprinse, dintr-

o privire, pe toate femeile care formau, în jurul mesei, o atât de splendidă centură. Şi totuşi, adăugă, aşezându-şi din nou paharul în faţa lui cu o melancolie uimitoare pentru un asemenea Nabucodonosor care încă nu mâncase, dintre verdeţuri, decât salatele cu tarhon servite prin cafenelele englezeşti, şi totuşi e adevărat că există, dintre toate sentimentele ce m-au încercat în viaţă, numai unul care străluceşte mai viu în amintire decât toate celelalte, pe măsură ce îmbătrânesc, şi pentru care-aş renunţa la toate celelalte!

–Diamantul coroanei, zise contesa de Chiffrevas visătoare, privind, poate, la faţetele celui pe care-l purta pe deget.

–... provenind din legenda ţării mele, reluă, la rându-i, prinţesa Jable... care e la poalele munţilor Urali, faimosul şi fabulosul diamant, la început trandafiriu, care apoi se face negru, dar astfel rămâne şi mai scânteietor decât atunci când fusese trandafiriu. Şi rosti aceste cuvinte cu farmecu-i bizar, strania ţigăncuşă, căci o ţigăncuşă era, căsătorită din dragoste cu cel mai frumos prinţ din emigraţia poloneză şi care are o înfăţişare la fel de princiară de parcă s-ar fi născut la castelul Jagelonilor.

Atunci izbucniră cu toate.

–Da! Spuneţi-ne, conte! spuseră cu patimă, implorându-l, şi le fremătau de curiozitate până şi cârlionţii de pe ceafă, înghesuite umăr la umăr, care cu obrajii în palme, care cu cotul pe masă, iar altele sprijinite de spătarul scaunelor, cu evantaiul răsfirat în vârful buzelor, săgetându-l cu ochii vioi şi iscoditori.

–Dacă ţineţi neapărat..., zise contele, cu nonşalanţa unui bărbat care ştie că aşteptarea aprinde poftele.

–Neapărat! zise ducesa, uitându-se la tăişul de aur al cuţitaşului pentru desert cum s-ar uita un tiran turc la ascuţişul sabiei sale.

–Ascultaţi atunci! încheie el, la fel de nonşalant.

Ele se topeau de aşteptare, privindu-l. Îl sorbeau, îl devorau din priviri. Orice poveste de dragoste trezeşte interesul femeilor... dar cine ştie? Poate farmecul celei de faţă stătea, pentru fiecare din ele, tocmai în gândul că povestea pe care urma s-o istorisească ar fi putut fi a ei... Îl ştiau prea gentilom şi prea aristocrat ca să nu fie sigure că le-ar ţine secret numele şi că, de-ar trebui, ar renunţa la amănuntele prea evidente. Și-acest gând, această certitudine le făcea cu atât mai mult să-şi dorească să audă povestea. Erau mai mult decât nerăbdătoare: erau pline de speranţă.

Vanitatea lor le făcea să-şi găsească rivale în amintirea evocată drept cea mai frumoasă din viaţa întreagă a unui bărbat care trebuie să se fi bucurat de frumoase şi numeroase asemenea clipe! Bătrânul sultan avea să arunce o dată în plus batista... pe care nicio mână n-ar fi ridicat-o, dar pe care aceea căreia îi fusese destinată avea s-o simtă acoperindu-i în tăcere inima...

Or, iată că, în loc de ce credeau ele că va urma, auziră micul tunet neaşteptat pe care contele îl dezlănţuise deasupra frunţilor ascultătoare:

IV

–I-am auzit adesea pe moralişti, mari experimentatori ai vieţii, zise contele de Ravila, spunând că iubirea noastră cea mai puternică nu e nici prima, nici ultima, aşa cum cred mulţi: e cea de-a doua. De fapt însă, în iubire, totul este adevărat şi totul este fals. Oricum, lucrul acesta nu mă priveşte... Ce mă întrebaţi, doamnele mele, şi ce vă voi povesti în seara asta s-a petrecut în cea mai frumoasă clipă a tinereţii mele. Nu mai eram chiar la prima tinereţe şi, cum spunea un bătrân unchi de-al meu, cavaler de Malta, pentru a desemna această perioadă a vieţii, „pusesem punct hoinărelilor“. Fiind în putere, mă aflam prins şi într-o relaţie, cum se spune atât de dulce în Italia, cu o femeie pe care toate o cunoaşteţi şi pe care toate aţi admirat-o... În acel moment, privirea pe care fiecare dintre femeile îmbătate de vorbele bătrânului şarpe a aruncat-o celorlalte merita văzută pe viu, fiind ceva de nedescris în cuvinte.

Era această femeie, continuă Ravila, tot ce vă puteţi imagina mai distins, în toate sensurile pe care i le putem atribui cuvântului. Era tânără, bogată, purta un nume superb, era frumoasă, spirituală, de o mărinimoasă inteligenţă de artist şi naturală în toate, cum sunteţi toate când vă aflaţi în lumea voastră... De altfel, nu avea, în lumea ei, nicio altă pretenţie decât aceea de a-mi fi pe plac şi de a mi se devota, încât mi se părea cea mai tandră dintre amante şi cea mai bună dintre prietene.

Nu eram, cred, primul bărbat pe care-l iubise... Iubise deja o dată, şi nu pe soţul ei; dar fusese o iubire virtuoasă, platonică, utopică, iubirea cu care inima mai degrabă se antrenează, fără a se împlini prin ea, care ne pregăteşte pentru o altă iubire ce trebuie numaidecât

să-i urmeze. Fusese o iubire de probă, în fine, una care seamănă cu liturghia albă pe care o rostesc preoţii tineri, pregătindu-se să o rostească, fără să dea greş, pe cea adevărată, sfânta liturghie... Când am intrat în viaţa ei, se afla încă la momentul liturghiei albe. Eu am fost pentru ea adevărata liturghie, pe care ea a împlinit-o cu întregul ceremonial cu venit şi cu somptuozitate, ca un cardinal.

La auzul acestor vorbe, cel mai drăguţ inel de zâmbete înflori pe cele douăsprezece guri savuroase şi atente, ca o undă circulară pe suprafaţa limpede a unui lac... N-a durat decât o clipă, dar a fost încântător!

Era într-adevăr o făptură deosebită! reluă contele. Rareori am văzut mai multă bunătate curată, mai multă milă, mai multe sentimente alese, chiar şi în pasiune, care, după cum ştiţi, nu este întotdeauna folositoare. N-am văzut niciodată mai puţină viclenie, mai puţină făţărnicie şi cochetărie, două lucruri adesea atât de intim legate în făpturile feminine, ca un ghem în care pisica şi-a înfipt gheruţa... Nu ascundea nimic de felină în ea... Era ceea ce blestemaţii ăştia de ticluitori de cărţi, care ne otrăvesc cu modul lor de a vorbi, ar numi o natură primitivă, împodobită de civilizaţie, dar nu luase din aceasta decât fermecătoare străluciri, şi nici măcar una dintre pervertirile care nouă ni se par şi mai şarmante decât aceste străluciri...

– Era brunetă? îl întrerupse dintr-odată, luându-l prin surprindere, ducesa, care nu mai avea răbdare să-i asculte toată metafizica.

– Ah! nu înţelegeţi lucrurile îndeajuns de limpede! zise Ravila cu subînţeles. Da, era brunetă, cu pletele de cel mai întunecat negru, cea mai frumoasă oglindă de abanos pe care am văzut-o strălucind peste voluptoasa rotunjire a unui cap de femeie, dar cu tenul alb, şi se cuvine să judecăm dacă o femeie e blondă sau brunetă după ten, nu

după plete, adăugă marele observator, care nu studiase femeile numai ca să le facă portrete.

– Era o blondă cu plete negre... Toate căpşoarele blonde de la masă, care erau astfel numai prin culoarea părului, schiţară o mişcare imperceptibilă.

Era evident că începeau deja să-şi piardă interesul pentru povestire.

– Avea pletele Nopţii, continuă Ravila, dar cădeau peste chipul Aurorei, căci pe-al ei chip strălucea prospeţimea trandafirie, minunată şi-atât de rară, care supravieţuise vieţii pariziene nocturne cu care se hrănea de ani întregi şi care-a pârjolit atâţia boboci la flacăra candelabrelor sale. Se părea că florile obrajilor şi ale buzelor ei fuseseră de-abia sărutate, căci pe ele rumeneala rămăsese încă luminoasă! Sclipirile lor mergeau, de altfel, mână în mână cu rubinul pe care-l purta de obicei pe frunte, căci, pe vremea aceea, pieptănătura femeilor avea o feronieră, care-i alcătuia pe chipul cu ochi incendiari, a căror flacără te-mpiedica să le sesizezi culoarea, un fel de triunghi din trei rubine! Zveltă, dar robustă, chiar maiestuoasă, croită pe măsura unei soţii de colonel de cuirasieri – soţul ei nu era pe-atunci decât un simplu căpitan de escadron din cavaleria uşoară –, ea avea, oricât de doamnă ar fi fost, sănătatea unei ţărănci care-absoarbe soarele prin piele, dar şi ardoarea soarelui atât în suflet, cât şi în vene – da, prezentă şi întotdeauna pregătită... Iată însă unde începea şi bizareria! Această făptură puternică şi ingenuă, fire purpurie şi pură ca sângele care-i îmbujora obrajii şi-i făcea braţele trandafirii, era..., vă vine să credeţi, nepriceputǎ la-mbrăţişări...

Atunci câteva priviri se coborâră, dar, răutăcioase, din nou se înălţară...

–Pe cât de nepricepută la mângâieri, pe atât de imprudentă în viaţă, continuă Ravila, fără a mai insista cu vreo lămurire. Trebuia ca bărbatul pe care-l iubea s-o înveţe neapărat două lucruri pe care niciodată nu le învăţase, de altfel... să nu se compromită în faţa unei lumi mereu gata de atac şi întotdeauna implacabilă şi să practice, în intimitate, măreaţa artă a amorului, care împiedică iubirea să se stingă... Totuşi, iubirea o avea, dar arta iubirii îi era străină... Era opusul atâtor femei care nu posedă decât arta! Or, pentru a înţelege şi pentru a aplica politica Principelui, trebuie să te naşti deja Borgia, iar Borgia îl precede pe Machiavelli. Unul este poet, celălalt, critic. Hotărât lucru, ea nu era o Borgia. Era o preacinstită femeie îndrăgostită, naivă, în ciuda uriaşei sale frumuseţi, asemenea fetiţei din ilustrate care, făcându-i-se sete, vrea să ia în căuşul palmelor apă din fântână şi care, de emoţie, scapă apa printre degete şi rămâne bosumflată...

De altfel, era chiar dulce contrastul dintre confuzia şi stângăcia ei şi înfăţişarea de femeie robustă şi pasională care, arătându-se în lume, pe mulţi i-ar fi înşelat – care avea atâta dragoste, chiar fericirea, dar care nu avea puterea de a le dărui după cum ei îi erau dăruite. Numai că pe-atunci nu eram suficient de contemplativ pentru a mă mulţumi cu frumuseţea artistică, de aceea în unele zile o făcea neliniştită, geloasă şi violentă – cum suntem toţi când iubim, iar ea iubea! Dar gelozia, neliniştea, violenţa, toate se risipeau în inepuizabila bunătate a inimii ei, la cel dintâi rău pe care voia sau credea că-l face, la fel de stângace când rănea ca atunci când mângâia! Leoaică dintr-o neştiută spiţă, care-şi închipuia că-şi scoate ghearele şi care, când voia să şi le-ascută, nu le găsea niciodată în magnificele-i lăbuţe de catifea. Cu aceste lăbuţe de catifea zgâria!

–Dar unde vrea s-ajungă? zise contesa de Chiffrevas către vecina ei, căci, într-adevăr, nu poate fi aceasta cea mai frumoasă dragoste a lui Don Juan! Nu puteau oare toate făpturile-acestea complicate să creadă în simplitate?

–Trăiam, deci, spuse Ravila, într-o intimitate care cunoştea uneori şi furtuni, dar niciodată rupturi, iar această intimitate nu era, în oraşul ăsta de provincie numit Paris, un mister pentru nimeni... Marchiza... era marchiză...

La masă cu el erau aşezate trei brunete. Dar nu clipiră. Ştiau prea bine că nu despre ele vorbea... Dintre toate trei, doar la una se putea vedea puţină catifea, pe buza de sus – o buză voluptuos estompată care, pentru moment, v-o jur, sugera suficient de mult dispreţ.

–... Ba chiar de trei ori marchiză, cum paşa poate fi paşă cu trei tuiuri! continuă Ravila, din ce în ce mai plin de vervă. Marchiza se număra printre acele femei care nu ştiu să ascundă nimic şi care, şi de-ar vrea s-o facă, nu-s în stare. Chiar şi fiica ei, un copil de treisprezece ani, oricât de inocentă ar fi fost, pricepuse prea bine ce fel de sentimente nutrea mama sa pentru mine. Nu ştiu care poet s-a întrebat ce gândesc despre noi fetele pe ale căror mame le-am iubit. Adâncă întrebare! pe care adesea mi-am pus-o când surprindeam privirea de spion, întunecată şi ameninţătoare, pândindu-mă din abisul ochilor mari şi întunecaţi ai fetiţei. Copila aceasta, neîncrezătoare şi sperioasă, care, cel mai adesea, părăsea salonul când veneam eu şi se aşeza cât mai departe cu putinţă de mine când era obligată să rămână, nutrea o repulsie aproape convulsivă pentru mine... pe care încerca să o ascundă, dar care, mai puternică fiind, o dădea de gol...

Ieşea la suprafaţă în amănunte imperceptibile, dar din ele unul nu-mi scăpa. Marchiza, care nu era, totuşi, o pricepută observatoare, îmi spunea neîncetat: „Trebuie să fii atent, prietene. Cred că fiică-mea e geloasă pe dumneata...“

Eram însă atent mai mult decât o făcea ea.

De-ar fi fost această micuţă diavolul în carne şi oase, şi tot aş fi provocat-o să-mi intre-n joc... Doar jocul maică-sii era prea uşor de ghicit. Totul se citea în oglinda purpurie a acestui chip atât de des încercat! După ura pe care mi-o purta fata, nu mă puteam împiedica să cred că pătrunsese secretul mamei după vreo emoţie vădită de-aceasta, în vreo privire înecată, involuntar, în tandreţe. Era, de vreţi să ştiţi, o copilă firavă, cu totul nedemnă de splendidul model care-i dăduse naştere, urâţică, după cum mărturisea chiar maică-sa, care o iubea cu-atât mai mult. Un micuţ topaz şters... Dar ce zic eu? O ciudată statuie din bronz, dar cu ochii negri... Curată vrajă! Şi care, de atunci...

Contele se opri ca după o revelaţie... ca şi cum ar fi vrut s-o stingă şi-ar fi dezvăluit prea mult... Interesul general se redeşteptase, vizibil, tensionat, pe toate fizionomiile, iar contesa, în nerăbdarea-i ştiută, rostise chiar, printre dinţii superbi, cuvintele lămuritoare:

– În sfârşit!

V

–La începuturile legăturii mele cu mama ei, reluă contele de Ravila, mă purtasem familiar cu fetiţa şi o alintasem cum faci cu orice copil... îi aduceam pungi cu bomboane. Îi spuneam „măscuţă“ şi, adesea, sporovăind cu maică-sa, mă distram netezindu-i pieptănătura pe tâmple – avea un păr bolnăvicios, negru, cu reflexe de iască, însă „măscuţa“, a cărei gură mărişoară schiţa câte un surâs şăgalnic pentru toată lumea, se ferea, îşi ascundea de mine zâmbetul, îşi încrunta aprig sprâncenele şi, ca să se încrunte, se transforma dintr-o „măscuţă“ într-o adevărată mască zbârcită, de cariatidă umilită, care părea, când îi puneam mâna pe frunte, să se prăbuşească sub greutatea unei cupole.

Aşa că, regăsind mereu aceeaşi încruntare care aducea a ostilitate, sfârşisem prin a-i da pace bietei făpturi simţitoare, care se retrăgea atât de violent la cea mai mică mângâiere de-a mea... şi nu-i mai adresam niciun cuvânt! „Sigur simte că o păcăleşti, îmi spunea marchiza. Instinctul îi şopteşte că-i furi o parte din dragostea mamei.“ Iar alteori, întru totul devotată, adăuga: „Copiliţa asta e conştiinţa mea, iar gelozia ei îmi ţine loc de remuşcare.“

Într-o bună zi, voind să afle de la ea de ce se ferea atât de tare de mine, marchiza nu obţinuse decât frânturi de răspunsuri, încăpăţânate, prosteşti, pe care trebuie să le scoţi cu cleştele întrebărilor puse iar şi iar de la toţi copiii care nu vor să spună niciun cuvânt... „N-am nimic... habar n-am“ şi, văzând câtă încăpăţânare avea micuţa statuetă din bronz, încetase s-o mai descoasă şi, din plictiseală, se lăsase păgubaşă...

Uitasem să vă spun că strania copiliţă era şi foarte pioasă, dovedind o pioşenie misterioasă, de felul celei spaniole medievale, superstiţioasă. Îşi încolăcise pe trupuşorul slăbănog tot felul de scapulare şi-şi atârnase pe pieptul neted ca dosul palmei şi la gâtul ei subţire o sumedenie de cruci şi iconiţe cu Maica Precistă şi Sfântul Duh!

„Eşti, din păcate, un necredincios“, îmi spunea marchiza. „Poate că în vreo zi, pălăvrăgind, ai indignat-o. Te implor, fii mai atent la orice vorbă pe care-o rosteşti în faţa ei. Nu-mi spori păcatele în ochii acestei copile faţă de care mă simt deja atât de vinovată!“ Apoi, cum purtarea micuţei nu se schimba câtuşi de puţin: „O să sfârşiţi prin a vă urî“, adăuga marchiza neliniştită, „şi eu pe dumneata n-aş putea să mă supăr“. Se înşela amarnic însă: faţă de fetiţa asta posacă eram total indiferent, în clipele când nu mă enerva.

Aşternusem între noi politeţea care există între oamenii mari, între adulţii care nu se suportă deloc. O tratam ceremonios, numind-o pe-o voce groasă „domnişoară“, iar ea îmi răspundea printr-un „domnule“ de gheaţă. Nu voia nici măcar să schiţeze ceva care ar fi putut s-o pună, în ochii mei, n-aş zice că în valoare, ci doar s-o scoată din carapace. Maică-sa n-a putut niciodată s-o convingă să-mi arate măcar unul dintre desenele ei ori să interpreteze, alături de mine, o arie la pian. Când o surprindeam făcând aşa ceva, studiind cu multă înflăcărare şi foarte atentă, se oprea brusc, se ridica de pe scăunel şi nu mai cânta...

O singură dată, fiindcă-i ceruse maică-sa (era multă lume la dânsa), s-a așezat în faţa pianului ridicat cu un aer de victimă, care, vă asigur, n-avea nimic dulce, şi a atacat nu ştiu ce partitură cu degetele îngrozitor de împiedicate. Stăteam în picioare, sprijinindu-mă de

şemineu şi o priveam pieziş. Ea era cu spatele la mine şi nu avea nicio oglindă în faţă în care să mă poată vedea cum priveam... Dintr-odată spatele ei (de obicei, stătea strâmb, iar maică-sa îi spunea adesea: „Dacă-ai să stai mereu aşa, ai să sfârşeşti bolnavă de piept“) s-a răsucit, ca şi cum i-aş fi străpuns şira spinării cu privirea mea ca un glonţ. Și, trântind furioasă capacul pianului, care a făcut un zgomot înspăimântător, a fugit din salon... Am mers s-o căutăm, dar în seara aceea n-am mai putut-o face să se-ntoarcă.

Ei bine, s-ar zice că un bărbat nu poate fi nicicând destul de arogant, căci purtarea acestei copile sumbre, care prea puţin mă interesa, nu mi-a dat câtuşi de puţin de gândit despre sentimentul ce mi-l purta. Iar maică-sii, nici atât. Aceasta, geloasă pe toate femeile care-i frecventau salonul, n-a fost deloc geloasă pe micuţă, cum nici eu n-o prea băgam în seamă, dar ea s-a dat singură de gol într-o împrejurare pe care marchiza, care în intimitate era efuziunea întruchipată, încă palidă din pricina spaimei ce-o cuprinsese, dar totodată râzând în hohote de propria-i simţire, a făcut imprudenţa să mi-o povestească.

El subliniase, printr-o inflexiune, cuvântul imprudenţă, ca actorul cel mai înzestrat şi ca un om care ştia că interesul povestirii sale atârnă numai de acel cuvânt, ca de un fir!

Părea însă de ajuns, căci toate cele douăsprezece frumoase chipuri feminine se îmbujoraseră din nou de un simţământ la fel de intens ca acela ce cuprinde chipurile heruvimilor în faţa tronului dumnezeiesc. Oare sentimentul de curiozitate al femeilor nu e la fel de intens ca sentimentul de adoraţie al îngerilor?... El privi chipurile acestor heruvimi ce i se arătau şi mai jos de umeri şi, găsind că erau, fără îndoială, pregătite pentru ce avea a le spune, reluă repede şi nu se mai opri:

–Da, marchiza râdea în hohote numai gândindu-se la ce se întâmplase! Aşa-mi spunea ceva mai târziu, povestindu-mi, dar la-nceput nu-i ardea de râs!

„Închipuieşte-ţi, îmi povesti ea (voi încerca să-mi amintesc întocmai cuvintele ei) că stăteam aşezată chiar aici unde stăm acum noi doi. (Era o canapea dintr-acelea zise spate-în-spate, mobilă numai bună ca să te ciondăneşti cu cineva şi apoi să te-mpaci fără măcar să-ţi schimbi locul.)

Numai că dumneata, din fericire, nu şedeai aici ca acuma! Când mi-a fost anunţat... ghici cine?... nici prin gând n-o să-ţi dea... domnul preot de la Saint-Germain-des-Pres. Îl cunoşti?... Nu! Dumneata nu mergi niciodată la slujbă şi foarte rău faci... Cum ai putea, aşadar, să-l cunoşti pe acest sărman preot bătrân, care-i un sfânt şi care nu calcă pragul niciunei femei din parohie decât dacă face vreo colectă pentru săraci sau pentru biserica lui? De altfel, întâi am crezut că de asta venise.

El îi dăduse fiicei mele prima împărtăşanie şi, cum ea se împărtăşea des, îi rămăsese duhovnic. De aceea, de atunci, l-am invitat de multe ori la masă, zadarnic însă. Când a intrat, era cât se poate de tulburat şi i-am citit pe faţă, atât de blândă de obicei, o stinghereală atât de prost ascunsă şi atât de mare, încât nu puteam s-o pun numai pe seama timidităţii şi nu m-am putut împiedica să-i spun, încă de la primele cuvinte:

–Doamne! Ce s-a întâmplat, părinte?

–S-a-ntâmplat, doamnă, că aveţi în faţă un om pus în cea mai mare încurcătură din lume. Iată, de mai bine de cincizeci de ani slujesc în

sfânta preoţie şi nicicând n-am avut de împlinit o sarcină mai anevoioasă şi din care să înţeleg atât de puţin ca aceasta...

Se aşează, cerându-mi să ţin uşa închisă cât timp avea să dureze convorbirea. Îţi închipui că toate aceste solemnităţi îmi cam dădeau fiori... Şi el şi-a dat seama de asta:

–Nu fiţi atât de speriată, doamnă – îmi spuse –, aveţi nevoie de tot sângele rece ca să mă ascultaţi şi să mă ajutaţi şi pe mine să pricep lucrul nemaiauzit despre care este vorba şi care scapă cu totul puterii mele de înţelegere... Domnişoara, fiica dumneavoastră, din partea căreia vin, este, o ştiţi la fel de bine ca mine, un înger de puritate şi pioşenie. Îi cunosc sufletul. Şi l-a deschis în faţa mea încă de la vârsta de şapte ani şi sunt convins că se înşală... poate tocmai pentru că-i atât de inocentă... Dar, în dimineaţa asta, a venit la spovedanie ca să-mi spună că este, n-o să vă vină să credeţi, doamnă, nici mie nu mi-a venit, dar trebuie să rostesc cuvântul... însărcinată!

Am scos un ţipăt...

–Şi eu, ca şi dumneavoastră, am scăpat un ţipăt în confesional, azi-dimineaţă, continuă preotul, ascultând această mărturisire pe care mi-o făcea cu toate semnele deznădejdii celei mai sincere şi mai înfricoşătoare! Ea nu ştie nimic despre viaţă şi despre păcat... Ea este singura, dintre toate fetele pe care le spovedesc, pentru care m-aş pune chezaş în faţa Domnului. Iată tot ce pot să vă spun! Suntem, noi, preoţii, chirurgi ai sufletelor şi trebuie să curăţăm ruşinile ce se ascund într-însele, însă cu mâini care să nu rănească, nici să păteze. Aşadar, cu toate precauţiile, am interogat-o, am chestionat-o, am copleşit-o cu întrebări pe copila căzută în disperare, dar ea, după ce a mărturisit lucrul şi şi-a recunoscut greşeala, pe care o numeşte crimă şi osândă veşnică, fiindcă se crede osândită, biata de ea! nu mi-a mai

răspuns şi s-a ferecat cu încăpăţânare într-o tăcere pe care n-a rupt-o decât spre a mă implora să vin la dumneavoastră, doamnă, şi să vă dezvălui crima ei, căci, spunea ea, mama trebuie să ştie, iar eu n-aş avea puterea să i-o mărturisesc!

Îl ascultam pe preotul de la Saint-Germain-des-Pres. Cred că-ţi închipui cu ce amestec de stupoare şi spaimă! Ca şi el, ba chiar mai mult, credeam că pot fi sigură de nevinovăţia fiicei mele. Cei nevinovaţi sunt însă adesea duşi în păcat de chiar nevinovăţia lor... Iar ce-i spusese confesorului nu era imposibil... Dar eu nu credeam... Nu voiam să cred şi, totuşi, nu era imposibil!... Are abia treisprezece ani, dar e deja femeie, şi tocmai precocitatea aceasta m-a speriat... Am fost cuprinsă de o febră, de un acces de curiozitate.

– Vreau să aflu totul şi voi afla! i-am spus bunului preot, care stătea năucit în faţa mea şi, ascultându-mă, îşi răsucea stingherit borurile pălăriei. Lăsaţi-mă acum, părinte. Dumneavoastră nu v-ar spune mai multe. Dar sunt sigură că mie-mi va povesti totul... că-i voi smulge întregul secret şi atunci vom înţelege ceea ce acum e de neînţeles!

Preotul s-a ridicat şi, imediat ce a ieşit, am urcat la fiică-mea, căci nu mai aveam răbdare să trimit după ea şi s-o aştept să vină.

Am găsit-o în faţa crucifixului de deasupra patului, nu îngenuncheată, ci prosternată de-a binelea, palidă ca o moartă, cu ochii secaţi de lacrimi, dar foarte roşii, încât se vedea că plânsese mult.

Am luat-o în braţe, am aşezat-o lângă mine, apoi pe genunchii mei şi i-am zis că nu puteam să cred ceea ce tocmai îmi spusese duhovnicul ei.

Ea însă m-a întrerupt pentru a mă asigura, cu o cumplită mâhnire în glas şi pe chip, că el spusese adevărul, iar atunci, tot mai îngrijorată şi mai uluită, am întrebat-o de numele celui care...

N-am apucat să-mi duc vorba la capăt... Ah! cumplită clipă a fost aceasta! Ea şi-a ascuns căpşorul şi chipul pe umărul meu... dar vedeam roşeaţa ca focul pe gâtul ei, la spate, şi o simţeam cum tremură. A ridicat în faţa mea tăcerea pe care o ridicase şi-n faţa duhovnicului. Un adevărat zid.

–Este, pesemne, cineva inferior ţie, devreme ce ţi-e atât de ruşine?... i-am spus, ca s-o fac să vorbească, revoltată, căci ştiam cât e de orgolioasă.

Dar a rămas mută, ţinându-şi în continuare căpşorul ascuns pe umărul meu. A trecut un timp ce mie îmi părea nesfârşit, până când ea mi-a spus deodată, fără să se clintească:

–Jură-mi c-ai să mă ierţi, mamă.

I-am jurat tot ce-a vrut, cu riscul de-a fi de o mie de ori sperjură. Puţin îmi păsa acum de asta! Nu mai aveam răbdare. Fierbeam... Mi se părea că fruntea avea să-mi plesnească, că o să mi se reverse creierul...

–Ei bine, e domnul de Ravila, şopti ea, fără să se mişte din braţele mele.

Ah! la auzul acestui nume, Amedée!... Primeam, dintr-o singură lovitură drept în inimă, pedeapsa pentru marea greşeală a vieţii mele! Dumneata eşti un bărbat atât de necruţător cu femeile, de-atâtea ori m-ai făcut să mă tem de rivale, încât teribila întrebare «de

ce nu?», pe care ţi-o pui despre bărbatul pe care-l iubeşti şi de care te îndoieşti mi-a venit deodată în minte... Am avut puterea să-mi ascund simţământul faţă de copila aceasta crudă, care ghicise, poate, iubirea mamei sale.

–Domnul de Ravila! am exclamat cu o voce care mi se părea că spune totul, dar tu nici nu stai de vorbă cu el! Te fereşti de el. Şi era cât pe ce să adaug, fiindcă simţeam cum izbucneşte furia, cum mă cuprinde: «Aşadar, amândoi sunteţi nişte prefăcuţi?». Dar m-am stăpânit... Nu trebuia oare să aflu, unul câte unul, toate amănuntele acestei groaznice seduceri?... Şi i le-am cerut cu o blândeţe care am crezut că mă va ucide, când ea singură m-a eliberat din această strânsoare, din acest chin, spunându-mi cu naivitate:

–Mamă, era seara. El stătea în fotoliul cel mare de lângă colţul şemineului, în faţa canapelei. A rămas mult timp aşa, apoi s-a ridicat, iar eu, nenorocita de mine, m-am aşezat pe fotoliul pe care tocmai îl părăsise. Oh! mamă!... parc-aş fi căzut în foc. Voiam să mă ridic şi nu puteam... puterile mă lăsaseră! Și am simţit... iată! aici, mamă... că aveam... un copil!...“

Marchiza râsese, spunea Ravila, când îi povestise întâmplarea, dar niciuneia dintre cele douăsprezece femei aşezate în jurul mesei nu i-a venit să râdă – şi nici lui Ravila.

–Şi iată, doamnele mele, dacă vreţi să mă credeţi, adăugă el în chip de încheiere, cea mai frumoasă dragoste pe care-am inspirat-o în viaţa mea!

Şi tăcu. Tăceau şi ele. Căzuseră pe gânduri? Oare îl înţeleseseră?

Pe când Iosif era sclavul soţiei lui Putifar, atât de frumos era, zice Coranul, că femeile pe care le servea la masă îşi tăiau degetele cu cuţitul, tot uitându-se la el. Dar nu mai suntem în vremea lui Iosif, iar preocupările, la momentul desertului, sunt mai puţin adânci.

–Ce prostie din partea marchizei, cu toată inteligenţa ei, să spună aşa ceva! zise ducesa, care-şi permitea să fie cinică, fără să-şi taie nimic însă cu cuţitul de aur pe care-l ţinea în continuare în mână.

Contesa de Chiffrevas privea atentă spre fundul unui pahar cu vin de Rin, un pahar de cristal în culoarea smaraldului, misterios ca gândul ei.

–Şi măscuţa? întrebă ea.

–Oh! murise, foarte tânără şi măritată în provincie, când mama ei îmi povestea această istorie, răspunse Ravila.

–Altfel..., spuse ducesa visătoare.

POVESTEA EMINEI ŞI A SURORII SALE, ZIBELDA [11]

Jan Potocki

Traducere din limba franceză şi note
Adriana şi Mihai Mitu

Traversând valea, am intrat într-o alta şi am zărit de îndată hanul în care urma să rămân peste noapte. Dar de departe aspectul lui nu-mi prevestea nimic bun. N-avea nici ferestre, nici obloane, pe coş nu ieşea fumul, nu se simţea nicio mişcare, niciun câine nu-mi vestea sosirea, cum era obiceiul. Nu-mi rămânea decât să cred că hanul era unul dintre acelea care, după spusele hangiului din Andujar, fuseseră părăsite pentru totdeauna.

Cu cât mă apropiam, însă, tăcerea mi se părea şi mai adâncă. Când am ajuns, primul lucru care mi-a atras atenţia a fost un trunchi ce servea de cutie a milelor, pe care am putut citi următoarea inscripţie: „Domnilor călători, milostiviţi-vă şi rugaţi-vă pentru sufletul lui Gonzáles din Murcia, fostul hangiu de la «Venta Quemada», înainte de orice, ocoliţi acest loc şi feriţi-vă cât puteţi să rămâneţi aici peste noapte.“

Mi-am propus în gând să aştept curajos primejdiile cu care mă ameninţa inscripţia, şi asta nu pentru că n-aş fi fost convins de existenţa fantomelor, ci pentru că, aşa cum se va vedea mai departe, de mic copil toţi învăţătorii mei mi-au insuflat, înainte de toate, simţământul onoarei.

Cum soarele încă nu apusese, am profitat de ultimele lui raze ca să cercetez mai îndeaproape clădirea, la drept vorbind nu atât ca să mă asigur împotriva caznelor iadului care-şi făcuseră cuib pe-aici, ci mai degrabă ca să caut câte ceva de-ale gurii, căci bruma ce găsisem la Los Alcornoques îmi potolise foamea numai pentru o clipă. Am trecut prin tot felul de încăperi şi săli mai spaţioase. Cele mai multe erau împodobite cu mozaic până la înălţimea unui stat de om, iar plafoanele erau acoperite de stucaturi superbe, aşa cum le plăceau cândva maurilor. Am cercetat bucătăriile, mansardele şi pivniţele – acestea din urmă tăiate în stâncă şi unele legate între ele prin culoare subterane, care păreau a se prelungi mult în străfundurile munţilor –, dar n-am găsit nicăieri fărâmă de mâncare. În sfârşit, când se întunecase de-a binelea, m-am dus să-mi iau calul, care până atunci stătuse legat în curte, l-am dus în grajd, unde zărisem o mână de fân, apoi m-am întors în odaia în care zăceau nişte amărâte de paie, singurul aşternut ce se putea găsi în tot hanul. Am încercat să adorm, dar degeaba şi, ca un făcut, n-am putut găsi nu numai nimic de îmbucat, dar nici măcar un muc de lumânare.

În vremea asta, cu cât se făcea mai întuneric, cu atât gândurile îmi erau mai sumbre. Mă gândeam ba la dispariţia subită a celor doi slujitori, ba la chipurile în care aş fi putut să-mi fac rost de mâncare. Îmi ziceam că, poate, tâlharii, ieşind pe neaşteptate din tufişuri sau din altă ascunzătoare, i-au prins pe Lopéz şi pe Mosquito, dar pe mine s-au temut să mă atingă, văzându-mi statura de oştean care nu le făgăduia nici pe departe o victorie prea uşoară.

Dar foamea îmi luase toate puterile. Ce-i drept, zărisem nişte capre pe coline, fără îndoială că pe lângă ele se învârteau şi nişte ciobani şi ar fost de mirare să nu fi avut lapte şi pâine. În afară de asta, mă bizuiam şi pe puşca mea. Dar pentru nimic în lume nu m-aş fi întors

la Andujar, până într-atât mă temeam să n-ajung ţinta întrebărilor batjocoritoare ale hangiului. Aşa că am hotărât să-mi continui drumul fără şovăială.

Frământările acestea îmi răscoliseră însă amintirea unor aventuri care mai de care mai faimoase, ca aceea a falsificatorilor de monede şi altele asemenea, care-mi legănaseră anii copilăriei. Şi iarăşi îmi veni în minte inscripţia de pe cutia milei. Nu mergeam până acolo, încât să cred că diavolul însuşi îi sucise gâtul hangiului, dar nu-mi puteam lămuri în ruptul capului tristu-i sfârşit.

Şi uite aşa, orele treceau una după alta într-o linişte profundă, când deodată m-a făcut să tresar o bătaie neaşteptată de clopot. Au urmat altele, până la a douăsprezecea şi, după cum se ştie, duhurile rele îşi pot face mendrele începând de la miezul nopţii până la cântători. De fapt, mirarea mea era justificată, căci ceasul nu bătuse orele de dinainte, iar sunetul lui avea rezonanţe lugubre. După o clipă uşa odăii s-a deschis şi am zărit o făptură neagră la faţă, dar nicidecum înfricoşătoare, ba dimpotrivă: era o frumoasă negresă, pe jumătate goală, cu două torţe în mâini.

Femeia s-a apropiat, mi-a făcut o plecăciune adâncă şi a rostit aceste cuvinte într-o curată limbă spaniolă:

– Seniore cavaler, două doamne străine de aceste locuri, care-şi petrec noaptea în han, ar dori să vă poftească la cină. Binevoiţi să mă urmaţi!

Am pornit de îndată în urma ei şi, trecând prin câteva coridoare, m-am pomenit într-o sală puternic luminată, în mijlocul căreia se afla o masă cu trei tacâmuri, abia rezistând sub greutatea porţelanului japonez şi a cupelor de cristal masiv. În fundul încăperii se afla un

pat splendid. Câteva arăpoaice se învârteau prin odaie, gata să servească la primul semn. Deodată s-au retras în două şiruri strânse şi în acelaşi timp şi-au făcut apariţia două femei, cu faţa alb-roz precum crinul şi trandafirul laolaltă, contrastând ciudat cu negrul de abanos al slujitoarelor. Femeile au intrat ţinându-se de mână. Erau îmbrăcate destul de ciudat, cel puţin aşa mi s-a părut atunci, căci mai târziu, în peregrinările mele prin lume, m-am convins că era veşmântul obişnuit, folosit pe ţărmurile berbere [12] . Se compunea, de fapt, numai dintr-o uşoară pânză pe deasupra şi un corset. Rochia sau, mai degrabă, tunica era în partea de sus din pânză, dar de la brâu în jos, dintr-un voal de Mequinez, ţesătură care ar fi fost cu totul transparentă, dacă fâşii late de mătase, alunecând unele lângă altele, n-ar fi ascuns nurii, mai atrăgători ca oricând atunci când sunt doar uşor învăluiţi. Corsetul, brodat din belşug cu perle şi împodobit cu încheietori de diamante, le încingea pe de-a-ntregul pieptul alb ca zăpada, iar mânecile cămăşii, din aceeaşi uşoară ţesătură, erau legate pe umeri. Brăţări scumpe le împodobeau braţele. Picioruşele acestor necunoscute, picioruşele – repet – care ar fi trebuit să fie strâmbe şi terminate cu gheare, dacă ar fi aparţinut duhurilor rele, dimpotrivă, sfârşeau cu brăţări de briliante la glezne şi cu degeţele mărunte, abia ieşite din superbi conduri orientali.

Necunoscutele s-au apropiat de mine cu un zâmbet prevenitor. Amândouă erau de o rară frumuseţe, dar fiecare în felul ei: una înaltă şi zveltă, de o maiestate orbitoare, cealaltă blândă şi plină de sfială.

Trăsăturile celei puţin mai vârstnice te uimeau la prima vedere prin regularitatea lor. Cea tânără era mai plinuţă, cu o gură mică, încântătoare şi cu străluciri neobişnuite în ochii umbriţi de gene

lungi, mătăsoase. Cea dintâi mi se adresă în cel mai curat grai castilian:

– Senior cavaler, îţi mulţumim pentru bunăvoinţa de a împărţi cu noi această modestă cină. Îmi închipui că-i simţeai nevoia.

Rostise aceste cuvinte cu un zâmbet atât de răutăcios, că în clipa aceea am bănuit-o că ea e pricina dispariţiei catârului cu proviziile noastre. Dar, oricum, n-aveam cum să fiu mânios, căci pierderea îmi era recompensată cu vârf şi îndesat.

Ne-am aşezat la masă şi aceeaşi necunoscută mi-a pus dinainte o farfurie de porţelan japonez, zicându-mi:

– Seniore cavaler, ai aici olla podrida [13] din tot felul de cărnuri, afară de una, căci noi suntem credincioase, adică, mai bine zis, musulmane.

– Frumoasă necunoscută, i-am răspuns, ai rostit adevărul, fără îndoială, căci cine altul s-ar cuveni să vorbească mai bine de credinţă! Este religia inimilor ce iubesc cu adevărat. Aşa că, înainte de a-mi potoli foamea, fiţi bune şi potoliţi-mi mai întâi curiozitatea. Spuneţi-mi cine sunteţi?

– Bine, seniore cavaler, dar mănâncă în vremea asta, a continuat frumoasa maură, n-avem nicio taină faţă de tine. Numele meu este Emina, iar pe sora mea o cheamă Zibelda. Locuim la Tunis, dar familia noastră e din Granada, iar unele dintre rudele noastre au rămas în Spania, păstrând pe ascuns credinţa strămoşilor [14] . Săptămâna trecută am părăsit Tunisul şi am debarcat pe un ţărm pustiu, lângă Malaga. Pe urmă am trecut munţii între Loja şi Antequera. Am ajuns aici ca să ne schimbăm veşmintele şi să găsim

un mijloc de a scăpa de cei care ne caută. Vezi bine, seniore, că toată această călătorie a noastră este o mare taină, pe care ţi-o încredinţăm, ca unui om de încredere.

Le-am asigurat pe frumoasele mele că n-au a se teme de nimic din parte-mi şi am început să mănânc, nu fără lăcomie. Totuşi, ce-i drept, cu oarecare reţinere politicoasă, de care nu trebuie să uite niciodată un tânăr când se află singur în compania femeilor.

Când au văzut că mi-am cam potolit foamea şi că am trecut la ceea ce în Spania poartă numele de las dolces [15] , frumoasa Emina le-a poruncit arăpoaicelor să-mi arate cum se dansează în ţara lor. Se părea că nicio poruncă nu putea să fie mai plăcută pentru ele. Vioiciunea cu care au îndeplinit-o aducea mai degrabă cu o necuviincioasă zburdălnicie. Cred că n-aş fi putut să pun capăt niciodată acestor zbenguieli, de nu le-aş fi întrebat pe cele două frumoase dacă nu obişnuiau şi ele să cultive uneori acest soi de distracţie. Drept răspuns, s-au ridicat şi au cerut castanietele. Dansul lor semăna cu un bolero de Murcia sau cu o foffa [16] din Algarve [17] . Cei care au trecut prin aceste ţinuturi şi le pot lesne imagina, dar niciodată nu vor înţelege îndoitul farmec pe care-l căpătau în interpretarea celor două africane, abia acoperite de văluri transparente, căzând în falduri pe superbele lor trupuri goale.

O vreme le-am admirat în linişte pe încântătoarele dansatoare, până când mişcările lor, tot mai iuţi, ameţitoarele melodii maure, simţurile încinse de bucatele îmbelşugate, toate acestea împreună m-au purtat fără voie parcă într-o lume până atunci neştiută. La drept vorbind, nu-mi dădeam seama dacă erau femei sau nişte fantome înşelătoare. Nu îndrăzneam să privesc, mi-am acoperit faţa cu mâinile şi în aceeaşi clipă am simţit că-mi pierd cunoştinţa.

Amândouă surorile s-au apropiat şi m-au luat de mâini. Emina, îngrijorată, m-a întrebat dacă mă simt bine, dar am liniştit-o. În vremea asta Zibelda a vrut să ştie ce e cu medalionul pe care-l purtam la piept, dacă nu cumva e portretul vreunei iubite?

– E un talisman, i-am răspuns, pe care-l am de la mama şi pe care am făgăduit să nu-l scot niciodată. Înăuntru e o bucăţică din crucea adevărată.

Auzind aceste cuvinte, Zibelda s-a dat un pas înapoi, pălind.

– Tremuri, după cum văd, i-am zis, dar numai duhurile rele se tem de sfânta cruce.

Emina a vorbit în locul surorii sale:

– Seniore cavaler, ştii că suntem musulmane şi nu trebuie să te miri de supărarea pe care ţi-a provocat-o fără voie sora mea. Recunosc că sunt de aceeaşi părere cu ea şi ne pare rău că dumneata, ruda noastră cea mai apropiată, eşti de credinţă creştină. Cuvintele mele pot să te mire, dar mama dumitale nu se trage oare din neamul Gomélez? Şi noi suntem din aceeaşi familie care aparţine vechiului neam al Abenceragilor [18] ... Dar ia loc aici, pe sofa, şi o să-ţi spun mai multe.

Dansatoarele s-au retras. Emina m-a instalat într-un colţ al sofalei şi s-a aşezat lângă mine cu picioarele sub ea. Zibelda s-a întins de partea cealaltă, rezemându-se de perniţa mea, şi aşa am ajuns atât de aproape că ni se amestecau răsuflările. Emina părea că-şi adună gândurile, apoi, aruncându-mi o privire plină de căldură, m-a luat de mână şi mi-a spus:

– N-am să-ţi ascund deloc, iubite Alfons, că nu suntem aici din simplă întâmplare. Te aşteptam amândouă, iar dacă, de teamă, ai fi ales alt drum, ai fi pierdut pentru totdeauna stima noastră.

– Mă măguleşti, frumoasă Emina, i-am răspuns, dar nu înţeleg de ce te impresionează atât curajul meu.

– Tu însuţi ne interesezi foarte mult, a continuat frumoasa maură, dar poate vei fi mai puţin măgulit când vei afla că eşti primul bărbat pe care-l întâlnim în viaţa noastră. Te miră cuvintele mele şi te îndoieşti, se pare, de adevărul lor. Ţi-am făgăduit să-ţi povestesc istoria strămoşilor noştri, dar ar fi, desigur, mai bine dacă vom începe cu povestea noastră.

Povestea Eminei şi a surorii sale, Zibelda

– Noi suntem fiicele lui Gasir Gomélez, unchiul dinspre mamă al beiului care stăpâneşte astăzi în Tunis. Frate n-am avut, pe tata nu l-am cunoscut niciodată şi, pentru că din fragedă vârstă am stat închise între zidurile seraiului, n-am putut avea nici cea mai mică idee despre voi, bărbaţii. Dar natura ne-a înzestrat cu o nespusă înclinaţie spre dragoste şi, neavând pe nimeni alături, ne-am iubit reciproc. Legătura aceasta a început din primii ani ai copilăriei. Plângeam amândouă dacă cineva ar fi vrut să ne despartă, fie chiar şi pentru o clipă. Ziua ne jucam la aceeaşi măsuţă, iar noaptea împărţeam acelaşi aşternut. Acest simţământ atât de viu părea să crească o dată cu noi şi să capete noi dimensiuni datorită unor împrejurări despre care va fi vorba îndată. Aveam pe atunci şaisprezece ani, iar sora mea paisprezece. De multă vreme observaserăm că mama ascundea de noi anumite cărţi. La început n-am luat în seamă acest fapt, căci eram destul de plictisite de cărţile pe care învăţaserăm să citim, dar cu vârsta a crescut în noi

curiozitatea. Am pândit clipa când sertarul interzis rămăsese deschis şi am pus repede mâna pe un volumaş cu *Dragostea lui Medjinun şi Laili*, tălmăcit din persană de Ben Omar [19] . Cartea aceasta încântătoare, care zugrăvea în culori atât de vii deliciile dragostei, ne-a aprins imaginaţia. Nu puteam să le înţelegem cum se cuvine, căci nu văzuserăm niciodată persoane aparţinând sexului vostru, dar ne repetam una alteia noile impresii. Ne vorbeam cu vorbele îndrăgostiţilor şi la urmă încercam să ne iubim în felul lor. Eu mi-am luat rolul lui Medjinun, iar sora mea pe-al lui Laili. La început îi mărturiseam pasiunea mea, aranjând florile în buchet (acesta e un fel de înţelegere reciprocă, folosit în întreaga Asie), apoi îi aruncam priviri pline de înflăcărare, îi cădeam în genunchi, îi sărutam urmele paşilor, imploram zefirul să ia cu sine jalea ce mă cuprindea, căutând să-l înduplec prin suspine fierbinţi.

Zibelda, credincioasă învăţămintelor maestrului, îmi arăta calea. Îi cădeam la picioare, îi strângeam mâinile, îi spălam picioarele cu lacrimile mele. La început iubita mea se împotrivea uşor, dar după o clipă îmi îngăduia, totuşi, să-i fur câteva sărutări şi până la urmă îmi împărtăşea pe deplin simţămintele. Sufletele păreau a se contopi cu totul şi nu ne închipuiam o mai mare fericire.

Nu-mi amintesc cât timp ne-au luat aceste jocuri copilăreşti, dar cu timpul avântul pornirilor noastre s-a potolit simţitor. Ne cuprinsese pofta de a înţelege ştiinţele, cu deosebire de a cunoaşte plantele, ale căror proprietăţi le ştiam din operele vestitului Averroes [20] . Convinsă că o femeie nu se poate apăra niciodată de plictisul seraiului, mama privea cu plăcere la preocupările noastre şi, vrând să ne uşureze învăţătura, a poruncit să se aducă de la Mecca o femeie evlavioasă, numită Hazéréta [21] , adică sfânta sfintelor. Hazéréta ne-a învăţat legile Proroculuı şi ne-a transmis cunoştinţe în acea limbă

curată şi melodioasă, pe care o folosesc azi numai cei din tribul Qurays [22] . Nu ne puteam sătura ascultând-o şi peste puţină vreme ştiam pe dinafară aproape întregul Coran. Apoi mama ne-a înfăţişat povestea familiei noastre şi ne-a pus la îndemână o mulţime de memorii, unele scrise în arabă, altele în spaniolă.

N-ai să crezi, dragă Alfons, cât de nesuferită ni se părea religia voastră, cât de mult îi uram pe preoţii ei. Pe de altă parte, compătimeam din adâncul sufletului soarta nefericită a familiei al cărei sânge curgea în venele noastre. Ne aprindeam ba gândindu-ne la Said Gomélez, care suferise amarnic în temniţele Inchiziţiei, ba la nepotul lui, Leiss, care atât amar de vreme dusese în creierul munţilor o viaţă de sălbatic, aproape asemenea fiarelor. Figurile acestora ne aţâţau curiozitatea de a cunoaşte cu adevărat bărbaţii, doream din tot sufletul să-i vedem şi adesea ieşeam pe terasa grădinii să-i zărim măcar de departe pe mateloţii de pe lacul Goletta sau pe credincioşii care se grăbeau spre băile de la Hamâm-Nef [23] . Deşi nu uitasem învăţăturile îndrăgostitului Medjinun, totuşi nu le-am mai repetat împreună. Credeam chiar că pasiunea pentru sora mea se stinsese de-a binelea, când o nouă întâmplare m-a convins că mă înşelasem.

Într-o zi, mama a invitat la noi o prinţesă din Tafillet [24] , femeie între două vârste. Am primit-o cât se poate de bine. După ce a plecat, mama mi-a spus că prinţesa mă ceruse de soţie pentru fiul ei, iar sora mea e dată unuia din neamul Gomélez. Vestea asta ne-a lovit ca un trăsnet. La început n-am putut scoate niciun cuvânt, iar mai târziu nenorocirea de a fi despărţite ne-a apărut atât de clar înaintea ochilor, încât ne-a apucat cea mai crâncenă disperare. Ne smulgeam părul din cap, umplând întregul serai de ţipete. Până la urmă, când semnele suferinţei noastre au început să semene a nebunie, mama,

speriată, a făgăduit să nu ne mai stea împotrivă şi s-a arătat dispusă să rămânem fete sau să ne măritǎm cu acelaşi bărbat. Aşa ne-a mai liniştit oarecum.

La câtăva vreme după asta mama a venit să ne spună că vorbise cu căpetenia neamului nostru şi acesta îngăduise să ne mărite cu acelaşi soţ, dar cu condiţia ca el să fie din neamul Gomélezilor.

N-am scos un cuvânt, dar gândul de a avea acelaşi soţ ne surâdea cu fiecare zi mai mult. Până atunci nu văzuserăm vreun bărbat, nici bătrân, nici tânăr, numai de foarte departe. Dar, cum femeile tinere ni se păreau mai plăcute decât cele bătrâne, ţineam ca şi soţul să fie tânăr. Ne aşteptam să ne lămurească unele pasaje din cartea lui Ben Omar, pe care singure nu reuşiserăm să le înţelegem.

Aici Zibelda şi-a întrerupt sora şi, aruncându-se în braţele mele, a zis:

– Iubite Alfons, de ce oare nu eşti şi tu musulman! Cât aş fi de fericită să te văd la sânul Eminei şi în acelaşi timp să mă socotesc soţia ta! În casa noastră, ca şi în neamul Profetului, urmaşii pe linie femeiască au aceleaşi drepturi ca și cei din ramura bărbătească, aşa că de tine ar depinde să ajungi capul familiei noastre, care e pe cale să se stingă. Nu ţi-ar rămâne decât să-ţi deschizi inima razelor sfinte ale credinţei noastre.

Cuvintele acestea mi se păreau a semăna într-atât unor ispite diavoleşti, încât parcă şi zăream urmele de coarne pe frumoasa frunte a Zibeldei. Am încercat să bolborosesc câteva vorbe despre legea mea sfântă. La auzul lor, surorile s-au depărtat de mine. Pe chipul Eminei se citea o adâncă seriozitate, când a continuat:

– Seniore cavaler, ţi-am spus destul de multe despre mine şi Zibelda. Nu asta am vrut la început. Începusem să-ţi pomenesc de istoria neamului Gomélez, căruia îi aparţii pe linie femeiască. Iată, dar, ce doream să afli:

Povestea cetăţii Kasr-Gomélez

Primul întemeietor al neamului nostru a fost Mas'ûd Ben-Tâher, fratele lui Yusuf Ben-Tâher [25] , care a intrat în Spania în fruntea arabilor şi a dat numele său muntelui Gebal-Tâher sau, cum îi ziceţi voi, Gibraltar. Mas'ûd, care a avut mari merite faţă de armata arabă, a primit de la califul Bagdadului funcţia de guvernator al Granadei, pe care a îndeplinit-o până la moartea fratelui său. Ar fi rămas mai mult în această funcţie, căci era foarte respectat atât de musulmani, cât şi de mossarabi, adică de creştinii rămaşi sub stăpânirea maurilor, dar avea duşmani puternici la Bagdad, care l-au vorbit de rău în faţa califului. Aflând că soarta lui era pecetluită, a hotărât să se retragă singur. A adunat, deci, în juru-i o mână de credincioşi şi a pornit spre Alpujarra, care este, după cum ştii, un lanţ al Sierrei Morena, ce desparte regatul Granadei de cel al Valenciei.

Vizigoţii, de la care am cucerit Spania, n-au pătruns niciodată în Alpujarra; o mare parte a văilor era cu totul părăsită. Numai vreo trei dintre ele erau locuite de urmaşii vechiului neam spaniol al turdulilor [26] . Ei nu-l ştiu nici pe Mahomed, nici pe profetul vostru nazarinean, principiile religiei şi legilor lor au fost cuprinse în cântecele transmise din tată-n fiu. Au avut cândva şi cărţi, dar au dispărut cu totul în negura vremurilor.

Mas'ûd i-a supus pe turduli fără a folosi forţa, le-a învăţat limba şi le-a insuflat principiile islamismului. Amândouă triburile s-au

amestecat prin căsătorii mixte şi acestei uniri de neamuri, ca şi aerului de munte, le suntem datoare, eu şi sora mea, această vioiciune a firii ce caracterizează pe fiicele din familia Gomélezilor. Ce-i drept, şi la mauri poţi întâlni multe femei albe, dar acestea sunt de obicei palide.

Apoi, Mas'ûd a primit titlul de şeic şi a poruncit să se ridice un castel întărit, pe care l-a botezat Kasr-Gomélez [27] . Mai mult judecător decât căpetenie a neamului său, Mas'ûd putea fi găsit de oricine, casa lui era deschisă pentru toţi deopotrivă, numai în ultima vineri a fiecărei luni îşi lua rămas-bun de la ai săi, cobora în pivniţa castelului şi petrecea acolo închis o săptămână întreagă. Aceste dispariţii dădeau prilej la tot felul de presupuneri. Unii susţineau că şeicul stătea de vorbă cu Al Doisprezecelea Imam [28] , care urma să apară la sfârşitul lumii. Alţii, că antichristul stă închis în subterane [29] . Ultimii dovedeau că cei şapte fraţi adormiţi se odihneau acolo împreună cu credinciosul lor câine, Kaleb [30]. Şeicul n-a luat deloc în seamă aceste speculaţii şi şi-a condus norodul cât l-au ţinut puterile. La urmă l-a ales pe cel mai înţelept din neamul său, l-a numit urmaşul lui, i-a dat cheia spre subterane, iar el s-a închis într-o chilie singuratică, unde a mai trăit mulţi ani.

Noul şeic a stăpânit şi el asemenea înaintaşului său şi tot aşa dispărea în ultima vineri a fiecărei luni. Această stare de lucruri a durat până ce Cordoba şi-a căpătat califii săi, cu totul independenţi faţă de căpeteniile Bagdadului [31] . În vremea asta, muntenii din Alpujarra, care luaseră parte activă la aceste schimbări, au început să se aşeze pe câmpii întinse, unde în scurt timp s-au făcut vestiţi sub numele de abenceragi. Alţii însă, care au rămas credincioşi şeicului din Kasr-Gomélez, şi-au păstrat numele de Gomélez.

Între timp, abenceragii au cumpărat cele mai bogate pământuri din regatul Granadei şi cele mai arătoase palate din oraş. Bunăstarea lor atrăgea atenţia tuturor. Plutea chiar bănuiala că subteranele şeicilor ascundeau bogăţii nemăsurate, dar nimeni nu era în stare să verifice această presupunere, căci înşişi abenceragii nu cunoşteau izvorul bogăţiei lor. În sfârşit, când aceste frumoase regate au atras asupră-le mânia divină, Allah le-a lăsat pe seama păgânilor. Granada a fost luată cu asalt şi, câteva zile mai târziu, vestitul Gonzalo din Cordoba, în fruntea a trei mii de spanioli, a intrat în Alpujarra [32] . Hatem Gomélez era atunci şeic al neamului nostru. El a ieşit în întâmpinarea lui Gonzalo şi i-a înmânat cheile castelului. Spaniolul a cerut şi cheile subteranelor, iar şeicul i le-a dat îndată şi pe acestea. Gonzalo însuşi a coborât în subterană, dar în loc de comori a găsit un mormânt şi câteva cărţi vechi, a râs în gura mare de superstiţiile răsuflate ale compatrioţilor lui şi s-a grăbit să se întoarcă la Valladolid, unde-l chemau dragostea şi amorurile.

Până la urcarea pe tron a lui Carol [33] , în munţii noştri a fost o linişte desăvârşită. Pe atunci era şeic Sefî Gomélez. Din pricini necunoscute, omul acesta l-a informat pe rege că e gata să-i dezvăluie o mare taină, dacă binevoieşte să trimită în munţii Alpujarrei un spaniol de seamă, om de mare încredere.

N-au trecut nici cincisprezece zile, că don Rodrigo de Toledo s-a înfăţişat la Gomélez, ca trimis al regelui, dar nu l-a mai găsit pe şeic în viaţă. Fusese ucis în ajunul sosirii lui.

Don Rodrigo a început să urmărească unele persoane, dar pe neaşteptate, plictisit de zădărnicia strădaniilor sale, s-a întors la Madrid.

Astfel, taina şeicilor a rămas în seama ucigaşului lui Sefî. Omul acesta, pe nume Billâh Gomélez, i-a adunat pe bătrânii din neam şi le-a vorbit despre nevoia păstrării acestei importante taine. Au hotărât să iniţieze câţiva membri ai familiei Gomélezilor, dar în aşa fel încât fiecare din ei să afle numai o parte a secretului. Cei aleşi urmau să dea dovadă de înţelepciune, credinţă şi curaj.

În acest loc al povestirii, Zibelda a întrerupt-o din nou pe sora ei, zicând:

– Dragă Emina, nu crezi că Alfons ar fi trecut cu bine toate aceste încercări? Ah, cine s-ar putea îndoi de asta! Iubite Alfons, ce păcat că nu eşti musulman, desigur ai fi ajuns stăpânul a nenumărate comori.

Asta arăta „ca o nouă ispită“. Duhul întunericului, neputând să mă chinuie cu deliciile, se străduia să trezească în mine pofta de aur. Dar în vremea asta frumoasele maure s-au ghemuit la pieptul meu şi m-au făcut să simt atingerea unor corpuri vii, nu a unor umbre. După o clipă de tăcere, Emina şi-a reluat povestea:

– Iubite Alfons, ştii bine ce persecuţii a avut de suferit neamul nostru pe vremea regelui Filip [34] , fiul lui Carol. Copiii erau răpiţi, erau educaţi în credinţa lui Hristos şi li se dădeau averile părinţilor care nu voiau să se lepede de credinţa lor. Atunci, unul dintre Gomélezi a fost primit în teketul [35] dervişilor Sfântului Dominic [36] şi a ajuns Mare Inchizitor.

În clipa aceea s-a auzit cântecul cocoşului şi Emina a tăcut. Cocoşul a mai cântat o dată. Un om superstiţios s-ar fi aşteptat ca frumoasele fete să dispară cât ai bate din palme. Dar asta nu s-a întâmplat, în schimb, ele s-au întristat pe dată şi au căzut pe gânduri.

Emina a rupt cea dintâi tăcerea.

– Dragă Alfons, a început ea, uite, se face ziuă, ne sunt prea scumpe orele pe care le putem petrece alături de tine ca să le prăpădim cu poveşti de pe vremuri. Nu putem să fim soţiile tale decât dacă ai împărtăşi legea Profetului. Dar ai voie să ne vezi în vis. Ce zici?

M-am învoit întru totul.

– Asta nu e tot, a zis Emina, luându-şi o înfăţişare plină de demnitate, nu e destul, iubite Alfons. Mai trebuie să juri pe ce ai mai sfânt că n-ai să trădezi niciodată secretul numelor noastre, al existenţei noastre şi nimic din ceea ce ştii despre noi. Te încumeţi să iei asupră-ţi asemenea îndatoriri?

Am făgăduit să fac tot ce mi se ceruse.

– Bine, a mai spus Emina. Atunci, dragă soră, adu cupa sfinţită de Mas'ûd, căpetenia neamului nostru.

În timp ce Zibelda s-a dus după cupa fermecată, Emina a îngenuncheat şi a rostit câteva rugăciuni arăbeşti. Zibelda a adus cupa, care mi se părea sculptată dintr-un singur, mare smarald. Cele două surori şi-au muiat pe rând buzele în ea, apoi mi-au cerut să beau restul, până la fund. Le-am dat ascultare. Emina mi-a mulţumit, îmbrăţişându-mă drăgăstos. Apoi Zibelda m-a sărutat fierbinte pe gură. La urmă s-au depărtat, zicându-mi că a doua zi ne vom revedea, dar că până atunci ar fi bine să încerc să adorm cât mai repede.

Atâtea întâmplări ciudate, povestiri neobişnuite şi impresii neaşteptate mi-ar fi dat de gândit o noapte întreagă, dar trebuie să

recunosc că visurile făgăduite mă preocupau mai mult decât orice. M-am dezbrăcat îndată şi, când m-am întins în aşternutul ce-mi fusese pregătit, am văzut, nu fără încântare, că patul este lat, putând cuprinde visuri cu nemiluita. Dar abia am făcut această constatare, că somnul cel nebiruit mi-a coborât pleoapele şi toate fantomele nopţii mi-au cuprins simţurile. În fiecare clipă mi se părea că rătăcesc prin tot felul de locuri fantastice, iar gândul, purtat pe aripile dorinţei, mă ducea fără să vreau la seraiuri africane, îmi dezvăluia frumuseţile ascunse între zidurile lor fermecate şi mă cufunda în vârtejul unor delicii de nedescris. Simţeam că visez, dar aveam, totuşi, conştiinţa faptului că nu strâng în braţe nişte vedenii. Mă pierdeam în spaţiul nesfârşit al celor mai nebuneşti iluzii, dar mi-amintesc bine că mă aflam mereu în tovărăşia frumoaselor mele verişoare. Adormeam la sânul lor şi mă trezeam în braţele lor. Nu mai ţin minte de câte ori am simţit dulceaţa acestor metamorfoze...

SONATA KREUTZER

Lev Tolstoi

Traducere din rusă
Cezar Petrescu şi S. Recevschi

Eu însă vă spun vouă că oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi săvârşit un adulter cu ea în inima lui.

(Matei, 5:28)

Ucenicii I-au zis: Dacă astfel este pricina omului cu femeia, nu este de folos să se însoare.

Iar El le-a zis: Nu toţi pricep cuvântul acesta, ci aceia cărora le este dat.

Că sunt fameni care s-au născut aşa chiar din pântecele mamei lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni şi sunt fameni care s-au făcut fameni pe ei înşişi, pentru împărăţia cerurilor. Cine poate înţelege să înţeleagă.

(Matei, 19:10-12)

I

Era pe la începutul primăverii. Călătoream de două zile. În vagonul nostru urcau şi coborau pasageri, care mergeau pe distanţe mici. Erau însă trei care, ca şi mine, se urcaseră chiar din staţia de pornire a trenului: o doamnă care fuma, nici tânără şi nici frumoasă, cu faţa obosită, cu un palton de croială mai curând bărbătească şi cu o căciuliţă pe cap; un bărbat vorbăreţ de vreo patruzeci de ani care se cunoştea cu doamna aceasta, foarte îngrijit în hainele lui noi-nouţe şi, în sfârşit, ţinându-se deoparte, un domn mai degrabă scund, cu mişcări repezite, ai cărui ochi cu o sclipire neobişnuită fugeau de la un obiect la altul şi al cărui păr creţ – deşi omul era în puterea vârstei – albise de bună seamă înainte de vreme. Purta un palton vechi, ieşit însă, după cum se vedea, din mâna unui croitor bun, cu guler de astrahan şi căciulă de astrahan. Când îşi descheia paltonul, se vedeau pe dedesubt o podiovcă şi o rubaşcă brodată. Domnul acesta mai avea ceva deosebit, şi anume, din când în când, scotea nişte sunete ciudate, ca un fel de tuse sau hohot de râs ce se întrerupea brusc.

Domnul în cauză evitase cu grijă în tot timpul drumului orice contact şi cunoştinţă cu ceilalţi pasageri. De câte ori vecinii de compartiment încercau să intre în vorbă cu el, le răspundea scurt şi tăios şi apoi se cufunda în lectură, ori fuma privind pe fereastră sau, scoţându-şi merindele dintr-un sac de voiaj ponosit, începea să mănânce ori să bea ceai.

Am avut impresia că această singurătate îl apăsa, aşa că de mai multe ori m-am simţit îndemnat să leg o discuţie cu el, dar de câte ori ni se întâlneau privirile, ceea ce se întâmpla adesea, pentru că

stăteam aproape faţă în faţă, el întorcea capul ori îşi relua lectura, ori se uita pe geam.

În cea de-a doua zi a călătoriei noastre, către seară, când ne-am oprit într-o gară mare, domnul cel nervos coborî să-şi ia apă clocotită şi îşi făcu ceai. Domnul cel îngrijit, cu hainele noi-nouţe, avocat, după cum am aflat mai târziu, şi vecina sa, doamna care fuma şi purta palton de formă mai degrabă bărbătească, s-au dus să bea ceai în gară.

În lipsa lor, se iviră în vagon câteva figuri noi, printre care un bătrân înalt, cu obrazul ras şi zbârcit, pesemne vreun negustor, purtând şubă de dihor şi o şapcă de postav cu un cozoroc enorm. Negustorul se aşeză pe locul din faţa doamnei şi a avocatului, care în clipa aceea lipseau, şi intră numaidecât în vorbă cu un tânăr care după înfăţişare părea să fie funcţionar comercial şi se urcase şi el în vagon la aceeaşi gară.

Eu şedeam mai deoparte şi, cum trenul stătea pe loc, puteam să prind frânturi din discuţia lor, când nu se vântura niciun călător printre noi. Dintru început, negustorul îl înştiinţa pe celălalt că se duce la moşia sa, care se găsea chiar la prima staţie. Apoi, ca de obicei, porniră a vorbi mai întâi despre preţuri, despre negoţ, după aceea, ca întotdeauna, despre felul cum merge comerţul la Moscova, iar la urmă intrară într-o discuţie despre târgul de la Nijni-Novgorod. În legătură cu aceasta, funcţionarul porni să istorisească ce chefuri trăgea la acest târg cu un anume negustor, putred de bogat, pe care-l cunoşteau amândoi, dar bătrânul, luându-i vorba din gură, începu să povestească ce chefuri se făceau pe vremuri la târgul din Kunavin, la care luase şi el parte. Se vede că se simţea şi acum mândru de isprăvile ce săvârşise la unele dintre aceste chefuri, căci istorisi cu vădită încântare cum o dată, îmbătându-se cu negustorul

acela pe care-l cunoşteau amândoi, făcuseră o asemenea năzdrăvănie la Kunavin, încât nu putea s-o spună decât la ureche, la care funcţionarul izbucni în hohote de râs, de răsună tot vagonul, iar bătrânul râse şi el, descoperindu-şi doi dinţi galbeni.

Văzând că din discuţia lor nu puteam să aştept nimic interesant, m-am ridicat cu gândul să mă plimb pe peron până la plecarea trenului. În uşă mă lovii de avocat şi de doamnă, care se întorceau prinşi într-o discuţie aprinsă.

– Nu mai aveţi timp, îmi spuse avocatul cel comunicativ, acuşi are să sune clopotul a doua oară.

Şi, într-adevăr, n-apucai să ajung până la capătul trenului, că se auzi clopoţelul. Când m-am întors, doamna şi avocatul discutau cu aceeaşi aprindere. Bătrânul negustor sta tăcut în faţa lor, cu privirea severă aţintită înainte şi, din când în când, mestecând ceva printre dinţi, cu un aer nemulţumit.

– După aceea, dânsa i-a declarat bărbatului ei, zise zâmbind avocatul în momentul când treceam pe lângă el, că nu poate şi nici nu vrea să mai stea cu el, pentru că...

Şi îşi continuă povestirea, din care nu am putut desluşi nimic, în urma mea trecură şi alţi călători, trecu conductorul, intră zorit un hamal, aşa că vuietul dură destul de multă vreme, împiedicându-mă să urmăresc discuţia. Când se aşternu liniştea şi auzii din nou glasul avocatului, discuţia trecuse, pe cât se părea, de la acel caz particular la consideraţii de ordin general.

Avocatul spunea că problema divorţului preocupă în prezent nespus de mult opinia publică a Europei şi că asemenea cazuri se ivesc şi la

noi din ce în ce mai des. Dându-şi seama că nu se auzea decât glasul său, avocatul îşi întrerupse discursul şi i se adresă bătrânului.

–Pe vremuri nu se întâmpla aşa ceva, n-am dreptate? spuse el cu un zâmbet amabil.

Bătrânul voi să răspundă, dar, cum tocmai atunci trenul se urni din loc, el îşi scoase şapca şi începu să se închine şi să se roage în şoaptă. Avocatul, îndreptându-şi privirea în altă parte, aştepta cu un aer politicos. După ce-şi isprăvi rugăciunea şi îşi făcu de trei ori semnul crucii, bătrânul îşi îndesă şapca pe cap, potrivind-o drept, se aşeză mai bine pe locul său şi răspunse:

–Ba se întâmpla şi pe vremuri, domnule, dar mai rar, zise el. În ziua de azi însă nici nu s-ar putea să fie altfel. De, prea e lumea învăţată!

Trenul, mergând tot mai iute, huruia când trecea peste încheieturile şinelor şi cu greu izbuteam să desluşesc ceva, dar, cum voiam să aud, m-am tras mai aproape. Discuţia stârnise de bună seamă şi curiozitatea vecinului meu, domnul cel nervos cu ochii sclipitori, care, fără să se scoale de la locul său, trăgea cu urechea.

–Şi ce rău vedeţi în învăţătură? întrebă doamna cu un zâmbet abia schiţat. Credeţi oare cu adevărat că ar fi mai bine ca oamenii să se căsătorească, aşa cum se făcea pe vremuri, când logodnicii nu se cunoşteau nici măcar din vedere? urmă ea, după obiceiul multor femei, care nu răspund la cuvintele interlocutorului, ci la cuvintele pe care se aşteaptă ca el să le rostească. Fără să ştie dacă se iubesc, dacă pot să se iubească, luau pe primul om care le ieşea în cale şi apoi toată viaţa o duceau într-un chin. Vasăzică, după părerea dumneavoastră, aşa e mai bine? întrebă ea, întorcându-se mai mult spre mine şi spre avocat, decât spre bătrân, deşi vorbea cu el.

–Da, lumea e prea învăţată, repetă bătrânul, uitându-se la dânsa cu dispreţ şi lăsând întrebarea fără răspuns.

–Aş dori să ştiu ce legătură vedeţi dumneavoastră între învăţătură şi neînţelegerile dintr-o căsnicie, zise avocatul cu un zâmbet aproape imperceptibil.

Negustorul vru să spună ceva, dar doamna îi tăie vorba:

–Nu, au trecut timpurile acelea, spuse ea.

Dar avocatul o întrerupse:

–Vă rog, îngăduiţi-i domnului să-şi exprime gândul.

–Asta e, fac prostii din pricina învăţăturii, spuse bătrânul pe un ton categoric.

–Se căsătoresc tineri care nu se iubesc şi apoi te miri de ce nu se împacă, se repezi doamna cu vorba, plimbându-şi privirea de la avocat la mine şi chiar la funcţionarul care, ridicându-se de pe locul său, se rezemase cu coatele de speteaza banchetei şi asculta zâmbind. Numai animalele pot fi împerecheate după voia stăpânului, oamenii însă îşi au înclinaţiile, afecţiunile lor, spuse ea cu dorinţa clară de a-l înţepa pe bătrân.

–Degeaba vorbiţi aşa, cucoană, zise bătrânul, dobitocul e dobitoc, omului însă i-a fost dată legea.

–Bine, bine, dar cum poţi trăi cu un om dacă nu-l iubeşti? se grăbi doamna să-şi expună părerile, care pesemne i se păreau cu totul noi.

–Înainte vreme lumea nu se gândea la asemenea lucruri, zise bătrânul pe un ton convingător, numai acuma a venit moda asta. Nici una, nici două o auzi pe dumneaei spunând: „Te las şi plec.“ Până şi la mujici a prins moda asta. „Na, zice, iacătă-ţi cămăşile şi nădragii, că eu mă duc cu Vanka, fiindcă are părul mai cârlionţat decât al tău.“ Poftim, mai zi ceva dacă poţi. Frica, iată ce trebuie să sălăşluiască mai straşnic în sufletul femeii.

Funcţionarul se uită şi la avocat, şi la doamna care vorbise, şi la mine, stăpânindu-şi vădit zâmbetul şi gata să ia în derâdere sau să aprobe vorbele negustorului, după felul cum aveam să le primim noi.

–Adică ce înseamnă frica? întrebă doamna.

–Uite aşa: să ştie de frica bărbatului ei. Asta înseamnă frică.

–Ehei, frate, s-a dus vremea aceea, zise doamna cu oarecare răutate.

–Nu, cucoană, vremea aceea nu-i îngăduit să treacă. Precum Eva, femeia a fost făcută din coasta bărbatului, aşa o să rămână şi vremea aceea în vecii vecilor, spuse bătrânul însoţindu-şi cuvintele cu o mişcare atât de gravă şi convingătoare a capului, încât funcţionarul hotărî pe dată că izbânda e de partea negustorului şi pufni într-un râs zgomotos.

–De bună seamă aşa judecaţi dumneavoastră bărbaţii, zise doamna, fără să se dea bătută şi întorcându-şi privirea spre noi, v-aţi luat singuri libertatea, iar femeia vreţi s-o ţineţi închisă în turn. Chiar dacă vouă vă îngăduiţi orice.

–Cât despre îngăduinţă, nimeni nu ne-o dă, numai că de la bărbat nu-ţi pică nimic în casă, pe câtă vreme femeia, nevasta, e un vas cam şubred, urmă negustorul cu teoriile sale.

Tonul convingător al negustorului părea să câştige auditoriul, dar doamna, deşi se simţea înfrântă, totuşi nu capitula.

–Să zicem că-i aşa, cred însă că veţi fi de acord cu mine că femeia este şi ea o fiinţă omenească şi că îşi are simţămintele ei, ca şi bărbatul. Şi atunci ce să facă dacă nu-şi iubeşte soţul?

–Nu-şi iubeşte soţul! repetă negustorul pe un ton ameninţător, mişcându-şi sprâncenele odată cu buzele. Las' că învaţă ea să-l iubească!

Acest neaşteptat argument fu cu osebire pe placul funcţionarului, care scoase un chicot de încuviinţare.

–Ba nu, nu va învăţa să-l iubească, reluă doamna, şi dacă nu-l iubeşte, dragoste cu sila nu se poate.

–Ei, dar dacă nevasta îşi înşală bărbatul, ce te faci? întrebă avocatul.

–Aşa ceva nu se cade, spuse bătrânul. În privinţa asta trebuie să fii cu ochii în patru.

–Şi dacă, totuşi, se întâmplă, atunci ce-i de făcut? Că doar se întâmplă.

–O fi aşa pe unde-o fi, la noi însă nu se întâmplă, zise bătrânul.

Toţi tăcură. Funcţionarul se mişcă, dându-se mai aproape şi, de bună seamă, nevrând să rămână mai prejos de ceilalţi, începu zâmbind:

–Da, dom'le, chiar un băiat de la noi a păţit o asemenea ruşine. Şi în chestia asta e greu de judecat. A nimerit şi el o femeie dezmăţată. Şi ea s-a apucat să-şi facă de cap. El însă era băiat aşezat şi cu şcoală. Femeia a petrecut mai întâi cu contabilul. Băiatul a căutat s-o aducă cu binişorul pe calea cea bună. Ea nu s-a potolit şi-i făcea tot felul de pozne. S-a apucat să-i fure bani. Atunci a început şi el s-o bată, dar din ce-o bătea, din asta se făcea mai rea. S-a dat în dragoste, să am iertare, cu un păgân, un ovrei. Ei, ce era să facă omul? A lăsat-o de tot. Acu' el trăieşte holtei, iar dânsa bate drumurile.

–Fiindcă e un neghiob, zise bătrânul. Ia să nu-i fi dat nas dintru începutul începutului, ci s-o fi muştruluit cum scrie la carte, să vezi cum ar fi stat cu el. Femeia trebuie s-o ţii în frâu din capul locului. Să nu-i dai femeii frâu liber în casă, cum nu laşi calul slobod pe drumul mare.

Tocmai atunci veni conductorul şi ceru biletele pentru prima gară. Bătrânul îi întinse biletul.

–Da, dom'le, neamul muieresc trebuie să-l ţii din scurt la vreme, altfel se duce totul de râpă.

–Bine, bine, dar după cum ai povestit chiar dumneata mai adineauri, cum rămâne cu bărbaţii însuraţi care petrec la târgul din Kunavin?

–Asta-i altă chestie, răspunse negustorul şi se cufundă în tăcere.

Când fluieră locomotiva, negustorul se sculă, îşi scoase sacul de sub banchetă, se înfăşură în şubă şi, ridicându-şi şapca, ieşi pe culoarul vagonului.

II

Abia plecase bătrânul, că se şi auziră mai multe glasuri:

–Unchiaşul e de modă veche, spuse funcţionarul.

–*Domostroi*-ul [37] în persoană, zise doamna. Ce concepţie barbară despre femeie şi căsătorie!

–Mda, suntem încă departe de vederile europenilor asupra căsătoriei, adăugă avocatul.

–Şi doar esenţialul e tocmai ceea ce oamenii ăştia nu pricep, spuse doamna, şi anume că fără dragoste căsătoria nu e căsătorie, că numai dragostea sfinţeşte căsătoria şi că adevărata căsătorie este numai aceea care sfinţeşte dragostea.

Vânzătorul de prăvălie surâdea şi era numai urechi, străduindu-se să-şi întipărească în minte cât mai multe din aceste vorbe înţelepte, spre a le folosi la vreun prilej.

În timp ce doamna îşi debita discursul, auzii în spatele meu un sunet ce aducea cu un hohot de râs sau de plâns brusc întrerupt şi, întorcându-ne privirile într-acolo, l-am zărit pe vecinul meu, domnul cel singuratic cu părul cărunt şi ochii sclipitori, care, atras pesemne de discuţie, se apropiase pe nesimţite de noi. Sta în picioare, cu mâinile prinse de speteaza banchetei şi părea foarte tulburat: faţa îi era înfierbântată, iar unul dintre obraji avea o zvâcnire nervoasă.

–Şi care-i acea dragoste... dragoste... dragoste... care sfinţeşte căsătoria? întrebă el, înecându-se.

Văzând tulburarea interlocutorului ei, doamna se sili să-i răspundă cât mai blând şi pe îndelete:

–Dragostea adevărată... Dacă între bărbat şi femeie există această dragoste, atunci şi căsătoria e cu putinţă, spuse doamna.

–Da, da, dar ce înţelegeţi prin dragoste adevărată? întrebă domnul cu ochii sclipitori, zâmbind stânjenit şi ruşinat parcă.

–Ştim cu toţii ce este dragostea, spuse doamna cu dorinţa vădită de a pune capăt discuţiei.

–Iată că eu unul nu ştiu, zise domnul. V-aş ruga să definiţi ce înţelegeţi...

–Cum aşa? E foarte simplu, răspunse doamna, dar rămase pe gânduri. Dragostea? Dragostea este preferinţa exclusivă pe care o avem pentru un bărbat sau pentru o femeie faţă de toate celelalte fiinţe omeneşti, spuse ea.

–Preferinţă pentru cât timp? Pentru o lună? Pentru două zile sau pentru o jumătate de oră? zise domnul cu părul cărunt şi izbucni în râs.

–Nu-i aşa, domnule, probabil că nu vorbim despre acelaşi lucru.

–Ba despre acelaşi lucru.

–Dumneaei spune, interveni avocatul, arătând spre doamna de lângă el, că o căsătorie trebuie să decurgă în primul rând din afecţiune, din dragoste, dacă vreţi, şi numai dacă aceasta există, căsătoria reprezintă ceva, ca să zicem aşa, sfânt. Apoi, doamna spune, de asemenea, că orice căsătorie care nu are la bază o afecţiune firească –

o dragoste, dacă vreţi – n-are în ea nimic din ceea ce am putea numi obligaţii morale. V-am înţeles bine? întrebă el, adresându-i-se doamnei.

Doamna încuviinţă cu o mişcare a capului explicaţia dată ideii sale.

–Pe urmă..., îşi continuă avocatul cuvântarea, dar domnul cel nervos, ai cărui ochi aruncau văpăi acum, se stăpânea de bună seamă cu greu şi, tăindu-i vorba avocatului, începu:

–Ba nu, şi eu mă refer la acelaşi lucru, la preferinţa pe care o dăm unui bărbat sau unei femei faţă de toate celelalte fiinţe omeneşti, numai că vă întreb: pentru cât timp?

–Pentru cât timp? Pentru mult timp, uneori pentru toată viaţa, răspunse doamna ridicând din umeri.

–Vedeţi însă că aşa ceva nu întâlneşti decât în romane, în viaţă niciodată. În viaţă, această preferinţă exclusivă poate să dureze câţiva ani, ceea ce se întâmplă foarte rar, căci cel mai adesea ţine numai câteva luni, dacă nu chiar câteva săptămâni, zile sau ore, spuse el, de bună seamă conştient că părerea sa îi surprinde pe toţi şi mulţumit de faptul acesta.

–Vai, cum puteţi spune una ca asta! Da' de unde! Nu-i aşa! Daţi-mi voie! am răspuns tustrei în cor. Până şi funcţionarul scoase un sunet prin care îşi manifesta dezaprobarea.

–Da, ştiu, strigă mai tare decât noi toţi domnul cel cărunt, dumneavoastră vorbiţi despre un lucru pe care lumea îl consideră ca existând, pe câtă vreme eu vorbesc despre ceea ce există într-adevăr.

Orice bărbat simte faţă de orice femeie frumoasă ceea ce dumneavoastră numiţi dragoste.

– Vai, e groaznic ce spuneţi. Dar între oameni nu există oare acel sentiment pe care-l numim dragoste şi pe care nu-l dăruim numai pentru câteva luni sau ani, ci pentru toată viaţa?

– Nu, nu există. Chiar dacă am admite că un bărbat ar prefera toată viaţa lui o anumită femeie, atunci după toate probabilităţile femeia va prefera pe altul, căci aşa a fost şi aşa este de când lumea, spuse el şi, scoţându-şi tabachera, îşi aprinse o ţigară.

– Totuşi, nu este exclusă reciprocitatea, spuse avocatul.

– Ba este exclusă, ripostă el, tot aşa cum este exclus ca într-o căruţă cu mazăre să cadă alături două boabe însemnate de mai înainte. Afară de asta, aici nu e vorba numai de o improbabilitate, ci, desigur, de un fenomen de saturaţie. A spune că iubeşti toată viaţa numai un bărbat sau numai o femeie e ca şi cum ai afirma că toată viaţa vei arde o singură lumânare, zise el, trăgând cu nesaţ din ţigară.

– Dar dumneata vorbeşti numai de iubirea trupească. Se poate să nu admiţi că există o dragoste întemeiată pe identitate de idealuri, pe o afinitate spirituală? întrebă doamna.

– Afinitate spirituală! Identitate de idealuri! repetă el, emiţând sunetul său caracteristic. În acest caz nu văd de ce s-ar culca împreună (iertaţi-mi brutalitatea). Căci oamenii nu se culcă împreună pentru că au aceleaşi idealuri, răspunse el, izbucnind într-un râs nervos.

–Daţi-mi voie, dar faptele contrazic spusele dumneavoastră, obiectă avocatul. Noi vedem că există căsnicii, că toată omenirea sau cea mai mare parte a ei trăieşte într-o convieţuire conjugală şi că numeroşi oameni rămân cinstiţi de-a lungul vieţii conjugale, care durează ani şi ani de zile.

Domnul cu părul cărunt izbucni iarăşi în râs:

–Mai întâi susţineţi că la baza căsniciei stă dragostea, iar atunci când îmi exprim îndoiala în privinţa dragostei ca fapt existent, cu excepţia celei sexuale, îmi demonstraţi existenţa dragostei, aducându-mi drept argument faptul că există căsnicii. Numai că în vremurile noastre căsnicia nu-i decât minciună!

–Vă cer iertare, dar nu-i aşa, spuse avocatul, am spus numai că au existat şi că există căsnicii.

–Da, există. Întrebaţi-mă însă de ce există? Au existat şi există pentru oamenii care văd în căsătorie un nu ştiu ce misterios, o sfântă taină, care le impune anume îndatoriri în faţa lui Dumnezeu. Într-adevăr, pentru aceştia ele există, pentru noi însă nu. La noi, oamenii se căsătoresc fără să vadă în căsătorie altceva decât o împerechere şi rezultatul este fie înşelăciunea, fie silnicia. Înşelăciunea e mai uşor de suportat. Bărbatul şi soţia înşală numai lumea, lăsând să se creadă că ar fi monogami, când în realitate trăiesc în poligamie sau poliandrie. Şi asta e destul de rău, dar mai merge. Când însă – şi lucrul acesta se întâmplă cel mai des – soţul şi soţia şi-au asumat obligaţia categorică de a trăi toată viaţa împreună şi chiar din a doua lună a căsniciei încep să se urască unul pe altul, vor să se despartă şi totuşi, stau laolaltă, atunci ajung la acel infern îngrozitor, care-i duce la beţie, care-i face să se împuşte, să se omoare sau să-şi otrăvească fiecare viaţa lui şi pe a celuilalt, spuse el, vorbind din ce în ce mai repede,

fără a îngădui cuiva să spună un cuvânt şi înfierbântându-se din ce în ce mai mult. Toţi tăceam. Era o linişte penibilă.

–Da, fără îndoială, intervin şi episoadele critice în viaţa conjugală, spuse avocatul, vrând să pună capăt unei discuţii care devenise neplăcut de aprinsă.

–Mi se pare că aţi aflat cine sunt? întrebă domnul cel cărunt cu glas scăzut şi în aparenţă calm.

–Nu, n-am avut plăcerea.

–Plăcerea n-ar fi prea mare. Eu sunt Pozdnîşev, acela care a trecut printr-unul din acele episoade critice de care vorbeaţi adineauri, episod în care şi-a ucis soţia, răspunse el şi ne cuprinse pe toţi cu privirea, trecându-şi repede ochii de la unul la altul.

Niciunul dintre noi nu găsi ceva de spus şi toţi tăcurăm.

–Eh, totuna e, spuse el, slobozind sunetul său caracteristic. De altfel, vă cer scuze! Da!... N-o să vă mai stingheresc.

–Nicidecum, vă rog... spuse avocatul, neştiind nici el la ce se referea acest „vă rog“.

Dar Pozdnîşev, fără să-i dea ascultare, se întoarse cu o mişcare bruscă şi se duse la locul său. Domnul şi doamna începură să vorbească în şoaptă. Eu stăteam alături de Pozdnîşev şi tăceam, negăsind nimic de spus. Era prea întuneric ca să pot citi şi de aceea am închis ochii, prefăcându-mă că vreau să dorm. Am mers astfel în tăcere până la staţia următoare.

La această staţie domnul şi cu doamna trecură în alt vagon, după cum aranjaseră încă dinainte cu conductorul. Funcţionarul se instală pe banchetă şi adormi. Cât despre Pozdnîşev, fuma tot timpul şi bea din ceaiul pe care şi-l pregătise la gara precedentă.

Când am deschis ochii şi l-am privit, mi-a spus deodată pe un ton hotărât şi enervat:

– Poate că tovărăşia mea vă este neplăcută, acum, când ştiţi cine sunt? În acest caz, pot pleca.

– O, deloc, domnule, vă rog...

– Atunci nu doriţi şi dumneavoastră un ceai? Numai că e cam tare.

Şi-mi turnă şi mie un ceai.

– Ei pretind... Şi toţi mint... spuse el.

– La ce vă referiţi? întrebai.

– La acelaşi lucru: la dragostea asta a lor şi la ceea ce este ea în realitate. Nu vă e somn?

– Nu, deloc.

– Atunci, dacă vreţi, o să vă povestesc cum chiar dragostea asta m-a dus acolo unde am ajuns.

– Bineînţeles, dacă nu vă vine greu.

– Nu, mai degrabă îmi vine greu să tac. Dar de ce nu beţi ceaiul? E prea tare?

Într-adevăr, ceaiul era ca berea, totuşi am băut un pahar. Între timp trecu conductorul. Îl petrecu cu ochii plini de ciudă, fără a scoate o vorbă şi nu-şi începu povestirea decât în clipa în care dispăru.

– Aşadar, să-ţi povestesc... Dar te interesează cu adevărat?

Am repetat că mă interesează foarte mult. După câteva clipe de tăcere, îşi frecă faţa cu palmele şi începu:

– Dacă e vorba să povestesc, atunci trebuie să iau totul de la început: trebuie să-ţi spun cum şi de ce m-am însurat şi cum am fost până la căsătorie.

Până la însurătoare am trăit ca toată lumea, mai bine zis ca toţi cei din mediul nostru, sunt moşier, am terminat studiile cu titlul de candidat, am fost şi mareşal al nobilimii. Am trăit până la nuntă aşa cum trăiesc toţi, adică în desfrâu şi, aidoma celor din mediul nostru, deşi duceam o viaţă desfrânată, eram convins că trăiesc cum se cuvine. Mă socoteam un băiat de zahăr şi un om cât se poate de moral. Nu eram un seducător, nu aveam gusturi nefireşti, nu făceam din desfrâu principalul scop al vieţii, cum făceau mulţi din cei de seama mea, căci mă dedam desfrâului păstrând acea măsură decentă pe care o necesită păstrarea sănătăţii. Evitam femeile care m-ar fi putut lega prin naşterea unui copil sau prin afecţiunea ce-ar fi avut-o pentru mine. De altfel, se prea poate să fi fost şi copii, şi afecţiuni, dar mă purtam ca şi cum n-ar fi existat. Şi socoteam purtarea mea nu numai morală, dar chiar mă mândream cu ea.

Se opri, scoţând sunetul lui obişnuit, ceea ce făcea ori de câte ori îi venea, de bună seamă, un gând nou.

–Şi tocmai asta e ticăloşia cea mare, strigă el. Căci desfrâul nu stă în actul fizic, căci nici măcar perversitatea fizică nu este desfrâu. Desfrâul, adevăratul desfrâu, constă tocmai în faptul că ne lepădăm de orice raporturi morale faţă de femeia cu care intrăm în raporturi fizice. Iar eu îmi făceam un merit tocmai din această lepădare. Mi-aduc aminte cât m-a torturat odată gândul că n-apucasem să plătesc o femeie care mi s-a dăruit, probabil fiindcă mă îndrăgise. Nu mi-am recăpătat liniştea decât atunci când i-am trimis banii, arătând prin gestul meu că moralmente nu mă socoteam cu nimic legat de ea. Ce dai din cap, de parcă ai fi de acord cu mine? strigă el deodată. Las' că ştiu eu prea bine sistemul ăsta. Toţi, şi dumneata, da, dumneata, în cazul cel mai bun, dacă nu eşti vreo excepţie rară, ai exact concepţiile pe care le-am avut eu. În sfârşit, nu contează, te rog să mă ierţi, continuă el, dar fapt e că lucrul ăsta este îngrozitor, îngrozitor, îngrozitor!

–Ce e îngrozitor? am întrebat eu.

–Abisul ăsta al rătăcirilor în care trăim privitor la femei şi la atitudinea noastră faţă de ele. Da, domnule, nu pot vorbi calm despre asta şi nu fiindcă am fost prada acelui episod, cum zicea dânsul, ci fiindcă din clipa în care mi s-a întâmplat acel episod, mi s-au deschis ochii şi toate mi-au apărut în altă lumină. Totul e pe dos, totul e pe dos !...

Îşi aprinse o ţigară şi, sprijinindu-şi coatele de genunchi, reluă şirul discuţiei.

Nu-i zăream faţa în întuneric, îi auzeam doar glasul plăcut şi convingător, acompaniat de huruitul vagonului.

IV [38]

–Da, domnule, numai după ce am îndurat toate chinurile prin care am trecut, numai datorită lor am priceput unde se ascunde rădăcina întregului rău, am priceput ce ar trebui să fie şi aşa mi-am dat seama de toată grozăvia.

Aşadar, vezi şi dumneata cum şi când a început tot ceea ce m-a dus la episodul meu. A început pe când nici nu împlinisem şaisprezece ani. Faptul s-a petrecut când eram încă la liceu, iar fratele meu mai mare era student în anul întâi. Încă nu cunoscusem femeile, dar, ca toţi copiii nefericiţi din mediul nostru, nu mai eram băieţandru nevinovat: ceilalţi băieţi mă stricaseră cu un an înainte. Femeia, şi nu o anumită femeie, ci femeia, ca făptură dulce, femeia, orice femeie, goliciunea ei, începuse să mă chinuiască încă de pe atunci. Mă izolam în visuri lipsite de puritate. Eram torturat aşa cum sunt torturaţi nouăzeci şi nouă la sută dintre băieţii noştri. Mă cuprindea groaza, sufeream, mă închinam şi cădeam în păcat. Deşi stricat în închipuire şi în fapt, încă nu făcusem ultimul pas. Păcătuiam de unul singur, fără a întinde deocamdată mâna către o altă fiinţă omenească. Dar iată că un coleg al fratelui meu, student şi băiat de viaţă, băiat bun, cum se zice la noi, adică o secătură de prima clasă, care ne învăţase să bem şi să jucăm cărţi, ne-a convins după o beţie să ne ducem acolo. Şi m-am dus şi eu. Fratele meu era şi el încă inocent şi a căzut în aceeaşi noapte. Şi eu, băieţandru de cincisprezece ani, m-am pângărit şi am contribuit la pângărirea unei femei, complet inconştient de cele ce săvârşeam. Căci nu auzisem pe niciunul dintre cei vârstnici spunând că ceea ce făceam era rău. De altfel, nici astăzi nu va auzi cineva una ca asta. Ce-i drept, lucrul acesta stă scris în

cele zece porunci, dar cele zece porunci nu le învăţăm decât pentru a răspunde părintelui la examen şi-apoi, chiar la examen, ele nu sunt nici pe departe atât de necesare ca regula folosirii lui *ut* condiţional.

Prin urmare nu auzisem de la niciunul dintre oamenii mai în vârstă, ale căror păreri le respectam, că ceea ce făceam ar fi rău. Dimpotrivă, îi auzeam pe oamenii pe care-i respectam spunând că e bine. Auzeam că după aceea luptele şi suferinţele mele se vor potoli. Auzeam şi citeam lucrul acesta, cum auzeam de la cei mari că e folositor sănătăţii, iar de la colegi auzeam că ar fi chiar un merit, un act de bravură. Aşa că, în general, nimeni nu vedea în asta decât un lucru de laudă. Primejdia de a te îmbolnăvi? Dar şi aceea era prevăzută. Căci guvernul atoateocrotitor are grijă şi de asta. El veghează ca activitatea caselor de toleranţă să se desfăşoare organizat şi asigură desfrâul pentru elevii de liceu. Iar doctorii veghează asupra acestui lucru, în schimbul lefii pe care-o primesc. Aşa se şi cuvine. Căci ei susţin că desfrâul foloseşte sănătăţii şi ei sunt aceia care instituie un desfrâu ordonat, îngrijit. Cunosc mame care se îngrijesc în acest sens de sănătatea fiilor lor. Şi ştiinţa îi trimite tot la casele de toleranţă.

–De ce tocmai ştiinţa? întrebai eu.

–Dar ce sunt doctorii? Slujitorii ştiinţei. Cine-i strică pe tineri, afirmând că lucrul acesta e necesar sănătăţii? Ei. Iar după aceea te tratează de sifilis cu nişte aere de o importanţă teribilă.

–Şi, mă rog, de ce n-ar trata sifilisul?

–Fiindcă, dacă ar depune pentru stârpirea desfrâului unu la sută din eforturile pe care le depun pentru tratarea sifilisului, de mult n-ar mai fi rămas nici urmă de sifilis. Când colo, toate sforţările lor nu

converg spre stârpirea desfrâului, ci spre încurajarea lui, spre garantarea lipsei de primejdie a desfrâului. Eh, dar nu despre asta-i vorba. Vorba e că mi s-a întâmplat şi mie ceea ce se întâmpla cu nouăzeci la sută, dacă nu mai mult, dintre tinerii nu numai din clasa noastră, dar din orice mediu, chiar şi ţărani, mi s-a întâmplat acel fapt îngrozitor, şi anume să cad şi asta nu fiindcă aş fi fost sedus, ispitit în mod firesc de farmecele unei anumite femei. Nu, nu mă ispitise nicio femeie, ci am căzut fiindcă ceea ce era un păcat în mediul meu apărea în ochii unora drept cel mai legitim şi folositor exerciţiu pentru sănătate, iar în ai altora ca distracţia cea mai firească pentru un tânăr, o distracţie nu numai scuzabilă, dar chiar nevinovată. Nici nu mi-am dat seama că e vorba de o cădere, ci, pur şi simplu, am început să mă dedau acestui desfrâu, care în parte era plăcere, în parte necesitate, caracteristică – după concepţiile ce mi se vârâseră în cap – unei anumite vârste. Am început să mă dedau acestui desfrâu, după cum începusem să beau şi să fumez. Totuşi, această cădere dintâi avea în ea ceva deosebit şi mişcător. Îmi amintesc că acolo, pe loc, înainte de a părăsi odaia, m-a cuprins o tristeţe atât de adâncă, încât mi-a venit să plâng, să plâng inocenţa pierdută şi atitudinea mea faţă de femeie, ratată pentru totdeauna. Da, pierdusem pentru totdeauna atitudinea simplă, firească faţă de femeie. De atunci, n-am mai avut şi nici n-am mai putut avea raporturi curate cu o femeie. Am devenit ceea ce se cheamă un dezmăţat.

Or, dezmăţul este o stare fizică asemănătoare cu starea morfinomanului, a beţivului, a fumătorului. După cum morfinomanul, beţivul, fumătorul nu mai este un om normal, tot aşa şi omul care a cunoscut mai multe femei pentru satisfacerea plăcerii sale nu mai este normal, ci un om stricat pentru totdeauna, un dezmăţat. După cum îi recunoşti numaidecât pe beţiv şi pe

morfinoman după expresia feţei şi după purtări, tot aşa îl recunoşti şi pe omul dezmăţat. Dezmăţatul se poate stăpâni, poate lupta, dar niciodată nu va mai avea faţă de femeie o conduită simplă, clară, curată, frăţească. Îl poţi recunoaşte numaidecât după felul cum priveşte o femeie tânără, după felul cum o măsoară. Şi eu am devenit şi am rămas dezmăţat, ceea ce m-a dus la pieire.

V

–Da, vasăzică aşa a fost. Apoi lucrurile au mers tot aşa înainte, iar după aceea s-au ivit alte alunecări de tot felul. Doamne, Dumnezeule! Când îmi amintesc de toate ticăloşiile mele în această direcţie, mă apucă groaza! Da, mă apucă groaza când îmi amintesc de mine însumi, de felul în care camarazii mei îşi băteau joc de aşa-zisa mea inocenţă. Ce să mai zic când aud toate năzdrăvăniile tineretului de altădată, ale ofiţerilor, ale parizienilor! Şi când te gândeşti ce viziune splendidă ofereau toţi domnii aceştia, şi eu împreună cu dânşii – nişte desfrânaţi, ajunşi la vârsta de treizeci de ani, având pe conştiinţă sute de crime odioase, dintre cele mai felurite, comise împotriva femeilor – atunci când ne făceam intrarea într-un salon ori într-o sală de bal, spălaţi lună, bărbieriţi, parfumaţi, în cămăşi impecabile, în frac sau uniformă – emblemă a curăţeniei, nu alta!

Gândeşte-te numai la ceea ce ar trebui să fie şi la ce este. Atunci când un asemenea domn intră în societatea surorii sau a fiicei mele, eu, care îi cunosc felul de viaţă, ar trebui să mă duc la el, să-l iau deoparte şi să-i şoptesc la ureche: „Drăguţule, eu ştiu ce viaţă duci, ştiu cum şi cu cine îţi petreci nopţile. N-ai ce căuta aici, unde-s fete curate la suflet, nevinovate. Pleacă!“ Aşa ar trebui să fie. Ce se întâmplă însă? Atunci când un asemenea domn îşi face apariţia şi dansează cu sora sau cu fiica mea, cuprinzând-o în braţe, noi jubilăm dacă respectivul este un om bogat şi cu relaţii. Mai ştii, poate că, după Rigolboche, va binevoi s-o onoreze şi pe fiică-mea. Chiar dacă i-au rămas urme, semne de boală, nu face nimic. În ziua de astăzi există tratamente de nădejde. Cunosc personal câteva fete din înalta societate ai căror părinţi au fost încântaţi să le mărite cu nişte

sifilitici. Ah! ce mişelie! Dar va veni odată timpul când toată mişelia şi toată minciuna asta vor fi date în vileag!

Scoase de câteva ori sunetu-i ciudat şi se apucă să toarne ceai. Ceaiul era nemaipomenit de tare şi n-aveam apă fiartă ca să-l facem mai slab. Mă simţeam grozav de surescitat din cauza celor două pahare pe care le băusem. Pesemne că îşi făcuseră efectul şi asupra lui, fiindcă era tot mai agitat. Glasul său căpătă inflexiuni din ce în ce mai expresive. Îşi schimba neîncetat poziţia, ba îşi scotea căciula, ba şi-o punea la loc, şi figura i se schimba într-un mod bizar în semiîntunericul în care stăteam.

–Ei, iată aşa am dus-o până la vârsta de treizeci de ani, fără a renunţa o clipă la intenţia de a-mi întemeia o viaţă de familie cât mai curată şi mai înălţătoare cu putinţă şi, mânat de acest gând, ocheam câte o fată care să corespundă scopului meu, continuă el. Mă bălăceam în mocirla desfrâului şi, în acelaşi timp, căutam fete care prin puritatea lor desăvârşită să fie vrednice de mine. Pe multe dintre ele le-am înlăturat din gândul meu tocmai pentru motivul că nu mi se păreau destul de pure pentru mine. În cele din urmă, am găsit una pe care am socotit-o demnă de mine. Era una dintre cele două fete ale unui moşier din gubernia Penza, odinioară foarte bogat, dar care pe vremea aceea era ruinat.

Într-o seară, după o plimbare cu barca, pe când ne întorceam acasă pe clar de lună şi, stând alături de ea, îi admiram buclele şi trupul zvelt, mulat într-un jerseu, am hotărât dintr-odată că ea este. În seara aceea mi s-a părut că înţelege tot, tot ce simt şi gândesc eu, şi că ceea ce simt şi gândesc eu sunt cele mai înălţătoare lucruri din lume. De fapt, însă, nu era altceva decât că jerseul, ca şi buclele, o prindeau de

minune şi că după ziua aceea petrecută în apropierea ei, doream o apropiere şi mai mare.

Te miri cum frumuseţea ne dă iluzia deplină a binelui. Când o femeie frumoasă îndrugă prostii, o asculţi şi nu-i observi prostia, ci tot ce spune ţi se pare inteligent. Vorbeşte şi se poartă oribil, iar tu vezi în asta ceva drăgălaş. Dacă însă nici nu spune prostii, nici nu face lucruri urâte şi mai e şi frumoasă, te convingi numaidecât că e un miracol de deşteptăciune şi de moralitate.

M-am înapoiat acasă entuziasmat şi încredinţat că fata asta e culmea perfecţiunii morale şi că tocmai de aceea e vrednică să-mi fie soţie, iar a doua zi i-am cerut mâna.

Vai, ce confuzie! Din o mie de bărbaţi care se însoară, şi nu numai în cercurile noastre, dar, din păcate, şi în popor, nu ştiu dacă găseşti unul singur care să nu fi făcut nuntă de zece ori înainte de căsătorie, sau poate chiar de o sută sau de o mie de ori, ca Don Juan. (Astăzi, ce-i drept, aud şi observ că există tineri curaţi, care îşi dau seama şi ştiu că aceasta nu-i glumă, ci un lucru de seamă. Să le ajute Dumnezeu! Dar pe timpul meu nu găseai nici măcar unul din ăştia la zece mii.) Şi toţi ştiu asta, dar se prefac a nu şti. În toate romanele se descriu în cele mai mici amănunte simţămintele eroilor, eleşteiele şi tufişurile pe lângă care se plimbă, dar, deşi se descrie marea lor iubire pentru o fată oarecare, nu se scrie nicio iotă despre ceea ce se întâmpla înainte cu el, cu interesantul nostru erou; niciun cuvânt despre vizitele pe care le făcea la bordeluri sau jupâneselor, bucătăreselor, soţiilor altora. Iar dacă există asemenea romane indecente, ele sunt oprite mai cu seamă acelora care ar trebui să cunoască aceste lucruri mai mult ca oricine, adică fetelor. Mai întâi ne prefacem în faţa lor, spunându-le că dezmăţul, care umple

jumătate din viaţa oraşelor şi chiar a satelor noastre, nici nu există. Apoi ne obişnuim atât de bine cu prefăcătoria asta, încât, în cele din urmă, aidoma englezilor, începem noi înşine să credem cu toată sinceritatea că suntem cu toţii oameni morali şi că trăim într-o lume morală. Iar fetele, sărmanele, cred cu toată seriozitatea în aceste afirmaţii. Aşa a crezut şi nefericita mea soţie. Mi-aduc aminte că, pe când eram logodiţi, i-am arătat jurnalul meu intim, din care putea spicui câte ceva din trecutul meu, îndeosebi despre ultima mea legătură, despre care ar fi putut afla de la alţii, şi tocmai de aceea mă simţeam obligat să i-o împărtăşesc. Îmi amintesc de groaza, de deznădejdea ei, mi-aduc aminte cum şi-a pierdut capul când a aflat şi a înţeles. Am văzut că a vrut să mă lase atunci. De ce nu m-a lăsat!

Scoase din nou sunetul lui obişnuit, tăcu câteva clipe şi mai sorbi o înghiţitură de ceai.

VI

–Dar nu, e mai bine aşa, e mai bine aşa! strigă el. Am ce mi se cuvine! Dar nu despre asta e vorba. Voiam să spun că în toată afacerea asta amăgite sunt numai bietele fete. Mamele însă o ştiu, mai cu seamă mamele educate de soţii lor o ştiu prea bine. Şi, prefăcându-se a crede în curăţenia bărbaţilor, de fapt procedează tocmai pe dos. Ele cunosc foarte bine momeala cu care pot prinde în mreje bărbaţii atât pentru ele, cât şi pentru fiicele lor.

Căci numai noi, bărbaţii, nu ştim şi, fiindcă nu vrem să ştim, pe câtă vreme femeile ştiu foarte bine că cea mai sublimă, cea mai poetică dragoste, cum îi spunem noi, nu depinde de însuşirile morale ale femeii, ci de apropierea fizică şi totodată de pieptănătură, de culoarea şi croiala rochiei. Întrebaţi o femeie cochetă şi cu experienţă, care şi-a propus să cucerească un bărbat, ce anume preferă să rişte: să fie învinuită de minciună, cruzime şi chiar dezmăţ în prezenţa aceluia pe care vrea să-l ademenească ori să apară în faţa lui într-o rochie urâtă şi prost cusută – şi oricare dintre ele va alege întotdeauna prima propunere. Ea ştie că noi, bărbaţii, minţim ori de câte ori vorbim despre simţăminte înalte, căci în fond nu ne trebuie decât trupul şi de aceea îi vom ierta toate ticăloşiile, dar nu-i vom ierta un costum urât, lipsit de gust şi eleganţă. Femeia cochetă este conştientă de lucrul acesta, dar chiar şi fata cea mai nevinovată îl ştie în mod instinctiv, ca şi animalul.

De aici aceste jersee ticăloase, aceste *tournure* mai jos de şale, aceşti umeri despuiaţi, aceste braţe dezgolite, aceşti sâni aproape goi. Femeile, mai ales acelea care au trecut prin şcoala bărbaţilor, ştiu prea bine că discursurile despre subiectele înalte nu-s decât vorbe

goale şi că bărbatul nu doreşte decât trupul şi tot ceea ce îl expune în lumina cea mai atrăgătoare. Și procedează în consecinţă. Căci dacă ne-am lepăda numai de obişnuinţa pe care am deprins-o faţă de această neobrăzare şi care a devenit pentru noi o a doua natură şi am privi viaţa claselor noastre de sus aşa cum este în realitate, cu toată neruşinarea ei, am recunoaşte că de la un capăt la altul nu-i decât o casă de toleranţă. Nu eşti de aceeaşi părere? Dă-mi voie să ţi-o dovedesc, spuse el, preîntâmpinând orice obiecţie a mea. Dumneata vei susţine că femeile din societatea noastră au alte preocupări decât femeile din casele de toleranţă, iar eu îţi spun că nu-i aşa şi am să ţi-o dovedesc. Dacă oamenii s-ar deosebi prin ţinta vieţii lor, prin conţinutul lăuntric al acestei vieţi, această deosebire s-ar oglindi fără doar şi poate şi în înfăţişarea lor, prin urmare şi înfăţişarea lor ar fi diferită. Dar uită-te la nenorocitele alea dispreţuite şi uită-te şi la doamnele din cea mai înaltă societate: aceleaşi toalete, aceleaşi modele, aceleaşi parfumuri, aceeaşi modă de a-şi dezgoli braţele, umerii, sânii şi de a-şi mula, de a-şi scoate în afară dosul, aceeaşi pasiune pentru pietrele preţioase, pentru lucrurile scumpe, sclipitoare, aceleaşi distracţii, dansuri, muzică şi cântece. Cum acelea recurg la toate mijloacele de ademenire, tot aşa fac şi acestea. Nicio deosebire. Ca să le definesc cât mai exact, e de ajuns să spun că prostituatele pe termen scurt îndeobşte au parte de dispreţul tuturor, iar prostituatele pe termen lung se bucură de respectul lumii.

VII

Da, aşadar aceste jersee, şi bucle, şi tournure m-au înhăţat şi pe mine. Şi nu era greu să mă înhaţe, fiindcă fusesem crescut în condiţiile în care, ca şi castraveţii în seră, cresc toţi tinerii care se îndrăgostesc uşor. Căci hrana noastră prea abundentă şi excitantă, ca şi totala inactivitate fizică în care trăim nu constituie altceva decât o sistematică aţâţare a poftelor trupeşti. Poate că te uimeşte ceea ce-ţi spun, totuşi aşa este. Nu mi-am dat seama de toate astea până în vremea din urmă. Acum însă văd. Tocmai de aceea mă chinuieşte cumplit gândul că nimeni nu ştie lucrul acesta şi în schimb oamenii îndrugă nerozii, cum făcea cucoana de adineauri.

Da, domnule, astă-primăvară nişte mujici au lucrat prin părţile noastre la un terasament de cale ferată. Hrana obişnuită a unui flăcău de la ţară se compune din cvas şi din apă şi uite: trăieşte, e vioi, sănătos, lucrează la câmp, ceea ce este o muncă mai lesnicioasă. Când vine la calea ferată, merindele lui sunt păsatul şi un funt de carne. În schimb, îşi cheltuieşte carnea asta în cele şaisprezece ore de lucru, când cară cu tărăboanţa o greutate de treizeci de puduri. Şi revine tot acolo. Pe câtă vreme la noi, care consumăm câte două funturi de carne, vânat şi alte bucate şi băuturi excitante – pe ce se duc toate astea? Pe excese ale simţurilor. Şi dacă se duc astfel, iar supapa de siguranţă e deschisă, atunci totul e în perfectă regulă. Dar ia încearcă să închizi supapa, cum am închis-o eu un anumit timp, şi pe dată vei ajunge la o stare de excitaţie care, trecând prin prisma vieţii noastre nefireşti, va îmbrăca expresia celei mai neîntinate iubiri, curată ca lacrima, uneori chiar platonică. M-am îndrăgostit, cum se îndrăgostesc toţi. Nu lipsea nimic: nici accesele de extaz, nici înduioşarea, nici poezia. De fapt, această dragoste ce ne copleşeşte

nu e decât opera mămicii şi a croitoreselor pe de-o parte, iar pe de alta a prisosului de hrană şi a vieţii de trântori pe care o ducem. Dacă n-ar fi fost, plimbările cu barca, croitoresele şi rochiile, corsajele colante şi multe altele, dacă nevasta mea ar fi purtat un halat prost cusut şi ar fi stat acasă, iar eu, dacă aş fi trăit în condiţiile normale ale omului care mănâncă numai atât cât îi este necesar pentru munca lui, şi dacă aş fi avut supapa de siguranţă deschisă, căci prin nu ştiu ce întâmplare se închisese în timpul acela – nu m-aş fi îndrăgostit şi nu s-ar fi produs nimic din toate astea.

VIII

–Ei, aici însă toate s-au potrivit parcă dinadins: şi starea mea, şi rochia ei frumoasă, şi plimbarea cu barca, pe scurt, totul a izbutit. De zeci de ori nu reuşise şi de astă dată a reuşit, întocmai ca o capcană. Nu glumesc. Căci acum căsătoriile se aranjează ca nişte capcane. Ce, nu-i firesc? Fata e coaptă, deci trebuie măritată. Pare foarte simplu când fata nu-i slută şi sunt bărbaţi dornici să se însoare. De altfel, aşa se proceda şi pe vremea bătrânilor. Cum ajungea fata la vârsta măritişului, părinţii puneau la cale căsătoria. Aşa se obişnuia şi aşa se obişnuieşte peste tot: la chinezi şi la indieni, la mahomedani şi la noi în popor. Aşa se obişnuieşte la cel puţin nouăzeci şi nouă la sută dintre oameni. Numai noi, desfrânaţii, adică unu la sută sau chiar mai puţin decât atât, ne-am găsit să spunem că sistemul e vicios şi am născocit unul nou. Mă vei întreba: ce este nou aici? Ei bine, nou este faptul că fetele stau, iar bărbaţii umblă încolo şi încoace şi aleg ca la piaţă. Iar fetele aşteaptă şi gândesc, dar nu cutează să spună: „Frate, alege-mă pe mine, frăţioare! Nu, pe mine! Nu pe dânsa, ci pe mine: uite ce umeri şi ce frumuseţi am eu!“ Iar noi, bărbaţii, umblăm de colo colo, ne uităm ici, colea, şi suntem foarte mulţumiţi: „Știu bine că pe mine nu mă agaţă nimeni“, par a zice ei. Umblă, se uită şi sunt foarte mulţumiţi că toate astea-s rânduite pentru ei. Dar uite că o dată nu s-a ferit şi pac, s-a agăţat!

–Deci, care e soluţia? l-am întrebat. Doar n-oi fi vrând ca femeia să facă cererea în căsătorie?

-Vezi, nu ştiu ce să-ţi răspund; dar de vreme ce este egalitate, egalitate să fie. Dacă oamenii au hotărât că peţitoria este umilitoare, apoi aşa e de o mie de ori mai rău. În primul caz, drepturile şi

şansele sunt egale, pe câtă vreme în ultimul caz femeia este ori sclavă expusă în piaţă, ori momeală la capcană. Spune-i unei mame sau chiar fetei adevărul, şi anume, că singura ei preocupare e să vâneze un mire. Doamne, ce ofensă! Or, ele nu fac decât asta şi nici nu pot să facă altceva. Şi e îngrozitor să le vezi pe sărmanele fete inocente, uneori tinere de tot, ocupându-se cu aşa ceva. Şi repet, măcar dacă ar face-o deschis, aşa însă totul nu-i decât înşelătorie. „Vai, originea speciilor, ce interesant! Vai, Liza se interesează îndeaproape de pictură! Dumneata o să vii la expoziţie? Cât e de instructiv! Dar plimbările cu troica, dar spectacolele, dar simfonia? Ah, ce minune! Liza mea e nebună după muzică. Dar de ce nu împărtăşeşti şi dumneata aceste convingeri? Dar plimbările cu barca!“... Toate au însă unul şi acelaşi gând: „Ia-mă, ia-mă pe mine! sau: Ia-o pe Liza mea! Nu, pe mine! Haide, încearcă măcar!“... Vai, ce josnicie! Ce minciună! încheie el şi, după ce bău cel din urmă ceai, se apucă să strângă ceştile şi vesela.

IX

–Cunoşti, desigur, reluă el şirul povestirii, în timp ce băga în sac ceaiul şi zahărul, cunoşti dominaţia femeilor, care aduce atâtea suferinţe lumii. Ei bine, toate se trag de aici.

–Cum adică dominaţia femeilor? întrebai eu. Ştiu că drepturile, privilegiile aduse de aceste drepturi sunt apanajul bărbaţilor.

–Da, da, asta e, mă întrerupse el, asta e tocmai ceea ce voiam să-ţi spun, asta explică acest fenomen extraordinar că, pe de o parte, e foarte adevărat că femeia este adusă până la ultima treaptă a înjosirii şi, pe de altă parte, ea domină. Întocmai ca evreii, adică după cum evreii se răzbună prin puterea lor financiară pentru asuprirea la care sunt supuşi, tot astfel şi femeile. „Aha, vreţi să ne reduceţi numai la negoţ? Prea bine, atunci noi, neguţătorii, vă vom dicta“, zic evreii. „Aha, vreţi să fim numai un obiect care să vă satisfacă simţurile? Prea bine, dar ca obiect de satisfacere a simţurilor vă vom subjuga“, zic femeile. Lipsa de drepturi a femeii nu stă în faptul că ea nu poate vota sau nu poate deţine funcţia de judecător – aceste îndeletniciri nu-ţi dau niciun fel de drepturi. A avea drepturi înseamnă pentru femeie să fie egala bărbatului în relaţiile sexuale, înseamnă să poată accepta sau respinge după voia ei solicitarea bărbatului, să-şi aleagă bărbatul după dorinţa ei, nu să fie aleasă. Susţineţi că aşa ceva este oribil. Bine. Atunci nici bărbatul să nu se bucure de aceste drepturi. În momentul de faţă însă femeia este lipsită de dreptul acordat bărbatului. Şi iată, ca să se răzbune pe acest drept, ea acţionează asupra simţurilor bărbatului şi, prin simţuri, îl supune în aşa fel, încât alegerea lui nu mai este reală şi în realitate ea este aceea care

alege. Or, însuşindu-şi acest mijloc, femeia abuzează de el şi dobândeşte o putere înspăimântătoare asupra oamenilor.

–Dar unde se vădeşte, mă rog, această putere nemaipomenită? l-am întrebat eu.

–Unde se vădeşte puterea femeii? Păi peste tot şi în toate, ia fă dumneata ocolul magazinelor în orice oraş mare! Milioane sunt îngrămădite acolo, nici nu poţi evalua munca depusă acolo, şi vezi dacă în nouăzeci la sută dintre aceste magazine se află un singur obiect pentru uzul bărbaţilor. Tot luxul vieţii este cerut şi întreţinut de femei. Gândeşte-te la fabrici! Cele mai multe dintre ele produc podoabe inutile, mobile, trăsuri, nimicuri destinate femeilor. Milioane de oameni, generaţii de robi care cad victimă muncii silnice din fabrici numai pentru a satisface capriciile femeilor. Femeile, aidoma unor regine, ţin nouăzeci la sută din omenire în captivitatea lor şi în sclavia muncii grele. Şi asta numai fiindcă au fost înjosite, văduvite de drepturi egale cu bărbaţii. Ele se răzbună, acţionând asupra simţurilor noastre, prinzându-ne în mrejele lor. Da, totul purcede de aici. Femeile un făurit din ele însele o atât de puternică armă de acţiune asupra simţurilor, încât bărbatul nu se poate purta calm faţă de femeie. E de ajuns ca bărbatul să se apropie de femeie, pentru a cădea pradă vrăjii ei şi să-şi piardă capul. Şi odinioară mă simţeam totdeauna prost, stingherit, când vedeam o doamnă gătită de bal. Acum însă mă cuprinde de-a dreptul groaza, văd în ea pur şi simplu o primejdie pentru oameni, o nelegiuire, şi-mi vine să chem poliţia, să strig după ajutor împotriva pericolului, să cer ca obiectul primejdios să fie luat, îndepărtat. Da, dumneata râzi! strigă el la mine, dar eu nu glumesc defel, sunt convins că va veni clipa, şi poate chiar foarte curând, când oamenii vor înţelege acest lucru şi se vor mira că a putut exista o societate în care s-au îngăduit fapte ce

tulburau crunt liniştea publică, precum aceste găteli ale trupului, care aţâţă simţurile şi sunt îngăduite femeilor din lumea noastră. E ca şi cum s-ar înţesa locurile şi aleile de plimbare publică cu tot felul de capcane, ba şi mai rău! De ce adică sunt interzise jocurile de noroc şi nu li s-a interzis femeilor să poarte rochii provocatoare, de prostituate? Căci sunt de o mie de ori mai periculoase!

X

–Da, uite aşa m-au prins şi pe mine. Eram îndrăgostit, cum obişnuiam noi să spunem. Nu numai că vedeam în ea culmea perfecţiunii, dar şi pe mine mă socoteam o culme a perfecţiunii în tot timpul cât am fost logodit. Căci orice netrebnic, dacă va căuta bine, va găsi alţi netrebnici mai răi decât el într-o anumită privinţă şi datorită acestui fapt va afla motive de a fi mândru şi mulţumit de sine. Aşa şi eu: nu mă căsătoream pentru bani – la mine nu putea fi vorba de interes, ca la majoritatea cunoştinţelor mele care se căsătoreau pentru bani sau relaţii –, eu eram bogat, iar ea săracă. Asta e una la mână! Apoi, mă mândream cu faptul că alţii se căsătoreau, pornind din capul locului cu gândul de a continua viaţa de poligamie pe care o duseseră înaintea nunţii, pe câtă vreme eu aveam intenţia fermă de a respecta monogamia după nuntă, ceea ce mă umplea de o mândrie fără margini. Da, eram un porc nemaipomenit, dar îmi închipuiam că sunt un înger.

Logodna noastră n-a ţinut mult. Acum, ori de câte ori îmi aduc aminte de perioada aceea, roşesc de ruşine. Ce ticăloşie! Doar presupune o dragoste spirituală, nu fizică. Ei, de vreme ce e vorba de dragoste spirituală, de comuniune spirituală, această comuniune spirituală trebuie să se exprime prin cuvinte, conversaţii, discuţii. Dar nimic din toate astea. Când rămâneam singuri, abia puteam lega cu chiu, cu vai câteva vorbe. Era o adevărată stâncă a lui Sisif. Abia născoceai ceva de spus şi spuneai acel lucru, că iarăşi se aşternea tăcerea şi iarăşi trebuia să te frământi ca să născoceşti altceva. Nu găseam subiecte de conversaţie. Tot ce aveam să ne spunem despre viaţa care ne aştepta, despre felul cum ne vom aranja, despre planurile noastre de viitor, ne spuseserăm. Şi după aceea? Căci dacă

am fi fost animale, am fi ştiut că nu ne e dat să vorbim. Aşa însă, dimpotrivă, trebuia să vorbim şi n-aveam ce, fiindcă ne preocupau lucruri ce nu pot fi rezolvate prin discuţii. Şi pe lângă toate, obiceiul ăsta stupid de-a mânca bomboane, de-a te îndopa cu dulciuri şi toate pregătirile astea dezgustătoare în vederea nunţii: discuţii despre locuinţă, dormitor, aşternut, capoate, halate, rufărie, toalete. Căci, vezi dumneata, dacă te căsătoreşti după legea *Domostroi*-ului, cum ziceau bătrânii, atunci pilotele, zestrea, aşternutul, în sfârşit, toate acestea nu sunt decât amănuntele care însoţesc sfânta taină. Dar la noi, unde din zece candidaţi la însurătoare nu ştiu dacă găseşti unul care să creadă nu în sfânta taină, dar măcar că actul său impune o anumită obligaţie. La noi, unde dintr-o sută de bărbaţi nu ştiu dacă este unul care să nu fi fost însurat dinainte şi din cincizeci măcar unul care să nu aibă de gând dintru început să-şi înşele soţia ori de câte ori va găsi o ocazie prielnică. La noi, unde majoritatea consideră drumul la biserică numai ca o condiţie specială pentru a poseda o anumită femeie – gândeşte-te ce odioasă semnificaţie capătă toate aceste amănunte într-o asemenea situaţie. Aşadar, toată chestiunea nu se rezumă decât la asta. Astfel, lucrurile devin un fel de târg, în care o fată inocentă este vândută unui stricat, îmbrăcând acest act de vânzare în haina unor anumite formalităţi.

XI

–Aşa se însoară toţi bărbaţii, aşa m-am însurat şi eu şi a început multlăudata lună de miere. Când te gândeşti cât de josnică e până şi denumirea asta prin ea însăşi! şuieră el printre dinţi cu necaz. Într-un rând, la un bâlci din Paris am trecut pe lângă tot felul de distracţii şi, atras de un afiş, am intrat să văd femeia cu barbă şi câinele de mare. În realitate nu era nimic altceva decât un bărbat într-o rochie decoltată de femeie şi un câine obişnuit, băgat într-o piele de morsă şi care înota într-o cadă cu apă. Spectacolul a fost cu totul lipsit de interes, dar când am ieşit, patronul m-a petrecut reverenţios şi, adresându-se publicului de la intrare, a spus arătând spre mine: „Vă rog, întrebaţi-l pe domnul dacă face să fie văzut! Intraţi, intraţi, un franc de căciulă!“ M-am jenat să spun că nu face să fie văzut şi de bună seamă pe asta se bizuise şi patronul în socotelile sale. Tot astfel se întâmplă pesemne şi cu aceia care au simţit pe propria lor piele toată mârşăvia lunii de miere şi care nu se îndură să-i dezamăgească pe ceilalţi. Nici eu n-am dezamăgit pe nimeni, acum însă nu văd de ce n-aş spune adevărul. Ba socot chiar că e de datoria noastră să spunem tot adevărul în această privinţă. Nu simţi decât stânjeneală, ruşine, scârbă, regrete şi mai cu seamă plictiseală, o plictiseală ucigătoare! E ceva în genul senzaţiei pe care am încercat-o când am învăţat să filmez, şi-mi venea să vărs, îmi curgea saliva, iar eu o înghiţeam, făcându-mă că simt o negrăită plăcere. Desfătarea pe care ţi-o dă fumatul, ca şi aceasta, dacă există, vine mai târziu: soţii trebuie mai întâi să cultive în ei acest viciu, pentru a sorbi apoi plăcerea din el.

–Cum adică viciu? am întrebat eu. Doar vorbeşti despre facultatea umană cea mai firească.

– Firească? spuse el. Firească? Nu, dimpotrivă, îţi voi spune că am ajuns la convingerea că lucrul acesta nu-i... firesc. Aşa-i, nu e deloc... firesc. Întreabă-i pe copii, întreabă-le pe fetele neprihănite. Sora mea s-a măritat foarte tânără cu un bărbat care avea de două ori vârsta ei, şi, pe deasupra, era şi un desfrânat. Îmi amintesc cât de surprinşi am rămas în noaptea nunţii, când a fugit de la el şi, palidă, înecându-se în lacrimi, tremurând ca varga, spunea că pentru nimic în lume, pentru nimic în lume nu poate să ne spună ce i-a cerut el. Dumneata zici: facultate firească! Firesc e să mănânci. Şi e plăcut să mănânci, e agreabil, e uşor şi chiar de la bun început funcţia aceasta nu-ţi produce ruşine. Aici însă e ceva josnic – şi ruşinos, şi dureros. Nu, lucrul acesta nu e firesc! Şi m-am convins că o fată neprihănită are totdeauna oroare de el.

– În cazul acesta, am întrebat eu, cum s-ar perpetua specia umană?

– Vai, ferit-a sfântul să piară specia umană! spuse el cu o ironie răutăcioasă, ca şi cum s-ar fi aşteptat la această obiecţie de rea-credinţă, ce-i era familiară. Poţi predica abţinerea de a face copii, pentru ca lorzii englezi să se poată ghiftui cât poftesc – asta e îngăduit. Poţi predica abţinerea de a face copii, pentru ca plăcerea să fie mai mare – asta e îngăduit, dar ia încearcă să spui numai o vorbă ca oamenii să se abţină de la a face copii în numele moralităţii! Dumnezeule, ce larmă se stârneşte! Nu cumva să se curme specia umană, fiindcă zece sau douăzeci de inşi refuză să mai fie porci. Dar te rog să mă ierţi. Mă supără lumina asta, ai ceva împotrivă dacă o acopăr? mă întrebă el, arătând către lampă.

I-am răspuns că mi-e totuna şi atunci s-a urcat zorit pe banchetă, aşa cum de altfel făcea orice lucru, şi a tras perdeluţa de stofă asupra lămpii.

–Totuşi, am spus, dacă toată lumea ar recunoaşte acest precept drept lege, s-ar stinge neamul omenesc.

Nu mi-a răspuns numaidecât.

–Mă întrebi cum se va perpetua specia umană? spuse el, aşezându-se din nou în faţa mea şi rezemându-şi coatele pe picioarele răşchirate. Dar pentru ce să se perpetueze specia asta umană? întrebă el.

–Cum pentru ce? Păi altfel n-am exista!

–Şi pentru ce să existăm?

–Cum aşa, pentru ce?! Pentru a trăi.

–Şi pentru ce să trăim? Dacă viaţa n-are niciun ţel, dacă ne e dată numai pentru a fi trăită ca scop în sine, n-avem pentru ce trăi. Şi dacă aşa stau lucrurile, atunci toţi cei de-alde Schopenhauer şi Hartmann, ca şi toţi budiştii au dreptate. Ei, dar dacă viaţa are un ţel, atunci ea trebuie să înceteze în momentul când ţelul e realizat. Aşa e logic, spuse el vădit emoţionat, pesemne fiindcă ţinea nespus de mult la ideea lui. Aşa e logic, gândeşte-te şi dumneata: dacă ţelul omenirii este fericirea, binele, dragostea, orice vrei din acestea, dacă ţelul omenirii este, după cum spun profeţii – ca oamenii să fie strâns uniţi prin dragoste, ca lăncile să fie prefăcute în seceri şi aşa mai departe, atunci ce împiedică realizarea acestui ţel? Pasămite, ele, pasiunile, sunt piedica. Şi dintre toate pasiunile, cea mai puternică, mai rea şi mai îndărătnică este dragostea trupească, senzuală. De aceea, dacă pasiunile vor fi stârpite şi odată cu ele va fi stârpită şi cea din urmă, cea mai puternică dintre ele, dragostea trupească, atunci profeţia se va împlini. Oamenii vor fi uniţi. Omenirea îşi va atinge ţelul şi, ca

atare, nu va mai avea pentru ce să trăiască. Deocamdată însă omenirea trăieşte, având în faţa ei un ideal care, fireşte, nu este idealul iepurilor sau al porcilor, adică de a se înmulţi la nesfârşit, şi nici idealul maimuţelor sau al parizienilor, adică de a profita în modul cel mai rafinat posibil de plăcerile pasiunii sexuale, ci idealul binelui, care poate fi realizat prin abstinenţă şi puritate. Oamenii au aspirat dintotdeauna şi aspiră către el. Şi uite rezultatul.

Rezultatul e că dragostea trupească reprezintă supapa de siguranţă. Dacă generaţia actuală nu şi-a atins ţelul, apoi nu l-a atins fiindcă e stăpânită de pasiuni, dintre care cea mai puternică este patima sexuală. Dar dacă există patimă sexuală va exista şi o generaţie nouă, deci există şi posibilitatea ca această nouă generaţie să atingă ţelul. Dacă nici aceasta nu l-a atins, urmează alta şi tot aşa până se va realiza ţelul, până se va împlini profeţia, până ce oamenii vor fi uniţi. Altfel, ce ar ieşi? Să admitem că Dumnezeu a creat oamenii pentru realizarea unui ţel anume şi că i-a creat sau muritori fără patimă sexuală, sau nemuritori. Ce s-ar fi întâmplat dacă oamenii ar fi fost muritori, dar lipsiţi de pasiunea sexuală? Ar fi trăit câtva timp şi ar fi murit fără să-şi fi atins ţelul. Și, ca ţelul să fie atins, Dumnezeu ar fi trebuit să creeze alţi oameni noi. Dacă însă ei ar fi nemuritori, să presupunem (deşi e mai greu ca aceiaşi oameni, iar nu generaţiile noi să îndrepte greşelile şi să se apropie de perfecţiune), să presupunem că, după multe milenii, ei ar atinge ţelul, dar atunci la ce mai sunt buni? Ce să faci cu ei? Deci, situaţia existentă este, totuşi, cea mai bună... Poate că îţi displace însă forma în care mi-am înfăţişat ideile, poate eşti evoluţionist? Dar şi în acest caz rezultatul este acelaşi. Specia umană, specia animalică superioară, ca să se menţină în lupta împotriva celorlalte animale, trebuie să fie strâns unită, să fie una, ca roiul de albine, şi nu să se înmulţească la infinit; la fel ca albinele, ea trebuie să crească elemente asexuate, adică

trebuie iarăşi să tindă spre abstinenţă şi nicidecum spre aţâţarea poftelor trupeşti, spre care aspiră întreaga structură a vieţii noastre. După câteva clipe de tăcere, îşi reluă vorba: se va stinge specia umană? Cum poate cineva să se îndoiască de faptul acesta, indiferent de concepţia sa despre lume? Căci acest lucru e tot atât de sigur ca şi moartea. Dar toate scrierile bisericeşti prezic sfârşitul lumii, după cum toate teoriile ştiinţifice îl consideră inevitabil. Prin urmare, de ce ţi se pare ciudat că teoria etică ajunge la acelaşi rezultat?

Apoi tăcu mai multă vreme, mai bău ceai, îşi fumă ţigara până la capăt şi, scoţând altele din sac, le aşeză în tabachera sa veche şi pătată.

– Am înţeles gândul dumitale, i-am spus eu. Cam acelaşi lucru îl susţin şi shakerii.

– Da, da, şi au dreptate, spuse el. Pasiunea sexuală, oricât am deghiza-o, este un rău, un rău cumplit, împotriva căruia trebuie să luptăm, iar nu să-l încurajăm, aşa cum se întâmplă la noi. Cuvintele din Evanghelie, care spun că bărbatul care se uită la o femeie ca s-o poftească a şi preacurvit cu ea, nu se referă numai la soţiile altora, ci tocmai, şi mai cu seamă, la propria soţie.

XII

–În lumea noastră se întâmplă însă tocmai dimpotrivă: dacă pe un om l-a mai bătut vreodată gândul abstinenţei până s-a însurat, odată căsătorit, fiecare socoate că acum abstinenţa este inutilă. Căci toate aceste călătorii de nuntă, izolarea în care pleacă tinerii însurăţei, cu învoirea părinţilor, toate astea nu-s altceva decât o încuviinţare a desfrâului. Dar legea morală îşi ia singură revanşa, atunci când este încălcată. În ciuda tuturor străduinţelor mele de a aranja cât mai bine luna de miere, nu m-am ales cu nimic. Tot timpul m-a obsedat o senzaţie de silă, ruşine şi plictiseală. Iar după foarte scurt timp s-a adăugat şi o chinuitoare apăsare. Situaţia aceasta începu foarte curând. După cât mi se pare, a treia sau a patra zi mi-am găsit soţia tristă, am întrebat-o care era motivul, am îmbrăţişat-o, ceea ce după părerea mea era singurul lucru pe care ea îl putea dori, dar ea mi-a dat mâna la o parte şi au podidit-o lacrimile. De ce? Nu era în stare să-mi explice. Dar era tristă şi îşi simţea inima grea. Se vede că nervii ei istoviţi o făcuseră să priceapă adevărul în privinţa murdăriei raporturilor noastre, dar nu ştia ce să spună. Am început s-o descos: ea îmi spuse ceva, cum că i-ar fi dor de maică-sa. Mi s-a părut că nu-mi mărturisea adevărul. Am căutat s-o consolez, trecând peste cele ce-mi spusese în legătură cu maică-sa. N-am înţeles că-i era inima grea şi că dorul de mamă nu era decât un pretext. Dar ea s-a supărat numaidecât fiindcă nu pomenisem nimic despre maică-sa, ca şi cum n-aş fi dat crezare vorbelor ei. Mi-a spus că vede bine că n-o iubesc. Am dojenit-o, zicându-i că e capricioasă, iar dânsa s-a schimbat deodată la faţă, din tristă a devenit iritată şi a început să-mi arunce cuvintele cele mai veninoase, învinuindu-mă de egoism şi cruzime. M-am uitat la ea. Faţa ei exprima o răceală şi o duşmănie totală,

aproape ură faţă de mine. Îmi amintesc de groaza care m-a cuprins când am zărit această expresie. „Cum? Pentru ce?“ mă întrebam eu. „Ştiam că dragostea uneşte sufletele, când colo uite ce se întâmplă! Dar e cu neputinţă, asta nu-i ea!“ Am încercat s-o îmbunez, dar m-am izbit de un zid inexorabil de glacială şi veninoasă ostilitate, încât nici n-am apucat să-mi dau seama că enervarea m-a cuprins şi pe mine şi ne-am aruncat unul altuia o grămadă de cuvinte neplăcute. Această primă ceartă a noastră mi-a produs o impresie îngrozitoare. Am numit-o ceartă, dar, de fapt, n-a fost o ceartă, ci exteriorizarea acelei prăpăstii care, de fapt, se căsca între noi. Satisfacerea poftelor senzuale secătuise iubirea şi ne treziserăm faţă în faţă în adevăratele relaţii dintre noi, adică doi egoişti, cu desăvârşire străini unul de

altul, fiecare dorind să dobândească pentru sine cât mai multă plăcere prin celălalt. Eu am numit ceartă ceea ce se petrecuse între noi: dar n-a fost o ceartă, ci numai adevărata atitudine a unuia faţă de celălalt, atitudine care ieşise la iveală după potolirea simţurilor. Nu-mi dădeam seama că această atitudine rece şi duşmănoasă era atitudinea noastră normală şi nu-mi dădeam seama de acest fapt, fiindcă la început această atitudine duşmănoasă s-a ascuns din nou de ochii noştri, sub avalanşa unui nou val de neînfrânată senzualitate, cu alte cuvinte sub avalanşa amorului.

Am crezut, deci, că fusese numai o ceartă, după care a urmat împăcarea şi că asta nu se va mai repeta. Dar tot în cursul lunii de miere, anume la foarte scurt timp, surveni o nouă perioadă de saturaţie, când din nou am încetat să mai simţim nevoia unul de celălalt şi din nou am avut o ceartă. Această a doua ceartă a fost pentru mine o surpriză şi mai dureroasă decât cea dintâi. Aşadar, prima nu fusese întâmplătoare, ci aşa trebuia să fie şi aşa va fi şi în viitor, îmi ziceam eu. Cea de a doua ceartă m-a uluit cu atât mai

mult, cu cât izbucnise dintr-un motiv cu totul absurd. Ceva din cauza banilor pe care niciodată nu-i precupeţeam şi cu atât mai mult nu-i puteam precupeţi acum, când era vorba de soţia mea. Îmi amintesc numai că ea a întors lucrurile în aşa fel, încât reieşea că nu ştiu ce remarcă pe care o făcusem vădea dorinţa mea de a o domina cu ajutorul banilor asupra cărora m-aş fi decretat, chipurile, stăpân exclusiv, în sfârşit, un lucru absurd, stupid, josnic, ce nu se potrivea nici cu mine, nici cu ea. Eu m-am enervat şi i-am reproşat că ar fi lipsită de delicateţe. Ea m-a învinuit de aceleaşi lucruri şi povestea s-a repetat întocmai. Atât în cuvintele, cât şi în expresia feţei şi a ochilor ei am zărit aceeaşi ostilitate glacială şi crudă, care mă izbise atât de neplăcut rândul trecut. Îmi aminteam că mă sfădeam cu fratele meu, cu prietenii, cu părintele meu, dar între noi nu intervenea niciodată această furie veninoasă, deosebită, care se manifesta acum. După o vreme însă, această ură reciprocă s-a ascuns iarăşi sub vălul dragostei, adică al senzualităţii, dar mă mai mângâiam cu gândul că aceste două certuri au fost greşeli ce puteau fi îndreptate. Dar iată că au intervenit a treia şi a patra ceartă şi am înţeles că faptul nu era întâmplător, ci că aşa trebuia să fie şi că aşa va fi mereu şi m-am îngrozit, gândindu-mă la viitorul ce mă aştepta. Totodată mă obseda şi gândul chinuitor că numai eu duc un trai atât de urât cu soţia mea, un trai atât de diferit de acela la care mă aşteptasem, pe când în alte căsnicii nu se întâmplă aşa ceva. Pe atunci încă nu ştiam că aceasta este soarta tuturora, dar că toţi, ca şi mine, cred că numai ei au parte de o nefericire exclusivă şi ascund această nefericire exclusivă şi ruşinoasă nu numai de ochii altora, dar şi de ei înşişi, refuzând să şi-o mărturisească chiar lor.

Această stare de lucruri a început din primele zile ale căsniciei noastre şi a continuat tot timpul, sporind mereu în intensitate şi înverşunare. În fundul sufletului simţisem chiar din cele dintâi

săptămâni că am nimerit-o prost, că lucrurile au ieşit altfel decât m-am aşteptat, că însurătoarea nu numai că nu este o fericire, dar e ceva foarte greu, dar, ca şi toţi ceilalţi, nu voiam s-o recunosc nici în sinea mea (şi n-aş fi recunoscut-o în sinea mea nici acum, dacă nu s-ar fi sfârşit) şi o ascundeam nu numai de alţii, dar şi de mine însumi. Acum mă mir că nu mi-am dat seama de adevărata mea situaţie. Şi mi-aş fi putut da seama fie numai şi din faptul că certurile izbucneau din motive atât de neînsemnate, încât după aceea, când ne potoleam, mi-era cu neputinţă să-mi amintesc de unde pornise totul. Nu izbuteam să dibui cu raţiunea destule motive pentru a justifica neîncetata duşmănie ce se stârnise între noi. Dar şi mai surprinzătoare era lipsa unor pretexte temeinice de împăcare. Uneori se rosteau cuvinte, explicaţii, ba apăreau chiar şi lacrimi, dar alteori... – of! Şi acum mă apucă scârba când îmi amintesc – după ce ne aruncam unul altuia cuvintele cele mai necruţătoare, din senin schimbam priviri mute, zâmbete, sărutări, îmbrăţişări... Pfui, ce mârşăvie! Cum de n-am văzut atunci toată ticăloşia faptelor acestora!...

XIII

În vagon intrară doi călători şi porniră să se instaleze pe o banchetă mai depărtată. Povestitorul tăcu până când aceştia se aşezară, dar îndată ce s-au astâmpărat, îşi reluă povestirea, fără a-şi pierde o clipă firul gândurilor:

–Căci ce e mai rău, începu el, e că în teorie se presupune că dragostea e ceva ideal, sublim, pe câtă vreme în practică dragostea este ceva josnic, porcesc, de care ţi-e scârbă şi ruşine fie numai şi când îţi aminteşti şi vorbeşti de ea. Doar nu degeaba natura a făcut în aşa fel încât lucrul acesta să fie scârbos şi ruşinos. Iar de vreme ce-ţi produce scârbă şi ruşine, lucrurile trebuie luate aşa cum sunt. Oamenii, dimpotrivă, se prefac a crede că acest ceva scârbos şi ruşinos este sublim şi înălţător. Care a fost cel dintâi indiciu al dragostei mele? Acela că mă dedam exceselor animalice nu numai fără a roşi de ele, ci, dimpotrivă, nu ştiu pentru ce motiv simţindu-mă mândru de potenţa acestor excese fizice, fără a mă gândi câtuşi de puţin nu numai la viaţa spirituală a nevestei mele, dar nici măcar la viaţa ei fizică. Mă întrebam uimit de unde provenea ostilitatea noastră reciprocă, deşi lucrurile erau cât se poate de limpezi: această ostilitate nu era decât protestul firii omeneşti împotriva elementului animalic care o copleşea.

Mă uimea ura noastră reciprocă. Dar nici nu se putea să fie altfel. Această ură nu era altceva decât ura reciprocă dintre complicii unei crime – atât pentru instigarea, cât şi pentru participarea la crimă. Şi cum să nu-i spun crimă, de vreme ce ea, sărmana, a rămas gravidă chiar din prima lună şi, totuşi, legătura noastră porcească a urmat mai departe? Crezi că mă abat de la subiect? Câtuşi de puţin! Nu fac

altceva decât să-ţi povestesc cum mi-am ucis soţia. La proces m-au întrebat cu ce, în ce fel mi-am omorât nevasta? Proştii! Ei îşi închipuiau că am omorât-o atunci, în ziua de 5 octombrie, cu cuţitul. Dar eu n-am omorât-o atunci, ci cu mult înainte. Aşa cum îşi ucid soţiile toţi, toţi...

–Şi cu ce? l-am întrebat eu.

–Uite, tocmai asta e partea surprinzătoare, că nimeni nu vrea să vadă un lucru atât de limpede şi vădit, un lucru pe care doctorii sunt datori să-l ştie şi să-l propage, dar pe care-l trec sub tăcere. Căci faptul e nespus de simplu. Bărbatul şi femeia sunt făcuţi ca şi animalele, aşa încât după dragostea trupească începe sarcina, apoi alăptatul, stări în timpul cărora atât femeii, cât şi copilului le este dăunătoare dragostea trupească. Numărul femeilor este egal cu al bărbaţilor. Ce urmează de aici? E limpede, după părerea mea. Şi nu trebuie să fii cine ştie ce filozof, ca să tragi concluzia la care ajung animalele, adică abstinenţa. Dar, nu! Ştiinţa a mers atât de departe, încât a găsit nu ştiu ce leucocite care aleargă prin sânge şi tot felul de alte prostii inutile, dar n-a fost în stare să priceapă atâta lucru. În orice caz, n-am auzit ca ştiinţa să fi spus ceva în acest sens.

Prin urmare, femeii nu-i rămân decât două posibilităţi: una – să facă din ea însăşi un monstru, să nimicească deodată, sau să desfiinţeze treptat, în măsura necesităţii, facultatea ei de a fi femeie, adică mamă, pentru a-i da bărbatului posibilitatea de a se dărui netulburat şi neîncetat desfrânării, sau alternativa, care nici măcar nu este o alternativă, ci pur şi simplu o încălcare grosolană, directă, a legilor naturii, care se săvârşeşte în toate familiile aşa-zise oneste. Mă refer la faptul că femeia, contrar firii sale, trebuie să fie totodată şi însărcinată, şi doică, şi ibovnică, trebuie adică să accepte o situaţie la

care nu se coboară niciun animal. Fireşte că n-o pot ţine puterile. De aceea vedem la femeile din lumea noastră istericale, nervi, iar la cele din popor hachiţe, cum se spune în mod obişnuit. Observă că acest soi de sminteală nu se întâlneşte printre fete, fecioare, ci numai printre femei, şi anume printre femeile măritate. Aşa e la noi. Tot aşa este şi în Europa. Toate spitalele pentru isterici sunt pline de femei care nesocotesc legea naturii. Numai că istericele de la ţară şi pacientele lui Charcot sunt cu desăvârşire infirme, pe când femeile pe jumătate infirme mişună cu duiumul în lumea întreagă. Dacă ne-am opri doar o clipă gândul la fenomenul măreţ ce se săvârşeşte în trupul femeii atunci când îşi poartă plodul sau când alăptează pruncul pe care l-a născut! Creşte elementul menit să ne continue pe noi, „schimbul“ care ne va lua locul. Şi acest lucru sfânt e nesocotit – prin ce anume? Mi-e groază numai când mă gândesc! Iar lumea sporovăieşte despre libertate, despre drepturile femeilor. Parcă am fi nişte canibali, care-şi îndoapă prizonierii pentru ca după aceea să-i mănânce, declarând însă că se îngrijesc numai de drepturile şi de libertatea lor.

Toate acestea erau pentru mine lucruri noi şi m-au pus pe gânduri.

–Cum vine asta? Din cele ce spui dumneata, am zis eu, reiese că îţi poţi iubi soţia la doi ani o dată, pe când bărbatul...

–Bărbatul are această necesitate, mi-o luă el înainte. Iarăşi slujitorii ştiinţei, drăguţii de ei, care au convins pe toată lumea... Eu unul i-aş pune pe magii aceştia să îndeplinească ei funcţia femeilor care, după părerea lor, sunt necesare bărbaţilor. Atunci să-i văd pe dumnealor ce-or să spună? Sădiţi în mintea omului ideea că are nevoie de votcă, tutun, opiu şi ele îi vor deveni necesare. Aşadar, Dumnezeu nu şi-a dat seama de ceea ce este necesar şi, fiindcă nu i-a consultat pe aceşti

magi, a orânduit prost lumea. După cum vezi, lucrurile nu prea se leagă. Bărbatul are nevoie şi trebuie, după cum au hotărât dumnealor, să-şi satisfacă poftele şi, când colo, în toată povestea asta s-a băgat naşterea şi alăptarea copiilor, care împiedică satisfacerea acestei nevoi. Aşa stând lucrurile, ce-i de făcut? Nu-ţi rămâne decât să te adresezi magilor, căci ei au să găsească soluţia. De altfel, au şi găsit-o.

Of, când vor fi demascaţi odată magii ăştia cu toate minciunile lor? Ar fi timpul! Uite unde am ajuns! Oamenii îşi ies din minţi şi se împuşcă, şi asta numai din această pricină. Şi cum ar putea fi altfel? Animalele par a şti că urmaşii le perpetuează specia şi respectă o anume lege în această privinţă. Numai omul nu o ştie şi nu vrea să ţină seamă de ea. Singura lui grijă e să-şi procure cât mai multe plăceri. Şi cine mă rog face aceasta? Omul, regele naturii. Băgaţi de seamă că animalele se împreunează numai atunci când pot rodi urmaşi: iar regele naturii, scârnavul, o face oricând, numai de dragul plăcerii. Mai mult decât atât, el ridică această îndeletnicire de maimuţă la rangul de mărgăritar al creaţiei, la rangul de iubire. Şi în numele acestei iubiri, adică al acestei mârşăvii, distruge – ce anume? – jumătate din specia umană. Din totalul femeilor care ar trebui să-i fie ajutoare în mersul omenirii către adevăr şi fericire, el – de dragul plăcerii – nu-şi face din ele ajutoare, ci vrăjmaşe. Gândeşte-te: cine frânează pretutindeni progresul omenirii? Femeile. Şi de ce anume? Numai din această cauză. Da, da, domnule, repetă el de mai multe ori şi iarăşi porni să se agite, îşi scoase ţigările şi începu să fumeze, de bună seamă în dorinţa de a se linişti în oarecare măsură.

XIV

–Uite aşa, porceşte, am trăit şi eu, îşi reluă povestirea, revenind la tonul de mai înainte. Cel mai rău era însă faptul că, deşi duceam această viaţă abjectă, îmi închipuiam că, de vreme ce nu mă las ispitit de alte femei, duc o viaţă de familie cinstită, că sunt un om moral şi că mi-e cugetul curat, iar dacă se ivesc certuri între noi, apoi de vină este ea, caracterul ei.

Dar, bineînţeles, nu ea purta vina. Ea era la fel ca toate femeile sau ca majoritatea lor. Primise educaţia potrivită cu situaţia femeii din societatea noastră, prin urmare fusese crescută aşa cum sunt crescute, fără excepţie, toate femeile din clasele avute şi care nu pot să fie crescute altfel. Lumea vorbeşte despre nu ştiu ce nouă educaţie a femeilor. Vorbe de clacă: educaţia femeii corespunde perfect adevăratei concepţii despre femeie, concepţiei generale, existente, şi nu celei afişate.

Şi educaţia femeii va corespunde totdeauna concepţiei bărbatului despre femeie. Căci cunoaştem cu toţii felul în care bărbatul priveşte femeia: *Wein, Weib und Gesang* – „Vin, femei şi cântec“, după cum zic nemţii – şi tot astfel grăiesc poeţii în versurile lor. Ia toată poezia, toată pictura, toată sculptura, de la versurile erotice şi Venerele şi Frineele goale şi vei vedea că femeia este un instrument de desfătare. Aşa apare în cartierele deocheate din Truba şi din Graceovka, şi tot aşa la balurile curţii. Şi bagă de seamă diavoleasca viclenie: de, dacă e vorba de desfătare, de plăcere, barem să ştim că e o plăcere, că femeia e o bucăţică bună. Dar nu, mai întâi cavalerii susţineau că ei divinizează femeia (o divinizau, şi totuşi o considerau un instrument de desfătare). Astăzi, bărbaţii susţin că stimează femeia. Unii îi

cedează locul, îi ridică batista. Alţii îi recunosc dreptul de a ocupa orice funcţie, de a participa la cârmuire etc. Toate astea se fac, totuşi femeia este privită ca şi odinioară. Ea a rămas un instrument de desfătare. Trupul ei este un mijloc de plăcere. Şi ea ştie lucrul acesta. E aidoma sclaviei. Căci sclavia nu este altceva decât folosul unora de pe urma muncii forţate a celor mulţi. Prin urmare, ca să dispară sclavia trebuie să ajungem ca oamenii să nu mai dorească să se bucure de munca forţată a altora, ci să considere asemenea dorinţă drept păcat sau ruşine. Oamenii au abrogat forma exterioară a sclaviei, au suprimat orice posibilitate de a se purcede la vânzări şi cumpărări de robi, astfel că dumnealor îşi închipuie şi se conving pe ei înşişi că sclavia a fost desfiinţată şi nu văd sau nu vor să vadă că sclavia dăinuie mai departe, fiindcă oamenilor le place, acum ca şi odinioară, şi socotesc că e bine şi just să se folosească mai departe de strădaniile altora. Şi, de vreme ce socot că aşa e bine, se va găsi totdeauna un număr de oameni mai puternici sau mai isteţi decât ceilalţi care vor şti să profite. Tot aşa se întâmplă şi cu emanciparea femeii. Căci sclavia femeii stă în aceea că oamenii doresc şi consideră extrem de lăudabil să profite de ea ca de un instrument de desfătare. Da, şi drept urmare i se acordă femeii libertate, tot felul de drepturi egale cu ale bărbatului, dar, întocmai ca odinioară, este privită ca un instrument de desfătare. Aceasta este educaţia care i se dă în copilărie şi apoi de către opinia publică. În concluzie, ea a rămas aceeaşi roabă umilită şi pervertită, iar bărbatul acelaşi stăpân de sclavi, pervertit şi el.

Se îngăduie femeii să pătrundă în şcolile superioare şi în parlament, dar e socotită o unealtă de plăcere. Învaţ-o, aşa cum e învăţată la noi, să se privească în felul acesta şi va rămâne totdeauna o fiinţă inferioară. Sau va preîntâmpina cu ajutorul vreunor medici ticăloşi zămislirea plodului, cu alte cuvinte, va fi prostituată sută la sută,

care a decăzut nu la treapta de animal, ci la treapta de obiect, sau va fi – ceea ce este în majoritatea cazurilor – o fiinţă cu suflet bolnav, o isterică, o nenorocită, aşa cum sunt toate, fără posibilitatea unei evoluţii spirituale.

Liceele şi facultăţile nu pot schimba această situaţie. O poate schimba numai o nouă concepţie a bărbaţilor despre femei şi a femeilor despre ele însele. Această situaţie nu se va schimba decât atunci când femeia va considera castitatea drept o stare superioară, şi nu ca astăzi, când ea socoate această stare superioară a fiinţei omeneşti drept o ruşine, o infamie. Atât timp cât această concepţie lipseşte, idealul oricărei fete, indiferent de gradul ei de cultură, va fi, totuşi, acela de a atrage cât mai mulţi bărbaţi, cât mai mulţi masculi, pentru a avea putinţa de a alege.

Faptul că una ştie mai multă matematică, iar alta ştie să cânte la harpă nu va aduce nicio schimbare. Femeia se simte fericită şi socoate că a atins tot ce-şi poate dori, dacă a izbutit să vrăjească un bărbat. Şi de aceea, principala ei preocupare este să ştie să-l vrăjească. Aşa a fost şi aşa va fi, aşa se întâmplă în viaţa fetelor din lumea noastră şi tot astfel continuă în viaţa femeilor măritate. Fetele trebuie să ajungă la această situaţie, ca să-şi poată alege soţul, femeile căsătorite – ca să-l poată domina.

Numai copiii pot pune capăt ori, cel puţin, pot înăbuşi pentru câtva timp această viaţă şi asta numai atunci când femeia nu este un monstru, adică atunci când îşi alăptează singură pruncul. Dar uite că şi aici intervin doctorii.

Nevastă-mea, care a vrut să alăpteze singură şi i-a alăptat pe următorii cinci copii, s-a îmbolnăvit la primul născut. Doctorii ăştia care o dezbrăcau şi o pipăiau peste tot locul în chipul cel mai cinic,

pentru care ispravă mai trebuia să le mulţumesc şi să le dau şi bani, drăguţii ăştia de doctori au găsit cu cale că nu trebuie să alăpteze şi astfel i-au răpit la început singurul mijloc care ar fi putut s-o scape de cochetărie. Am angajat o doică, cu alte cuvinte am profitat de sărăcia, nevoile şi ignoranţa unei femei, ademenind-o de la copilul ei la al nostru şi, drept răsplată, i-am împodobit capul cu o bonetă cu panglici. Dar nu despre asta e vorba. Fapt e că în această perioadă, în care nu era gravidă şi nici nu alăpta, s-a manifestat la ea cu deosebită forţă cochetăria feminină, până atunci în stare latentă. Şi legat de aceasta, la mine s-au manifestat cu aceeaşi intensitate neobişnuită chinurile geloziei, care m-au torturat neîncetat în tot timpul căsniciei mele, cum de altfel nici nu se poate să nu-i tortureze pe toţi soţii care trăiesc cu soţiile lor aşa cum am trăit eu cu soţia mea, adică în chip imoral.

XV

–Cât timp am fost căsătorit, n-a fost o clipă în care să nu îndur chinurile geloziei. Totuşi, în unele perioade, sufeream mai aprig ca de obicei. Şi una dintre aceste perioade a fost aceea care a urmat după naşterea primului copil, când doctorii i-au interzis neveste-mii să alăpteze. Eram nespus de gelos pe vremea aceea, mai întâi fiindcă soţia mea trecea prin acea nelinişte caracteristică oricărei mame, nelinişte stârnită de această nesocotire lipsită de orice temei a mersului normal al vieţii. În al doilea rând, fiindcă, văzând cu câtă uşurinţă se lepădase de îndatorirea ei morală, ca mamă, am dedus, îndrituit, deşi inconştient, că tot aşa de lesne ar fi gata să se lepede şi de îndatoririle conjugale, cu atât mai mult cu cât era perfect sănătoasă şi, în pofida interzicerii drăguţilor de doctori, i-a alăptat chiar ea pe ceilalţi copii şi cu rezultate admirabile.

–Mi se pare că nu ţi-s dragi doctorii, am spus eu, băgând de seamă inflexiunile deosebit de răutăcioase ale glasului său ori de câte ori pomenea de ei.

–Aici nu-i vorba dacă mi-s dragi sau nu. Ei mi-au distrus viaţa după cum au distrus şi distrug mii, sute de mii de vieţi şi nu pot să nu fac legătura între cauză şi efect. Înţeleg prea bine că ei, ca şi avocaţii şi alţi profesionişti, vor să facă avere şi le-aş fi dat bucuros jumătate din veniturile mele şi crede-mă că fiecare om, dacă şi-ar da seama de isprăvile lor, ar face bucuros acelaşi lucru, numai ca să nu-şi vâre nasul în viaţa ta de familie, să nu se apropie niciodată de tine. Fireşte, n-am făcut statistici, dar cunosc zeci de cazuri – şi trebuie să fie nenumărate – în care ba au omorât copilul în pântecele mamei, sub pretextul că mama nu poate naşte, deşi după aceea mama a

născut foarte bine, ba au omorât mama prin cine ştie ce intervenţii chirurgicale. Căci nimeni nu ţine socoteala acestor omoruri, cum nu s-a ţinut socoteala asasinatelor săvârşite de Inchiziţie în credinţa că ele se săvârşesc spre binele omenirii. Nenumărate sunt crimele făptuite de doctori, dar toate aceste crime nu înseamnă nimic în comparaţie cu fermentul materialist de descompunere morală pe care ei îl introduc în viaţă, îndeosebi prin intermediul femeilor. Nu mai spun că dacă ar fi să urmăm recomandările lor, atunci, din cauza pericolului de infecţie care sălăşluieşte peste tot şi în toate cele, oamenii n-ar trebui să tindă spre unire, ci spre izolare: după teoria lor, oamenii ar trebui să trăiască izolaţi unul de altul şi să nu mai scoată din gură gargara cu acid fenic (de altfel s-a descoperit că nici aceasta nu face două parale). Dar nici asta n-ar fi nimic. Otrava cea mai cumplită rezidă în desfrânarea oamenilor şi îndeosebi a femeilor.

Astăzi nu mai putem spune: „Duci o viaţă urâtă, caută să trăieşti mai frumos!“, nu poţi să ţi-o spui nici ţie însuţi, nici altora. Iar dacă duci o viaţă urâtă, apoi de vină este anomalia funcţiunilor nervoase şi aşa mai departe. Deci eşti obligat să ceri avizul medicilor, dumnealor îţi prescriu leacuri de treizeci şi cinci de copeici de la spiţerie, iar tu le iei. Te vei simţi şi mai rău, şi atunci iarăşi chemi doctorii şi iarăşi iei leacuri. Straşnică afacere!

Dar nu despre asta-i vorba. Voiam doar să-ţi spun că dânsa şi-a alăptat de minune copiii şi că numai sarcinile pe care le-a purtat şi alăptatul copiilor mă scăpau de chinurile geloziei. Fără asta, cele ce s-au întâmplat în urmă s-ar fi petrecut mai demult. Copiii ne salvau şi pe mine, şi pe ea. În opt ani a născut cinci copii. Şi pe toţi i-a alăptat singură.

–Şi unde sunt acum copiii dumitale? am întrebat eu.

–Copiii? repetă el întrebarea cu o expresie speriată.

–Iartă-mă, poate că amintirea lor te tulbură.

–Nu, nu face nimic. Pe copii i-au luat sora şi fratele soţiei mele. Nu mi i-au dat. Le-am lăsat toată averea mea, dar ei nu mi i-au dat. Căci mă socotesc un fel de nebun. Acum vin de la ei. I-am văzut, dar n-o să mi-i dea. Fiindcă i-aş creşte în aşa fel, încât să nu semene cu părinţii lor. Şi pare-se că trebuie cu orice chip să iasă la fel cu ei. Da', ce pot să fac? Bineînţeles că n-au să mi-i dea, n-au să mi-i încredinţeze. De altfel, nici eu nu ştiu dacă aş fi în stare să-i cresc. Cred că nu sunt o epavă, un schilod. Am o singură calitate. Ştiu. Da, e drept că ştiu un lucru pe care ceilalţi nu-l vor şti încă multă vreme.

Da, copiii mei trăiesc şi cresc tot aşa ca nişte sălbatici, la fel cu toţi cei din jurul lor. I-am văzut, i-am văzut de trei ori. Nu pot face nimic pentru ei, nimic. Acum plec în sud. Am acolo o căsuţă cu grădiniţă.

Aşa-i, o să mai curgă multă apă pe gârlă până ce oamenii vor afla ceea ce eu ştiu. Cât fier şi ce alte metale se găsesc în soare şi în stele, asta se poate afla uşor, în schimb, ceea ce dezvăluie ticăloşia noastră, asta e greu să afli, îngrozitor de greu...

Dumneata ai cel puţin bunătatea să mă asculţi, îţi sunt recunoscător şi pentru asta.

XVI

–Uite, adineauri ai pomenit de copii. Ce minciună sfruntată circulă şi pe seama lor! Copiii sunt, dragă Doamne, o binecuvântare divină, o bucurie... Dar astea nu-s decât minciuni. Vor fi fost poate, cândva, pe vremuri, acum însă nici pomeneală de aşa ceva. Copiii nu sunt decât un chin şi atâta tot. Cele mai multe mame au acest simţământ, iar uneori îl şi mărturisesc de-a dreptul, când le ia gura pe dinainte. Întreabă majoritatea mamelor din mediul nostru de oameni avuţi şi au să-ţi spună că nu vor să aibă copii, de teamă că aceştia pot să se îmbolnăvească şi să moară, iar dacă i-au născut, nu vor să-i alăpteze ca nu cumva să se ataşeze de ei şi să sufere mai târziu. Desfătarea pe care le-o oferă copilul cu farmecul său, al mânuţelor, al picioruşelor, al trupuşorului său, plăcerea oferită de copii atârnă mai uşor în balanţă decât suferinţa pe care le-o pricinuieşte – nu spun boala sau pierderea reală a copilului, ci pur şi simplu teama de o eventuală boală şi moarte a sa. Punând în cumpănă foloasele şi inconvenientele, pare-se că acestea din urmă cântăresc mai greu şi de aceea preferă să nu aibă copii. Ele o spun pe şleau, fără ocol, închipuindu-şi că simţămintele acestea iau naştere în sufletul lor sub impulsul dragostei materne, simţământ frumos şi vrednic de laudă cu care se mândresc. Nu-şi dau seama că, prin acest fel de a judeca, contestă dragostea maternă şi, tocmai dimpotrivă, confirmă egoismul lor. Ele găsesc că plăcerea pe care le-o dă farmecul copilului nu răsplăteşte suferinţa provocată de temerea pentru viaţa lui şi, de aceea, socotesc, că nu trebuie să aducă pe lume copilul pe care-l vor îndrăgi. Nu se sacrifică de dragul unei fiinţe iubite, ci sacrifică fiinţa pe care ar fi iubit-o de dragul propriei lor persoane.

E limpede că aceasta nu este dragoste, ci egoism. Şi totuşi, nu poţi ridica mâna să arunci osânda asupra acestor mame din familiile ce trăiesc în belşug când îţi aminteşti cât se frământă de grijă pentru sănătatea copiilor din cauza aceloraşi doctori, care fac parte din viaţa noastră, a boierilor. Şi acum mă cuprinde groaza de câte ori mi-aduc aminte de traiul şi de starea nevestei mele la începutul căsniciei, când aveam trei-patru copii, care o absorbeau cu totul. Viaţa noastră personală era cu desăvârşire inexistentă. Trăiam într-o veşnică primejdie, stăpâniţi de grija de a scăpa de ea şi, apoi, de cine ştie ce nouă primejdie ce ne pândea, urmată de alte sforţări deznădăjduite şi de o nouă salvare, ca şi cum ne-am fi aflat tot timpul pe o corabie care se scufundă. Uneori aveam impresia că o făcea într-adins, că juca teatru, prefăcându-se alarmată din cauza copiilor, numai ca să mă înfrângă. Căci asta rezolva în mod simplu, ispititor, toate problemele în favoarea ei. Câteodată mi se părea că tot ce făcea şi spunea în asemenea împrejurări făcea şi spunea intenţionat. Dar nu, iar ea se chinuia cumplit şi se canonea mereu cu copiii, cu sănătatea şi bolile lor. Era o tortură pentru ea, ca şi pentru mine. Şi cum să nu se chinuiască! Nutrea o dragoste pătimaşă pentru copii, nevoia animalică de a-i alăpta, de a-i dezmierda, de a-i apăra, ca şi cele mai multe femei, dar fără a avea trăsătura specifică animalelor, şi-anume absenţa imaginaţiei şi a raţiunii. Găina nu tremură de frica celor ce li se pot întâmpla puilor ei, ea nu cunoaşte toate bolile care îi pândesc, nu cunoaşte toate mijloacele prin care oamenii cred că pot scăpa de boli şi de moarte. De aceea, pentru ea, pentru găină, copiii nu reprezintă un chin. Ea face pentru puişorii ei ceea ce îi porunceşte natura şi o face cu plăcere. Pentru ea, copiii constituie o bucurie. Iar atunci când puiul ei boleşte, grijile ei sunt bine definite – ea îl încălzeşte, îl hrăneşte. Şi făcând aceasta, ştie că face tot ce trebuie să facă. Dacă puiul moare, ea nu se întreabă de ce a murit şi unde s-a

dus, ci cârâie câtva timp, apoi încetează şi-şi reia traiul obişnuit. Dar altfel stau lucrurile cu nefericitele noastre de femei, cum s-a întâmplat şi cu nevastă-mea. Fără să mai vorbesc de boli şi despre cum trebuie tratate, de educaţia, de creşterea copiilor, ea auzea peste tot şi citea despre sisteme infinit de variate şi care se schimbau mereu. Alimentaţia se face aşa şi pe dincolo: nu, nu aşa, ci altminteri, uite aşa şi pe dincoace; în fiecare săptămână aflam şi mai cu seamă ea afla noi reguli despre felul în care copiii trebuie îmbrăcaţi, scăldaţi şi culcaţi, cum trebuie plimbaţi şi scoşi la aer, ce să li se dea de băut. Ca şi cum copiii ar fi început să vină pe lume abia de ieri. Iar dacă nu a hrănit, nu a îmbăiat copilul cum scrie la carte sau n-a făcut-o la timpul indicat şi micuţul s-a îmbolnăvit însemna că ea era vinovata, fiindcă n-a făcut ceea ce trebuia să facă.

Asta când erau sănătoşi. Şi totuşi, era un chin. Dacă însă se mai şi îmbolnăvea câte unul dintre ei, asta punea capac la toate. Iadul pe pământ! Se presupune că boala poate fi tratată şi că există o ştiinţă şi nişte oameni, medicii, care ştiu ce au de făcut. Nu chiar toţi, dar cei mai buni îşi cunosc meseria şi uite că s-a îmbolnăvit copilul şi tu trebuie să nimereşti doctorul cel mai bun, pe acela care îl poate salva, şi atunci copilul va fi salvat. Iar dacă n-ai izbutit să pui mâna pe doctorul acela, ori dacă nu stai în localitatea unde stă acel doctor, gata, copilul e pierdut. Şi asta nu era numai convingerea ei, ci a tuturor femeilor din cercul ei, şi peste tot nu auzea decât unul şi acelaşi lucru: că Ekaterina Semionovna a pierdut doi copii fiindcă nu l-a chemat la timp pe Ivan Zaharici, care i-a salvat Mariei Ivanovna pe fetiţa mai mare. Că uite, Petrovii, urmând sfatul medicului, s-au împrăştiat la timp pe la hoteluri şi copiii au scăpat cu viaţă, iar dacă nu s-ar fi împrăştiat, ar fi fost pierduţi. Că cutare şi cutare aveau un copil plăpând, dar urmând sfatul medicului s-au mutat în sud şi au salvat copilul. Cum naiba să nu se fi chinuit femeia şi cum să nu se fi

frământat clipă cu clipă, când viaţa copiilor, de care o lega un instinct animalic, depindea de faptul dacă va afla la timp părerea lui Ivan Zaharici. Or, nimeni nu cunoaşte părerea lui Ivan Zaharici şi el mai puţin decât oricare altul, fiindcă el ştie prea bine că nu ştie nimic şi că nu poate să ajute cu nimic, dar dumnealui umblă cu şoalda, la nimereală, numai ca să întreţină credinţa că ştie ceva. Căci dacă nevastă-mea n-ar fi fost decât un animal şi atâta tot, nu s-ar fi chinuit în halul ăsta, iar dacă ar fi fost un om adevărat, ar fi crezut în Dumnezeu şi ar fi gândit şi vorbit aşa cum vorbesc femeile cucernice de la ţară: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat!“ Ar fi gândit că viaţa şi moartea copiilor ei, ca şi a tuturor oamenilor, nu stă în puterea omului, ci numai în puterea lui Dumnezeu şi n-ar mai fi chinuit-o gândul că ar fi în puterea ei să prevină boala şi moartea copiilor, dar nu a făcut-o. Aşadar, pentru ea situaţia era următoarea: îi erau încredinţate făpturi slabe, cât se poate de plăpânde şi supuse unor primejdii fără număr. Or, pe ea o lega o afecţiune pătimaşă, animalică, de aceste făpturi. Afară de asta, aceste făpturi i-au fost încredinţate, dar, în acelaşi timp, mijloacele de a păstra aceste făpturi ne sunt ascunse, ele fiind cunoscute de mii de oameni cu desăvârşire străini, ale căror servicii şi sfaturi nu le poţi dobândi decât pentru sume importante şi, chiar şi în cazul acesta, nu întotdeauna.

Prin urmare, viaţa noastră ca părinţi a fost pentru soţia mea, şi, implicit, şi pentru mine, un calvar şi nicidecum o bucurie. Şi cum să nu fie un calvar? Se chinuia întruna. Uneori, abia apucam să ne potolim după o scenă de gelozie sau după o sfadă oarecare şi ne puneam în gând să ne bucurăm de viaţă, să mai citim ceva şi să mai medităm; tocmai porneam şi noi să facem vreo treabă cu rost şi deodată eram înştiinţaţi că Vasia a vărsat, că Maşa a ieşit cu sânge sau că Andriuşa are o erupţie – şi atunci, gata: viaţa nu mai era viaţă.

Unde să alerg, ce doctor să aduc, unde să izolez copilul? Şi începeau clismele, temperatura, doctoriile şi medicii. Nu apuca bine să se sfârşească una, că începea alta, şi aşa n-am avut niciodată parte de o viaţă de familie temeinică, normală. Ci, după cum îţi spuneam, trăiam într-o veşnică goană pentru a ne salva de primejdii imaginare şi reale. E ceea ce se întâmplă acum în majoritatea familiilor. Cât despre familia mea, faptul acesta lua forme deosebit de acute. Nevasta mea era o mamă pe cât de iubitoare, pe atât de credulă.

Aşadar, prezenţa copiilor nu numai că n-a îmbunătăţit viaţa noastră, dar ne-a otrăvit-o. Pe lângă aceasta, copiii erau pentru noi un nou motiv de discordie. Din momentul în care s-au născut şi pe măsură ce creşteau au devenit cu atât mai des un mijloc şi un subiect de discordie. Şi erau nu numai un subiect de discordie, ci şi o armă de luptă. Parcă ne războiam între noi prin intermediul copiilor. Fiecare dintre noi îşi avea copilul preferat, care era totodată arma lui de bătaie. Eu loveam mai mult cu Vasia, cel mai mare, iar dânsa cu Liza. Pe lângă aceasta, când copiii au început să crească şi caracterele lor au prins să se contureze, s-au transformat în aliaţi, pe care fiecare dintre noi căuta să-i atragă de partea sa. Sărăcuţii de ei sufereau cumplit din această pricină, dar noi – încleştaţi cum eram în războiul nostru neîncetat – nu ne sinchiseam de ei. Fetiţa ţinea partea mea; în schimb băiatul cel mare, care semăna cu dânsa şi era favoritul ei, adeseori mi-era nesuferit.

XVII

–Ei, şi uite-aşa ne duceam viaţa. Relaţiile dintre noi erau din ce în ce mai duşmănoase. În cele din urmă, am ajuns până acolo încât nu discordia stârnea vrăjmăşia, ci vrăjmăşia trezea discordia; orice ar fi spus ea, eu dinainte eram împotrivă şi tot aşa şi dânsa.

În cel de-al patrulea an de căsnicie ajunseserăm amândoi, oarecum de la sine, la concluzia că nu ne putem înţelege unul pe altul, că între noi nu poate fi armonie. Renunţaserăm la orice încercare de a ne explica până la capăt. Chiar dacă era vorba de lucrurile cele mai simple, mai cu seamă în legătură cu copiii, rămânea fiecare neschimbat la părerea lui. Acum, când îmi amintesc toate astea, îmi dau seama că nici nu ţineam atât de mult la părerile pe care le apăram, încât să nu fi putut renunţa la ele, dar ea susţinea părerea contrarie şi a renunţa la părerile mele ar fi însemnat a-i ceda, dar cum puteam s-o fac? La fel şi ea. Socotea, de bună seamă, că totdeauna dreptatea era de partea ei, iar eu mă consideram totdeauna un sfânt faţă de ea. Când rămâneam între patru ochi, eram, ca să zic aşa, condamnaţi la tăcere sau la discuţii de aşa natură, încât sunt convins că şi animalele le pot purta între ele: „Cât e ceasul? E timpul să ne culcăm. Ce avem de mâncare la prânz? Unde mergem astăzi? Ce mai scrie la gazetă? Să trimitem după doctor. Pe Maşa o doare gâtul.“ Dacă ieşeam cât un fir de păr din această sferă de discuţii, redusă la ultima limită, cearta izbucnea pe loc. Ajungeam la ciorovăieli şi cuvinte încărcate de ură pentru o cafea, pentru un şervet, pentru o droşcă sau pentru cine ştie ce fleac la jocul de cărţi – în sfârşit, tot lucruri care nu puteau avea nicio însemnătate atât pentru unul, cât şi pentru celălalt. Cel puţin în ce mă priveşte, simţeam adesea clocotind în mine o ură năprasnică împotriva ei!

Uneori, privind cum îşi ducea linguriţa la gură, cum plescăia sorbind ceaiul, o uram pentru aceste lucruri, ca pentru cea mai infamă faptă. Pe atunci nu observasem că perioadele mele de furie se repetau cu o perfectă regularitate şi egalitate, corespunzând perioadelor cărora noi le ziceam de dragoste. O perioadă de dragoste intensă atrăgea o lungă perioadă de furie, o manifestare mai slabă de dragoste atrăgea o perioadă mai scurtă de vrajbă. Pe atunci, niciunul dintre noi nu-şi dădea seama că această dragoste deopotrivă cu ura erau, în fond, cei doi antipozi ai aceluiaşi simţământ animalic. Viaţa ne-ar fi fost îngrozitoare dacă am fi înţeles adevărata noastră situaţie; dar n-o înţelegeam şi nu ne dădeam seama de ea. De altfel, salvarea ca şi chinul omului constă în faptul că, ducând o viaţă greşită, el se poate amăgi singur, pentru a nu desluşi mizeria situaţiei sale. Aşa am procedat şi noi, ea căuta uitarea în treburi veşnic arzătoare, încordate, în legătură cu gospodăria, cu mobilatul casei, cu toaletele ei şi cu hainele copiilor, în învăţătura şi sănătatea copiilor. La rândul meu şi eu îmi aveam beţia mea – beţia slujbei, a vânătorii, a jocului de cărţi. Amândoi eram mereu ocupaţi. Amândoi simţeam că, pe măsură ce vom fi mai ocupaţi, mai înverşunaţi vom fi unul împotriva celuilalt. „Cred şi eu că-ţi vine la îndemână să faci mofturi – îmi ziceam despre dânsa –, toată noaptea m-ai chinuit cu scenele tale, iar astăzi am şedinţă.“ „Ţie ce-ţi pasă?!“ nu numai că gândea ea dar o şi spunea. „Eu însă n-am închis ochii toată noaptea din cauza copilului.“

Şi uite aşa trăiam, învăluiţi necontenit într-o negură ce ne împiedica să vedem situaţia în care ne aflam. Şi dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat, aş fi dus-o astfel până la bătrâneţe şi aş fi murit convins că am trăit o viaţă bună, poate nu prea bună, dar nici prea rea, în sfârşit o viaţă ca a tuturor celorlalţi; n-aş fi priceput nesfârşita suferinţă şi minciuna josnică în care mă bălăceam.

Eram ca doi prizonieri legaţi cu acelaşi lanţ, roşi de ură unul împotriva celuilalt, şi ne înveninam unul altuia viaţa, străduindu-ne să nu vedem lucrul acesta. Pe atunci încă nu ştiam că în nouăzeci şi nouă la sută din căsnicii oamenii trăiesc acelaşi infern ca şi mine şi că nici n-ar putea fi altfel. Pe atunci încă nu ştiam toate astea nici despre alţii, nici despre mine.

E surprinzător câte coincidenţe survin într-o viaţă normală şi chiar într-una anormală! Şi ca un făcut, când părinţii îşi fac viaţa nesuferită, tocmai atunci se impune pentru educaţia copiilor necesitatea de a trăi la oraş. Şi uite că a trebuit să ne mutăm la oraş.

Interlocutorul meu tăcu, slobozind de vreo două ori sunetele-i ciudate, care de astă dată semănau aidoma cu nişte hohote de plâns înăbuşit. Ne apropiam de o gară.

–Cât e ceasul? mă întrebă el.

M-am uitat la ceas. Era ora două.

–N-ai obosit? mă întrebă iarăşi.

–Nu, dar dumneata ai obosit.

–Mă înăbuş. Iartă-mă, te rog: mă duc să iau aer şi să beau apă.

Şi porni de-a lungul vagonului, clătinându-se pe picioare.

Am rămas singur; am reluat în gând tot ce-mi spusese şi atât de mult m-am adâncit în reflecţiile mele, încât n-am băgat de seamă că s-a întors, intrând pe uşa cealaltă.

XVIII

–Da, mă las mereu antrenat de altele, reîncepu el. Am frământat multe gânduri în minte şi multe lucruri îmi apar acum în altă lumină şi aş vrea să le spun pe toate. Aşadar ne-am statornicit la oraş. Pentru oamenii nefericiţi e preferabilă viaţa de oraş. Aici poţi să trăieşti o sută de ani fără să-ţi dai seama că ai murit şi ai putrezit de mult. Nimeni n-are timp să stea de vorbă cu sine însuşi, toată lumea e ocupată; treburi, relaţii sociale, grija sănătăţii, spectacole, sănătatea şi educaţia copiilor. Ba trebuie să primeşti pe cutare şi cutare, ba să te duci la unul ori la altul, ba trebuie s-o vezi pe cutare actriţă sau să auzi pe cutare cântăreţ sau cântăreaţă. Căci în oraş găseşti în orice moment şi în acelaşi timp una sau chiar două şi trei celebrităţi, pe care nu se poate să le pierzi. Ba trebuie să-ţi cauţi sănătatea, ba să vezi de unul sau de altul dintre copii, ba eşti în căutare de profesori, de meditatori, de guvernantă, şi cu toate astea viaţa îţi trece deşartă. Aşa o duceam şi noi, şi acum convieţuirea ne pricinuia mai puţină suferinţă. Pe lângă toate astea, la început am avut o îndeletnicire minunată – aceea de a ne instala într-un oraş, într-o locuinţă nouă, şi apoi altă îndeletnicire – aceea de a ne duce din când în când la ţară şi de-a ne întoarce după aceea la oraş.

Aşa a trecut iarna, iar în iarna următoare s-a petrecut un alt fapt, după toate aparenţele neînsemnat şi neluat în seamă de nimeni, dar care a dezlănţuit tot ceea ce s-a întâmplat după aceea. Nevasta mea s-a îmbolnăvit şi ticăloşii de medici au oprit-o să nască şi au învăţat-o ce trebuie să facă. Mie mi-era scârbă de lucrul acesta. Am încercat să mă împotrivesc, dar ea a stăruit cu o îndărătnicie uşuratică şi m-am supus. Astfel am înlăturat din viaţa noastră porcească cea din urmă justificare, copiii, şi traiul nostru a devenit şi mai murdar.

Mujicul, muncitorul are nevoie de copii, deşi îi vine greu să-i hrănească, dar are nevoie de ei şi de aceea raporturile sale conjugale au o justificare. Nouă însă, celor care avem copii, nu ne mai trebuie alţii, fiindcă asta înseamnă griji şi cheltuieli în plus, comoştenitori, într-un cuvânt sunt o povară. Astfel că pentru noi viaţa porcească nu are nicio justificare. Ori ne descotorosim de copii pe căi artificiale, ori îi socotim o pacoste, urmarea unei imprudenţe, ceea ce e şi mai dezgustător. Nu avem nicio justificare. Dar am căzut atât de jos moralmente, încât nici măcar nu vedem necesitatea unei justificări. Majoritatea lumii culte din zilele noastre se dedă acestei perversităţi fără cea mai mică mustrare de cuget.

De altfel ce să te mustre, de vreme ce cugetul e cu desăvârşire inexistent în mediul nostru, cu excepţia, dacă se poate numi astfel, a conştiinţei opiniei publice şi a legii penale. Dar, în cazul de faţă, nici una şi nici cealaltă nu sunt încălcate: nu avem motive să ne creăm din aceasta o problemă de conştiinţă în faţa societăţii, deoarece toţi fac la fel – şi Maria Pavlovna, şi Ivan Zaharici. La ce bun să mai înmulţim numărul săracilor, ori să ne lipsim de plăcerile unei vieţi mondene? De asemenea, nu avem motive să ne creăm o problemă de conştiinţă din punctul de vedere al legii penale, ori să ne temem de ea. Numai fetele deşucheate de la ţară şi nevestele soldaţilor plecaţi la oaste îşi leapădă pruncii în iazuri şi fântâni. Fireşte că acelea trebuie aruncate în temniţă. La noi însă totul se face la timp şi curat.

Am trăit astfel încă doi ani. Metoda ticăloşilor de medici începuse, pesemne, să dea roade; nevastă-mea se împlini la trup şi se făcu mai frumoasă, ca zilele din urmă ale verii. Îşi dădea seama de aceasta şi se îngrijea. Dobândise acea frumuseţe provocatoare care îi tulbură pe bărbaţi. Avea farmecul plin al femeii de treizeci de ani, care nu mai face copii, care e ghiftuită şi excitată. Prezenţa ei era tulburătoare.

Când trecea pe lângă bărbaţi atrăgea asupră-şi toate privirile lor. Era ca un cal bine hrănit, căruia, după ce l-ai ţinut multă vreme înhămat, îi scoţi frâul. De fapt, nu purtase niciodată frâu, cum nu poartă nouăzeci şi nouă la sută din femeile noastre. Eu simţeam aceasta şi mă stăpânea o teamă cumplită.

XIX

Pozdnîşev se ridică brusc şi trecu la fereastră.

– Iartă-mă, te rog, spuse el şi, aţintindu-şi privirea pe geam, rămase aşa, tăcut, vreo trei minute.

Apoi oftă adânc şi se aşeză din nou în faţa mea. Chipul lui avea acum cu totul altă expresie, ochii îi erau plini de durere şi ceva ce aducea cu un zâmbet ciudat îi încreţea buzele.

– Am obosit puţin, dar am să-ţi istorisesc mai departe. Mai e mult până să se lumineze de ziuă. Da, reluă el firul povestirii, după ce aprinsese o ţigară. Se îngrăşase de când nu mai năştea şi boala aceea – veşnica grijă din cauza copiilor – începuse să-i treacă. Mai bine zis s-a trezit parcă dintr-o beţie, s-a dezmeticit şi a văzut lumea din jur, cu toate bucuriile ei, o lume despre care uitase şi în care nu ştia să trăiască, o lume pe care n-o înţelegea defel. „Nu cumva să pierd ceva! Vremea trece şi n-o poţi întoarce!“ Aşa îmi închipuiam că gândea sau, mai degrabă, simţea dânsa şi nici n-ar fi putut gândi şi simţi altfel: fusese crescută în credinţa că pe lume nu există decât un singur lucru vrednic de luare-aminte – dragostea. Se măritase, gustase ceva din această dragoste, dar numai ceva, care era departe de ceea ce făgăduia să fie dragostea, de ceea ce aşteptase ea, ceva ce cuprindea şi multe dezamăgiri, multe suferinţe şi totodată un martiraj neaşteptat – copiii! Acest martiraj îi sleise puterile. Şi uite că, mulţumită doctorilor celor îndatoritori, aflase că naşterea copiilor se poate evita. S-a bucurat, a încercat metoda şi a prins puteri noi pentru singurul lucru pe care-l cunoştea – pentru dragoste. Dar dragostea cu bărbatul înveninat şi de gelozie, şi de alte rele de tot

felul nu mai era acelaşi lucru. Începu să aspire la o altă dragoste cu totul nouă, curată, cel puţin aceasta era impresia mea. Şi astfel prinse a se uita în jurul ei, ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Eu vedeam toate astea şi nu-mi puteam înăbuşi neliniştea. Nu era prilej în care discutând cu mine, după vechiul nostru obicei prin mijlocirea altora, adică vorbind cu terţe persoane, dar de fapt adresându-mi-se mie, să nu spună cu îndrăzneală, fără a-şi aminti că numai cu o oră mai înainte afirmase contrariul, să nu spună mai în serios, mai în glumă, că e o greşeală să te laşi copleşit de grijile materne, că nu face să-ţi închini viaţa copiilor când eşti tânără şi te poţi bucura de viaţă. Acum se ocupa mai puţin de copii, în orice caz nu mai arăta disperarea de altădată; în schimb se ocupa din ce în ce mai mult de persoana ei, de înfăţişarea ei; deşi nu chiar făţiş, se ocupa de plăcerile şi chiar de propria ei desăvârşire. Se dărui din nou cu pasiune pianului, pe care-l neglijase cu totul până atunci. De aici a şi început totul.

Pozdnîşev îşi întoarse din nou privirea obosită spre geam, dar după o vădită sforţare de a-şi recăpăta stăpânirea de sine, îşi urmă imediat povestirea:

–Mda, s-a ivit omul acela.

Rămase întru câtva tulburat şi scoase de două ori pe nas sunetele sale specifice.

Vedeam că era un chin pentru el să pronunţe numele acestui om, să-şi amintească, să vorbească despre el. Dar făcu un efort şi, doborând parcă obstacolul ce-i sta în cale, continuă pe un ton hotărât:

–În ochii mei, după aprecierea mea, era un omuleţ de nimic. Şi nu o spun din cauza rolului pe care l-a jucat în viaţa mea, ci pentru că

acesta este adevărul. De altfel, faptul că el era o nulitate dovedeşte numai cât de iresponsabilă a fost ea. De n-ar fi fost el, ar fi fost un altul, căci faptul trebuia să se întâmple.

Din nou tăcu câteva clipe.

–Da, era muzician, violonist. Nu un muzicant profesionist, ci jumătate profesionist, jumătate om de lume.

Tatăl său fusese moşier şi vecin cu tatăl meu. El – adică tatăl – se ruinase, iar copiii – trei băieţi – s-au rostuit cu toţii; numai unul, mezinul – cel despre care îţi vorbesc – a fost trimis la Paris, la naşa lui. Acolo l-au dat la conservator, deoarece vădea talent pentru muzică; a ieşit violonist şi cânta la concerte. Ca om, era...

De bună seamă, vrând să spună ceva rău despre el, interlocutorul meu se stăpâni şi rosti repede:

–Ei, nu ştiu ce viaţă o fi dus acolo, ştiu numai că în anul acela a răsărit în Rusia şi şi-a făcut apariţia în viaţa mea. Avea ochii umezi şi migdalaţi, buzele roşii şi zâmbitoare, o mustăcioară pomădată, pieptănătura după ultima modă, faţa frumoasă, dar banală – cu alte cuvinte era, cum spun femeile, un băiat drăguţ; avea o constituţie firavă, deşi nu era rău făcut, cu şoldurile foarte dezvoltate, ca la femei sau ca la hotentoţi, după cum se spune. Se zice că şi aceştia au înclinaţii muzicale.

Cu tendinţa de a deveni cât mai familiar, dar sensibil şi oricând gata să se oprească la cel mai mic semn de răceală, păstra respectul demnităţii aparente; purta botine cu nasturi, cravate ţipătoare şi alte nimicuri caracteristic pariziene pe care străinii le adoptă la Paris şi care, prin nota lor aparte şi prin noutatea lor, fac întotdeauna

impresie asupra femeilor. Arbora o veselie căutată, exterioară. Ştii, avea maniera aceea de a vorbi mereu în aluzii şi frânturi de fraze, ca şi cum tu ai cunoaşte dinainte tot ce vrea să spună el, aşa că, înregistrând toate astea, poţi să le completezi singur.

Şi iată că omul acesta, cu muzica lui, a stârnit tot ce a urmat. Căci la proces chestiunea a fost înfăţişată ca şi cum totul s-ar fi întâmplat din cauza geloziei. Dar n-a fost deloc aşa, adică n-aş putea spune că n-a fost deloc aşa, dar este şi nu este aşa. La proces s-a ajuns la concluzia că am fost un soţ înşelat şi că am ucis pentru a-mi apăra onoarea pângărită (căci aşa se cheamă asta pe limba lor). Şi de aceea m-au achitat. În timpul procesului eu m-am străduit să lămuresc adevăratul sens al faptelor, dar ei au înţeles din cele spuse de mine că vreau să reabilitez onoarea soţiei mele.

Raporturile ei cu acest muzicant, oricare ar fi fost ele, sunt fără importanţă pentru mine şi de asemenea pentru ea. Important este ceea ce ţi-am povestit, adică viaţa mea porcească. Totul s-a petrecut numai pentru că între noi se căsca acel abis fără fund, despre care ţi-am vorbit, pentru că trăiam în acea cumplită încordare la care ne adusese ura noastră reciprocă, încât era suficient să se ivească cel mai neînsemnat pretext ca să se declanşeze criza. Certurile noastre deveniseră înspăimântătoare în vremea din urmă, erau deosebit de înverşunate şi alternau cu o patimă animalică. Tot aşa de neînfrânată şi ea.

Dacă nu s-ar fi ivit el, s-ar fi ivit un altul. Dacă n-ar fi existat pretextul geloziei, s-ar fi găsit un alt pretext. Stăruiesc asupra faptului că toţi soţii care duc viaţa pe care am dus-o eu trebuie ori să se dedea dezmăţului, ori să se despartă, ori să se sinucidă, ori să-şi

omoare nevestele, aşa cum am făcut eu. Dacă există câte una cu care nu se întâmplă aşa, aceasta este o excepţie rară.

Căci şi eu, înainte de a isprăvi aşa cum am isprăvit, am fost de câteva ori pe punctul de a mă sinucide, iar ea, de asemenea, a încercat să se otrăvească.

XX

–Da, aşa s-a întâmplat, şi nu cu mult înaintea deznodământului. Trăiam parcă într-un fel de armistiţiu, pe care nu aveam motive să-l încălcăm; de pildă, începeam deodată o discuţie şi eu ziceam că cutare câine a fost medaliat la expoziţie. Ea mă corectează: „N-a fost medaliat, ci premiat.“ Şi gata, se isca o controversă, începeam să sărim de la un subiect la altul, să ne aruncăm învinuiri: „Fireşte, asta se ştie de mult, totdeauna a fost aşa: tu ai spus că...“ „Nu, nu am spus asta niciodată!“ „Vasăzică, eu mint!...“ Simţi că uite acuşi-acuşi izbucneşte cearta aceea cumplită, când îţi vine ori să te omori, ori s-o omori pe ea. Ştii că va începe îndată şi te temi de ea ca de foc şi de aceea ai vrea să te stăpâneşti, dar îţi simţi fiinţa toată pradă furiei. Ea, în aceeaşi stare de spirit sau poate într-o stare şi mai rea, tălmăceşte şi răstălmăceşte dinadins fiecare cuvânt al meu, denaturându-i sensul; fiecare cuvânt rostit de dânsa e îmbibat de venin: unde ştie că mă doare mai mult, acolo mă împunge. Şi cu cât trece timpul, cu atât mai vârtos. Eu urlu: „Taci!“ sau ceva asemănător. Ea iese din cameră ca o vijelie şi se repede spre odaia copiilor. Eu încerc s-o reţin, ca să sfârşesc ce am de spus şi să-i dovedesc că am dreptate şi o apuc de mână. Ea se preface că o doare şi ţipă: „Copii, tatăl vostru mă bate!“ La rândul meu răcnesc: „Nu minţi!“ „Şi asta nu-i prima oară!“ strigă ea sau cam aşa ceva. Copiii se reped spre ea. Ea îi linişteşte. Eu zic: „Nu te preface!“ Ea zice: „Pentru tine, totul e prefăcătorie; tu eşti în stare să omori omul şi apoi să spui că se preface. Acum te-am înţeles. Asta urmăreşti!“ „Of, de-ai crăpa odată!“ urlu eu. Îmi aduc aminte şi astăzi cum m-au îngrozit aceste cuvinte înfiorătoare. Nu-mi trecuse nicicând prin minte că aş fi în stare să rostesc vorbe atât de crude şi de grosolane şi mă mir că au putut să-mi scape din gură. Urlu aceste

cuvinte înfiorătoare şi fug în birou, mă aşez într-un jilţ şi aprind o ţigară. Deodată o aud că iese în coridor şi se pregăteşte de plecare. O întreb unde se duce. Ea nu-mi răspunde. „Ducă-se dracului!“ îmi zic eu, mă întorc în birou, mă întind pe sofa şi iarăşi fumez. Îmi trec prin minte mii de planuri diferite cum să mă răzbun şi să scap de ea, şi totodată cum să îndrept lucrurile, făcând aşa de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Cuget întruna la toate astea şi fumez, fumez, fumez întruna. Mă gândesc să fug de ea, să mă ascund, să plec în America. Ajung până acolo, încât visez cum am să scap de ea şi ce bine o să fie, cum am să mă căsătoresc cu alta, cu o femeie minunată, cu desăvârşire nouă. Ca să scap de ea trebuie ori să moară, ori să divorţez şi chibzuiesc cum să fac. Văd că încep să încurc iţele, că gândurile mele o iau razna, dar ca să nu bag de seamă lucrul acesta fumez mereu.

Viaţa în casă îşi urmează însă cursul. Vine guvernanta şi mă întreabă: „Unde e madame? Când se întoarce?“ Valetul mă întreabă dacă să servească ceaiul. Mă duc în sufragerie; copiii, mai cu seamă Liza, cea mai mare, care a început să priceapă, mă priveşte cu un aer întrebător şi răuvoitor. Bem ceaiul în tăcere. Ea tot nu s-a întors. Trece toată seara şi ea nu-i, şi în sufletul meu încolţesc rând pe rând două simţăminte: unul de furie împotriva ei pentru că mă chinuieşte şi pe mine, şi pe copii cu absenţa ei fără rost, căci până la urmă tot se va întoarce, şi un simţământ de groază că nu va veni şi că o să-şi pună capăt zilelor. M-aş duce s-o iau. Dar unde s-o caut? La soră-sa? Totuşi, e stupid să apar acolo şi să întreb unde mi-e nevasta. Dar ducă-se în plata Domnului; dacă-i arde de chinuit, apoi să se chinuiască pe sine! Căci asta şi vrea dumneaei. Şi data viitoare o să fie şi mai rău. Dar dacă totuşi nu e la soră-sa şi îşi face seama, sau poate şi-a şi făcut?... E ceasul unsprezece, douăsprezece, unu. Nu intru în iatac, mi se pare stupid să mă culc singur şi să aştept, dar nu

mă culc nici aici, în birou. Încerc să-mi fac de lucru, să-mi scriu corespondenţa, să citesc; dar nu sunt în stare să fac nimic. Stau singur în cabinet, când chinuit, când înciudat, şi trag cu urechea la cel mai mic zgomot. E trei, e patru – ea tot n-a venit. Către ziuă mă fură somnul. Mă trezesc – ea încă n-a venit.

În casă viaţa îşi urmează cursul obişnuit, dar toţi sunt nedumeriţi şi toţi mă privesc întrebător şi cu dojană în ochi, presupunând că eu sunt izvorul tuturor necazurilor. Iar în pieptul meu se dă mereu aceeaşi luptă: ciudă împotriva ei pentru că mă torturează şi nelinişte din pricina ei.

Pe la vreo unsprezece soseşte soră-sa ca sol trimis de ea. Şi începe obişnuitul dialog: „E într-o stare groaznică. Ce înseamnă asta?“ „Dar nu s-a întâmplat nimic!“ Îi spun că are un caracter imposibil şi că eu n-am nicio vină.

– Bine, bine, dar lucrurile nu pot rămâne aşa, spune sora ei.

– E isprava ei, nu a mea, răspund eu. Nu eu am să fac primul pas. Dacă e vorba să ne despărţim, atunci să ne despărţim.

Cumnata mea pleacă fără să fi ajuns la vreun rezultat. Vorbind cu dânsa, i-am declarat ţanţoş că nu eu voi face primul pas, dar îndată după plecarea ei, când ies din odaie şi văd copiii speriaţi şi nefericiţi de-ţi vine să le plângi de milă, sunt gata să-l fac. Şi l-aş face bucuros, dar nu ştiu cum. Din nou încep să umblu de colo colo, să fumez, la dejun am băut votcă şi vin, şi am realizat ceea ce îmi doream în subconştientul meu, anume, să nu văd neghiobia şi josnicia situaţiei în care mă aflam.

Pe la ceasul trei soseşte şi ea. Dă cu ochii de mine, dar nu rosteşte nicio vorbă. Eu, închipuindu-mi că s-a căit, încep să-i spun că, din pricina reproşurilor ei, am depăşit măsura. Ea, cu aceeaşi figură gravă şi îngrozitor de chinuită, îmi spune că n-a venit ca să aibă o explicaţie cu mine, ci ca să-şi ia copiii, căci nu mai putem trăi laolaltă. Eu pornesc să-i arăt că n-am nicio vină şi că dânsa m-a scos din sărite. Ea mă priveşte cu un aer grav solemn şi apoi îmi zice:

–Nu mai stărui, are să-ţi pară rău!

Îi răspund că nu pot suferi comediile astea. Atunci ea ţipă ceva ce nu pot desluşi şi fuge în cameră la ea, în urma ei aud cum întoarce cheia în broască. S-a încuiat. Bat la uşă, dar ea nu-mi răspunde şi mă retrag furios. După o jumătate de oră Liza vine în goană, cu ochii înecaţi în lacrimi.

–Ce-i? S-a întâmplat ceva?

–În cameră la mama nu se aude nicio mişcare.

Ne ducem la uşă. O zgâlţâi din răsputeri. Zăvorul nu e bine pus şi cele două canaturi se deschid. Mă apropii de pat. Ea e culcată incomod, îmbrăcată cu rochia şi cu botinele înalte în picioare; zace în nesimţire. Pe noptieră văd un flacon de opiu gol. O readucem în simţiri. Alte lacrimi şi în cele din urmă împăcarea. Şi totuşi nu este o împăcare adevărată, căci în sufletul fiecăruia din noi dospeşte aceeaşi duşmănie, la care s-a adăugat şi iritarea pentru suferinţa pricinuită de această ceartă, pentru care fiecare dintre noi aruncă vina în întregime asupra celuilalt. Totuşi trebuie să sfârşim o dată cu toată povestea asta, şi viaţa îşi reia cursul dinainte. Şi astfel de certuri, ba unele şi mai rele, se iscau mereu, când o dată pe săptămână, când o dată pe lună, când în fiecare zi. Şi mereu la fel. Într-un rând mi-am

scos şi paşaport pentru străinătate – cearta ţinuse atunci două zile una după alta –, apoi a urmat iarăşi o discuţie, fără nicio explicaţie, fără împăcare – şi-am rămas.

XXI

– Aşadar, iată care erau relaţiile noastre în momentul când s-a ivit omul acesta. Abia sosit la Moscova, omul acesta — îl cheamă Truhacevski – a venit acasă la mine. Era într-o dimineaţă. L-am primit. Pe vremuri ne tutuiam. El, jonglând cu fraze ce şovăiau între „tu“ şi „dumneata“, a încercat să rămână la „tu“, dar eu i-am vorbit din capul locului cu „dumneata“, dându-i de înţeles răspicat tonul pe care doream să-l păstrez pe viitor, iar el s-a supus numaidecât. Îmi displăcuse cu totul, chiar de la prima vedere. Dar, curios lucru, nu ştiu ce forţă bizară, nu ştiu ce fatalitate mă îmboldea să nu-l resping, să nu-l îndepărtez, ci dimpotrivă, să mi-l apropii. Căci ce putea fi mai simplu decât să-i vorbesc cu răceală şi să-mi iau rămas-bun de la el, fără să-l prezint neveste-mii. Dar nu, ca un făcut, m-am pornit să-i vorbesc despre arta lui şi i-am spus că auzisem că se lăsase de vioară. El mi-a răspuns că acum, dimpotrivă, cântă mai mult decât înainte. Apoi îşi aminti că şi eu cântam pe vremuri. I-am spus că am renunţat la muzică, dar că soţia mea e o bună pianistă.

Lucru uimitor: atitudinea mea faţă de dânsul a fost – din prima zi, din prima oră a întrevederii noastre – aceea pe care ar fi trebuit s-o iau numai după cele ce s-au întâmplat. În relaţiile mele cu el era o nelămurită tensiune: înregistram fiecare cuvânt, fiecare expresie rostită de el sau de mine şi le atribuiam o anume importanţă.

L-am prezentat soţiei mele. Discuţia a trecut numaidecât la muzică şi el s-a oferit să cânte cu ea. Soţia mea, ca de obicei în vremea din urmă, era foarte elegantă, ispititoare şi tulburător de frumoasă. Pesemne că i-a plăcut de el de la prima aruncătură de ochi. Pe lângă aceasta, o bucura perspectiva de a acompania pe cineva care cânta la

vioară, ceea ce îi plăcea atât de mult, încât mai înainte angajase în acest scop un violonist din orchestra teatrului, şi această bucurie se întipări pe chipul ei. Dar, uitându-se la mine, înţelese pe loc sentimentele mele şi îşi schimbă expresia feţei, începând jocul cunoscut, care consta în a ne minţi unul pe altul. Eu am afişat un zâmbet amabil, prefăcându-mă foarte încântat. El, uitându-se la nevastă-mea, aşa cum se uită toţi bărbaţii depravaţi la femeile frumoase, voia să pară interesat numai de subiectul discuţiei, adică tocmai de ceea ce nu-l mai interesa defel. Ea căuta să pară indiferentă, dar falsul surâs de soţ gelos întipărit pe figura mea – expresie ce-i era bine cunoscută – precum şi privirea lui lacomă, pesemne că o aţâţau. Am băgat de seamă cum i s-au aprins ochii ca niciodată, chiar din primul moment, şi cum, probabil, ca un reflex al geloziei mele, între el şi ea s-a stabilit pe dată nu ştiu ce fluid, care stârnea expresii identice, priviri şi zâmbete identice. Roşea dânsa – roşea şi el; zâmbea dânsa – zâmbea şi el. Am discutat despre muzică, despre Paris, despre toi felul de fleacuri. El s-a sculat ca să-şi ia rămas-bun şi, surâzător, ţinându-şi pălăria pe şoldul care i se legăna, sta uitându-se când la ea, când la mine, aşteptând parcă să vadă ce vom face. Această clipă mi-a rămas întipărită în minte, căci tocmai în această clipă aveam latitudinea să nu-l mai poftesc la noi, şi atunci nu s-ar fi întâmplat nimic din tot ce a urmat după aceea. Dar mi-am aruncat ochii întâi asupra lui, apoi asupra ei. „Nici prin gând să-ţi dea că aş fi gelos pe tine“, i-am spus nevesti-mii în gând, „sau că m-aş teme de tine“, i-am spus lui, tot în gând, şi l-am invitat să vină într-o seară cu vioara ca să cânte împreună cu soţia mea. Ea m-a privit mirată, s-a îmbujorat la faţă şi, speriată parcă, a încercat să se împotrivească, motivând că nu cântă destul de bine. Refuzul ei m-a întărâtat şi mai mult, aşa că am stăruit cu atât mai vârtos. Îmi amintesc şi acum simţământul ciudat cu care mă uitam la ceafa lui,

la gâtul lui alb care contrasta cu părul negru pieptănat cu cărare, pe când ieşea de la noi cu mersul lui săltăreţ, ca de pasăre. Nu puteam să-mi ascund că prezenţa acestui om mă chinuia. „Nu depinde decât de mine – îmi ziceam – ca să fac în aşa fel încât să nu-l mai văd niciodată.“ Făcând aceasta însă, aş fi mărturisit că mi-e frică de el. „Nu, nu mi-e frică de el! Ar fi prea înjositor“, îmi spuneam în sinea mea. Şi acolo, pe loc, în vestibul, ştiind că nevastă-mea mă aude, am insistat să vină cu vioara chiar în seara aceea. El îmi făgădui şi apoi plecă.

Seara a venit cu vioara şi au cântat împreună. Dar multă vreme nu au izbutit să se pună la unison, deoarece le lipseau nuiele de care aveau nevoie, iar pe cele pe care le aveam la îndemână nevastă-mea nu putea să le interpreteze fără să se fi pregătit de mai înainte. Eu eram pe vremea aceea mare meloman şi retrăiam laolaltă cu ei muzica executată; i-am aranjat lui pupitrul şi-i întorceam filele. Au cântat totuşi ceva – nişte cântece fără cuvinte şi o sonatină de Mozart. El cânta admirabil şi poseda în cel mai înalt grad ceea ce numim *ton*. Pe lângă aceasta avea un gust ales, cu totul străin de caracterul său.

Era de bună seamă un interpret superior soţiei mele şi o ajuta, lăudând în acelaşi timp foarte curtenitor felul ei de a cânta. Avea o conduită ireproşabilă. Nevastă-mea părea că nu se interesează decât de muzică şi se purta cât se poate de simplu şi firesc. Eu însă, deşi mă străduiam să par că mă interesez de muzică, m-am chinuit necontenit toată seara din pricina geloziei.

Din cea dintâi clipă când privirea lui s-a încrucişat cu a soţiei mele, mi-am dat seama că fiara care zăcea în fiecare dintre ei, în ciuda situaţiei de fapt şi a tuturor convenienţelor sociale, întreba: „E voie?“ Şi răspundea: „O, da, nici vorbă!“ îmi dădeam seama că el nu se

aşteptase defel ca nevastă-mea, o moscovită, să fie o femeie atât de atrăgătoare, asta îi făcea o deosebită plăcere. Căci nu se îndoia câtuşi de puţin de încuviinţarea ei. Esenţialul era doar ca soţul nesuferit să nu-i stingherească. Dacă aş fi fost un om neîntinat, n-aş fi priceput lucrul acesta, dar, asemenea celor mai mulţi dintre bărbaţi, tot aşa gândisem şi eu despre femei până m-am însurat şi de aceea citeam în sufletul lui ca într-o carte deschisă. Mă chinuia îndeosebi faptul, de care îmi dădeam seama cu toată claritatea, că ea nu simţea faţă de mine decât o neîncetată iritare, întreruptă doar când şi când de obişnuitele accese de senzualitate, pe câtă vreme omul acesta, atât prin înfăţişarea-i elegantă şi prin noutatea sa, cât mai cu seamă prin marele şi netăgăduitul său talent muzical, prin apropierea născută între ei din interpretarea în comun, prin înrâurirea pe care o exercită muzica şi îndeosebi vioara asupra firilor impresionabile – trebuie nu numai să-i placă, ci fără îndoială s-o şi subjuge, s-o zdrobească, s-o joace pe degete, s-o sucească şi s-o răsucească întocmai ca pe o sfoară, putând să facă din ea tot ce dorea. Era cu neputinţă să nu văd asta şi sufeream cumplit. Dar cu toate acestea, sau poate că tocmai de aceea, nu ştiu ce forţă mă silea, împotriva voinţei mele, să mă port cu el nu numai deosebit de politicos, dar chiar afabil. Nu ştiu dacă o făceam pentru nevastă-mea sau pentru el, ca să arăt că nu mi-e teamă de dânsul, sau pentru mine, ca să mă înşel singur, ştiu numai că de la începutul relaţiilor noastre nu m-am simţit în stare să mă port firesc cu el. Ca să nu mă las pradă tentaţiei de a-l ucide pe loc, trebuia să-l răsfăţ. La cină l-am îmbiat cu vinul cel mai scump, am ridicat în slăvi felul său de a cânta, i-am vorbit arborând zâmbetul cel mai prietenos şi l-am poftit să vină duminica următoare la masă, ca să mai cânte cu nevastă-mea. I-am spus că voi invita şi câţiva cunoscuţi de-ai mei, iubitori de muzică, să-l asculte. Şi aşa ne-am despărţit.

Şi Pozdnîşev, stăpânit de o puternică emoţie, îşi schimbă poziţia, scoţând sunetul său caracteristic.

–Foarte ciudat felul cum acţiona asupra mea prezenţa acestui om, reîncepu el, forţându-se în mod vădit să-şi păstreze calmul. A doua sau a treia zi după asta, întorcându-mă de la o expoziţie, intru în vestibul şi simt deodată o greutate ca o piatră pe inimă şi nu-mi pot explica de unde provine această senzaţie. Pricina era că, trecând prin vestibul, zărisem un obiect care-mi adusese aminte de el. Abia ajuns în cabinetul meu, mi-am dat seama ce anume era, şi m-am înapoiat în vestibul ca să controlez. Într-adevăr nu mă înşelasem: era paltonul lui. Ştii, un palton după ultima modă. (Fără să-mi dau seama, aveam un foarte ascuţit spirit de observaţie pentru tot ceea ce-l privea.) Am întrebat şi într-adevăr era la noi. Mă îndrept spre salon, dar nu trec prin salonaş, ci prin camera de studiu a copiilor. Liza, fiică-mea, citea o carte, iar dădaca, stând cu micuţa la masă, se juca împreună cu ea, învârtind nu ştiu ce căpăcel. Uşa dinspre salon e închisă, dar dinăuntru aud nişte arpegii uniforme şi glasul lui şi al ei. Trag cu urechea, însă nu izbutesc să desluşesc nimic. De bună seamă sunetele pianului sunt dinadins menite să acopere cuvintele, poate chiar sărutările lor. Doamne! Ce furtună s-a dezlănţuit în pieptul meu! Numai când îmi amintesc de fiara care sălăşluia în mine mă apucă groaza. Inima mi s-a strâns deodată, s-a oprit şi apoi a pornit să bată ca un ciocan. Ca totdeauna când mă cuprindea mânia, sentimentul predominant a fost mila de mine însumi. „De faţă cu copiii, de faţă cu dădaca!“ îmi spuneam. Se vede că aveam o figură înspăimântătoare, fiindcă Liza mă privea cu nişte ochi ciudaţi. „Ce să fac? m-am întrebat. Să intru? Nu pot, căci Dumnezeu ştie ce aş fi în stare să fac.“ Totuşi nu puteam nici să plec. Dădaca se uita la mine cu un aer de parcă înţelegea situaţia. „Dar trebuie să intru“, mi-am spus şi am deschis uşa cu o mişcare grăbită. El sta la pian şi executa acele

arpegii cu degetele lui albe şi lungi, arcuite în sus. Ea stătea la colţul pianului, aplecată peste nişte note deschise. M-a zărit sau m-a auzit cea dintâi şi îşi întoarse privirile spre mine. Nu ştiu dacă s-a speriat ori nu, dacă s-a prefăcut sau chiar într-adevăr nu s-a speriat, în orice caz, n-a tresărit, nu s-a clintit din loc, ci a roşit numai, şi asta abia mai târziu. „Ce bine îmi pare că ai venit! Nu ne-am hotărât încă ce să cântăm duminică“, îmi spuse ea pe un ton pe care nu mi-ar fi vorbit dacă am fi fost între patru ochi. Tonul acesta, precum şi faptul că spusese „noi“ referindu-se la ea şi la el, m-a indignat. M-am îndreptat spre el şi i-am dat mâna fără să scot o vorbă.

El mi-a strâns mâna şi, cu un zâmbet care mi s-a părut de-a dreptul batjocoritor, a început să-mi explice că a adus notele pe care urmează să le exerseze pentru duminică, dar că nu izbutesc să se pună de acord: să cânte o piesă clasică mai grea, şi anume Sonata lui Beethoven pentru pian şi vioară, ori câteva piesete? Totul era atât de firesc şi de simplu, încât n-aveam de ce să mă leg, şi totuşi aveam certitudinea că toate astea erau minciuni şi că se înţeleseseră cum să mă înşele.

Una dintre cele mai chinuitoare torturi pentru geloşi (or, în societatea noastră toţi suntem geloşi) o constituie acele aşa-numite convenienţe mondene care admit o apropiere foarte mare şi foarte primejdioasă între bărbat şi femeie. Ai ajunge să te faci de râsul lumii dacă ai încerca să împiedici apropierea aceasta la baluri, apropierea medicului de pacienta lui sau apropierea ce se produce în îndeletnicirile legate de artă, de pictură şi mai cu seamă de muzică. Oamenii se îndeletnicesc în doi cu cea mai nobilă dintre arte, muzica – ceea ce impune o anumită apropiere, care n-are în ea nimic blamabil, şi numai un soţ stupid, gelos poate să vadă în ea ceva nedorit. Dar toţi ştiu că tocmai aceste îndeletniciri şi îndeosebi

muzica sunt pricina majorităţii adulterelor din societatea noastră. Pesemne că-l tulburase şi pe el emoţia ce se citea pe faţa mea: multă vreme n-am fost în stare să scot un cuvânt. Eram ca o sticlă întoarsă cu gura în jos, din care apa nu curge fiindcă este prea plină. Aş fi vrut să-l insult, să-l alung, dar din nou simţeam că trebuie să fiu amabil şi drăguţ cu el. Şi chiar aşa am procedat. M-am făcut că încuviinţez totul şi, iarăşi, împins de acelaşi straniu sentiment care mă silea să mă port cu el cu atât mai prietenos cu cât mă chinuia mai rău prezenţa lui, i-am spus că mă bizui pe gustul său, sfătuind-o şi pe ea să facă la fel. El a mai rămas atât cât trebuia ca să şteargă impresia neplăcută pe care o creasem când am intrat brusc în cameră cu figura răvăşită şi fără să scot o vorbă; apoi ne-a părăsit, prefăcându-se că, în sfârşit, hotărâseră ce aveau să cânte a doua zi. Cât despre mine, eram deplin încredinţat că alegerea programului le era cu desăvârşire indiferentă, alta fiind adevărata lor preocupare.

Cu o deosebită politeţe l-am petrecut până în vestibul (cum să nu petreci un om care vine cu gândul să destrame liniştea şi să distrugă fericirea unei familii!). I-am strâns cu deosebită amabilitate mâna albă şi molatică.

XXII

N-am vorbit cu ea toată ziua – era peste puterile mele. Apropierea ei răscolea în sufletul meu o ură atât de năprasnică împotrivă-i, încât mă temeam de mine însumi. La masă m-a întrebat în prezenţa copiilor când plec. Trebuia să plec în gubernie ca să iau parte la sesiunea zemstvei, care urma să aibă loc săptămâna următoare. I-am spus ziua când hotărâsem să plec. M-a întrebat dacă n-am nevoie de ceva pentru drum. Nu i-am răspuns nimic; cât a ţinut masa am tăcut şi apoi m-am retras în biroul meu, tot fără să scot o vorbă. În vremea din urmă, ea nu venea niciodată în biroul meu, mai ales la ora aceea. M-am trântit pe sofaua din birou şi stam întins, fierbând de mânie. Deodată aud paşii ei, atât de cunoscuţi. Şi-mi vine în minte un gând înfiorător, monstruos, anume că asemenea soţiei lui Urie, vrea să tăinuiască păcatul pe care l-a şi săvârşit şi de aceea vine la mine, la o oră atât de nepotrivită. „Oare, într-adevăr vine la mine?“ mă întrebam ascultând paşii care se apropiau. Dacă vine la mine, înseamnă că am dreptate. Şi simt cum îmi năpădeşte sufletul un val de ură năprasnică împotriva ei. Paşii răsună mai aproape, tot mai aproape. Oare nu va trece prin faţa uşii, îndreptându-se spre salon? Nu, se aude scârţâitul uşii şi în prag apare silueta ei înaltă, frumoasă, şi citesc pe faţa, în ochii ei o sfială şi o linguşire pe care ea caută să le ascundă, dar eu le văd şi le cunosc semnificaţia. Îmi ţinusem atât de îndelung respiraţia, încât era aproape să mă înăbuş şi, fără să-mi iau ochii de la ea, am scos tabachera cu un gest repezit şi mi-am aprins o ţigară.

–Ce înseamnă asta, vine omul să mai stea cu tine, iar tu te apuci să fumezi, spuse ea şi se aşează alături pe divan, rezemându-se de mine.

M-am tras deoparte, ca să-i evit atingerea.

–Văd că eşti nemulţumit pentru că vreau să cânt duminică, spuse ea.

–Nicidecum, am răspuns.

–Parcă eu nu văd!

–Atunci te felicit că vezi. În schimb, eu nu văd altceva decât că te porţi ca o cocotă...

–Dacă ai chef să înjuri ca un birjar, atunci mă duc.

–Du-te, dar să ştii că dacă ţie nu-ţi pasă de cinstea familiei, nici mie nu-mi pasă de tine; lua-te-ar naiba să te ia, dar la cinstea familiei ţin!

–Dar ce e, ce vrei să spui?

–Cară-te, pentru Dumnezeu, cară-te!

Nu ştiu dacă se prefăcea că nu pricepe despre ce-i vorba ori într-adevăr nu pricepea. În orice caz îşi luă un aer de femeie jignită şi supărată. Se sculă în picioare, dar nu plecă, ci se opri în mijlocul camerei.

–Hotărât lucru, te-ai făcut un om imposibil, începu ea. Ai un caracter, încât înger de-aş fi, tot nu ţi-aş putea intra în voie şi, ca de obicei, străduindu-se a mă lovi cât mai dureros cu putinţă, îmi aminti de purtarea-mi faţă de soră-mea (s-a întâmplat o dată să-mi ies din fire şi să-i torn surorii mele tot felul de grosolănii: ea ştia că asta mă roade şi de aceea mă înţepase în acest punct nevralgic). După asemenea întâmplare, nimic nu mă mai miră din partea ta, spuse dânsa.

„Iată, mă jigneşte, mă înjoseşte, mă umileşte şi tot pe mine mă scoate vinovat“, mi-am spus şi deodată m-a cuprins o mânie atât de aprigă împotriva ei, cum nu încercasem încă niciodată.

Era întâia oară când simţeam dorinţa să-mi manifest în chip fizic această furie. Am sărit de pe canapea şi m-am repezit către dânsa, dar chiar în clipa când am sărit îmi amintesc că am devenit conştient de furia mea şi m-am întrebat dacă e bine să mă las pradă acestui sentiment şi imediat mi-am răspuns că e bine, că asta o va băga în sperieţi şi, cât ai clipi din ochi, în loc să mă împotrivesc acestei furii, m-am apucat s-o stârnesc şi mai mult în sufletul meu şi să mă bucur că se aprinde tot mai tare.

–Cară-te sau te omor! am răcnit, apropiindu-mă de ea şi apucând-o de mână. Rostind acestea am accentuat înadins intonaţia de mânie din glasul meu. Se pare că aveam o figură fioroasă, deoarece o cuprinsese o asemenea frică, încât nici măcar nu avu puterea să plece, ci spuse doar atât:

–Vasia, vino-ţi în fire, ce-i cu tine?

–Pleacă! am răcnit şi mai tare. Numai tu reuşeşti să mă aduci în halul ăsta de turbare. Nu mai răspund de mine!

Dând frâu liber furiei mele, mă lăsam îmbătat de ea şi mă simţeam îmboldit să fac ceva cu totul neobişnuit, ceva care să-i arate că, sub impulsul acestei turbări, îmi pierdusem orice măsură. Grozav aş fi vrut s-o bat, s-o ucid, dar ştiam că nu se cade şi de aceea, ca să dau totuşi curs turbării mele, am apucat tamponul de pe birou şi, răcnind din nou: „Pleacă!“, l-am azvârlit pe podea lângă dânsa. Am ţintit dinadins alături. Atunci dădu să iasă din odaie, dar se opri în pragul uşii. Şi pe dată, în clipa când putea încă să vadă (am făcut-o anume

ca să vadă ea), am înşfăcat rând pe rând obiectele de pe birou, sfeşnicele, călimara, şi le-am trântit de pământ, urlând întruna:

–Du-te, cară-te! Nu mai răspund de mine!

A plecat, iar eu m-am domolit numaidecât. După un ceas a venit dădaca şi mi-a spus că nevastă-mea are un acces de isterie. M-am dus la ea: ba plângea în hohote, ba râdea, nu putea rosti niciun cuvânt şi tremura din tot trupul. Nu se prefăcea, ci era într-adevăr bolnavă.

Către ziuă s-a potolit şi ne-am împăcat, sub imperiul sentimentului pe care noi îl numeam dragoste.

Dimineaţa, după împăcare, când i-am mărturisit că eram gelos pe Truhacevski, nu s-a simţit câtuşi de puţin stânjenită şi a început să râdă cât se poate de firesc. Atât de bizară i se părea, după cum zicea ea, fie numai şi ideea că ar putea face o pasiune pentru un om ca el.

–Cum ar putea o femeie la locul ei să simtă pentru un om ca el altceva decât plăcerea pe care i-o dă muzica? Dacă vrei, sunt gata să nu-l mai văd niciodată. Nici chiar duminică, deşi am invitat atâta lume. Scrie-i că sunt bolnavă şi gata! Un singur lucru îmi repugnă, şi anume că cineva – mai ales el – ar putea să creadă că prezintă un pericol. Sunt prea mândră pentru a îngădui cuiva să creadă aşa ceva.

Şi nu mintea, credea în cele ce spunea; nădăjduia ca, prin aceste cuvinte, să-şi stârnească în suflet un simţământ de dispreţ faţă de el şi cu ajutorul acestui dispreţ să se apere de el, dar n-a izbutit. Toate se învoiseră parcă împotriva ei şi îndeosebi blestemata asta de muzică. Aşa s-a isprăvit cearta noastră, iar duminică au venit oaspeţii şi ei au cântat iarăşi împreună.

XXIII

–Cred că e de prisos să mai spun că eram foarte vanitos, căci dacă nu eşti vanitos în această viaţă a noastră de toate zilele, n-ai pentru ce să mai trăieşti. Prin urmare, şi în duminica aceea am pus tot sufletul ca să orânduiesc masa şi serata muzicală. Am cumpărat chiar eu diferite lucruri pentru masă şi am poftit oaspeţii. Pe la ora şase s-au adunat musafirii şi a apărut şi el în frac şi cu nişte butoni cu briliante, de prost gust. Avea o ţinută degajată, le răspundea tuturor grăbit, cu un zâmbet de înţelegere şi încuviinţare, ştii, cu acea expresie aparte care vrea să te asigure că tot ce faci sau spui e tocmai lucrul la care se aştepta.

Remarcam acum cu deosebită mulţumire tot ce era necinstit în atitudinea lui, căci toate acestea trebuiau să mă liniştească, dovedindu-mi că în ochii soţiei mele el se situase atât de jos, încât – după cum mărturisise singură – ea nu se putea coborî până la el. De astă dată îmi interzisesem orice pornire de gelozie. În primul rând, chinul ăsta mă istovise peste măsură şi simţeam nevoia să mă odihnesc. În al doilea rând, voiam să dau crezare asigurărilor nevestei mele şi, într-adevăr, credeam în ele. Dar, cu toate că nu mă muşca gelozia, m-am purtat nefiresc atât faţă de el, cât şi faţă de ea, şi în timpul mesei, şi în prima jumătate a serii, până în momentul când a început muzica. Tot mai urmăream gesturile şi privirile amândurora.

Masa, ca toate mesele, a fost plicticoasă, de o voie bună forţată. Muzica a început destul de devreme. Vai, cât de adânc mi s-au întipărit în minte toate amănuntele acestei seri! Îmi amintesc cum şi-a adus el vioara, cum a deschis cutia, cum a tras învelitoarea brodată,

desigur, de vreo doamnă anume pentru el, cum a scos instrumentul şi a început să-l acordeze. Îmi amintesc şi de soţia mea cum s-a aşezat la pian, afectând un aer de indiferenţă, sub care simţeam că ascunde o mare sfială chinuită mai cu seamă de îndoiala ce-o avea în privinţa felului ei de a cânta: îmi amintesc, aşadar, cum s-a aşezat cu un aer prefăcut şi cum au început la pian obişnuitul la şi obişnuitul pizzicato al viorii, cum şi-au rânduit notele. Mi-aduc aminte apoi cum s-au uitat unul la altul, cum şi-au întors privirile spre musafirii care se instalau pe scaune, pe urmă cum şi-au spus ceva şi cum au început să cânte. Ea a luat primul acord. El îşi luă o înfăţişare serioasă, gravă, simpatică şi, atent la sunetele viorii, a atins uşor coardele cu degetele, răspunzând pianului. Şi au început...

Pozdnîşev se opri şi scoase de câteva ori în şir sunetul său caracteristic. Dădu să vorbească, dar fornăi pe nas şi se opri iarăşi.

– Au cântat *Sonata Kreutzer* de Beethoven. Cunoşti primul presto? Îl cunoşti? strigă el. Uf!... Înspăimântătoare bucată e sonata asta! Mai ales partea aceasta. Şi, în genere, muzica e un lucru înspăimântător. Ce anume este înspăimântător? Nu-mi dau seama. Ce este muzica însăşi? Ce face ea? Şi de ce face ceea ce face? Se zice că are o influenţă înălţătoare asupra sufletului. Da' de unde! Prostii! E drept că acţionează, ba chiar acţionează teribil asupra sufletului, cel puţin în ceea ce mă priveşte, dar influenţa ei nu-i defel înălţătoare. Muzica nici nu înalţă sufletul, nici nu-l coboară, ci îl aţâţă. Cum să-ţi spun? Muzica mă face să uit de mine însumi, de adevărata mea situaţie; ea mă strămută în altă lume, care în orice caz nu este lumea mea. Sub influenţa muzicii mi se pare că simt ceea ce de fapt nu simt, că înţeleg ceea ce nu înţeleg, că pot face ceea ce nu pot să fac. Îmi explic fenomenul acesta prin aceea că muzica acţionează la fel cu căscatul ori cu râsul: nu mi-e somn, dar încep să casc când mă uit la cineva

care cască; n-am motiv să râd şi totuşi mă pornesc pe râs când aud pe altul râzând.

Ea, muzica, mă transpune fulgerător şi nemijlocit în starea sufletească în care se găsea acela care a compus-o. Mă contopesc sufleteşte cu el şi împreună cu dânsul trec de la o stare de spirit la alta, dar de ce fac asta nu ştiu. Căci, bunăoară, compozitorul Sonatei Kreutzer, Beethoven, ştia pentru care motiv se afla în starea de spirit respectivă; această stare i-a impus să facă anumite fapte şi de aceea pentru el starea aceasta avea sens, pe câtă vreme pentru mine nu are niciunul. Prin urmare, muzica te stârneşte numai, şi atât. Uite, dacă se cântă un marş războinic, soldaţii se avântă în sunetele lui şi muzica şi-a făcut efectul; daca se cântă o melodie de dans şi eu trag un joc, muzica şi-a făcut efectul; să zicem că s-a cântat o mesă şi eu mă împărtăşesc, deci şi de astă dată muzica a avut efect; pe când altfel e numai aţâţare, iar fapta pe care ar trebui să o săvârşeşti în această stare de surescitare nu se produce. De aceea, muzica exercită uneori o influenţă atât de înspăimântătoare, atât de teribilă. În China muzica este considerată un monopol de stat. Şi chiar aşa trebuie să fie. Într-adevăr, cum se poate admite ca oricine vrea să poată hipnotiza pe un alt individ sau pe mai mulţi, iar apoi să-i manevreze după voia lui? Şi mai cu seamă este inadmisibil ca un astfel de hipnotizator să fie cel dintâi om imoral care-ţi iese în cale.

Dar iată că acest instrument înfricoşător se află în mâinile oricui. Bunăoară chiar această Sonata Kreutzer, primul presto. Se cuvine oare ca acest presto să fie cântat într-un salon, între nişte doamne îmbrăcate în rochii decoltate? Adică, îl asculţi şi aplauzi, apoi mănânci îngheţată şi trăncăneşti ultimele cancanuri. Aceste bucăţi n-ar trebui cântate decât în anumite împrejurări importante, deosebite, şi numai atunci când urmează să se săvârşească anumite acţiuni

importante, corespunzătoare acestei muzici. Să se cânte, dar, în acelaşi timp, să traduci în fapt îndemnurile pe care ţi le-a transmis această muzică. Altminteri, stimularea nepotrivită, nici cu locul, nici cu trupul, a unei energii sau a unui simţământ care nu-şi află nicăieri manifestarea, nu poate avea decât o influenţă dezastruoasă. Cel puţin asupra mea, bucata aceasta a avut o înrâurire cumplită; aveam impresia că am descoperit simţăminte cu totul noi, posibilităţi noi, care îmi fuseseră cu desăvârşire necunoscute până atunci. „Carevasăzică nu-i defel aşa cum am crezut şi am trăit până acum, ci uite cum e“, îmi şoptea parcă cineva în suflet. Nu puteam să-mi dau seama ce anume era acel nu ştiu ce nou pe care-l aflasem, dar mă bucura conştiinţa acestei noi stări de spirit. Aceleaşi figuri, printre care şi soţia mea şi el, mi-au apărut într-o lumină cu totul nouă.

După acest presto au interpretat andante, admirabil, dar comun, nicidecum nou, cu variaţiunile lui banale şi, în sfârşit, finalul foarte slab. Pe urmă au mai cântat, la cererea oaspeţilor, o elegie de Ernst şi alte câteva bucăţi. Nimic de zis. Toate au fost frumoase, dar toate la un loc n-au produs asupra mea nici a suta parte din impresia pe care mi-o făcuse cea dintâi bucată. Toate se desfăşurau numai pe fondul impresiei produse de bucata cântată la început. Toată seara m-am simţit vesel şi cu inima uşoară. Pe nevastă-mea n-o mai văzusem niciodată aşa cum era în seara aia. Acei ochi sclipitori, acea expresie gravă, severă, în timp ce cânta, şi un fel de topire totală parcă, apoi zâmbetul acela gingaş, umil, plin de beatitudine, după ce au isprăvit... Vedeam toate astea, dar nu le-am atribuit altă semnificaţie decât aceea că trăia aceeaşi senzaţie pe care o trăiam şi eu, că şi ea, ca şi mine, descoperise, îşi amintise parcă simţăminte noi, încă neîncercate. Seara s-a sfârşit cu bine şi toţi s-au dus la casele lor.

Ştiind că peste două zile trebuia să plec la sesiunea zemstvei, Truhacevski a spus la despărţire că nădăjduia să repete plăcerea acelei seri îndată ce voi reveni la Moscova. De aici am conchis că nu socotea cu putinţă să vină la mine în casă în lipsa mea, ceea ce mi-a făcut plăcere. Întrucât nu aveam să mă înapoiez până la plecarea lui, însemna că n-o să ne mai revedem.

Pentru prima oară i-am strâns mâna într-adevăr bucuros şi i-am mulţumit pentru plăcerea pe care ne-a făcut-o. Şi-a luat rămas-bun definitiv şi de la soţia mea. Despărţirea lor mi s-a părut cât se poate de firească şi cuviincioasă. Totul a fost admirabil. Amândoi, şi eu, şi nevastă-mea, eram încântaţi de seara aceea.

XXIV

–Două zile mai târziu, am plecat în gubernie, după ce mi-am luat rămas-bun de la soţia mea în cea mai bună, în cea mai senină dispoziţie sufletească. În capitala guberniei mă aşteptau, ca totdeauna, o mulţime de treburi şi o viaţă cu totul deosebită, un mic univers cu totul diferit. Timp de două zile am stat câte zece ceasuri la zemstvă. A doua zi mi s-a adus în şedinţă o scrisoare de la soţia mea. Am citit-o imediat. Îmi scria despre copii, despre un unchi, despre dădacă, despre nişte cumpărături şi, printre altele, vorbind ca despre lucrul cel mai firesc, îmi spunea că Truhacevski a trecut pe la noi ca să-i aducă notele făgăduite şi că a promis să mai vină ca să cânte, dar că ea l-a refuzat. Nu-mi aduceam aminte ca el să fi făgăduit că-i va aduce note: mi se păruse că atunci şi-a luat definitiv rămas-bun şi, de aceea, ştirea aceasta m-a izbit în mod neplăcut. Dar eram atât de ocupat, încât n-am avut vreme să mă gândesc şi abia seara, înapoindu-mă la hotel, am recitit scrisoarea. Pe lângă faptul că Truhacevski venise încă o dată în lipsa mea, tonul întregii scrisori mi s-a părut nefiresc. Fiara turbată a geloziei începu să mârâie în bârlogul ei şi voi să ţâşnească afară, dar mă temeam de această fiară, aşa că m-am grăbit s-o încui. „Josnic simţământ mai e şi gelozia asta! mi-am spus. Ce poate fi mai firesc decât ceea ce îmi scrie dânsa?“

M-am culcat şi am început să mă gândesc la treburile care mă aşteptau a doua zi. În timpul acestor sesiuni ale zemstvei adormeam totdeauna anevoie, din pricină că-mi schimbasem locul. De astă dată însă am adormit foarte repede. Şi ştii cum se întâmplă uneori, că parcă te trece deodată un curent electric şi te trezeşti. Aşa m-am deşteptat şi eu şi m-am deşteptat cu gândul la ea, la dragostea mea trupească pentru dânsa, la Truhacevski şi la faptul că între ea şi el

totul s-a consumat. Mi s-a strâns inima de groază şi de ciudă. Dar am început să mă dăscălesc singur, ca să-mi bag minţile-n cap. „Ce prostii, îmi ziceam eu, n-am niciun fel de temei, nu este şi n-a fost nimic. Şi apoi, cum pot s-o înjosesc şi pe ea, şi pe mine însumi, bănuind asemenea grozăvii? Cine-i omul ăsta? Un scripcar plătit, cunoscut ca o secătură şi nici una, nici două, să bănuiesc o femeie cinstită, o mamă de familie, vrednică de stimă, soţia *mea*! Ce inepţie!“ gândeam eu pe de o parte. „Dar cum putea să nu se întâmple?“ îmi spuneam pe de altă parte. Cum putea să nu se întâmple lucrul acela simplu şi de înţeles, pentru care m-am însurat cu ea, lucrul acela pentru care trăiam cu ea, singurul lucru pe care până şi eu îl râvneam la ea şi pe care tocmai de aceea îl râvneau şi alţii, chiar şi muzicantul ăsta? E holtei, bărbat sănătos (îmi aminteam cum trosnea între dinţi zgârciul unui cotlet, cum buzele lui roşii prindeau cu poftă paharul de vin), bine hrănit, sătul şi nu numai lipsit de principii, ci fără îndoială profesând principiul că trebuie să tragă folos de pe urma oricărei plăceri care-i iese în cale. Iar între ei s-a înfiripat şi legătura creată de muzică, cea mai subtilă expresie a voluptăţii. Prin urmare, ce poate să-l reţină? Nimic. Dimpotrivă, totul îl atrage. Ea? Dar cine este ea? O enigmă; cum a fost, aşa a rămas. Eu nu o cunosc. Cunosc doar animalul din ea.

Iar pe animal nimic nu poate, nu trebuie să-l reţină.

De-abia atunci mi-am amintit chipurile lor din seara aceea când, după *Sonata Kreutzer*, au cântat o bucată pătimaşă, nu mai ţin minte de cine, o piesă atât de senzuală, încât ajungea până la obscenitate. „Cum de-am putut pleca?“ mă întrebam, amintindu-mi de figurile lor. Oare nu era limpede că totul s-a săvârşit între ei în seara aceea? Şi parcă nu se vedea că încă din seara aceea nu numai că dispăruse orice stavilă între ei, dar amândoi, şi îndeosebi ea, s-au simţit

oarecum ruşinaţi după ceea ce se petrecuse cu dânşii? Mi-am amintit cum zâmbea ea cu un aer gingaş, umil şi plin de beatitudine, în timp ce-şi ştergea sudoarea de pe faţa încinsă, când m-am apropiat de pian. După aceea ochii lor s-au evitat tot timpul şi numai la cină, când el i-a turnat apa în pahar, privirile lor s-au încrucişat iarăşi şi buzele au schiţat un zâmbet aproape imperceptibil. Mi-am amintit atunci cu groaza această privire a lor, însoţită de acel zâmbet abia perceptibil. „Da, totul s-a sfârşit“, îmi şoptea un glas şi pe dată celălalt glas îmi şoptea contrariul. „Ce te-a găsit? Nu-i cu putinţă!“ spunea glasul celălalt. Mi-era frică să stau în întuneric, am aprins un chibrit şi nu ştiu cum, parcă am simţit un fior de groază în odăiţa aceea cu tapetul galben. Mi-am aprins o ţigară şi, cum se întâmplă de obicei când te învârţi în unul şi acelaşi cerc de contradicţii ce nu pot fi rezolvate, am fumat ţigară după ţigară, ca să-mi întunec judecata şi să nu mai văd aceste contradicţii.

N-am închis ochii toată noaptea şi, pe la cinci, văzând ca încă mai puteam rămâne pradă acestei tensiuni, am hotărât să plec numaidecât. M-am sculat, l-am trezit pe omul de serviciu şi l-am trimis să aducă o trăsură. Apoi am trimis un bilet la zemstvă arătând că am fost chemat la Moscova pentru o chestiune urgentă şi de aceea rugam ca un membru al zemstvei să-mi ţină locul. La ora opt m-am urcat în *tarantas* şi-am pornit la drum.

XXV

A venit conductorul şi, văzând că lumânarea noastră abia mai pâlpâia, a stins-o, fără a pune alta în loc. Afară se crăpa de ziuă. Pozdnîşev oftă adânc şi, cât timp zăbovi conductorul în compartiment, tăcu. Îşi reluă povestirea numai după plecarea acestuia şi când în semiîntunericul în care ne aflam nu se mai auziră decât geamurile vagonului zdrăngănind în mers şi sforăitul ritmic al funcţionarului comercial, care dormea mai departe. În lumina difuză a zorilor nu-l mai vedeam defel. Îi auzeam doar glasul din ce în ce mai tulburat, mai îndurerat:

– Aveam de făcut treizeci şi cinci de verste cu *tarantas*-ul apoi opt ore cu trenul. Drumul cu *tarantas*-ul a fost minunat. Era o vreme rece de toamnă, cu soare strălucitor. Ştii, tocmai vremea când caielele se întipăresc în pământul moale ca untul. Drumu-i neted, lumina limpede şi aerul înviorător. Da, am călătorit bine cu *tarantas*-ul. Când s-a făcut ziuă şi am întins-o la drum, mi-am simţit inima mai uşoară. Tot privind ba caii, ba ogoarele, ba drumeţii care-mi ieşeau în cale, uitasem unde mă duc. Uneori mi se părea că merg aşa pur şi simplu şi că nimic din ceea ce mă stârnise, nimic din toate acestea nu exista, şi mă bucuram nespus, lăsându-mă legănat de această uitare. Când îmi aminteam însă unde mă duc, îmi spuneam: „Ai să vezi atunci, deocamdată nu te gândi la nimic.“ Pe lângă aceasta, la jumătatea drumului a mai intervenit o întâmplare care m-a întârziat, abătându-mă şi mai mult de la gândurile mele: *tarantas*-ul s-a stricat şi a trebuit să-l reparăm. Această întârziere a avut o mare însemnătate, căci din pricina ei n-am prins expresul şi a trebuit să iau personalul, aşa că n-am sosit la Moscova la ora cinci, cum socotisem, ci la ceasul douăsprezece, iar acasă la unu. Căutarea unei telegi, reparaţia, plata

reparaţiei, ceaiul pe care l-am luat la han, discuţia cu hangiul, toate astea laolaltă m-au depărtat şi mai mult de gândurile mele. Către seară, totul era gata, am pornit iarăşi la drum, iar noaptea am călătorit mai bine ca ziua. Era lună nouă, se lăsase un pui de ger, şoseaua era minunată, caii aşijderea, surugiul mucalit, într-un cuvânt călătoria era o desfătare, încât aproape nu mai cugetam la ceea ce mă aştepta, sau poate tocmai de aceea mă desfătam mai cu osebire, fiindcă ştiam ce mă aşteaptă şi-mi luam rămas-bun de la bucuriile vieţii. Dar această stare de linişte, putinţa de a-mi înăbuşi zbuciumul lăuntric a luat sfârşit odată cu călătoria în *tarantas*. Îndată ce am păşit în vagon, s-a întors foaia. Cele opt ore de drum cu trenul au fost pentru mine o grozăvie pe care n-am s-o uit cât oi trăi. Nu ştiu dacă era din pricină că, instalat în vagon, m-am şi văzut ajuns acasă, ori că trenul are o acţiune atât de surescitantă asupra oamenilor; dar fapt este că, din momentul în care m-am aşezat în vagon, n-am mai izbutit să-mi stăpânesc fantezia, care prinse a-mi zugrăvi neîncetat, cu o nemaipomenită claritate, unul după altul, tablouri care mai de care mai cinice, ce-mi aţâţau gelozia, toate despre acelaşi lucru, despre ceea ce se petrecea acasă în lipsa mea, cum mă înşela ea. Fierbeam de revoltă şi mânie şi mă îmbătam parcă de propria mea umilinţă, contemplând aceste tablouri, şi nu-mi puteam smulge gândul de la ele; mi-era cu neputinţă să nu le privesc, mi-era cu neputinţă să le alung, mi-era cu neputinţă să nu le provoc. Cu cât contemplam mai mult aceste tablouri plăsmuite, cu atât mai neclintit credeam în realitatea lor. Claritatea cu care îmi apăreau venea parcă să-mi arate că ceea ce-mi închipuiam era adevărat. Ca un făcut, nu ştiu ce demon născocea şi îmi şoptea împotriva voinţei mele cele mai odioase ticluiri. Mi-am adus aminte de o discuţie pe care o avusesem cândva cu fratele lui Truhacevski şi, stăpânit de-o inexplicabilă

exaltare, îmi sfârtecam inima, punând această discuţie pe seama lui Truhacevski şi a soţiei mele.

Lucrul se întâmplase cu foarte multă vreme în urmă, dar mi-a răsărit deodată în minte. Într-un rând, mi-am amintit, fratele lui Truhacevski, întrebat dacă frecventează casele de toleranţă, a răspuns că un bărbat care se respectă nu se duce acolo unde se poate îmbolnăvi şi unde pe deasupra e murdar şi dezgustător, când poate găsi oricând o femeie de treabă. Şi uite că el, frate-său, a găsit-o pe nevastă-mea. „Ce-i drept, nu mai e în prima tinereţe, îi lipseşte un dinte într-o parte şi s-a cam îngrăşat, îmi ziceam eu, punându-mă în locul lui, dar ce să-i faci, trebuie să iei ce găseşti...“ Da, îi face o favoare că o ia de ibovnică, îmi spuneam. Şi apoi, ea nu prezintă niciun pericol. „Nu, e cu neputinţă! Ce-mi vine în minte!“ îmi ziceam îngrozit. „Nu, nu-i adevărat nimic. Şi n-am niciun motiv să bănuiesc aşa ceva. Nu mi-a mărturisit singură că se simte înjosită numai la gândul că aş putea fi gelos pe el? Da, aşa-i, dar minte, minte întruna!“ strigam în sinea mea şi o luam iarăşi de la început... În vagonul în care călătoream nu se aflau decât doi pasageri – o bătrânică cu bărbatul ei, amândoi foarte tăcuţi, dar şi aceştia au coborât într-o gară şi am rămas singur. Eram ca o fiară în cuşcă: ba săream de pe banchetă şi mă duceam la fereastră, ba, clătinându-mă pe picioare, începeam să umblu încoace şi încolo, căutând parcă să zoresc vagonul; dar vagonul cu toate băncile şi geamurile lui se zgâlţâia mereu la fel, cum se zgâlţâie şi al nostru...

Şi Pozdnîşev sări în sus şi făcu câţiva paşi; apoi se aşeză din nou:

–O, ce teamă mi-e, ce teamă mi-e de vagoanele astea de cale ferată, ce groază îmi stârnesc! Da, mi-e groază de ele! urmă el. Îmi spuneam: „Să mă gândesc la altceva. Bunăoară la stăpânul hanului

unde am băut ceai.“ Şi uite că, în faţa ochilor minţii, îmi apare hangiul cu barba lui lungă şi nepotul său – un băiat de vârsta lui Vasia al meu. „Vasia al meu! O să vadă cum scripcarul o sărută pe maică-sa. Ce se va petrece oare în bietul lui suflet? Iar ei puţin îi pasă! Ea iubeşte...“ Iar în sufletul meu se ridică iarăşi aceeaşi furtună. „Nu, nu... Hai să mă gândesc la inspecţia pe care am făcut-o la spital. Da, ieri un bolnav s-a plâns de doctor. De doctorul acela care are mustaţa la fel cu a lui Truhacevski. Şi cu câtă neobrăzare spunea el... Amândoi mă înşelau, când zicea că va pleca.“ Şi iarăşi începea... Orice-mi trecea prin gând avea legătură cu dânsul. Sufeream îngrozitor. Şi suferinţa mea izvora mai cu seamă din necunoaşterea adevărului, din îndoielile ce mă sfâşiau, din dedublare, din faptul că nu ştiam dacă trebuie s-o iubesc ori s-o urăsc. Atât de adâncă era această suferinţă, încât îmi amintesc că mi-a venit o idee ce mă ispitea: să cobor din tren, să mă întind pe şine, sub roţi, şi să sfârşesc. Atunci cel puţin n-o să mai şovăi, n-o să mai am îndoieli. Singurul lucru care mă împiedica s-o fac era mila de mine însumi, care adusese după sine ura împotriva ei. Faţă de el aveam un sentiment ciudat, în care intrau deopotrivă ura şi conştiinţa înjosirii mele şi a victoriei lui; faţă de ea însă nutream o ură cumplită. „Nu mi-e îngăduit să isprăvesc cu mine şi s-o cruţ pe ea; să sufere şi ea măcar cât de cât, să-şi dea seama câtă suferinţă am îndurat eu“, mi-am zis. Coboram în toate gările ca să-mi mai împrăştii gândurile negre. Într-o gară am văzut nişte oameni bând la bufet şi numaidecât m-am apucat să beau şi eu votcă. Alături de mine sta un evreu care bea şi el. Intră în vorbă cu mine şi, ca să nu stau singur în vagonul meu, m-am dus cu el în vagonul lui de clasa a III-a, murdar, îmbâcsit de fum şi plin de coji de seminţe. Acolo m-am aşezat lângă dânsul şi el începu să flecărească vrute şi nevrute şi să-mi povestească anecdote. Îl ascultam, dar nu izbuteam să înţeleg ce spune, fiindcă eram cu

gândul la ale mele. El băgă de seamă şi îmi ceru să fiu atent la cele ce-mi spunea; atunci m-am ridicat şi m-am înapoiat în vagonul meu. „Trebuie să cumpănesc dacă este adevărat ceea ce cred, îmi ziceam eu, şi dacă am motive să mă torturez.“ M-am aşezat cu intenţia să chibzuiesc liniştit lucrurile, dar, în locul unei chibzuinţe liniştite, se porniră iarăşi aceleaşi şi aceleaşi lucruri: în loc de raţionamente – tablouri şi viziuni. „De câte ori nu m-am chinuit ca şi acum, îmi spuneam (amintindu-mi de accese similare de gelozie din trecut), şi până la urmă nu se întâmpla nimic. Tot aşa şi acum, poate, ba chiar sigur că o voi găsi dormind liniştită; se va trezi, se va bucura că mă vede, şi din cuvintele ei, din privirea ei, îmi voi da seama că n-a fost nimic şi că totul nu-i decât o aiureală. Ah, ce bine ar fi! Dar nu, prea adesea s-au petrecut lucrurile aşa, de data asta are să fie altfel“, îmi şoptea un glas necunoscut şi iar începea totul de la capăt. Da, era un adevărat canon! Nu într-un spital de sifilitici l-aş duce pe un tânăr ca să-i treacă pofta de femei, ci l-aş adânci în sufletul meu ca să vadă diavolii care mi-l sfâşiau! Căci era odios faptul că-mi luam dreptul deplin şi neîndoielnic de a mă socoti stăpân pe trupul ei, ca şi cum ar fi fost propriul meu trup, şi în acelaşi timp simţeam că nu pot domina acest trup, că el nu-mi aparţine şi că ea poate dispune de el după vrerea ei şi că vrea să dispună de el altfel decât voiam eu. Şi n-aveam putere să le fac nimic nici lui, nici ei. El era aidoma chelarului Vanka din povestirea populară, care, în faţa spânzurătorii, cântă cum a sărutat guriţa ei de zahăr etc. Şi astfel, a lui e izbânda! Cât despre ea, am şi mai puţini sorţi de a birui. Dacă n-a făcut încă pasul hotărâtor, dar vrea să-l facă, iar eu ştiu că vrea, atunci e şi mai rău; aş prefera să-l fi făcut ca să ştiu că nu mai bâjbâi în neştire. N-aş putea spune ce anume doream. Voiam ca ea să nu dorească ceea ce era fatal să dorească. A fost o adevărată nebunie!

XXVI

La penultima gară, când conductorul veni să strângă biletele, mi-am adunat lucrurile şi am ieşit pe culoarul vagonului şi conştiinţa că deznodământul se apropie, că e în faţa mea, îmi spori tulburarea. Mă luă cu frig şi fălcile începură să-mi tremure în aşa hal, încât îmi clănţăneau dinţii. Am ieşit din gară ca un automat, amestecat în mulţimea călătorilor, m-am urcat într-o droşcă şi am pornit. Mergeam fără a mă gândi la ceva, privind trecătorii rari, portarii caselor şi umbrele pe care le aruncau felinarele şi birja, când în faţa mea, când în urmă. După vreo jumătate de verstă, am simţit că mi-e frig la picioare şi mi-am adus aminte că-mi scosesem ciorapii de lână în vagon şi că-i pusesem în servietă. Dar unde o fi servieta? E aici oare? Da, aici. Dar coşul unde o fi? Mi-am dat seama atunci că uitasem cu totul de bagaje, dar, amintindu-mi de chitanţă şi scoţând-o din buzunar, m-am gândit că nu se face să mă întorc pentru atâta lucru şi mi-am urmat drumul.

Oricât mă căznesc acum, mi-e cu neputinţă să-mi amintesc starea mea de atunci: Ce gândeam? Ce voiam? Habar n-am. Ţin minte doar atât: eram conştient că se pregăteşte ceva cumplit şi extrem de important în viaţa mea. Nu ştiu dacă acel ceva important s-a produs, fiindcă gândeam aşa sau fiindcă îl presimţeam. Se prea poate ca, după ce faptul s-a săvârşit, toate momentele anterioare să fi căpătat o nuanţă sinistră în amintirea mea. M-am oprit în faţa casei mele. Era ora unu. Pe stradă staţionau câţiva birjari în aşteptarea muşteriilor din spatele ferestrelor luminate. (Erau ferestrele de la salonul şi salonaşul locuinţei noastre.) Nedându-mi seama de ce mai arde lumina atât de târziu la ferestrele noastre, am urcat treptele şi am sunat în aceeaşi stare pe care mi-o da presimţirea unei groaznice

nenorociri. Mi-a deschis valetul Egor, un om bun, zelos şi tare sărac cu duhul. În vestibul, cel dintâi lucru care mi-a sărit în ochi fu paltonul lui, agăţat în cuier printre alte haine. Normal era să mă mir, dar nu m-am mirat, ca şi cum m-aş fi aşteptat la asta. „Aşadar, asta e!“ mi-am spus. Când l-am întrebat pe Egor cine e în casă, iar el l-a numit pe Truhacevski, l-am întrebat apoi dacă mai sunt şi alţi musafiri. El mi-a răspuns: „Nimeni“.

Îmi amintesc că mi-a dat răspunsul acesta pe un ton de parcă ar fi vrut să-mi facă o bucurie şi să-mi spulbere bănuiala că ar mai fi şi altcineva. „Nimeni, da, da“, parcă-mi ziceam eu.

– Dar copiii?

– Slavă Domnului, sănătoşi. Îs culcaţi de mult.

Mi s-a tăiat respiraţia şi nu-mi mai puteam opri tremurul fălcilor. „Da, prin urmare nu-i aşa cum am crezut: altădată mă temeam să nu se fi întâmplat o nenorocire şi, când ajungeam totul era în bună regulă, ca înainte. Acum, însă, uite că nu mai e ca înainte, ci tot ceea ce mi-am închipuit şi am crezut că-i numai închipuire, totul e adevărat. Absolut totul...“

N-a lipsit mult să izbucnesc în plâns, dar, deodată, diavolul îmi şopti: „Tu plânge, fă pe sentimentalul, iar ei au să se despartă liniştiţi, nu vei avea nicio dovadă şi, cât ai să trăieşti, te vor roade îndoielile şi te vei chinui.“ Şi cât ai clipi din ochi, dispăru mila pe care o simţeam faţă de mine însumi, făcând loc unui sentiment bizar – n-o să mă crezi –, unui sentiment de bucurie că acum va lua sfârşit chinul meu, că acum voi putea s-o pedepsesc, voi putea să scap de ea, voi putea să-mi dau frâu liber furiei. Şi mi-am dat frâu liber furiei – am devenit o fiară, o fiară crudă şi vicleană.

–Lasă, nu-i nevoie, i-am spus lui Egor, care voia să intre în salonaş, dar uite ce să faci: ia repede o birjă şi du-te la gară; iată chitanţa, scoate-mi bagajul! Du-te!

El porni pe coridor ca să-şi ia paltonul. Temându-mă să nu le trezească atenţia, l-am petrecut până la cămăruţa lui şi am aşteptat până s-a îmbrăcat. Din salonul de care mă despărţea o singură cameră se auzea vorbă şi zăngănit de cuţite şi farfurii. Mâncau şi nu auziseră soneria. „Numai de n-ar ieşi acum“, îmi spuneam eu. Egor îşi îmbrăcă paltonul cu guler de astrahan şi plecă. L-am dus până la uşă, am întors cheia în urma lui şi m-a cuprins frica în clipa când m-am simţit singur şi când ştiam că trebuie să trec îndată la acţiune. În ce fel – asta încă nu ştiam. Ştiam numai că acum totul s-a sfârşit, că nu mai poate exista nicio îndoială în privinţa vinovăţiei ei, că am s-o pedepsesc şi voi pune capăt legăturii noastre.

Până atunci mai avusesem unele îndoieli şi-mi ziceam: „Cine ştie, poate că nu-i adevărat. Poate că mă înşel.“ Acum însă era altceva. Totul era hotărât definitiv şi irevocabil. În ascuns de mine, singură cu el, noaptea! Înseamnă că a uitat de toţi şi de toate! Sau şi mai rău: recurge înadins la atâta îndrăzneală, la atâta sfruntare în înfăptuirea crimei, pentru ca această sfruntare să-i servească drept dovadă de nevinovăţie. Totul e clar. Nu mai încape nicio îndoială. Mă temeam numai ca nu cumva să o şteargă cine ştie unde, să născocească vreo nouă minciună, lipsindu-mă prin aceasta de dovada vădită şi răpindu-mi putinţa de a-i pedepsi. Şi, ca să-i surprind cât mai degrabă, m-am îndreptat în vârful picioarelor spre salon, unde se aflau, dar nu prin salonaş, ci prin coridor şi odăile copiilor.

În prima odaie dormeau băieţii. În cea de-a doua, dădaca se întoarse în pat, păru că se trezise, şi, în clipa aceea, mi-am imaginat ce va

spune când va afla adevărul şi, la gândul acesta, m-a prins o asemenea milă de mine însumi, încât nu mi-am putut stăpâni lacrimile şi, ca să nu deştept copiii, am fugit afară pe coridor în vârful picioarelor şi de acolo la mine în birou, aude m-am prăbuşit pe divan şi am izbucnit în plâns.

„Eu, om cinstit, din părinţi cumsecade, eu, care totdeauna am visat la fericirea vieţii de familie, eu, bărbatul care n-am înşelat-o niciodată... Şi uite! Are cinci copii şi se aruncă în braţele unui scripcar de dragul buzelor lui rumene! Nu, nu e fiinţă omenească! E o căţea, o căţea ticăloasă! Alături de camera copiilor, după ce s-a prefăcut toată viaţa că-i iubeşte. Şi să-mi scrie ce mi-a scris! Şi apoi să se arunce cu atâta neruşinare de gâtul lui! Ce ştiu eu? Poate că totdeauna a făcut aşa. Poate că toţi copiii sunt făcuţi cu valeţii şi trec drept copiii mei. Dacă veneam mâine, m-ar fi întâmpinat cu coafura ei, cu talia şi cu mişcările ei graţioase, leneşe (îi vedeam în toate amănuntele făptura fermecătoare, pe care o uram), iar această fiară a geloziei ar fi zăcut pentru vecie în inima mea şi ar fi sfâşiat-o. Ce au să creadă dădaca, Egor! Şi biata Lizocika! Ea începe să priceapă câte ceva. Şi obrăznicia asta! Minciuna asta! Şi senzualitatea asta animalică, pe care o cunosc atât de bine“, îmi spuneam eu.

Voiam să mă scol, dar nu eram în stare. Inima îmi zvâcnea atât de tare, încât nu puteam să mă ţin pe picioare. Da, am să mor de apoplexie. Ea are să mă omoare. De altfel asta şi caută. Cum adică, să mă ucidă ea pe mine? Nu, prea i-ar veni la îndemână şi n-o să-i dau această satisfacţie. Aşa-i, eu stau aici, ea dincolo, ei mănâncă şi râd şi... Da, măcar că nu mai e în prima tinereţe, el nu i-a dat cu piciorul:

este totuşi o femeie frumoasă şi – fapt esenţial – nu

prezintă nicio primejdie pentru preţioasa lui sănătate. „De ce n-am gâtuit-o atunci?“ mă întrebam, amintindu-mi de clipa când, cu o săptămână în urmă, o dădusem afară din biroul meu, trântind în urma ei cu lucrurile de pe masă. Retrăiam aidoma în minte starea de spirit în care mă aflam atunci; şi nu numai că o retrăiam, dar simţeam aceeaşi nevoie de a bate, de a distruge, pe care o simţisem atunci. Îmi amintesc cum m-a cuprins deodată o imperioasă nevoie să acţionez şi cum mi-au pierit din minte orice alte considerente, afară de cele necesare pentru a acţiona. Am trecut la acea stare de surescitare fizică proprie fiarei sau omului încolţit de primejdie, când acţionează cu precizie, fără grabă, dar şi fără a pierde o clipă din ochi ţelul său bine definit.

XXVII

–Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-mi scot cizmele și, rămânând în ciorapi, m-am apropiat de peretele din spatele divanului, pe care atârnau arme şi pumnale, şi am luat un pumnal încovoiat de Damasc, foarte ascuţit, pe care nu-l folosisem niciodată. L-am scos din teacă. Ţin minte că teaca s-a rostogolit după divan şi mai ţin minte că mi-am spus: „Va trebui s-o caut pe urmă, ca să nu se piardă.“ Apoi mi-am dezbrăcat paltonul pe care-l purtasem tot timpul şi, păşind fără zgomot, numai în ciorapi, m-am îndreptat către salonaş.

După ce m-am furişat tiptil, am deschis brusc uşa. Mi-amintesc de expresia feţelor lor. Ţin minte această expresie, fiindcă mi-a stârnit o bucurie atroce. Era o expresie de groază, tocmai asta voiam. N-am să uit niciodată expresia de groază cumplită ce s-a zugrăvit pe feţele amândurora chiar din prima clipă când m-au zărit. El sta, mi se pare, la masă, dar, văzându-mă ori auzindu-mă, a sărit în picioare şi a rămas cu spatele spre bufet. Chipul lui nu exprima decât groaza, o groază care nu lăsa nicio umbră de îndoială. Pe faţa ei am citit aceeaşi expresie de groază, dar mai era şi altceva. Dacă n-ar fi fost decât groaza, poate că nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat; dar expresia feţei ei, cel puţin aşa mi s-a părut în primul moment, vădea şi mâhnire, supărare pentru că-i era tulburată idila amoroasă şi fericirea pe care o resimţea alături de el. S-ar fi zis că nu voia nimic altceva decât să fie lăsată să-şi guste fericirea acelor clipe. Şi o expresie şi cealaltă n-au ţinut decât o clipă pe feţele lor. Groaza de pe chipul lui s-a schimbat numaidecât în întrebare: „Pot să mint sau nu? Dacă pot, atunci trebuie să încep. Dacă nu, are să înceapă altceva. Dar ce anume?“ Se uita la ea cu un aer întrebător. Ciuda şi mâhnirea

de pe chipul ei când îşi aruncă privirea asupra lui, după cum mi s-a părut, s-au schimbat în grijă pentru el.

M-am oprit o clipă în pragul uşii, cu pumnalul la spate. În aceeaşi clipă el zâmbi şi, pe un ton nepăsător până la ridicol, rosti:

–Cum vezi, făceam muzică...

–Ce surpriză! începu şi ea, supunându-se tonului său.

Dar nici unul, nici celălalt nu apucară să-şi sfârşească vorba căci aceeaşi turbare pe care o încercasem în urmă cu o săptămână puse iarăşi stăpânire pe mine. Simţii din nou aceeaşi nevoie de a distruge, de a săvârşi acte de violenţă, de a sorbi beţia turbării şi mă lăsai pradă acestui sentiment.

Nici unul nu şi-a sfârşit vorba... A început acel altceva, de care se temea el, şi care curma din capul locului tot ce aveau ei de spus. M-am repezit mai întâi spre ea, continuând să ţin pumnalul ascuns, pentru ca el să nu mă împiedice cumva s-o lovesc între coaste, sub piept. Mi-am ales acest loc de la început. În clipa când m-am repezit spre ea, el a zărit pumnalul şi, lucru la care nu mă aşteptam din partea lui, m-a apucat de braţ şi a strigat:

–Vino-ţi în fire, ce-i cu dumneata?! Săriţi, oameni buni!

Mi-am smuls braţul şi m-am aruncat asupra lui fără să scot un cuvânt. Privirea lui s-a încrucişat cu privirea mea şi deodată s-a făcut alb ca varul, până şi buzele i-au pălit, ochii i-au scânteiat într-un fel neobişnuit şi iarăşi un lucru la care nu mă aşteptasem defel din partea lui, s-a furişat pe sub pian şi a zbughit-o pe uşă afară. M-am repezit după el, dar, deodată, am simţit o greutate atârnată de braţul

stâng. Era ea. M-am avântat din nou. Ea se agăţă însă şi mai greu de mine şi nu-mi dădu drumul. Această piedică neaşteptată, această povară şi atingerea ei care mă umplea de scârbă m-au întărâtat şi mai rău. Simţeam că turbez de-a binelea şi că trebuie să am, probabil, o înfăţişare înspăimântătoare, ceea ce îmi făcea plăcere. Mi-am smucit din răsputeri braţul stâng şi am izbit-o cu cotul în obraz. Ea scoase un ţipăt şi-mi lăsă mâna. Am vrut să pornesc în urmărirea lui, dar mi-am dat seama că ar fi fost ridicol să fug în ciorapi după ibovnicul soţiei mele, şi nu voiam să fiu caraghios, ci năprasnic. În pofida turbării cumplite ce mă stăpânea, eram tot timpul conştient de impresia pe care o produceam asupra celorlalţi şi chiar această impresie mă călăuzea într-o oarecare măsură. M-am întors spre ea. Se prăbuşise pe canapea, ţinând mâna la ochiul lovit şi se uita la mine. Faţa ei arăta şi spaimă, şi ură faţă de mine, duşmanul ei, cum arată guzganul când ridici capcana în care s-a prins. Cel puţin, întrucât mă priveşte, nu vedeam pe chipul ei decât această spaimă şi ură faţă de mine. Era tocmai spaima şi ura pe care trebuia să le stârnească în mine dragostea ei pentru celălalt. Dar încă poate m-aş fi stăpânit şi n-aş fi făcut ceea ce am făcut dacă ea ar fi tăcut. Dar dintr-odată a început să vorbească, încercând să-mi apuce mâna în care ţineam pumnalul.

– Vino-ţi în fire, ce-i cu tine?! Nu s-a întâmplat nimic, nimic, nimic... Ţi-o jur!

Poate că aş mai fi aşteptat, dar aceste cuvinte din urmă, din care am dedus contrariul, cu alte cuvinte că totul fusese comis, cereau un răspuns. Şi răspunsul trebuia să fie pe măsura stării de spirit pe care mi-o creasem singur şi care mergea într-un necontenit crescendo şi era fatal să crească mai departe în acelaşi ritm. Turbarea îşi are şi ea legile ei.

–Nu minţi, ticăloaso! am răcnit şi, cu mâna stângă, am apucat-o de braţ, dar ea s-a smuls din strânsoarea mea.

Atunci, fără să las pumnalul, i-am înfipt mâna stângă în gât, am răsturnat-o pe spate şi am început s-o sugrum. Ce tare îi era gâtul... S-a agăţat cu amândouă mâinile de mâinile mele, încercând să le desprindă de la gâtul ei, iar eu, ca şi când atâta aş fi aşteptat, am lovit-o din răsputeri cu pumnalul în partea stângă, mai jos de coaste.

Când oamenii spun că nu ştiu ce au făcut într-un ceas de furie, mint, nu-i adevărat. Eu am fost conştient de tot ce am făcut şi nicio secundă n-am încetat de a fi conştient. Cu cât stârneam mai mult în mine vâlvătaia turbării, cu atât mai vie ardea înlăuntrul meu lumina conştiinţei, încât ar fi fost cu neputinţă să nu mi dau seama de ceea ce făceam. Clipă cu clipă ştiam ce fac. N-aş putea afirma că ştiam dinainte ce voi face, dar, în secunda în care acţionam, ba cred că chiar cu câteva secunde mai devreme, ştiam ce fac, parcă anume ca să mă pot căi, ca să-mi pot spune după aceea că aş fi putut să mă opresc. Ştiam că o lovesc sub coaste şi că pumnalul va pătrunde adânc. În clipa în care făceam asta, eram conştient de grozăvia faptei mele. O faptă pe care n-o mai săvârşisem niciodată şi care trebuia să aibă urmări înfiorătoare. Dar conştiinţa acestui fapt îmi scăpără în minte cu iuţeala fulgerului şi după ea urmă numaidecât fapta. Şi fapta am trăit-o cu extraordinară claritate. Am auzit şi am reţinut în minte cum a rezistat corsetul şi încă ceva vreme de o clipă, apoi cum cuţitul a pătruns în ceva moale. Ea s-a prins de pumnal cu ambele mâini şi s-a rănit, dar n-a izbutit să-l oprească. Mai târziu, în temniţă, după ce s-a petrecut în mine o răsturnare morală, am cugetat îndelung la această clipă, căutând să-mi reamintesc tot ce-mi puteam aminti şi să înţeleg. Ţin minte că o clipă, dar într-adevăr numai o clipă premergătoare faptei, m-a străfulgerat conştiinţa teribilă că ucid

şi că am ucis o femeie lipsită de apărare, pe soţia mea. N-am uitat grozăvia acestui moment de luciditate şi de aceea deduc şi chiar îmi amintesc vag că, după ce am înfipt pumnalul, l-am tras o dată afară, vrând să îndrept fapta şi s-o opresc. Am stat nemişcat vreme de o secundă, aşteptând să văd ce va urma, să văd dacă mai pot îndrepta ceva. Ea a sărit în picioare şi a strigat:

–Dădaco, m-a omorât!

Aceasta, auzind desigur zgomot, se ivi în pragul uşii. Eu tot mai stam în aşteptare şi nu-mi credeam ochilor. Dar de sub corsetul ei ţâşni îndată sângele. Abia atunci am înţeles că nu mai poate fi îndreptat nimic şi pe loc am hotărât că nici nu e nevoie de aşa ceva, că asta voiam şi tocmai asta trebuia să fac. Am aşteptat până când s-a prăbuşit la pământ şi dădaca s-a repezit la ea strigând: „Doamne sfinte!“ şi atunci am azvârlit pumnalul şi am ieşit din cameră.

„Să nu mă frământ, trebuie să ştiu ce fac“, mi-am spus evitând să mă uit la ea şi la dădacă. Aceasta ţipa, chema fata în casă. Am luat-o de-a lungul coridorului şi, după ce am trimis fata în salonaş, am intrat în odaia mea. „Ce-mi rămâne de făcut acum?“ m-am întrebat şi mi-am dat seama numaidecât ce anume trebuia să fac. Intrând în birou m-am îndreptat spre peretele pe care spânzurau armele, am desprins un revolver, l-am controlat – era încărcat – şi l-am pus pe masă. Apoi am scos teaca de dedesubt şi m-am aşezat pe divan.

Am stat astfel vreme îndelungă. Nu mă gândeam la nimic şi nu-mi aminteam nimic. Auzeam mişcare dincolo. Apoi l-am auzit şi l-am văzut pe Egor, care a adus în cabinet coşul meu. Parcă mai avea cineva nevoie de el!

– Ai auzit ce s-a întâmplat? l-am întrebat eu. Spune-i portarului să anunţe poliţia.

El plecă fără să rostească o vorbă. M-am ridicat, am încuiat uşa şi, scoţându-mi ţigările şi chibriturile, am început să fumez. N-am apucat să isprăvesc ţigara, că m-a prins şi m-a doborât somnul. Am dormit probabil vreo două ceasuri. Îmi amintesc ce am visat, se făcea că eram în raporturi bune cu ea, ne certaserăm, dar eram gata să ne împăcăm şi, cu toate că ceva ne stingherea oarecum, eram totuşi în raporturi bune. M-a trezit o bătaie în uşă. „Poliţia“, mi-am spus eu deşteptându-mă. „Se pare că am ucis. Dar poate că e ea şi că n-a fost nimic.“ Bătaia în uşă se repetă. N-am răspuns, ocupat să dezleg problema: a fost sau n-a fost? Da, a fost. Mi-am adus aminte de rezistenţa corsetului şi cum s-a implântat cuţitul şi am simţit un fior pe spate. „Da, a fost. Da, acum e rândul meu“, mi-am spus în gând. O spuneam, dar ştiam că nu mă voi sinucide. Totuşi, m-am sculat şi am luat revolverul în mână. Dar, lucru ciudat. Îmi aminteam că înainte fusesem de multe ori gata să mă sinucid, ca şi în ziua aceea, în tren, când lucrul mi se păruse uşor – uşor fiindcă îmi închipuiam că astfel o voi năuci pe ea. Acum însă nu eram defel în stare nu numai să mă omor, dar nici să mă gândesc la asta. „La ce bun s-o fac?“ m-am întrebat eu, dar nu mi-a venit în minte niciun răspuns. Auzii o nouă bătaie în uşă. „Da, mai întâi să aflu cine bate. Mai am timp.“ Am pus revolverul pe masă şi l-am acoperit cu un ziar. M-am dus la uşă şi am tras zăvorul. Era sora soţiei mele, văduva, o femeie bună şi proastă.

– Vasia! Ce înseamnă asta? spuse ea şi o podidiră lacrimile, oricând gata să curgă.

– Ce vrei? am întrebat-o brutal.

Îmi dădeam seama că nu era cazul şi că n-aveam motiv să mă port grosolan faţă de ea, dar nu izbuteam să găsesc alt ton.

–Vasia, o să moară! Aşa spune Ivan Fiodorovici – Ivan Fiodorovici era doctorul –, doctorul şi sfetnicul ei.

–Dar ce, e aici? am întrebat eu şi iarăşi mă cuprinse furia împotriva ei. Ei şi?

–Vasia, du-te la dânsa! Vai, e groaznic! spuse ea.

„Să mă duc, oare, la dânsa?“ m-am întrebat eu. Şi mi-am răspuns îndată că trebuie să mă duc, că, de bună seamă, totdeauna se procedează în felul acesta, că atunci când un soţ îşi omoară soţia, cum am făcut eu, trebuie neapărat să se ducă la ea. „Dacă aşa se obişnuieşte, atunci trebuie să mă duc, îmi spuneam eu. De altfel, dacă va trebui, voi avea timp oricând“, mi-am zis apoi, în legătură cu intenţia mea de a mă împuşca, şi am pornit în urma cumnatei mele. „Acum au să urmeze fraze, strâmbături, dar n-o să mă las“, gândeam în clipa aceea.

–Stai niţel, am spus către soră-sa. E idiot să merg în ciorapi, aşteaptă să-mi pun măcar papucii.

XXVIII

–Şi lucru extraordinar! Din nou, când am ieşit din cameră şi am trecut prin odăile cu care eram deprins, din nou s-a aprins în sufletul meu nădejdea că n-a fost nimic, dar m-a izbit mirosul porcăriei ăleia de medicament – iodoform, acid fenic. Nu, totul e adevărat. Trecând pe coridor, pe lângă odaia copiilor, am zărit-o pe Lizocika. Mă privea cu nişte ochi speriaţi. Mi s-a părut chiar că erau acolo câteşicinci copiii şi că toţi se uitau la mine. M-am apropiat de uşă: jupâneasa mi-a deschis dinăuntru şi a ieşit. Cel dintâi lucru care mi-a sărit în ochi fu rochia ei de un cenuşiu-deschis, aruncată pe scaun şi acum înnegrită de sânge. Pe patul nostru dublu, aş spune chiar pe locul unde de obicei dormeam eu şi care era mai aproape, era culcată ea, cu genunchii ridicaţi. Sta cu capul foarte jos, numai pe o pernă, cu bluza descheiată. Avea ceva pus pe locul rănii. În odaie stăruia un miros greu de iodoform. Înainte de toate şi mai mult ca orice m-a izbit faţa ei umflată şi cu umflăturile învineţite, pe o parte a nasului şi sub ochi. Erau urmele loviturii pe care i-o dădusem cu cotul, atunci când voise să mă reţină. Nu mai păstra nici urmă din frumuseţea ei, ci mi s-a părut că era ceva dezgustător în ea. M-am oprit în prag.

–Du-te, du-te la ea, mă îndemnă sora ei.

„Da, vrea desigur să se căiască, mi-am zis eu. S-o iert, oare? Da, moare, aşa că pot s-o iert“, mă gândeam, căutând să fiu mărinimos. M-am apropiat de pat. Ea şi-a înălţat anevoie ochii spre mine, dintre care unul era învineţit, şi a rostit cu greu, întretăiat:

–Ţi-ai ajuns scopul, m-ai omorât...

Şi pe faţa ei, prin suferinţele fizice şi chiar prin expresia morţii apropiate, răzbătu aceeaşi ură animalică, glacială, pe care o cunoşteam de mult.

–Copiii... totuşi... n-am să ţi-i dau... Ea (sora ei) îi va lua...

Cât despre ceea ce era esenţial pentru mine, despre vina, despre înşelăciunea ei, parcă socotea că nici nu face să amintească.

–Da, admiră-ţi opera, spuse ea cu ochii către uşă şi scoase un sughiţ de plâns.

În uşă sta soră-sa cu copiii!

–Da, uite ce-ai făcut!

M-am uitat la copii, la faţa ei stâlcită şi plină de vânătăi, şi pentru prima oară am uitat de mine însumi, de drepturile mele, de mândria mea, pentru prima oară am văzut în ea o fiinţă omenească. Şi tot ce mă jignise – toată gelozia mea – mi s-a părut atât de neînsemnat, şi pe de altă parte ceea ce săvârşisem mi s-a părut atât de însemnat, încât m-am simţit îndemnat să îngenunchez, să-mi lipesc obrazul de mâna ei şi să-i spun: „Iartă-mă!“ – dar n-am cutezat.

Ea tăcea cu ochii închişi, căci, de bună seamă, n-o mai ajutau puterile să vorbească. Apoi faţa ei descompusă începu să tremure şi se crispă. M-a împins la o parte cu mâna vlăguită.

–De ce toate astea? De ce?

–Iartă-mă, i-am spus eu.

– Iartă-mă? Mai are vreun rost?... Numai de-aş trăi!... strigă ea ridicându-se puţin şi pironindu-şi asupra mea privirea ochilor sclipind de febră. Da, ţi-ai ajuns scopul!... Te urăsc!... Vai! Of! strigă apoi, pesemne în delir, speriată de ceva. Haide, omoară, omoară, nu mă tem... Dar pe toţi, pe toţi, şi pe el. S-a dus, s-a dus!

A delirat tot timpul. Nu mai cunoştea pe nimeni. A murit în aceeaşi zi, către amiază. Pe mine m-au ridicat înainte de a-şi da sufletul, la opt dimineaţa, şi m-au dus la secţie, iar de acolo la închisoare. Şi, acolo, în timpul celor unsprezece luni cât am stat în aşteptarea procesului, m-am cercetat şi pe mine, şi trecutul meu, şi am înţeles. Am început să înţeleg în a treia zi. În a treia zi m-au dus acolo...

Voi să mai spună ceva, dar neputându-şi stăpâni plânsul se opri. Adunându-şi puterile, reluă firul povestirii:

– Am început să înţeleg numai atunci când am văzut-o în sicriu... după.

Scoase un sughiţ de plâns, dar urmă numaidecât grăbit:

– Abia când i-am văzut faţa moartă, am înţeles tot ce făcusem. Am înţeles că eu, eu am ucis-o, că din pricina mea, ea, care fusese vie, care se mişca şi era caldă, acum stătea nemişcată ca ceara, rece, şi că asta nu se mai poate îndrepta niciodată, nicăieri, nici într-un fel. Cine n-a trăit aşa ceva nu poate să înţeleagă... Uf! Uf! Uf! izbucni el de mai multe ori şi amuţi.

Am rămas îndelung cufundaţi în tăcere. Sta mut în faţa mea, cutremurat de hohote de plâns.

– Da, iartă-mă...

Îmi întoarse spatele şi se întinse pe banchetă, acoperindu-se cu pledul. Ajungând la gara unde trebuia să cobor – era dimineaţa, pe la ceasul opt –, m-am apropiat de el ca să-mi iau rămas-bun. Nu mi-am dat seama dacă dormea ori se făcea că doarme, în orice caz nu se mişca. L-am atins cu mâna. Şi-a dat pledul la o parte şi am văzut că nu dormise defel.

–Cu bine, i-am spus, întinzându-i mâna.

Mi-o strânse şi zâmbi aproape imperceptibil, dar cu un aer atât de nenorocit, încât îmi venea să plâng.

–Da, iartă-mă, repetă el cuvântul, cu care îşi încheiase întreaga povestire.

NOTE

1 - *Neveria* – cafenea în care se afla o gheţărie, pentru a păstra băuturile la rece. În Spania acelor vremuri, în toate satele se aflau asemenea *neverias* (n. tr.).

2 - "Bună ziua, domnule."

3 - "Bună ziua, prietene." (n.a.)

4 - Yemas – dulciuri făcute din gălbenuşuri de ou îndulcite (n.a.)

5 - Regelui don Pedro, pe care noi, francezii, îl numim Cel Crud, dar pe care regina Isabela cea Catolică nu îl numea altfel decât Pedro cel Drept, îi plăcea să se plimbe seara pe străzile din Sevilla, în căutarea aventurilor, precum califul Harun-al-Rashid. Într-o noapte, pe o străduţă dosnică s-a luat la ceartă cu un bărbat care-i făcea o serenadă unei doamne. S-au duelat, iar regele l-a omorât pe cavaler. La auzul zgomotului de săbii încrucişate, o bătrână scosese capul pe fereastră şi luminase scena cu o lampă micuţă, *candilejo*, pe care o ţinea în mână. Trebuie să ştiţi că regele don Pedro, deşi sprinten şi viguros, avea un ciudat defect de conformaţie. Când mergea, rotulele sale trosneau foarte tare. La auzul acestui trosnet, bătrâna l-a recunoscut pe dată. A doua zi, şeful gărzilor a venit să-i dea raportul regelui.
–Sire, a fost un duel în această noapte pe strada cutare. Unul dintre combatanţi este mort.
–L-aţi descoperit pe ucigaş?
–Da, Sire.

–De ce nu l-aţi pedepsit încă?
–Sire, aşteptăm ordinele dumneavoastră.
–Aplicaţi legea.
Or, regele tocmai dăduse un decret care spunea că orice duelist va fi decapitat, iar capul său va rămâne expus la locul bătăliei. Şeful gărzilor a găsit o ieşire înţeleaptă din această situaţie. Au tăiat capul unei statui a regelui şi l-au expus într-o nişă în mijlocul străzii unde avusese loc duelul. Regele şi toţi locuitorii Sevillei au apreciat acest lucru. Strada a luat numele după lampa bătrânei, singurul martor al aventurii. Iată tradiţia populară. Zufliga povesteşte păţania un pic diferit. Oricum ar fi stat lucrurile, mai există încă în Sevilla o stradă Candilejo şi pe această stradă un bust care se zice că ar fi portretul lui don Pedro. Din nefericire, acest bust este unul modern. Cel vechi era foarte deteriorat în secolul al XVII-lea şi municipalitatea de atunci a hotărât înlocuirea lui cu cel pe care îl vedem astăzi (n.a).

6 - M-a surprins faptul că ţiganii germani, deşi înţeleg cuvântul *cale*, nu le place să fie numiţi astfel. Între ei folosesc mereu denumirea de *Romane tchave*.

7 - Textul face parte din volumul *Memorii* de Giacomo Casanova, publicat de Editura Nemira în 2006, în traducerea lui Radu Albala.

8 - „Zicând astfel, se-ntoarse la fântână, / Orbește bâjbâind. De câte ori luat-a / În braţe el văzduhul, pe-a inimii stăpână / Crezând c-a-mbrăţișat-o“, Ariosto, *Orlando furioso*, XI, 9 (n. tr.).

9 - "În ambele drepturi", în lb. lat. în orig. (n. tr.).

10 - Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe omofonia între *pêcher* (piersic) şi *péché* (păcat) (n. tr.).

11 - Textul face parte din volumul *Manuscrisul găsit la Saragosa* de Jan Potocki, publicat de Editura Nemira în 2013, în traducerea lui Adriana și Mihai Mitu.

12 - Nume dat teritoriilor nord-africane aflate la apus de Egipt (Tunis, Algeria, Maroc).

13 - Un fel de ruladă, din mai multe feluri de carne, una din mâncărurile preferate ale spaniolilor. Aici lipsea carnea de porc, interzisă musulmanilor.

14 - Urmaşii populaţiei maure din Spania au fost obligaţi în secolele XV-XVI să adopte religia creştină şi obiceiurile spaniole. Musulmanii n-aveau voie să locuiască pe pământ spaniol.

15 - Dulciuri (în lb. spaniolă).

16 - Dans popular portughez, cu mişcări provocatoare.

17 - Provincie portugheză.

18 - Abenceragii sunt un puternic trib maur care a existat în regatul Granadei în secolul al XV-lea.

19 - Laili şi Medjinun, poem de dragoste, capodoperă a literaturii medievale persane, inspirată din legende populare arabe. Tânărul Medjinun („nebun de dragoste“) este respins de părinţii iubitei sale, Laili, şi aproape înnebuneşte de durere; poemul se termină tragic prin moartea celor doi îndrăgostiţi. Este cunoscut în două versiuni, una semnată de Nizami (1140–1202), iar alta de Djami de

Herat (1414–1492). Prima a circulat şi în traducerea arabă a lui Ibn el Faridh Omar (1181-1235).

20 - Numele latinizat al filozofului şi medicului arab Abu al-Valid ibn Roşd (1126–1198), născut la Cordoba, comentator al filozofiei lui Aristotel.

21 - "Onorabila, preacinstita" (în lb. turcă); „Hazret“ era un titlu care li se dădea sfinţilor musulmani, profeţilor şi înalţilor demnitari.

22 - Unul din triburile arabe, care locuia la Mecca şi în împrejurimi şi din care se trăgea şi Mahomed.

23 - Hammam el-Enf, localitate la sud de Tunis, cunoscută încă din Antichitate pentru izvoarele sale calde.

24 - Tafillet sau Tafilalet, regiune din Sahara marocană, la sud de Munţii Atlas.

25 - Căpetenie a arabilor, care a început, în anul 711, cucerirea Spaniei, prin înfrângerea vizigoţilor la Xeres de la Frontera, ocupând Cordoba şi Toledo.

26 - Trib iberic autohton, aşezat în nordul Andaluziei; aveau o bogată tradiţie culturală (cântece eroice, elemente de legislaţie, istoriografie etc.).

27 - Al-Kasr – castel (în lb. arabă); de aici, *alcazar* în lb. spaniolă.

28 - După moartea lui Mahomed, a apărut în sânul islamului o grupare ce nu-i recunoştea pe califi ca urmaşi de drept ai profetului. Aceştia erau aşa-numiţii şiiţi, în arabă: si'iat – adept al lui Ali, după care titlul de imam – conducător poate reveni numai

urmaşilor Fatimei (unica fiică a lui Mahomed) şi soţului ei, Ali, ca singurii urmaşi de drept ai profetului. Al unsprezecelea imam a fost Hasan al-Askari (mort în anul 873). Fiul lui, Mahomed, al doisprezecelea imam, încă de copil ar fi fugit din cauza persecuţiilor dinastiei stăpânitoare a califilor abbasizi. Şiiţii credeau că el se ascunde, aşteptând clipa potrivită pentru a acţiona.

29 - Antichristul poartă în credinţele mahomedane numele de al-Dadjdjal (în arabă: mincinosul); el ar urma să apară la sfârşitul lumii, să pună stăpânire în timp de patruzeci de zile pe întregul pământ, apoi să fie distrus de mâna lui Mahdi; era un monstru cu un singur ochi şi pe frunte avea stigmatul: „necredinciosul“.

30 - Este vorba de legenda celor şapte fraţi, martiri din Efes, retraşi într-o peşteră din cauza persecuţiilor religioase, împreună cu câinele lor credincios (Kaleb – câine, în lb. arabă); se credea că ar fi dormit timp de două secole şi s-au trezit abia sub domnia lui Teodosie al II-lea (408–450 d. Hr.).

31 - În anul 750, dinastia şiită a abbasizilor a reuşit să detroneze dinastia sunnită a omayyazilor, care stăpânea din anul 661. Victoria abbasizilor a marcat începutul căderii califatului arab. Abd-ar-Rahman, nepotul ultimului calif omayyad, fugind din Damasc în Spania, s-a proclamat în anul 756 emir al Cordobei, independent de califatul din Bagdad. Urmaşii lui au primit în anul 929 titlul de califi. În secolele al IX-lea – al XI-lea, Cordoba era unul din cele mai bogate oraşe europene, centru al culturii musulmane. În anul 1031, califatul Cordobei s-a destrămat în mai multe state separate, cedând întâietatea Granadei, care a cunoscut cea mai mare înflorire sub dinastia Naserizilor (1232–1492).

32 - Gonzalo de Cordoba Fernandez (1453–1515), comandant al armatelor spaniole, care în 1492 au cucerit Granada, ultima parte a teritoriului spaniol ce le mai aparţinea maurilor.

33 - Carol I, rege al Spaniei (1516–1556); din 1529, împărat romano-german sub numele Carol al V-lea (Carol Quintul).

34 - Filip al II-lea, fiul şi urmaşul lui Carol I, a domnit în Spania între anii 1556 și 1596. Sub presiunea Inchiziţiei, le-a impus în 1566 maurilor care trecuseră la catolicism să renunţe la limba arabă şi la portul naţional arab. Faptul acesta a avut ca rezultat o răscoală a maurilor catolici în munţii Alpujarrei; spaniolii au înăbuşit răscoala şi i-au pus pe maurii catolici sub supravegherea Inchiziţiei, iar ceilalţi mauri, rămaşi fideli credinţei islamice, au fost strămutaţi în Africa.

35 - Teket – ordin (călugăresc); derviş – sărac. Era un ordin al călugărilor cerşetori.

36 - Sfântul Dominic (1170–1211), întemeietor al ordinului dominican. Din anul 1232, dominicanii îndeplineau funcţia de inchizitori ai papalităţii.

37 - Cod al relaţiilor de familie, sociale şi economice ale orăşeanului rus înstărit, datând din secolul al XV-lea sau al XVI-lea; la baza lui stă principiul puterii nelimitate a capului de familie asupra tuturor membrilor ei.

38 - Numerotarea subcapitolelor este conform ediţiei originale (n. ed.).